

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Haalune haalu a haauriloka a Jesus Christ a Lord ikie

2.2 34.2/6

Harvard College Library

GIFT OF THE
BRITISH AND FOREIGN
BIBLE SOCIETY
LONDON

HAALUNE HAALU

A HAAURILAKA

A JESUS CHRIST A LORD IKIE.

Bible Society and Foreign Bible Society

BRITISH AND FOREIGN BIBLE SOCIETY
146 QUEEN VICTORIA STREET, LONDON, E.C.

1905

2284.216
3

Harvard College Library

Sept. 23, 1910

Gift of the
British & Foreign Bible Society

THE FOUR GOSPELS AND ACTS
IN THE LANGUAGE OF
SAA, MALA, SOLOMON ISLANDS.

TATAROHA DIANA

MALA

A MATTHEW E TAROHAINIE

1

- 1 Usuuu ana mui weuwana Jesus Christ, kalena David, kalena Abraham.
- 2 Abraham e haahutaa Isaak; na Isaak ko haahutaa Jakob: na Jakob ko haahutaa Juda na maeni esine;
- 3 na Juda ko haahutaa Phares na Sera ana Tamar: na Phares ko haahutaa Esrom; na Esrom ko haahutaa
- 4 Aram; na Aram ko haahutaa Aminadab; na Aminadab ko haahutaa Naason: na Naason ko haahutaa
- 5 Salmon; na Salmon ko haahutaa Boas ana Rahab; na Boas ko haahutaa Obed ana Ruth; na Obed ko
- 6 haahutaa Jese; *ne* a Jese ko haahutaa David inemauroi.
- 7 Oto a David inemauroi ko haahutaa Solomon ana hua Uria; na Solomon ko haahutaa Rehoboam; na Rehoboam ko haahutaa Abia; na Abia ko haahutaa
- 8 Asa; na Asa ko haahutaa Jehoshaphat; na Jehoshaphat ko haahutaa Joram; na Joram ko haahutaa
- 9 Usia; na Usia ko haahutaa Jotham; na Jotham ko
- 10 haahutaa Ahas; na Ahas ko haahutaa Hesehia; na Hesehia ko haahutaa Manase; na Manase ko haahutaa
- 11 Amon; na Amon ko haahutaa Josia; na Josia ko haahutaa Jekonia na maeni esine ana maholo laulada i Babulon.
- 12 Na laulada oto i Babylon, *nea* Jekonia kosi haahutaa
- 13 Salathiel; na Salathiel ko haahutaa Sorobabel; na Sorobabel ko haahutaa Abiud; na Abiud ko haahutaa
- 14 Eliakim; na Eliakim ko haahutaa Asor; na Asor ko haahutaa Sadok; na Sadok ko haahutaa Akim; na

- 15 Akim ko haahutaa Eliud; na Eliud ko haahutaa Eleasar; na Eleasar ko haahutaa Mathan; na Mathan ko haahutaa Jakob; na Jakob ko haahutaa Joseph poro a Mary, a Jesus ko hute ana, kire ko saie ana a Christ.
- 17 Aitana ena ahutana mui geune ni inoni uraana Abraham hule mai ana David awalai geune mana hai; na uraana David hule mai ana laulada i Babulon awalai geune mana hai; uraana laulada i Babulon hule mai ana a Christ awalai geune mana hai.
- 18 Oto hutelana Jesus Christ e urini: Maholo a Joseph e ere habie oto a Mary a nikana, tae kererue kaa io ruru ue, ne ko leesie ko hiehie oto itehulaana a Lioa Maai. Na Joseph poro ineie, ineii inoni odotai, kaa sare tola tahanainie, ko deudeu uri ke sikaa mola *mamanoto*. Oto ana maholo ko lolodosae urine, lio kau, Angel a Lord ko haatai ana ani maahu polena, ko teuri, Joseph, kalena David, *mane* o maumeutei tolalana Mary hue ioe:
- 21 ana e hiehie oto *neena* itehulaana Lioa Maai. Na kei meuri ana kalena *mane*, na oke saie satana a Jesus, ana *ineie* *neena* kei haaurie mu apoloa *ineie*
- 22 *maanie* mu orahaa ikire. Mu olana e mani urine huni haaoaie leu a Lord e unue kau ana prophet, e te uri,
- 23 Lio kau, raorii *neena* kei hiehie, na kei meuri ana kalena *mane*,
Na kire kei saie satana a Emanuel, ere olisilana uri, God peikie.
- 24 Oto a Joseph e tae *maanie* maahune, esi deu mala
- 25 Angel a Lord e hatonainie, *ne* esi tooana hue *ineie*; oto kaa *nau* ue i nimana na kaa saro mauri ana kalena *mane*: oto e saie satana a Jesus.

2

- 1 Oto a Jesus e hute oto i Bethlehem poo ni henue i Judea ana qonina Herod inemaui, lio kau, mui Magoi kire lae mai urei taau i qaalana sato, kire

- 2 hule oto i Jerusalem, kire teuri, Neii oto itei e hute
oto mai Inemaui hahie mui Judea? ana melu leesie
oto hoi heu *ineie* wai qaalana sato, *ne* melu lae oto
3 mai huni pouruuru hahie. Oto a Herod inemaui
e rono urine saena e huitei, na saena ahutana *mala* i
4 Jerusalem peie. Oto e loko a mui naohai priest na
mui haausuli ana *mala* esi dolosi ada uri a Christ
5 kei hute mai ni tei. Oto ikire uri, I Bethlehem poo
ni henu e i Judea: ana usulana e lae oto urini ana
prophet, uri,
6 Tae ioe, Bethlehem, hanua Juda,
O kaa *maimi* ike ana mu alaha i Judea;
Ana *naeta* governor kei isitaa *maanio*,
Na *neii* kei kakalia Israel mu apoloa ineu.
7 Oto a Herod e soi *mamanoto* mai ana mui Magoi
do kolosi raerae uri hoi heu esi talaai sisineli mei ni
8 *nanite*. Oto ko usuneinire taau i Bethlehem, na ko
teuri, Molu lai heitale diana ana *maune*, molu ko lio
tooana molu ke haaronoaui mei ana, hunie ineu noone
9 lou neke lai pouruuru hahie. Kire rono *manoa* ana
inemaui kire si teulei; na lio kau hoi heu *ne* kire
leesie wai qaalana sato e naoda esi lai haadau i hahona
10 leu kele *mau* ana. Na kire leesie hoi heu kire si
11 meni saedianana oto hitoo. Oto kire sili i nume kire
ko leesie kele *mau* kererue a Mary a nikana, oto kire
ladamai ani pouruuru hahie; oto kire ko tetea mu ola
ikire huni niie niine hunie, mu gold na mu *dano*
12 wauwesu na mu mur. Oto aha tahanilada e lae oto
ana God ani maahu polena mane kire liu lou saana
Herod, oto kire si oli sulie na eta tala aopa takoie mu
henu e ikire.
13 Kire oli oto *ne*, lio kau, angel a Lord esi haatai ana
Joseph ani maahu polena, ko teuri, Taelai, oke
heleana kele *mau* na nikana, molu ke tahi i Misraim,
molu ke io kau ileune lae hulaana neke saro unue
hunio: ana a Herod kei heitalea kele *mau* huni
14 seunilana. Oto e taelai e hele ana kele *mau* kererue
15 a nikana i rodo, kiraelu ko luu tai Misraim; oto
kiraelu oo ileune a Herod ko saro mae: hunie kei
haaoaie leu a Lord e unue kau ana prophet, e te uri,

- 16 Nou soie mai a kaleku urei Misraim. E mano urine a Herod esi manatainie uri mui Magoi e haaero ana, oto esi saewasu ko usuneinie taau mae, kire horo manoa oto *mela mane* i Bethlehem, hulaana taiteli-hana hanuena, muini e ro halisi ada na muini e ro halisi kaa ahu ue ada, sulie maholoi helisi e dolosi
- 17 raerae ana mui Magoi. Oto haaoailana mei wala neena unulana e lae ana Jeremia *na* prophet, uri,
- 18 Ronolana *aaolena* i Rama, *Narana* na takola pa ne, A Rakel ko *naranarasie* mui kalena ;
Na saena kaa sare dodo lou, ana kire aia.
- 19 Oto a Herod e mae, lio kau, angel a Lord esi haatai ana Joseph ani maahu *polena* i Misraim, ko teuri,
- 20 Taelai, oke heleana kele *mau* kererue a nikana, na molu ke lae ana hanue i Israel : ana *malana* e mae
- 21 oto e haitalea saunilana *maune* kau. Na esi tae e heleana kele *mau* kererue a nikana, ko lai arapuu ana
- 22 hanue i Israel. Na ko *ronoa* uri a Arkelaus ko alaha i Judea olitana Herod amana, oto e mautei oli lou ileune ; oto ahatahanilana ko lae ani maahu *polena*
- 23 kosi taraurei i Galilea, na e hule ana hulume kire harainie ana i Nasaret : hunie haaoailana leune unulana e lae ana mui prophet uri sailana kei lae uri ini ni Nasaret.

3

- 1 Oto ana mu *dine* neena a John Lotomaai e auta mai, ko laelaeli wala ilaona hanue sala i Judea, ko
- 2 teuri, Omu ke onisae ana alahana ni leni e karaini
- 3 oto. Ana *ineii* oto ie a Isaia prophet e unu raranana e teuri,
Walana *naini* ko uloulo ilaona hanue sala uri,
Omu ke dau diana ana tala a Lord,
Omu ke haaodoa mu leu ni laelae *ineie*.
- 4 Ne a John ie tooni *ineie* warauhui kamel, na loko-qaio *ineie* ani teetei keu i denumana ; na *naula* ana
- 5 mu oru na mui *ninidue* ni meesu. Oto mui Jerusalem e isitaa taau honosie, na ahutana mai Judea, na ahu-
- 6 tana mui henue i reune i Jordan ; kire ko helesie

- lotomaaine ana i wei peine i Jordan, kire ko haahoue
 7 mu orahaa ikire. Oto ko leesie mui Pharise na mui
 Saduke hune ko lae mai hunie lotomaaine ineie, ko
 teuri hunire uri, Mu kale ni *maa*, atei ni e haapasuli-
 omu hunie omu ke tahi *maanie saewasune* kei tola?
 8 Aena *neena* omu ke *huru* eni huehuei *dano* ke adona
 9 onisaena. Tae *mane* omu talei *neineisae* i saemiu
 huni unulana uri, Abraham peikie a amakaelu: ana
 noko unue huniomu, uri God e saka huni qaoa *maanie*
 10 mu heu ie mui kalena hunia Abraham. Oto ie hau
 toutohu kire konie oto i ehune *dano*, *ne* taena na
dano kaa *huru* eni huehuei *dano* diana *ne* tohulana
 11 kei lae na asilana oto i laona dune. Ineu ie noko
 lotomaai emiu ani wei ana onisaena; tae *ineie* ini kei
 poo puriku e saka liutaaku, na nou kaa malisine neke
 luhesie hoo hahi ae *ineie*; *neii* kei lotomaai emiu ana
 12 Lioa Maai na ani dune: tetere *ineie* i nimana, na kei
 deu diana ana leu ni *mamada* korn *ineie*: na kei
 durue mu korn laloi haa, na kei unu asie hulehuleni
 laona dune kire saa *maasie* oto oo.
 13 *Mano* urine a Jesus e auta mai urei Galilea i Jordan
 14 saana John hunie ke helesie lotomaaine ana. Oto
 a John ko deu huni ke ereana, ko teuri, Ineu uri oke
 15 lotomaai eku, oko si hei lae lou mei takoieu? Oto a
 Jesus ko alamie ko teuri, Toliassie kau urine; ana e
 ado oto hunie kure ke haaoaie odotaine urini. Ne
 16 esi toliassie urine. Oto lotomaailana Jesus e haro lae,
ne ko ulutaa oto *maanie* wai: na lokau, salo ko
 euhora hunie, na ko leesie Lioa a God ko siho mai
 17 mala hiroiku, ko aro i hahona. Na lokau, mei wala
 urei leni, ko teuri, Kaleku ni ie *mane* maai ineu ie, ncu
 lai lio saetoana.

4

- 1 Oto ana maholona Lioa ko tolea Jesus taau laona
 hanue sala uri hunia gelu eroero ke malaahonana.
 2 Oto e maahu mala iola mu atowa na mui rodo e hai
 3 awala, *mano* *neena* esi hibiolo. Ne a malaahona ko
 si lae mai saana, ko teuri, Oko nei Kalena God

- 4 oke unue mu heu ie kire ke neie bread ani. Oto esi
alamie ko teuri, Usulana e lae oto uri, Inoni saa
mauri eni bread hahaiteli, tae peenie ana mui wala
5 ko isisitataa mai *maanie* *niduna* God. Oto a gelu
eroero ko hei tolea lou taa^u ana hulume maai; na
6 ko lai haauresie i pipisine nume maai, ko teuri hunie,
Ok^o nei Kalena God, oke dio hou, ana usulana e lae
oto uri,
Kei haatolaie mu angel *ineii* nemue,
Na kire ke tala ahua^o ana ninimada,
Mane aemu e toolupu ohe ana *na* hau.
- 7 Oto *nea* Jesus ko teuri hunie, Usulana e lae oto
8 uri, Oke suuri malaahonana Lord God ioe. Ne oto a
gelu eroero ko hei tolea lou *ilenine* toloi henue e lai
leni hitoo, kosi haatainie hunie taena *na* alahana ana
9 walumalau na manikuluhaani; na ko teuri hunie,
Nekei nii *manoi* oto hunio, uri ana oko ladamai ni
10 pouruuru hahieu. Tae a Jesus ko teuri, Tahⁱ weu,
Satan, ana usulana e lae oto uri, oke pouruuru oto
hahia Lord God ioe, oke palopaloa oto tai *neii* haliite.
11 Ne a Satan kosi hoalai *maanie*: *ne* lokau, mu angel
kosi lae mai hele isulie.
- 12 Oto maholo e *ronoa* kire neia John ilaona nume
13 hoo^{hoo}, oto e luu i Galilea; na ko lae lou *maanie* i
Nasaret, esi lai oo i Kapernaum i reune iqe ana
14 taitelihana hanue i Sabulon na i Naphthali: hunie
haaoailana leune a Isaia *na* prophet e unue e teuri,
15 Hanue i Sabulon na hanue i Naphthali,
Hatarea asi, i reune Jordan poo hao,
Galilea mu apoloa aopa,
16 *Mala* e ooo kau ilaona rodohono
E leesie oto *dani* peine,
Na hunie *na* muini e ooo ana hanue ni *maena* na
oto i mamalutana,
Dani esi euhora hunire.
- 17 Ne oto ana haidinena a Jesus esi tala^{ae} ani laeli-
wala, kosi unue uri, Om^u ke onisae, ana alahana ni
leni ko karaini oto.
- 18 Oto ko aweawe i reune iqe i Galilea, ko leesie ro
maasine, a Simon ruana *na* sata a Peter, na asine a

- Andrew, kererue ko elu ana ape ilaona iqe; ana
 19 kererue ro *mane* ni *weisine*. Oto ko teuri huni rerue
 uri, Moro ke luluisulieu, na nekei qaomoro huni
 20 weweisi inoni. Oto kererue tolipuri leuae ana ape
 21 ikererue, kererue ko luluisulie oto. Oto e lae taau
maanie leune, na ko leesie *naeta* ro *maasine* aopa lou,
 a James kalena Sebede na asine a John, ilaona iola
 peia Sebede amadarue, kire ko seumaa ape ikiraelu,
 22 oto ko soi rerue. Oto kererue tolipuri leuae ana iola
 peia amadarue, kererue ko ahe isulie.
- 23 Na a Jesus e laelae kalie ahutana Galilea, ko haa-
 haausuli ana mui nume ni ruru, na ko laelaeli wala
 ana tataroha diana ana alahana, pei ko haahaaurie
mala hune *maanie* taena na *maemaeha*, na *maanie*
 24 taena na *maelaa*. Oto tarohana e taro tautaa ana
 ahutana hanue i Suria. Oto kire tola mai i saana
 taena na *maemaea*, mui *maemaeha* na mui maela
 haiaopai e tagaosire, na na muini mui lioa ni orahaa
 i saeda, na na muini e herohero kau, na mui rarasi,
 25 oto ne e haaurire *mano*. Oto *mala* hune e lulu isulie
 ure i Galilea na i Dekapolis na i Jerusalem na i Judea
 na i reune Jordan poo hao.

5

- 1 Oto e leesie *mala* hune, esi hanetaa ilenine toloi
 henué, ko io iano, na mui qaaronoisuli *ineie* ko lae
 2 mai i saana : oto e *awanana* ko haausulire ko teuri,
 3 Deidehira maitale ni sae; ana toolada oto ana
 alahana ni leni.
- 4 Deidehira saehu : ana kei haadodoa saeda lou.
- 5 Deidehira mei inoni : ana kire kei hele hu nada ana
 walumalau.
- 6 Deidehira hiolo na kira marou ana odoodona : ana
 kire kei pote.
- 7 Deidehira heiamasi : ana amasilada kei lae lou.
- 8 Deidehira sae manola : ana kire kei leesia God.
- 9 Deidehira haaureruru elihoi : ana sailada kei lae
 uri mui kalena God.
- 10 Deidehire muini teuneinilada e lae itehulaana

- 11 odoodona : ana toolada ana alahana ni leni. Deidehilemiu ana kire kei ere mamamaela amiu, na kotahilemiu, na ni qelu wala eroero ilenimiu ana
- 12 taena na ola tataala, itehulaaku. Omu ke rikerike pei aroaro : ana waaitemiu ko lai peine ileni : aitana oto ena kire tauneinie mui prophet e naomiu keu.
- 13 Iomu mei ahaa hunie walumalau ie : ne oto mei ahaa neena ko maraohue, kire kesi hui lou bahie anitaa ? Saa diana oto lou nine, tae hunie asilana kei lae oto,
- 14 ni uriurii. Iomu dani hunie walumalau. Na hulume
- 15 ko io ilenine na toloi henue saa mumuni ike. Wa lou kire saa erihainie na light, hunie esi qaohainie na maraohu hahie, tae peie i talahuliana oto ; na esi
- 16 sinelie ahutana mala i nume. Alitana iomu ena, dani iomu ke waaraa i naoda taena na inoni hunie kire ke leesie palolamiu e la otoi diana, na hunie kire ke haamanikulua Amamiu ileni itehulaana.
- 17 Mane omu neineisae ana uri nou lae mai huni taasie mu haatolana na mui prophet. Nou kaa lae
- 18 ike mai ni taasileni, tae uri neke haaooii oto. Ana tochu noko unue huniomu uri, Lae hulaana ileni na ano kei su, na i wa na nanaai ini saa eia oto ana mu haatolana lae hulaana waluola kei oaoa manomano
- 19 oto. Aena neena naini ko hele huisie na taataa haatolana ana mu haatolana ie e lai meimei oto hitoo, na ko haausuli urine oto ani, sailana kei lae uri e la otoi meimei hitoo ilaona alahana ni leni : tae naini ko sului sulie mu haatolana na ko haausuli urine oto ani, sailana kei lae uri e paine ilaona alahana ni leni.
- 20 Ana noko unue huniomolu, uri odoodona iomolu oto kaa liutaana odoodona mu haausuli na mui Pharise, rao e saa madausiomu ani siline ilaona alahana ni leni.
- 21 Omu ronoa oto unulana e lae hunire inao uri, Mane omu talei horohoro ; na naini ko talei horo kei adona
- 22 leilana. Tae ineu noko unue huniomu, uri taena na ini ko saewasulie mola na asine ne kei adona oto leilana : na taena na ini ko ere hunia asine uri, Raka, ne kei adona leine ana pulitaa ni leilei ; na taena na ini ko unue uri Qeu, ne kei adona oto dune i Gehena.
- 23 Aena neena ana oko tolea mai niine ioe takoie leu ni

- unuunu na oko amasitoo ileune ana na meola o haa-
 24 roroaio hunia asimu ana, oke tolani toliasie niine ioe i
 epine leu ni unuunu, oke lae, oke ure ruru elihoi peia
 asimu holai nao, ko mano urine osi lae mai oke unu
 25 ana niine ioe. Oke ure ruru leuae peia maeloona ioe
 na iomoro ue sulie tala; *máne* da maeloona ioe ke
 toliasio hunia leilei, oto a leilei kei toliasio hunira
 asuesu meiola, oto asilemu kei lae ilaona nume
 26 hoofoo. Toohu, toohu, noko unue hunio, o saa isitaa
 oto na o kaa saru suu manoa oto kawee oorue.
 27 Omu ronoa oto unulana e lae uri, *Mane* o maimesi:
 28 *ne* ineu noko unue huniomu, uri *naini* ko toomaie na
 keni peie na mei sae hunie, e masi hunie oto wai saena.
 29 *Ne* oto maa i qaloqalomu ko haatataroo, kae asie,
 oke asie oto *maanio*, ana e diana hunio uri na taataa
 sasara amu ke aia *mane* o lae ahutemu i Gehena.
 30 *Ne* oto nime i qaloqalomu ko haatataroo, lama mousie,
 oke asie oto *maanio*, ane e diana hunio uri na taataa
 31 sasara amu ke aia *mane* o lae ahutemu i Gehena. *Ne*
 unulana e lae lou uri, *Naini* ko sikaa hue ineie ke
 32 niie hunie usuusu ni sike huana: tae ineu noko unue
 huniomu, uri *naini* ko sikaa hue ineie, na kaa too aena
 uri ana e masi, *ineii* kosi qaoa huni ke masi: tae
naini ko tooana lou huena kire sikaa oto kau ko mesi.
 33 Na lou, omu ronoa oto unulana e lae hunire inao
 uri, *Mane* o ereere ni haapu eroero, tae oke haaoaie
 34 oto hunia Lord mei wala ni haapune ioe: tae ineu
 noko unue huniomu uri, *Mane* o ereere ni haapune
 oto oo, takoie *ilevi* suuri, ana leu ni alahana a God
 35 otona; wa takoie walumalau suuri lou, ana uriurite
neena talana aena, wa takoie Jerusalem suuri lou,
 36 ana hanua Inemaui peine otona. *Mane* o ereere ni
 haapu takoie qaumu, ana o saa qaoa ike na taataa wa-
 37 raihu huni ke pulupulue wa ke rerea. Tae walamiu
 ke uri, Toohu, toohu: *Haike*, *haike*: na meola ko
 liutaana lou *neena* e uraana a orahaala.
 38 Omu ronoa uri unulana e lae uri, *Maa* ani maa, na
 39 niho ani niho: tae ineu noko unue huniomu uri,
Mane o haukama honosia ini tataala: tae *naini* ko
 hidelie papali i qaloqalomu, oke huisie lou hunie naeta

- 40 poo ni papali. Na ana naini ko sare haitalea na mei wala ni leine hunio, ko da na tooni ninime ioe maanio,
- 41 oke toliasie lou hunie tooni eluhi ioe. Naini ko deu ramoramoā hunio huni heku peie na taataa mile, oke
- 42 haku peie na ro mile. Niie hunie ini ko suka amu, na mane o lio aopa maanie ini ko hele toto ana na moola ioe.
- 43 Omu ronoa unulana e lae uri, Manatamu ke diana hunie auhenuē ioe, na oke nidu upu hunie na mae-
- 44 loona hunio. Tae ineu noko unue huniomu uri, Manatamiu ke diana hunie muini e maeloona huni-omu, omu ke arenai talana muini ko teuneiniomu ;
- 45 hunie omu kei kalena Amamiu ileni urine : ana ko dada sato ineie ko qaqaā hahira tataala na kira diana lou, na ko dada nemo hunira odotai na hunire lou kaa odotai.
- 46 Ana manatamiu ke diana hunie muini manatada e diana huniomu, waaite uritaa ne omu kei heleana ?
- 47 kau uri kira totola tooha kaa tete urinena ? Wa ana omu ko teutekuhie mola mu esimiu hahaiteli, na mei taa ne omu ko qaqaā liutaana mala aopa ? kau uri mu
- 48 apoloa aopa kaa tete urinena ? Aena neena tolahamiu ke ahu oto mala tolahana Amamiu ileni e ahu oto.

6

- 1 Omu ke lio talamiu mane omu palopalo haadai ana odoodona iomu i naona mu inoni, huni leesilēni : kei urine omu saa hele waaite ana Amamiu ileni.
- 2 Aena neena maholo oko niie niine ioe, mane o uhiuhi ehuri tai naomu, mala kira luqei deudeu ko qaqaā ani nume ni ruru, na isulie mui tala paine, uri hunie mala ke totohainire. Toohe noko unue huni-
- 3 omu uri, Kire hele manoa oto waaitada. Tae ioe maholo oko niie niine ioe, mane maumeulimu e manatānie na meola qaloqalomu ko qaqaā : hunie niine ioe
- 4 ke mumuni : na Amamu ko leeleesi ola mumuni kesi suu ola hunio ani.
- 5 Na maholo omu ko arenai, mane omu urihana kira eroero ana kire ko la otoi saesae tooana arenaine ureure ani nume ni ruru, na ani maai tala rue, hunie

- 6 mu inoni ke haamanikuluara. Tae ioe maholo oko arenai, oke saro lai sili ilaona na ahi ioe, oke saro hono, osi area Amamu e io mumuni, na Amamu ko
- 7 leeleesi ola mumuni kesi suuola hunio ani. Tae omu ko arenai, Mane omu talei onioni mola tototala mala mu apoloa aopa: ana kire ko unue uri tolaisulilada
- 8 kei lae ana sukana oto hunehunaa. Aena neena mane omu heiheimaanire: ana Amamiu e manataine oto
- 9 muola omu saetooani, na omu kaa suke ue. Tae omu ko arenai omu ke teuri, Amamami ileni, Satamu
- 10 ke maai. Alahana ioe ke lae mai. Moqla saemu eni deuleni ne qaolani ke lae oto, iano ileu mala oto ileni.
- 11 Da mai siiri huniemi mui neula ke adona siiri.
- 12 Na oke saeasie huniemi mu roroana iemi, mala emi ko saeasie hunie mala mui roroana kire haaroroaire
- 13 huniemi eni. Mane o toleiemi hunie malaahona-
- 14 mami, oke haauriemi maania orahaala. Ana uri omu kei saeasie mui roroana taena na inoni, ne a Amamiu
- 15 ileni kei saeasie roroana huniomu. Tae uri omu kaa saeasie mui roroana taena na inoni, ne a Amamiu noone lou e saa saeasie mui roroana iomu huniomu.
- 16 Na lou maholo omu ko olonau, mane omu urihana kira luqei deudeu, kire io peie nuku darana: ana kire ko reimaa i maada, hunie leesilada ke lae ana mu inoni uri kire ko olonau. Toohu noko unue huniomu
- 17 uri, Kire hele manoa oto waaitada. Tae ioe, maholo oko olonau, oke suhie qaumu, na oke hoda maa;
- 18 mane leesilemu e lae ana mu inoni uri oko olonau, tae peie ana Amamu e io mumuni: na Amamu ko leeleesi ola mumuni esi suu ola hunio ani.
- 19 Mane omu dudurue dianahaana moola iomu mei ano, leu pepe na kauwaa kei neu ana, na mu inoni peli-
- 20 peli kei akerainii huni pelii. Tae omu ke durue dianahaana moola iomu ileni, leu pepe na kauwaa saa nau ana, na mu inoni pelipeli saa akerainii
- 21 huni pelii. Ana dianahaana moola ioe ke io ana na
- 22 leu, ne saemiu ke io lou ana leune. Light ana sape oto maa: ana maamu ko manola ne ahutana
- 23 sapemu kei mataqa oto ana. Tae ana maamu ko aeaela ne ahutana sapemu kei rorodoa oto. Ana dani

- i saemu *neena* ko nei rodohono, *ne rodohono neena* ko
 24 lai peine mala *na taa!* Naini saa mani esuesu tararuru nana ro master: ana kei *nidu* upu hunie *naini*, na manatana kei diana hunie *naeta* ini: wa ko haike, kei hata peie *naini*, na kei mamakolasie *naeta* ini. Omu saa mani esuesu tararuru nana God na
 25 Mamon. Aena *neena* noko unue huniomu uri, *Mane* omu neineisae toote ana *manomiu* ana me ola ni *naa* wa ni inuhie: wa lou ana sapemiu ana me ola ni tooni hahiomu ana. Uri *manomiu* kaa lai liutaa ana mu
 26 *neula*, na sapemiu kaa lai liutaa ana mu tooni? Omu ke kerehie kau mui menu ni *leni*, kire kaa tatataai, kaa elieli, kaa duduru: tae Amamiu ileni ko haahaa-
 27 *naure*. Ne uri omu kaa lai hie liutaada? Neitei hikemiu ko neineisae toote ana, na uri ke sapeie
 28 sapena ana *na taataa* maapou? Eue omu ko neineisae toote ana mui tooni? Omu ke lolodosae ana mu aro pue i *qeinaa* kire ko peipeine uritaa; kire kaa
 29 asuesu kaa *anoano*: tae peie noko unue huniomu, uri a Solomon e houhou lilikeli na kaa tooni mala *na*
 30 taataa ini hikada. Ne uri a God ko tooni urine habie mu hahalisi i *qeinaa*, ko oo siiri, na ideni huni asileni laloj umu, uri ohe e saa tooni liutaa hahiomu kira sae
 31 rueruaa? Aena *neena* mane omu neineisae toote ani dolosine uri, Kie kesi *neuneu* taa oto nine? wa, Kie kesi inuinu taa oto nine? wa, Kie kesi tootooni oto
 32 ani taa nine? Ana ahutana moola ie mu apoloa aopa ko meni heiheitalei oto. Ana Amamiu ileni e manatanie oto uri omu la otoi saetooana moola urinena.
 33 Tae omu ke holai naolainie haitalelana alahana a God na odoodona ineie; na sapeilana moola urinena kesi
 34 lae taane huniomu. Aena *neena* mane omu neineisae toote ana *ideni*: ana *ideni* kei neisae toote ana muola ana maraana. Mui tataalana ana *na taataa* haidine e lai adona oto ana.

7

- 1 *Mane* omu leilei, hunie kire ke suuri leilei omu lou.
 2 Ana *na* meola ni leine omu kei leie *na* muini ana,

- meola oto ni leilemiu *neena*: na totohota omu ko
 3 totoho ana, *ne* kire kesi totoho lou huniomu ana. Na
 na taa kau oko ili leesie *nanaai* ola ilaona maana
 asimu, na o kaa neineisae ana rotoi dano laku ilaona
 4 maamu *ne*? Wa oke si te uritaa hunia asimu uri,
 Noko susu asie *nanaai* ola *maanie* maamu; na lokau,
 5 na rotoi dano laku ilaona maamu *ne*? A luqei deudeu,
 oke holai taasie rotoi dano laku *neena maanie* maamu
ne; purine osi liosaaie susu asilana *nanaai* ola *maanie*
maana asimu.
- 6 *Mane* omu niniie moola maai ana mu usu, na *mane*
 omu asie mu huehuei dehi iomu i naona mui poo,
mane da na kire talei uri pulisii ana aeda, na kire
 si eliu huni alailemiu.
- 7 Omu suke, na niilana kei lae huniomu; omu heitale,
 na omu kesi lio odoie; omu ikiiki, na kire ke taha
 8 maa huniomu: ana taena *naini* kei haatohu *ne* kei
 hele; na *naini* kei heitale *ne* kei lio odoie; na
 hunie *naini* ko ikiiki *ne* kire kei tahamaa hunie.
- 9 Ana atei inoni hikemiu, na kalena ko sukaa na
 10 hoi bread ana, *ne* kei niie na hoi heu hunie; wa
 11 ko suke ie, kei niie na maa hunie? Ilisie iomu,
 iolamiu e tataala, na omu sai niie niine diana
 hunire *memela* iomu, *neni* uri Amamiu ileni e saa
 tohunei nii liutaa ana muola diana hunie na muini ko
 12 sukaana. Walutana *naola* saemiu ko oo ani uri
 mala ke qaoi huniomu, iomu noone lou omu ke
 teurine ani hunire: ana mu haatolana na mui pro-
 phet oto urinena.
- 13 Omu ke lai sili ana maai para e *maimai*: ana maa
 para e paine, na tala e aroka, ko laelae takoie maena,
 14 *ne* mala hune ko lai sisili ana. Ana maai para e
maimai, na tala e kokohisi, ko laelae takoie maurihe,
 kaa mala hune ike kei heitale tooana.
- 15 Omu ke lio talamiu ana mui prophet eroero, kire
 ko laelae mai takoiomu kire aluhi hahire ani teeteei
 16 sheep, tae wai saeda ikire mui wolf. Omu ke hahai-
 telire ana huada. Ohe *naini* kei huhu vine taane
 ana na walo kaukeu, wa na hoi fig ana na pupulisi
 17 poo? E urine taena na dano diana kei huzu eni

- huehuei dano diana haliite; tae dano tataala kei
 18 hunu eni huehuei dano aela haliite. Dano diana
 saa hunu eni huehuei dano aela, na dano aela saa
 19 hunu eni huehuei dano diana. Taena na dano kaa
 hunu eni huehuei dano diana, tohu asilana kei
 20 lae huni asilana ilaona dune. Aena neena omu
 21 kei hahaitelire ana huada. Iteitana naini hikana
 muini ko unuunue hunieu uri, Lord, Lord, saa
 sili ike ilaona alahana ni leni; tae peie ini ko sului
 22 sulie saena Amaku ko oo ileni. Ana dine neena
 mala hune kei unue hunieu uri, Lord, Lord, uri
 emi kaa ereere ni prophet kau ana satamu, na uri
 emi kaa haaaisitaanainie mu lioa ni orahaa kau ana
 satamu, na uri emi kaa dau huihuite hune ana sata-
 23 mu? Ana maholo neena nekesi unu tahananie hunire
 uri, Nou kaa manatainiomu ure oto mai: omu tehi
 24 weu maanieu kira palopaloa tataalana. Aena neena
 iteitana naini ko ronoa walaku ie pei sului sulii,
 alahune ana uri e urihana inoni saenanau, e tohue
 25 nume ineie ilenine hau: oto nemo e nemo hou,
 na kone e kone, na mawa e mawa, e hitaana nume
 neena; na kaa aoho ike: ana poopootana ilenine
 26 hau. Na iteitana naini ko ronoa walaku ie, na
 kaa sului sulii, alahune ana uri e urihana inoni e
 27 qeu, e tohue nume ineie oto mola ilaona one: oto
 nemo e nemo hou, na kone e kone, na mawa e
 mawa, e hatara ana nume neena; oto e aoho: na
 ahona ineii neena e la otoi peine.
 28 E urine oto, a Jesus e unu oretaa mui wala ie,
 oto mala hune e mani panatainie maai haausuline
 29 ineie: ana e haausulire e urihana naini nanamana
 ne ana, na kaa urihana ike mui haausuli ikire.

8

- 1 Oto e siho toli mei maanie toloi henue, na mala hune
 2 ko luluiulie. Na liokau, naeta tou e lae mai saana
 ko pouruuru bahie, ko teuri, Lord, ana saemu ke
 3 urine, o saka taane huni haarereau. Oto e susueinie

- nimana ko hele wau ana ko teuri, Saeku taane urine, haarerealamu ke lae lou. Na e tolana rerea oto
- 4 *maanie* osa. Oto *nea* Jesus ko teuri hunie, uri, Oke kinetainio *mane* o unue siana *naini*; tae oke hoalai, oke haatainio saana priest, na oke toto ahuio mala a Moses e haatolai eni huni unu haaoaine nada.
- 5 Oto e lai arapuu i Kapernaum, na *naeta mane* kenturion e lae mai saana ko teu rarahie, ko teuri, Lord, keke *mau* ineu e eno oto i nume ko rarasi, ko la
- 7 otoi motaahie. Oto kosi teuri hunie, Noko lae hao
- 8 neke haaurie. Oto *mane* kenturion e alamie ko teuri, Lord, nou kaa malisine uri oke lai sili i nume ineu: tae oke ere *maakule mola*, hunie keke *mau*
- 9 ineu ke aailaa lou. Ana ineu noone lou *na* inoni i melutana *naeta* mu inoni haharai, na *naeta* mui helui soldier taane noone i meluteku: na noko unue hunie ini ie uri, Lae taau, na kei laelae oto; na lou hunie *naeta* ini uri, Lae mai, na kei lae oto mai; na hunie konikonihe ineu uri, Oke teuri,
- 10 na kei teurine oto. Oto a Jesus e rono esi *panatainie*, kosi teuri hunie muni e lulu isulie uri, Toohu, toohu, noke unue huniomu, nou kaa lio tooana ue *na* hiwalaimoline ke paine urini, haike oto, na i
- 11 Israel haike lou. Na noko unue huniomu, uri *mala hune* kei lae mai urei qaalana sato na i suulana sato, kire kei io iano peia Abraham na Isaak kiraelu a
- 12 Jakob ana alahana ni *leni*: tae asilana mui kale ni alahana ko lae ilaona rodohono i sinaha: *narana*
- 13 ileune na rete haune. Oto *nea* Jesus ko ere hunia *mane* kenturion *neena* uri, Oli taau; mala o hiwalaimoli keu, ke urine oto hunio: oto keke *mau ineie* e aailaa lou ana maholoi sato *neena*.
- 14 Oto *nea* Jesus e lai sili i numa Peter, na ko leesia hunaona keni e eno, maena mamadali ko tolea. Oto
- 15 e hele i nimana, na e tolana awaa oto ana maholona; oto e taelai, ko raretainie oto. Na ana ko seulehi
- 16 oto kire ko ruruheinie mai i saana muni hune mu akalo ni orahaa ada: oto ko sikerainie ana mei wala, pei ko meni haaurie mui maemaea: hunie haaoailana

- 17 mei wala unulana e lae hunia Isaia prophet, e teuri, E helesie mui mamaelaa ikie, e *anainie* mui maela ikie.
- 18 Oto *nea* Jesus e leesie *mala* hune e ruru mei saana, oto e unue kire ke ato holo i reune iqe poo wau.
- 19 Oto *naeta* haausuli e hulaana, ko teuri, Haausuli, nekei totola oto i aemu ana taena *na* leu oke laelae ana. Oto *nea* Jesus ko teuri hunie, Mui fox na kire too liwe taane, na mui menu ni *leni* kire too niui taane; tae Kale ni inoni hulaana *na* leu ni ulune
- 21 *ineii* na haike. Oto *naeta* ini hikana mui qaaronoisuli *ineie* ko teuri hunie, Lord, oke holai toliasieu
- 22 keu, neke lae, neke haitoli ana amaku. Oto a Jesus ko teuri hunie, Oke luluiisulieu; oke toliasire muini e mae kire ke haitolineinie *na* muini ko mae ada.
- 23 Oto e lae wai ni ae ilaona iola, na mui qaaronoisuli *ineie* ko luluiisulie. Na liokau, sausesu ko siho hahire ilaona iqe, ahe ko seu tataalasiae oto iola hahire; na *ineie* ko maahu taane.
- 25 Oto mui qaaronoisuli ko haalioa ko teuri, Lord,
- 26 haaui, kolu ko mae oto. Oto ko teuri hunire uri, Na taa ni molu meu ana, kira sae rueruaa? *Mano* urine esi tae ko ereana oru na iqe, oto esi la molai
- 27 *anie* holaa. Oto *mala* *neena* e *panatainie* kire teuri, Na inoni taa nie, ana oru na iqe e *rono* oto mola ana walana?
- 28 Oto e lai arapuu oto ana *naeta* rau ni iqe ana hanue mui Gadara, e ro *mane* ko odoie, lioa ni orahaa e hite adarue, kererue ko lae mai uraana mui kiliqeu, kererue ko loo oto e aopa, *naini* saa liu ike hahirerue isulie tala *neena*. Oto kererue ko ulo, kererue ko teuri, Na mei taa ni oalamere na oalamu, Kalena God ni ioe? Uri o lae oto mai
- 30 huni haamotaahiemere oto kokota? Na nikei alaa
- 31 ni poo ko susude haataulire. Oto mui lioa *neena* ko haatohu ana kire ko teuri, Ana oko sikerainiemelu oke usuneiniemelu taau ilaona alaa ni poo taaune?
- 32 Oto ko teuri hunire, Molu ke lae. Oto kire isitaa, kire si siho ilaona mui poo: nalio kau, alaa ni poo *neena* e mani pola *maan*ie toloi henue laona iqe,

- 33 kire ko meni inu oto i wei. Oto *mala* e haahaanaure ko tehi, kire hule i henue kire ko tarohainie waluo-lana na lou ana meolana e qaoa ro *mane* lioa ni
- 34 orahaa e ooo i saedarue. Na liokau, ahutana *mala* ana hulume *neena* kire mani isitaa kire ko lae honosia Jesus: na maholo kire leesie kire ko eitanaie hunie ke aliu *maanie* teitelihana hanue ikire.

9

- 1 Oto e taelie iola ko ato ko lai sulu hao ana hahuana
- 2 hanue *ineie*. Na lokau, kire ko *anainie* mai saana na *mane* e loku oto, ko eno *ilenine* hulitana: na Jesus e leesie hiwalaimoline ikire, kosi teuri hunia *maena* e rarasi uri, Kaleku, saemu ke dodo: kire saeasie
- 3 oto mu orahaa ioe. Na liokau, *naeta* mu haausuli ko ere ni sae uri, A *mane* ie ko ere tauteu. Na Jesus
- 4 e manatainie saeda kosi teuri, Na taa ni omu ko neisae tataala i saemiu hunie na? Ne itei leu e
- 5 *mamadau*, uri huni unulana uri, Kire sae asie oto mu orahaa ioe: wa huni unulana uri, Taelai, oke
- 6 lai aweawe? Ne hunie omu ke manatainie uri Kale ni inoni e saka mai ano ileu huni saeasilana orahaa (*ne* esi saro teuri hunia loku uri), Taelai, oke
- 7 suluie hulitemu, oke lae tai nume ioe. Oto e
- 8 taelai, ko lae tai nume *ineie*. Oto ahutana *mala* e leesie kire mau i nunuhaana, kire ko haamanikulua God, ana e niie nanamana urine hunie inoni.
- 9 Oto ana maholo e loutaa *maanie* leune, ko lio tooana *mane* satana a Matthew, ko io ana leu ni nei tooha: oto ko teuri hunie, oke luluisulieu. Oto e taelai ko luluisulie.
- 10 Oto qaoana e lae urini, uri a Jesus ko io iano ana *naune* i nume, na mu inoni totola tooha na kira orahaa hune kire lae mai kire ko io iano tararuru
- 11 peia Jesus na mui qaaronoisuli *ineie*. Oto mui Pharise e leesie, kire si teuri hunie mui qaaronoisuli *ineie* uri, E ue ni Haausuli iomu ko *neuneu* ruru
- 12 peira totola tooha na kira orahaa? Oto e rono urine

- esi teuri, *Mala e aailaa e kaa harihunie mane kuru-*
 13 *kure, tae peie muni ko maemae. Tae omu ke lae*
omu ke haitalea na mei taa ni ie uri, Nou herihunie
amasine na unune suuri: ana nou kaa lae mai huni
haraie kira odotai, tae peie kira orahaa.
- 14 *Ana maholona mui qaaronoisuli a John kire lae*
mai saana kire teuri, E ue ni keu iemelu na mui
 15 *Pharise melu ko oloolonau rarapupu, tae mui qaaro-*
noisuli ioe kire kaa olonau ike? Oto a Jesus ko teuri
hunire, Uri memela ana numa maena e tola hue
uri saeda kei hu taane ana maholo a poro e tola
 16 *hue ne ue peire? tae qoni kei siho, maholo kire kei*
taasia poro e tola hue maanire, ana mu maholona
ne kire kesi oloolonau. Naini saa loamena na lahui
 17 *tooni oto ana mei loamena haalu: ana mei loamena*
neena kei weiweie tooni neena oto kesi haka aela
 18 *maanire holai nao. Na lou kire saa dedeie wine haalu*
laona mu atea teetei poo lalahue: ana ko te urine
 19 *mu atea teetei poo kei qaa, oto wine ke ahe mano,*
na mu atea teetei poo kei aela oto: tae kire kei
 20 *dedeie wine haalu laona mu atea teetei poo haalu,*
ne kire kei meni io hu oto urine itehulaani.
- 18 *Oto ana maholo e ere urini hunire, naeta mane*
alaha e lae mai, ko gouruuru bahie ko teuri, A
 19 *kaleku keni haalu e mae oto ienini: tae oke lae*
 20 *oke qaoo ana nimemu, hunie ke mauri. Oto a Jesus*
e taulei na mui qaaronoisuli ineie lou, na kire si
 21 *lului sulie. Na lokau, hue, apu raharaha ko seunie*
awalai helisi mana rue oto, ko lae mai i purine, ko
 22 *kele hele oto mola i totomana ana nonoana tooni*
 23 *ineie. Ana e neisae urini maraana, Uri ana noko*
kele hele mola i totomana ana tooni ineie ne ni
 24 *neke si meuri oto itehulaana. Tae a Jesus ko eliu*
ko leesie ko teuri, Kaleku, Saemu ke dodo; hiwa-
 25 *laimoline ioe e haaurio. Oto haaurilana huena ana*
holoholoi satona. Oto a Jesus e lai hule ana numa
 26 *alaha na, ko leesie kira uhiuhi eu, peie ahutana*
 27 *mala ko eeno, ko teuri hunire uri, Omu ke haitale:*
 28 *ana keni haalu ie e kaa mae ike, tae ko maahu.*
 29 *Oto kire masi maanie. Oto e panitorara manomano,*
 30

- esi sili weu ko hele i nimana, oto keni haalune ko
 26 tae. Oto tataroha ie ko tarohie ahutana hanuena.
 27 Oto ana maholo a Jesus ko taraurei taau *maanie*
 leune, e ro ulu ko lulu isulie, peie *soine* uri, Kalena
 28 David, oke amasiemere. Oto e lai sili oto i nume,
 ro ulune esi lae mai saana. Oto a Jesus ko teuri
 hunirerue uri, Moro hiwalaimoli taane ana nou saka
 huni qaoa leu ienini? Oto kererue alamie uri, O
 29 siue, Lord. Oto e hele wau ana maadarue na ko
 teuri, Mala moro hiwalaimoli *ne* qaolana kesi lae
 30 huni omoro ana. Oto maadarue e lio lou: oto a
 Jesus ko ere adarue ko teuri, Moro ke lio talamoro
 31 *mane naini* e manatainii. Tae kererue isitaa wau
 pei tarohainilana tarohana hunie ahutana hanuena.
 32 Na maholo kererue ko isitaa taau, lokau, kire ko
 tolea mai saana *naeta* ini e qeu ereere na lioa ni
 33 orahaa i saena. Oto e sikerainie lioa ni orahaa,
 ne qeu ereere kosi ere taataha: oto ahutana mala
 ko panatainie kire ko teuri, Waite leesilana *na* meola
 34 urini kaa lae ike i Israel. Na tae mui Pharise ko
 teuri, Ko sikerainie mui lioa ni orahaa ana inemauri
 hahie mui lioa ni orahaa.
 35 Na a Jesus e waiwesie taena *na* huilume na taena
 na punui nume, peie haausuline ilaona mui nume ni
 ruru, ani laeliwalana ana Tataroha Diana ana alahana,
 peie e haaurie mala *maanie* taena *na* maemaeha na
 36 taena *na* maela. Oto e leesie mala hune ko amasire
 hahie tatanainilada, ana kire tatana mala mui sheep kaa
 37 ini ni kakakalire. Oto ko unue hunie mui qaaronoisuli
 ineie uri, Sio *kovine* e paine, na mu inoni esuesu kaa
 38 hune mone. Omu ke haatohu ana aei lalo hunie ke
 usuneinie mai *na* mu inoni huni siokoni nana.

10

- 1 Oto e haraie wai saana mui qaaronoisuli *ineie* awala
 mana rue, ko niie hunire nanamana paraitana mui
 lioa *madamada*, huni sikerainire, na huni haaurie
 mala *maanie* taena *na* maemaeha na taena *na* maela.

2 Oto satada Hurulaa awala *mana* rue e urini:
 Naohada a Simon, sailana lou uri a Peter, na
 3 Andrew a asine; a James kalena Sebede na a John
 asine; a Philip na a Bartholemew; a Thomas na a
 4 Matthew ini totola tooha; a James kalena Alpheus
 na a Thadeus; a Simon Kananites na a Judas
 5 Iscariot ini oto e qeloa. Awalai *mane* *mana* rue ie
 nini a Jesus e usuneinire taau, e hatonainie hunire
 e teuri,

Mane omu laelae taau isulie tala mu apoloa aopa,
 na *mane* omu lai weruweru taa ana mui hulume mui
 6 Samaria: tae omu ke lae oto takoie mui sheep ana
 7 numa Israel e takalo kau. Omu ke lai laelaeli wala
 8 hahire uri, Alahana ni leni ko sisiho oto. Omu ke
 haaurie muini ko maemae, omu ke taea lou muini
 e mae oto, omu ke haarerea alihoi lou ana mui tou,
 omu ke sikerainie mui lioa ni orahaa, nii suune e lae
 9 huniomu *ne* omu ke hei nii suu lou. *Mane* omu
 akaurisie gold, wa silver wa brass lalona mui *mei*
 10 iomu: wa *na* ite hunie laeha suuri, wa *na* ro tooni,
 wa *na* shoe, wa *na* apaa; ana inoni esuesu e ado huni
 11 *neula* ana. Oto ana omu ko lai arapuu ana *na* hulume
 wa *na* punui nume omu ke haitale raerae uri *naini*
 ana hulumena e ado; na iomu ke io ana taataa leune
 12 hulaana omu ke isitaa lou *maanie*. Na omu ko lai
 13 sili i nume, omu ke paalahea numena. Na uri ana
 nume *neena* ko adona, *ne* hanuelamana iomu ke siho
 hahie: tae oto kaa adona *ne* hanuelamana iomu ke oli
 14 lou weu takoiomu. Oto *naini* kaa takuhiomu, wa ke
 tolai sulie walamiu, *ne* maholo omu kei isitaa *maanie*
 numena wa *maanie* hulumena omu ke tataai asie mui
 15 *makana* loho e rarao ana aemiu. Toohu noko unue
 huniomu uri, Kei *mamate* hunie hanue i Sodom na i
 Gomora ana haidine ni leine, tae hunie hulume *neena*
 haike.

16 Lokau, noko usuneiniomu taau mala mui sheep
 matolana mui wolf: aena *neena* omu talaai saenanau
 17 mala *maa*, na omu ke nanakumae mala hiroiku. Tae
 omu ke lio talamiu ana mu inoni; ana kire ke
 qeloomu hunie mui pulita ni leilei, na rapusilemiu

- 18 kei laelae ilaona mui nume ni ruru ikire; tohu
 tolalamiu kei laelae i naona mui governor na i naona
 mu inemaui itehulaaku, huni unu haaoaine hunire
 19 na hunie mu apoloa aopa. Tae maholo qelolamiu ko
 laelae mane omu neineisae toote uri omu kei ere
 20 uritaa, wa omu kei unue na taa. Kaa iomu ike ko
 ereere, tae peie Lioa a Amamiu ko ere ilalo amiu.
 21 Ana asine naini kei qeloa asine hunie maena, na
 amana naini kei qeloa kalena; na memela kei taelai
 22 habie mui amada na mui nikada huni seunilada. Na
 ahutana mala kei nidu upu huniomu aena sataku: tae
 ini ko io susu hulaana oretalana ne haautilana kei
 23 lae. Tae maholo tauneinilemiu kei laelae ana naeta
 huilume, omu ke tahi takoie huilume lou hatarea:
 ana tohu noko unue huniomu uri, omu saa waiwesie
 mano taena na huilume, na Kale ni inoni ko hule
 oto mai.
- 24 Qaaronoisuli saa liutaana lou haausuli ineie, wa
 25 inoni esuesu ke liutaana aunana. E adona qaaronoisuli
 hunie kei urihana haausuli ineie, na inoni esuesu
 hunie kei urihana aunana. Uri ana kire harainie ini
 aunana nume ana Beelsebub, uri kire saa hahuei
 26 harainiomu urine iomu muini ana nume ineie! Aena
 neena mane omu meumeu raranada: ana iteitana na
 meola aluhilana e lae neni aelilana kei saro lae taane;
 na ana mumunilana e lae na manatainilana kei saro
 27 lae taane. Waluola noko unui laona rodohono, omu
 kei unui ana dani: na waluola omu ko rono ni elive
 28 ani omu ke tola tahanainii i qaoha. Na mane omu
 meuteinie mala kei horo sape mola amiu, na kire kaa
 saka huni seunilana maurihemiu: tae omu ke hahuei
 meuteinie ineii e la otoi saka huni deu tekelainie
 29 maurihemiu na sapemiu i Gebena. Uri kire kaa
 holie na ro pipisu ana na lousuu? na na taataa ini
 30 hikada saa usu iano ana a Amamiu ko haike: tae
 hulaana warauhune qaumi idumilana e lae oto.
 31 Mane omu meuteinire ena; omu la otoi hie Hutaana
 32 mu koruhei pipisu. Aena neena naini ko unu
 tahanainieu i naona mu inoni, ineu noone neke unu
 33 tahanainie i naona Amaku ileni. Tae ini kei tatei-

neiniu i naona mu inoni, ineu noone lou nekei tateineinie lou i naona Amaku ileni.

- 34 Mane omu neineisae ana uri nou lae mai huni neke asie hanuelama habie walumalau; nou kaa lae ike mai huni neke asie hanuelama, tae peie naihi.
- 35 Ana nou lae mai huni opaa ro mamana, na ro hai
- 36 nikana, na ro mahunaona keni; na mala ani nume
- 37 naeta inoni kei nei maeloona oto hunie. Ini manatana ko diana hunia amana wa hunia nikana, na e kaa diana hunieu, ne e saa malisiku; wa naini manatana ko diana hunia kalena mane wa keni, na e kaa
- 38 diana hunieu, ne e saa malisiku. Wa naini oto kaa suluie pou pou ineie huni ke poo puriku ne e saa
- 39 malisiku. Ini ko lio odoie maurihaana ne kei deu tekelainie oto; na ini ko deu tekelainie maurihaana aena ineu ne kei lio odoie lou nana.
- 40 Ini ko tekuiomu ne ko tekuhieu, na ini ko tekui
- 41 hieu ne ko tekuhie ini e usuneinie mei. Ini ko tekuhie na prophet ana satani prophet surailana kei lae hunie mala hunie na prophet; na ini ko tekuhie ini odotai isulie satani ini odotai, surailana
- 42 kei lae hunie mala hunie ini odotai. Na iteitana naini ko haainuhie naini hikana muini meimei ie ana kaokaoi wei wawai mola makule ana satani qaaronoisuli, toohu noko unue huniomu, uri waaitana saa hei mola oto oo.

11

- 1 Oto qaolana e lae urini, uri maholo a Jesus e hatonai mano hunie awalai qaaronoisuli mana rue ineie, ne esi hoalai maanie leune huni haausuli na huni laeliwala ana mu henue ikire.
- 2 Oto a John e rono i nume hoo hoo ana palolana a Christ, ko usuneinie taau ro qaaronoisuli ineie, ko
- 3 dolosi ana uri, Ioe ni oto ini kei lae mai, wa melu kei
- 4 saro maohie ue naini aopa? Ota a Jesus ko alami rerue uri, Moro ke lae moro ke unu i saana John ana
- 5 moola moro ko rono na oto moro ko leesii. Uri mu ulu ko lio oto lou, na mui rarasi ko laelae diana oto,

na mui tou ko mola lou, na mui puzu ko rorono oto,
 na mui rae ko taelai lou, na laeliwalana ana tataroha
 6 diana hunie mui meitale. Na deidehie ini kaa lio
 7 tooana ola ni tataro ineie aku. Ota kererue lae ne a
 Jesus esi talaai ere hunie mala ana a John uri, Na
 mei taa ni omu isitaa taau ilaona hanue sala huni
 8 leesilana? Ohe rade e anulei tarau ana oru? Wa na
 mei taa ni omu isitaa taau huni leesilana? ohe inoni
 e tooni eni tooni melumu? Lio kau, mala e tooni eni
 9 tooni melumu ko oo i nume mu inemaui. Wa aena
 na mei taa ni omu lae taau? huni leesie na prophet?
 Nei teuena, noko unue huniomu, na e liutaana oto
 10 mui prophet. Ineii ienini usulana e lae ana uri,
 Lio kau, noko holai usuneinie wai hurulaa ineu
 wai naomu,

Ini kei salea tala ioe hunio.

11 Toohu noko unue huniomu uri, Kaa taelai ue peira
 huta ani keni naini e alaha liutaana John Lotomaai ;
 tae naini ko la otoi meimei ana alahana ni leni e alaha
 12 liutaana. Talimaa ana qonina John Lotomaai hule
 oto mai ienini kire ko deu ramoramoana hunie alahana
 ni leni, oto mui ramo ko heileuleu ana mola haliite.
 13 Ana ahutana mui prophet ma mu haatolana e qoni-
 14 qoni hule oto mai ana John. Na ana omu ko sare
 hele ana na leu ie, a Elija ne ienini, ini ni lae oto
 15 mai. Ini ko too alinana huni rono, ke rono oto.
 16 Tae nekei alahuteinie gaune ie ani taa? Ikire kire
 urihana memela kire io ana heraiusine kosi soisoi
 17 weu hunie muini oada, kire ko teuri, Melu uhiuhie au
 huni omolu na molu kaa mae habie; melu tatakou
 huni omolu na molu kaa kukumuie oto roromai
 18 saemiu. Ana John e lae mai, kaa nauneu wa ke
 inuinu, na kire ko teuri, Lioa ni orahaa ineii i saena.
 19 Oto Kale ni inoni e lae mai ko neuneu ko inuinu, kire
 kosi hei unue uri, Liokau, ola nauhana na inulana
 e paine, malahune kira totola tooha na kira orahaa! Tae
 leilana saenanaune kei lae huni ke odotai isulie helelana.
 20 Oto ko talaai saewasulie mui henue neena e haahunaa
 21 oto mu anoa ineii nada, ana kire kaa onisae. Ama-
 silemu Korasin! amasilemu, Bethsaida! uri ana

- qaolana mu anoa e lae oto i Tur na i Sidon mala e lae oto i matolamoro, haala kererue onisae oto waite
 22 ani tooni pono maa na ani qasaora. Tae ineu noko unue huniomoro uri, Kei lai *mamate* hunia Tur na Sidon ana dine ni leine, tae huniomoro haike.
 23 Tae ioe, Kapernaum, uri haapainalamu kei hulaana salo? asilemu kei lae hoi Hades: ana uri qaolana mu anoa e lae oto i Sodom mala e lae oto kau i matolamu, haala e io susu oto hule mai i siirini.
 24 Tae noko unue huniomu uri, Kei lai *mamate* hunia Sodom ana dine ni leine, tae hunio haike.
 25 Na ana maholona a Jesus e alami e teuri, Noko paalaeheo, Mamaa, Lord hahie ileni na mai haha, ana o mumunie moola ienini *maanie* kira saiola na kira saenanau, osi ili unu tahanainie hunire mui
 26 weewee. Toohu Mamaa, ana urine e lai diana i
 27 maamu. Mani toliasilana taena na ola e mani lae oto hunieu ana Amaku: na naini oto kaa manatainie uri Kale atei tae peenie a Mama a haliite; na uri a Mamaa atei tae peenie a Kale haliite na naini lou a
 28 Kale ko sare haatainie hunie. *Malana* muini omu ko weo na omu ko tola hie, omu ke lai mai sieku,
 29 hunie neke haamamalo amiu. Omu ke neie tori ineu ilewimiu, na omu ke nei qaaronoisuli ineu; ana ineu nou mamada na haamaimeileku ni sae; ne omu kei
 30 lio odoie mamalona hunie saemiu. Ana tori ineu e hata, na ludaa ineu e *mamate*.

12

- 1 Oto ana maholona a Jesus e lai liu ilaona mu hohola ni korn ana dine sabbath; na mui qaaronoisuli ineie ko hiolo, oto kire ko talaai huhusie
 2 mu hunui korn kire ko neui. Oto mui Pharise e leesie kire ko teuri hunie, Lokau, mui qaaronoisuli ioe ko qaoa meola kaa adona ike haatolana huni
 3 qaoa ana dine sabbath. Oto e teuri hunire, Omu kaa unue ue na mei taa ni a David e qaoa oto
 4 kau, ana maholo e hiolo na muini peie? Ana e

- lai sili uritaa i numa God e na mui bread kire koni akau, na kaa adona ike haatolana hunie uri ke nau i na muini peie, tae e adona mui priest haliite?
- 5 Wa omu kaa unue ue lou ana mu haatolana, uri mui priest ana mui dine sabbath uri kire ko qaoqao tauteu ana mui dine sabbath, na kire saa roroa ike ani?
- 6 Tae ineu noko unue huniomu, uri naeta ini taane
- 7 ileu e liutaana nume maai. Tae ana omu manatainie oto na mei taa ienini uri, Nou herihunie amasine na unune suuri, haala omu kaa lei tooana muini kaa dau
- 8 walada ana na me ola. Ana Kale ni inoni ineii oto Lord hahie dine sabbath.
- 9 Oto e loutaa maanie leune ko lai sili ana nume ni
- 10 ruru ikire. Na lokau, naeta inoni ileune nimana e heko. Oto kire ko dolosi ana kire ko teuri, E adona taane haatolana huni haaui ana dine sabbath wa haike? uri huni kire ke gelu wala ilenine itehulaana.
- 11 Oto e teuri hunire, Uri ana naini hikemiu, na taataa sheep ineie, na ko kokoro ilaona na kaline ana dine
- 12 sabbath, uri e saa lai heleana ko tabelainie? Ne inoni e hie uritaa maanie sheep! Aena leune e adona haatolana huni helehele diana ana dine
- 13 sabbath. Ne esi unue hunie inoni ne uri, Oke susueinie nimemu. Oto e susueinie; oto e qieqiala
- 14 alihoi lou mala naeta pooni ninime. Oto mui Pharise e isitaa kire ko meni wala uri hunie kire kei seunie
- 15 uritaa. Oto a Jesus e manatainii kosi hoalai maanie leune: na mala hune ko lulu isulie; oto ko meni
- 16 haauiure mano, ko ereada uri mane kire houleinie
- 17 oto: hunie haaaoilana leu neena unulana e lae hunia Isaia na prophet, ana e teuri keu;
- 18 Lokau, mane ineu, nou lio hunie oto;
 Mane maai ineu, saeku ko lai mamano hahie;
 Neke neie Lioa ineu hahie,
 Ne kei ladoa leine hunie mu apoloa aopa.
- 19 E saa haaere, wa ke uloulo;
 Naini saa rono wawana i suli tala.
- 20 E saa oie maai rade e qaa oto,
 Na saa maasie mui teitei ola ko qeueu,
 Na kaa saro haatainie leine ana aailaana.

- 21 Na mu apoloa aopa kei maohie satana ani heri-hunilana.
- 22 Oto kire ko tolea mai saana na eta mane lioa ni orahaa i saena, ulu na na geu ereere: oto e haaurie,
- 23 oto ulu na na geu ereere neena esi ere na esi lio. Oto ahutana mala e la otoi panatainie, kire ko teuri, Ohe
- 24 kalena David ni ienini? Oto mui Pharise e rono urine kire kosi teuri, A mane ienini kaa sikerainie mui lioa ni orahaa tae ana a Beelsebub naohai lioa ni
- 25 orahaa. Oto e manatainie mui looine ikire kosi teuri hunire, Taena na alahana kei opaa maraana, kei naona oto; na taena na hanue wa taena na nume kei
- 26 opaa maraana, e saa hei ure oto lou: na uri ana a Satan kei hei sikerainie lou a Satan, kei hei opaa maraana ena; ne alahana ineie kesi io uritaa ena?
- 27 Tae uri ineu noko sikerainie mui lioa ni orahaa ana a Beelsebub, ne mui kalemiu ko sikerainire ana atei
- 28 ena? Aena neena kire kei leilei omu oto. Tae uri ineu noko sikerainie mu lioa ni orahaa ana Lioa a God, ne ni alahana a God e siho oto mai hahiomu.
- 29 Uri naini kei sili uritaa hahie na ramo i nume ineie hunie nolie mui tootoolana, na kaa saro holai hoosia ramo neena? ko mano urine, ne kesi nolie nume
- 30 ineie. Ini oto kaa peieu, ineii maeloona hunieu; na ini oto kaa siokoni peieu, ne kei aa tatanainii. Aena leune noko unue huniomu uri, Taena na orahaa na taena na wala tauteu saeasileni kei lae hunie inoni, tae ere tauteune hahie Lioa saeasilana saa lae oto oo
- 32 hunie inoni. Wa naini ko unue na mei wala hahie Kale ni inoni, saeasilana kei lae oto hunie; tae oto ini kei unue na me ola hahie Lioa Maai, saeasilana saa lae oto oo hunie, mai ana walumalau ienini wa ana ini
- 33 ue mai. Omu ke da hunie dano ke diana na huana ke diana lou, wa haike omu ke da hunie dano ke aela na huana ke aela lou; ana manatainilana dano kei
- 34 lae ana huana. Kira kalei maa, iomu mala tataala, ne kesi madausiomu uritaa ni unui moola diana? ana a wawa oto ko haatainie moola a sae e honu eni.
- 35 Inoni diana ko haatainie dianahaana moola maanie leu talai ola diana wai saena; na inoni tataala ko

- haatainie tataalahaana moola maanie leu talai ola
 36 tataala wai saena. Tae noko unue huniomu uri, Ana
 taena na wala oto mola mu inoni ko talei unuunui,
 sio sullileni kei lae ana mui roroana ani ana dine ni
 37 leine. Ana lei odotailemu kei lae ana walamu, na lei
 maelamu kei lae lou ana walamu.
 38 Oto ana maholona naeta mui helui haausuli na mui
 Pharise e alamie kire ko teuri, Haausuli, melu sare
 39 leesie na tolimaa amu. Oto e alamire ko teuri hunire,
 Qaune tataala na kire la otoi mesi kire ko heitalea na
 tolimaa, tae niilana na tolimaa saa lae ike hunire, tae
 40 tolimaa a Jona a prophet haliite. Ana mala a Jona
 e io i oqana pusuesi e olu heiatowa, na e olu hei
 rodo; aitana noone lou Kale ni inoni kei io ilaona
 41 makano e olu hei atowa na e olu hei rodo. Mui
 Nineve kei taelai tararuru ana dine ni leine peie
 qaune ienini, na kei lei maeana; ana kire onisae
 itehulaana laeliwalana a Jona; na lio kau, ini e
 42 liutaana Jona taane ie. Toro ure taau kei taelai
 tararuru ana dine ni leine peie qaune ienini, na kei
 lei mae ana; ana e lae mai maanie nenedena
 walumalau hunie ke ronoa saiolana a Solomon; na
 43 lio kau, ini e liutaana Solomon taane ie. Lioa
 madamada ko isitaa maanie na inoni ne kei loutaa
 laona hanue sala, ko heitalea na leu ni mamalo nana,
 44 na kaa lio odoie. Oto kosi teuri, Rao neke oli keu tai
 nume ineu ni ne nou isitaa kau maanieni; oto e lai
 hule, ko lio odoie e qala, kire talaa, na kire hataai
 45 diana ana muola ilaona. Oto e lae taau kosi tolea
 lou e hiu lioa e orahaa liutaana, oto kire kosi lai sili,
 kire kosi io hu oto ileune; oto tolahana inonine
 haipuri kosi tataala oto hitoo liutaana tolahana holai
 nao. Ne kei urine lou hunie qaune tataala ienini.
 46 Oto maholo ko ereere ue nana mala, lokau, a nikana
 na maeni esine, kire ure i sinaha, kire ko heitalea
 47 erena peie. Oto naeta ini ko teuri hunie, Lokau, a
 nikemu na maeni esimu kire ure i sinaha kire ko
 48 heitalea erena peio. Oto e alamie ko teuri hunie
 inonine e unue hunie, A nikeku ni atei? na maeni
 49 esiku lou kiratei? Oto e susueinie wau nimana habie

mui qaaronoisuli ineie, peie ko teuri, Lokau, a nikeku
 50 ie na maeni esiku! Ana naini oto ko sulu isulie
 muola saena Amaku ileni eni deuleni, ineie oto a
 asiku, na a inieku, na a nikeku.

13

1 Oto ana haidine neena a Jesus e isitaa maanie
 2 nume, esi io hai ano i reune iqe. Oto mala hune e
 ruru mei saana, oto esi taelie iola itehulaana, na esi
 3 io iano, na ahutana mala kire puli i reune iqe. Oto
 ko oniana hunire mui wala ni alahuune, ko teuri,
 Lokau, naeta ini ko tataai lite e isitaa uri huni
 4 tataainie mui lite; na ana maholo ko tataai, mui
 helui lite e usu i reune tala; oto mui menu kire ko
 5 araidio kire ko neu. Na naeta mui helui lite e usu
 ilevine mei heuheue, leu mei makana kaa piola ike
 ana. Oto kire tolana qito lauae tae, ana mei makana
 6 kaa piola ike: oto sato e qaa oto e raranie, oto ana
 7 kaa susuimi, kire ko nunulu oto. Na naeta mui
 helui lite ko usu i matolana mui walo kaukeu, oto
 8 mui walo kaukeu ko taelai kire ko melusii. Na naeta
 mui helui lite e usu ilaona me ano mola; oto kire
 ko ehu kire ko hunu, ini ie tanalau, ini ie ono awala,
 9 ini ie olu awala. Ini ko too alinana, ke rono oto.
 10 Oto mui qaaronoisuli e lae mai, kire ko teuri hunie,
 11 E ue ni oko alaalahuu hunire? Oto e alamire ko
 teuri hunire, Ana niilana e lae huniomu uri huni
 manatainie moola e asa ana alahana ni leni, tae
 12 niilana kaa lae ike hunire. Ana iteitana naini ko
 hele oto nana, kire kei hei nii lou hunie, na kei hele
 oto liutaa; tae ini oto kaa hele ue nana, taasilana
 13 maanie na meola e helehelesie kau nana. Na aena
 neena noko alaalahuu hunire; ana kire ko liolio na
 kire saa liolio oto, na kire ko rorono na kire saa
 14 rorono oto, wa kire ke saiola lou. Na qoni a Isaia e
 oa oto ada ana e teuri,

Omu ke rono ana ronona, na omu saa hei saiola
 lou;

- Na omu ke lio ana liona, na omu saa hei lio too
lou :
- 15 Ana saena *mala* ie e popono oto,
Na alinada e hie *maanie* rono,
Na kire ulue oto maada ;
Mane da na kire lio *saiola* ana maada,
Na *mane* kire rono ana alinada,
Na *mane* saeda e taha,
Na *mane* kire aliu,
Na nekei haaurire oto.
- 16 Tae deidehie maamiu, ana kire ko lio ; na alinemi
17 ana kire ko rono. Ana toohu noko unue huniomu,
uri mui prophet na kira odotai kire sasare leesie
moola omu ko leesii, na kire kaa lio manini, na uri
18 huni ronoa moola omu ko ronoi, na kire kaa rono
19 lelenani. Ne aena ienini omu ke ronoa mei wala ni
19 alahuune ana a tatataai. Naini ko ronoa mui wala
ana alahana, na saena kaa tahanii, oto a orahaa ko
lae mai ko leue muini neena tataaileni e lae kau i
20 saena : ineie ienini tatailana e lae i reune tala. Tae
ini neena tatailana e lae ilenine mu heuheue ini ko
ronoa mui wala oto ko tolana sului sulii peie saema-
21 nona hahii : tae kaa imiimini ike ana, ko io mola ni
deune, tae maholo siohaana ko tataala, wa ko teunei-
22 nie itehulaana meiwala, oto ko tolana mauo oto. Na
ini neena tatailana e lae i matolana mui walo kaukeu,
ini ni ronoa mui wala, na muola haae mai ana
walumalau ie, na erona ana tarieolana ko deu hahi
23 wala, oto ko *mamasui*. Na ini neena tataailana e lae
odohana me anomola, ini e ronoa mui wala, saena
kosi tahanii, ko hahuei hunu oto, ko ehua na muini
tanalau, na na mu helui ini e ono awala, na na mu
helui ini e olu awala.
- 24 Oto ko hei sapeie lou naeta me alahuune aopa
hunire, ko teuri, Alahuuteinilana alahana ni leni uri
mala inoni e tataainie mui lite diana ilaona hohola
25 ineii. Na ana maholo mala ko maahu, maeloonana e
lae mai ko tataainie mu litei sisania i matolana mui
26 korn, oto ko tehi. Oto hohola e qito e hunu, ne mui
27 sisania kosi taelai lou. Oto mui konikonihe aei nume

- kire lae mai kire ko teuri hunie, Uri o kaa hasie na mui lite diana ilaona hohola ioe, Lord, ne mui sisania
 28 e urei tei? Oto ko teuri, Maeloona nie teurine na. Oto mui konikonihē ineie ko teuri hunie, E too i
 29 saemu hunie melu ke lai warei? Oto ko teuri hunire, Haike ena; mane omu ware pele ana mu korn.
 30 Toliassii keu weu kire ke mani peine tararuru hulaana siokoninēni; ana maholo ni siokonine neke unue
 hunie mala ni siokoni uri, Omu holai naolainie warelana mui sisania, omu ke hoo ihoo huni unui, tae omu
 ke atonie mui korn ilaona haa ineu.
- 31 Oto e hei sapeie lou naeta mei wala ni alahuune lou aopa, ko teuri hunire, Alahana ni leni e urihana hoi
 litei mustard, inoni e da e hasie ilaona hohola ineie;
 32 kele me ola oto maimeī maanie taena na lite; tae ko qito ko peine liutaana muola haihesi laloi hohola, ko
 nei dano, oto mui menu ni leni ko lae mai ko tola niui ilenine sasarana.
- 33 Oto ko unue lou hunire naeta mei alahuune aopa ko teuri, Alahana ni leni e urihana mei leven, hue e
 da, e anomie laona olu nimeī flour hulaana mei leven e mani sakahii oto mano.
- 34 A Jesus e ere ienini ani alahuune oto haliite hunie mala; uri ana aiana alahuune e kaa ere ike nada oto
 35 oo; aena hunie haaoailana mei wala unulana e lae ana prophet, e teuri,
 Nekei ana wawa ani alahuune;
 Neke unu tahanainie moola mumunileni e lae oto ana maholo poonilana walumalau e lae.
- 36 Oto esi hoalai maanie mala, esi lai sili i nume; oto mui qaaronoisuli ineie kire lae mai saana kire ko
 teuri hunie, Oke unue huniemelu me alahuune ana
 37 mui sisania ilaona hohola. Oto e alamire ko teuri, Ini e tataainie mu lite diana Kale ni inoni ena;
 38 na hohola walumalau ena; na mui lite diana mui kalei alahana ena; mui sisania kira kalena a orahaala;
 39 na maeloona e hasire a gelu eroero ena; na siokonine oretalana walumalau ena; na mala ni siokoni mu
 40 angel ena. Mala kau siokonileni mui sisania huni unuleni ani dune; kei urine ana oretalana waluma-

- 41 lau. Kale ni inoni kei usuneinie taau mu angel ineie, huni kire ke warei maanie alahana ineie mui nelutei ola ko haahaamauo, na muini ko palopaloa tataalana,
- 42 oto kire kei asire ilaona melamelahai dune: leu
- 43 narana ana peie rete haune. Ana divena kira odotai kesi raa tautaa mala sato taau ana alahana a Amada. Naini e too alinana, ke rono oto.
- 44 Alahana ni leni e urihana mei tooha mumunilana e lae ilaona ano; oto naini e lio tooana ko hei mumunie lou; ko lai saediana habie kosi lae ko uluneinie tootoolana, ko holie ano neena oto nana.
- 45 Lou, alahana ni leni e urihana inoni holiholi ko
- 46 heiheitale mu huehuei dehi diana: oto e haitale tooana taataa ini e la otoi diana liutaa, oto ko lae ko uluneinie tootoolana, oto ko holie ini neena.
- 47 Lou, alahana ni leni e urihana ape kire alu i esi ana,
- 48 oto kire ko uwaa oto taetaena na ie; oto ape ko teu oto, kire wainie i kule: kire ko toonie dianahaana ie
- 49 laloi ite, na kire ko asie mu ie aela. Kei urine ana oretalana walumalau: mu angel kei isitaa mai, oto kire kei opaa kira orahaa maanie matolada odotai,
- 50 na kei asire ilaona melamelai dune; leu narana ana pei nanadi nihona.
- 51 Oto a Jesus ko teuri hunire, Uri omu rono saaie mui wala ienini? Oto kire ko teuri, Siue, Lord. Oto ko
- 52 teuri hunire, Aena neena taena na haausuli e talaai ronoisuli oto ana alahana ni leni, e urihana inoni aei nume, ko haahaatainie maanie dianahaana muola ineii muola haalu na mui lehui ola lou.
- 53 Oto qaolana e lae urini, uri a Jesus e saro
- 54 alahuu mano urine esi ato maanie leune. Oto e lai aratototo ana hahuana hanue ineie, oto e haausulire ana mui nume ni ruru ikire, aena huni kire panatainie oto hitoo, kire ko unue uri, Saiolana na mu
- 55 anoa ana mane ienini kire urei tei? Ohe e kaa kalena ike a aduedu ni ienini? Uri kire kaa sasaia nikana uri a Mary? na mu esine uri James na
- 56 Joses na Simon na Juda? Na mu iniana ohe kire kaa mani oo kau pei kolu? Tae waluola ie ana

- 57 *mane ienini kire urei tei ? Oto kire ko mauo urine ana. Oto a Jesus ko teuri hunire, Makatainilana prophet saa lae, tae ana hanue ineie hahaiteli, na oto i nume*
 58 *ineii. Oto kaa da na mu anoa hune ileune, ana kaa hiwalaimoli ike ada.*

14

- 1 Oto ana mu *dine neena a Herod a Tetrark e rono tarohana Jesus, kosi teuri hunie mui konikonihe ineie*
 2 *uri, A John Lotomaai ni ienini ; e taelai maanie muini e mae oto ; aena leune qaolana mu anoa ie*
 3 *ko lae ana. Ana Herod e heleana oto a John, e hoosie, oto e neie ilaona nume hoo hoo aena ana*
 4 *Herodias hua Philip a asine. Ana a John e unue hunie uri, E kaa adona haatolana uri huni oke tolea.*
 5 *Na e sare saunie hahie, tae ko meumeu raranana mala, ana kire neineisae oto ana uri ineie na prophet.*
 6 *Tae qoni e siho ana dine a Herod e hutaana, oto a kalena Herodias kele keni e maomao i matolada, oto*
 7 *e lai sului lohona a Herod ana. Oto ana maholona kosi ere ni haapune, ko haalunei hunie uri kei niie*
 8 *nana iteitana na meola kei sukaa ana. Oto ineie, na a nikana ko toranie hunie, e teurini uri, Oke niie mai*
 9 *ileu ilaona ite qauna John a Lotomaai. Oto saena kin e huu ; na tae itehulaana mei wala ni ere haapune ineie, na itehulaana mala e io ana naune peie, oto e haiusunei huni kire kei lai niie hunie ;*
 10 *ne esi usuneinire taau, na kire lamasie qauna John i*
 11 *nume hoo hoo. Oto kire tolea mai qaune ilaona nime, kire ko niie hunia pulena ; oto pulena ko tolea taau*
 12 *hunia nikana. Oto mui qaaronoisuli ineie kire lae mai, kire ko suluie rae ana, kire ko lai heitoli ; oto kire ko lai unue i saana Jesus.*
 13 *Oto a Jesus e rono urine, kosi hoalai maanie leune ana iola, takoie hanue sala haatau : na mala e ronoa kire ko luluiisulie kire liu i tala maanie mui hulume :*
 14 *Oto e siho ione, ko leesie mala hune, oto ko neisae*
 15 *amasire, ko haaurira maemaea hikada. Oto e apau*

- oto, mui qaaronoisuli ineie kire lae mai saana, kire ko teuri hunie uri, Hanue sala *ne* ie, na atowa ko *mano* oto; oke unue *mala* hune ie ke lae oto, hunie
- 16 kire ke laehie mu henue ni holie *naula* ada. Oto a Jesus ko teuri hunire, E kaa meola ike ke too aena huni kire ke laelae *mola*; omu ke dau *neula* ada.
- 17 Oto kire ko teuri hunie uri, E kaa *naula* ike amelu ileu, tae peie e lima ata hoi bread peie ro kele hoi ie.
- 18 Oto ko teuri hunire, Tola mai hunieu ileu. Oto ko
- 19 unue *mala* ke io iano laona hahalisi; oto e da lime hoi bread *neena*, na ro kele hoi iena esi lio *alelena* ileni, ko ere haadianaai, oto ko nisie; ko nii hunie mui qaaronoisuli, oto mui qaaronoisuli ko
- 20 haadoa *mala* ani. Oto kire mani *neu*, kire pote: oto kire ko onimei konie mu oretai *neula* ana mui *neula*
- 21 kire nisii, awalai *mei mana* rue e honu. Na *mala* e *nau*, *mala* e lime molai *mane*, idumilana mui keni na *memela* kaa lae ike.
- 22 Oto e kotaahie mui qaaronoisuli kire ke tae ana iola, hunie kire ke holai ato ana *naeta* poo ni iqe poo
- 23 hao, haawalie ko saro unue *mala* hune ke lae. Oto e saro usunei *mano* ana *mala* hune, *ne* esi hane-
taa ilenine toloi henue ani leu qala huni *arenai*:
na e saulehi oto, na tae *ineii* oto maraana ileune.
- 24 Na iola e tahe upuupu oto ana iqe, kire si lai sue ana
- 25 ahe; ana mawa ko hitaada. Oto ana haina na maholoi *liona* *ne* kosi oohire, ko atoatoae ilenine iqe.
- 26 Oto mui qaaronoisuli ko leesie ko atoatoae ilenine iqe, oto saeda e iolaha itehulaana, kire ko teuri, Na
- 27 akalo otona; oto kire ko ere lole ana *maune*. Oto a Jesus ko tolana ere takoire, ko teuri, Saemiu ke lai molai *dodo*; ineu taane; *mane* omu meumeu.
- 28 Oto a Peter ko alamie ko teuri hunie, Lord, ko neie oto ioe, oke unue neke lae wai siemu ilenine iqe.
- 29 Oto ko teuri hunie, Oke lae mai. Oto a Peter e siho *maanie* iolana, ko atoae wau ilenine iqe, uri huni
- 30 lae wai saana Jesus. Oto maholo e leesie mawa e paine ko meu, oto e uri suhu ko *dodo* oto, kosi soi ko
- 31 teuri hunie, Lord, oke haaurieu. Oto a Jesus e tolana susueinie nimana, ko hele wau i sapena, peie

- ko teuri hunie, Hiwalaimoline e aia amu, e ue oto
 32 saemu e la otoi rueruaa? Oto kererue ko meni tae
 33 lou ilaona iola, *ne* mawa kosi mou. Oto muini ana
 iolana kire pouruuru habie, peie kire teuri hunie,
 Toohu ioe Kalena God.
- 34 Maholo kire ato taau, kire kosi lae arapuu i one, i
 35 Genesaret. Na *mala* ana hanue *neena* kire mana-
 tainie oto, kire ko usunei heiliu ana mu hurulaa
 takoie mu henue e io kalie hanuena, kire ko ulure
 36 mai saana ahutana mui maemaea; kire ko haatohu
 ana uri huni kire ke hele mola i *totomana* ana
nonoana tooni *ineie*: na muini e hele urine kire mani
 meuri oto i ladoihaani.

15

- 1 Oto ana maholona *naeta* mu helui Pharise peira
 haausuli urei Jerusalem ko lae mai saana Jesus,
 2 ko teuri, E ue ni keu mui qaaronoisuli ioe ko heiheito-
 hea mui wala tatarau e uraana mui weuwakaelu?
 ana kire kaa hohoda nime ana kire ko *neu* bread.
 3 Oto ko alamire ko teuri hunire, *Ne* e ue kau iomu
 omu ko heiheitohea noone mu haatolana a God, ana
 mui wala tatarau iomu? Ana God e unue kau oto
 4 uri, Oke haamau ana amamu na nikemu; na lou, Ini
 ko ere tataala ana amana wa ana nikana, *ne* ke
 5 hahuei maesii oto. Tae omu ko unuunue uri, Ini ko
 ere hunia amana wa hunia nikana uri, Na me ola
neena oke tarie aku huni ke peio, *ne* e nei niine oto
 6 hunia God ena; *neii* saa neisae haamau ana amana.
Ne omu qao tototala ana mu haatolana a God ana
 7 mui wala tatarau iomu. Iomu kira lupei deudeu, a
 Isaia e la otoi qoni diana amiu, ana e unue uri,
 8 *Mala* ie ko haahaamau eku ana *nidude*;
 Tae saeda e haatau ue wau *maanieu*:
 9 Kire ko haaweora mola ani qaoolana hunieu,
 Kire ko haahaausuli ana mui wala haatola mu
 inoni.
 10 Oto e haraie mai *mala* hune saana, esi ere uri hunire,

- 11 Omu ke rono, na omu ke saiola oto : E kaa meola ike ko sili hou i wawa ni kire kei haamadaa na inoni ; tae peie me ola ko isiisitaa maanie wawa ni ikire neena
- 12 kire kei haamadaa na inoni. Ne oto ana maholona mui qaaronoisuli ineie e lae mai saana, kire ko teuri hunie, O manatainie taane uri mui Pharise e
- 13 mauo, maholo kire ronoa walamu ie? Oto a Jesus e alamire ko teuri, Taena na ola hasilana ko laelae, na a Amaku ileni e kaa hasie, ne hui asilana kei lae.
- 14 Omu ke rohu mola maanire ; ikire kira ulu kire ko naonao. Na uri ana na ulu ko hei naona lou naeta ulu,
- 15 kererue ko meni domu oto ilaona na kaline. Oto a Peter ko alamie ko teuri hunie, Oke ladoa kau alahune
- 16 ie namelu. Oto a Jesus ko teuri hunie, Toohu, iomu
- 17 noone lou omu puo ue? Uri omu kaa neisae hahaitelie ue uri muola ko lai sili i wawa kire ko la
- 18 hai kokoro ilaona iaka, na asilana ko lae i elitehu? Na tae muola ko isiisitaa taau maanie wawa, kire ko isitaa mai urei saeka ; ne ikire ienini muola kei
- 19 haamadaa na inoni. Ana ko isiisitaa urei sae mui neisaena tataala, talei horo mamakine, masine, peline,
- 20 gelu wala eroerona, na ere tauteune : ikire ienini kire ke haamadaa na inoni ; tae naune ana kaa hoda nime e saa roroa haamadaa ike na inoni.
- 21 Oto a Jesus e loutaa maanie leune, kosi hoalai
- 22 i naona i Tur na i Sidon. Na lio kau, mei hue ni Kanaan e lae mai maanie taitelihana hanue neena, ko soie ko teuri hunie, Oke amasieu, Lord, kalei David ; ana kele pule ineu siohaana ko la otoi tataala ana lioa ni orahaa i saena. Na kaa alamie oto oo.
- 23 Oto mui qaaronoisuli ineie kire lae mai saana, kire ko teuri hunie, Oke usuneinie wau ana ko nara
- 24 isuli kolu. Oto ko teuri, Usuneinileku kaa lae tae peie hunie mui sheep ana numa Israel maraada
- 25 kire takalo. Oto a keine ko lae mai ko gouruuru hahie, ko teuri hunie, Lord, oke peieu. Oto ko alamie ko
- 26 teuri, Anaine na kaa diana ike huni da mui neula ana memela, huni asileni ana mu usu. Oto ko teuri
- 27 hunie, Haike ena, Lord : ana mu usu na kei na mu ehuhuei neula ko usuusu maanie mui table mui

- 28 eunada. Oto a Jesus kosi alamie ko teuri hunie, Keine, hiwalaimoline ioe e paine; qaolana me olana kei lae hunio mala o harihunio oto. Oto haaurilana kalena e lae oto ana maholona.
- 29 E mano urine a Jesus e hoalai maanie leune, esi lai hite i reune iqe ni Galilea; oto e hanetaa
- 30 ilenine toloi henua, esi io iano. Oto nikei pulita paine e lae mai saana, kire ko tolea mai mui rarasi, na na mu ulu, na na mui qeueere, na na mu ae loku, peie na muini heiaopai lou hune, rurulada ko lae
- 31 i nadona aena Jesus; oto e haaurire: aena uri mala e panatainie ana kire ko leesie mui qeueere ko ere taataha, mu ae loku na mui rarasi ko laelae hailiu, na mu ulu ko liolio lou: oto kire soi haamanikulua God Israel i tehulaada.
- 32 Oto a Jesus e soie mai mui qaaronoisuli ineie kosi teuri hunire, Noko la otoi amasie mala hune ie, ana kire ko io oto peieu olune na dine ie, na kaa naua ada: na nou kaa sare usunei hiolo ada, mane kire olo
- 33 ana hiolo isulie tala. Oto mui qaaronoisuli ko teuri hunie, Kolu ke akaurisie bread hune urine uritaa ni ie laona hanue sala huni nii ana mala hune ie kire ke
- 34 pote? Ne a Jesus ko si dolosiada uri, Enite hoi bread amolu? Oto kire ko unue uri, E hiu ata,
- 35 peie na mui kele ie kaa hune. Oto ko unue mala
- 36 ke io iano. Oto e da hiu hoi bread neena na mui kele ie na, ko ere haadianaai, esi nisii, esi nii hunie mui qaaronoisuli, oto mui qaaronoisuli ko haadoa mala.
- 37 Kire mani neu kire pote, oto kire ko onime i konie mu oretai neula ana mu neula kire nisii, e hiu lue e honu.
- 38 Na mala e nau e hai molai mane, idumilana mui keni
- 39 na memela kaa lae. Oto e saro usuneinie mala ne esi tae, arapuune kosi lae ana taitelihana hanue i Magadan.

16

- 1 Oto mui Pharise na mui Saduke kire lae mai, kire ko ohonie, kire ko haatohu ana huni ke haatainie
- 2 tolimaa hunire ure ileni. Oto e alamire ko teuri

- hunire, Ana maholo ko seulehi hahiomu *ne* omu
 ko unue uri, Haidine ideni kei diana : ana e raputei
 3 salo molemole. Na lou ana hoowa uri, Daitaa siiri :
 ana salo e honu e kokohono. Kira lupei deudeu,
 omu manatainie iilana maana salo, tae mui tolimaa
 4 ana qovimiu omu saa ii oto isulii. Qaune tataala e la
 otoi mesi ko heitalea *na* tolimaa ; tae haatainilana *na*
 tolimaa saa lae ike hunie, tae tolimaa a Jona *na*
 prophet hahaiteli. Oto e aliu, ko hoalai *maanire*.
 5 Oto mui qaaronoisuli *ineie* e ato holosie iqe, na kire
 6 kaa tola oto ada ani bread. Oto a Jesus ko teuri
 hunire, Omu ke lio talamiu, omu ke kinetainiomu
maanie mui leven mui Pharise na mui Saduke.
 7 Oto kire ko heitalei maraada, kire ko teuri, Ohe ana
 8 kolu kaa tola oto akaelu ani bread. Na a Jesus
 e manatainie oto kosi teuri hunire, Kira saa rueruaa,
 e ue ni omu ko heiheitale~~nainie~~ maraamiu, ana
 9 omu kaa tola bread mai emiu ? uri omu kaa neisae
 hahaitelie ue, na omu kaa amasitoo ana e lime hoi
 bread *neena* ada e lime molai *mane* uri enite mu *mei*
 10 omu hei onime~~i~~ konii lou ? Na ana e hiu hoi bread
neena ada e hai molai *mane* uri enite mu luelue omu
 11 hei onime~~i~~ konii lou ? E ue omu kaa neisae ha-
 haitelie, uri nou kaa ere ike huniomu ana mu hoi
 bread ? Tae omu ke kinetainiomu *maanie* mui leven
 12 mui Pharise na mui Saduke. *Ne* kire si manatainie
 uri e kaa ere ike hunire uri kire ke kinetainire
maanie mu leven bread, tae peie *maanie* haausuline
 mui Pharise na mui Saduke.
 13 Oto a Jesus e lae inaona i Kaisareia Philippi, esi
 dolosi ana mui qaaronoisuli *ineie* ko teuri, *Mala* ko
 14 unuunue Kale ni inoni uri atei ? Oto kire ko teuri,
Na mu heluini uri a John Lotomaai ; na *naeta* mu
 heluini uri a Elija ; na *naeta* muni aopa lou uri a
 15 Jeremia, wa *naeta* ini hikana mui prophet. Oto kosi
 16 teuri hunire, *Ne* iomu, omu ko unueu uri atei ? *Ne* a
 Simon Peter kosi alamie ko teuri, Ioe oto a Christ
 17 Kalena God ini ko meuri. Oto a Jesus e alamie ko
 teuri hunie, *Mane* deideihio ena, Simon Bar-Jona ;
 ana hasio na apu e kaa haatainie leune amu tae peie

- 18 a Amaku e io ileni. Na noko hei unue hunio, uri ioe a Peter, na uri ilezine hau ie neke tohue soihaadaine ineu; na maana para Hades e saa aailaa liutaana.
- 19 Neke niie hunio mui ki ana alahana ni leni; oto muola oko hoosii mei ano kei io hoo hoo tai leni: na muola oko luhesii mei ano kei io luhetai tai leni.
- 20 Mano urine esi ereana mui qaaronoisuli ineie uri mane kire unue saana naini ana uri neie a Christ.
- 21 Ne talimaa oto ana maholona a Jesus esi talaai unue hunie mui qaaronoisuli ineie uri leu i sapena huni ke tahelai tai Jerusalem, huni kei sapesalu unumei ana mui ratonimane, na mui naohai priest na mui haausuli, na uri seunilana kei lae, huni taelailana
- 22 ana olune na dine. Oto a Peter ko rorahie ko teuri hunie, Amaamasio, Lord; leune ke suuri walaimoli
- 23 emu. Oto nea Jesus e aliu ko ere hunia Peter uri, Oke tahi i puriku, Satan: hau ni ioe oko da neke mauo: ana o kaa neisae odoie moola a God, tae peie
- 24 moola mu inoni. Mano urine a Jesus kosi ere nana mui qaaronoisuli ineie uri, Naini ko sare lulu isulieu, ne ke haitohea maraana, na ke anainie poupou ineie
- 25 kesi luluisulieu. Ana naini ko sare kinetainie maurihaana ne kei deu tekelainie oto; na naini ko deu tekelainie maurihaana itehulaaku kei lio odoie ena.
- 26 Ana na mei taa diana ni inoni kei terie maala ko hele manoa oto nana ahutana walumalau, na kire ke leie oto hahie maurihaana? wa uri na mei taa ni ne inoni
- 27 kei niie huni ke olisie maurihaana ana? Ana Kale ni inoni kei karaini mei ana raranana Amana, na mu angel ineie peie; oto ana maholona ne kesi suraaie
- 28 hunie taena na ini isulie palolana. Toohu noko unue huniomu uri, Naeta mu heluini hikana mala ko ureure ie na kire saa lio manine maena, na kire kaa saro leesie Kale ni inoni ko lae mai laona alahana ineie.

17

- 1 Oto e ono haidine e mano a Jesus esi toleraelu a Peter na a James na a John asine, ko nao raelu

- 2 maraadaelu taau ilenine toloi henu e tetewaa. Oto sapena e aopa maanie holai nao i maadaelu ; na maana e raa tautaa mala sato, na mui tooni ineie kire
- 3 ko nei huhurerea oto mala dani. Na lio kau, a Moses na a Elija e haatai adaelu, kererue ko meni
- 4 wala peie. Oto a Peter ko alامية ko teuri hunia Jesus uri, Lord e diana nakaelu huni iona ileu : ana ke too i saemu, neke tohue ileu na olu apaapa ; naini nemue, na naini nana Moses, na naini nana Elija.
- 5 Na ana maholo ko ereere ue, lio kau, mei uru e raa e malusi raelu ; na lio kau, mei wala ure mai maanie mei salo e teuri, Kaleku ni ie, mane maai ineu, nou lai
- 6 lio saetooana ; omu ke tolaana. Oto mui qaaronoisuli e rono urine kiraelu ladamai i maadaelu, kiraelu
- 7 ko meumeu oto liutaa. Oto a Jesus e lae mai saadaelu, ko hele i sapedaelu, pei ko teuri, Molu ke
- 8 tae, na mane molu meumeu. Oto kiraelu hehureie maadaelu na kire kaa leesie lou naini, tae a Jesus oto maraana.
- 9 Ne kire si sihotoli maanie toloi henu e, nea Jesus ko ere adaelu, ko teuri, Mane molu unuunue saana naini ana muola ie haatainileni e lae huni omu, na kaa saro lai hulaana haidine Kale ni inoni ke taelai ana maanie
- 10 muini e mae oto. Oto mui qaaronoisuli ineie e dolosi ana, kire te uri, E ue kau ne mu haausuli ko unuunue
- 11 uri a Elija kei holai lae mai ? Oto e alami raelu ko teuri huniraelu, A Elija ola ko nao oto mai ena, na
- 12 kei hele onimei elihoi ana taena na ola. Tae noko unue huni omolu uri, A Elija e lae oto mai, na kire kaa manatainie, tae kire qaoqao hunie muola isulie saeda. Urine lou Kale ni inoni kei sapesalu ada.
- 13 Ana maholona mui qaaronoisuli kosi manatainie oto uri e ere hunire ana a John Lotomaai.
- 14 Oto kire ko lai hulaana mala, na naeta inoni e lae mai
- 15 saana, ko pouruuru hahie, ko teuri hunie, Lord, oke amasia kaleku ; ana ko herohero, siohaana ko la otoi tataala ; ana ko talei doudomu oto ilalona dune, na i
- 16 wei lou hunehunaa. Oto nou tolea mai hunie mui
- 17 qaaronoisuli ioe, na kire kaa haaurie ike. Oto a Jesus ko alami ko teuri, Qaune ni sae rueruaa na ni

- popoliilii ni ie, nekei saro oo oto peiomu kei hule
 inanite? nekei neisae malumu keu huniomu kei hule
 18 i nanite? tolea kau mei isieku ileu. Oto a Jesus e
 ereana; oto lioa ni orahaa e loutaa maanie: na
 19 haaurlana a maune oto ana maholoi satona. *Mano*
 urine mui qaaronoisuli e hule mai ana Jesus ana e
 qala, kire kosi teuri, E ue ni keu melu kaa sikerainie
 20 neena? Oto a Jesus kosi teuri hunire, Ana neisaena
 rueruaa iomu e ue: ana toohu noko unue huniomu,
 Ana hiwalaimoline iomu ke urihana mei litei mustard,
 omu kei unue hunie toloi henue ie uri, Taulei maanie
 leu ie, na oto kei teulei; na iteitana na meola kei
 madausiomu oto.
- 22 Na ana maholo kire ko walowalo liu i Galilea, a
 Jesus kosi teuri hunire, Qelolana Kale ni inoni kei
 23 lae ilaona nimana mu inoni; na kire ke saunie, na
 olune na haidine taelailana kei lae. Oto saeda e la
 otoi hu hahie.
- 24 Oto kire sihotoli oto hai Kapernaum, oto mala ko
 weiwei too ro mei tooha ko lae mai saana Peter, kire
 ko teuri hunie, A haausuli iomu ohe kaa niniie ro mei
 25 toohana? Oto ko teuri hunire, Ko niniie taane. Oto
 e lai sili i nume, nea Jesus kosi rorahie dolosine ana
 uri, Oko neineisae uritaa, Simon? mu inemaui mei
 ana walumalau ko helehele tooha ni wiline ana
 26 kiratei? ana mui kaleda, wa ana mala aopa? Oto ko
 si teuri hunie, Ana mala aopa. A Jesus kosi teuri
 hunie, Aena leune ne mui kaleda ko oo sapemawa.
- 27 Tae mane da na kolu haamauora, oke siho hai reune
 iqe, oke asie wau na hinou, oto oke wainie hoi ie ko
 holai neu, oke rokasie wawana, ne oke si lio odoie
 mei tooha: oke hele ana, oke niie hunire arenaku na
 arenamu.

18

- 1 Oto ana maholoi satona mui qaaronoisuli e lae mai
 saana Jesus, kire ko teuri, Atei ni e alaha liutaa ana
 2 alahana ni leni? Oto e haraie mai kele mau i saana
 3 e haauresie i matolada, kosi teuri hunire, Toohu noko

- unue huniomu uri, Oto omu kaa aliu, kaa hei talaai
 lou mala *memela* omu saa roroa lai sili ike ilaona
 4 alahana ni leni. Aena leune oto *naini* ko haamaimaia
 mala *mau* ie, ini urine e alaha liutaa ana alahana ni
 5 leni. Na *naini* ko tekuhie *na* taataa *mela* mala *mau*
 6 ie inunuhaana sataku, *ne* e takuhieu ena: tae ini ko
 haamauo *na* taataa kele ini hikana mui kele ini ie ko
 hiwalaimoli eku, e lai diana hunie huni qarolana *na*
 hau pou pou paine kei lae i luana, huni lai kulu asie i
 7 laona asi. Amamasilana walumalau aena ana muola
 ni haamauo! ana e saa mola oto oo uri muola ni
 haamauo kei sisiho oto mai; tae amasilana inoni
 neena muola ni haamauo kei siho mai itehulaana!
 8 Ne uri ana nimemu wa aemu ko da uri oke mauo,
 oke lama mousie leune *maanio*; e lai diana namue
 huni siline ilaona maurihe na oto nimemu e kou wa
 aemu e tou, *maanie* peie ahutana ro nimemu, wa peie
 ahutana ro aemu asilemu kei lae ilaona dune ko
 9 io hu. Wa uri ana maamu ko da uri oke mauo, oke
 kae asie, oke asie wau *maanio*; e lai diana namue
 huni siline laona maurihe peie *na* taataa poo ni maa,
maanie peie ahutana ro maamu asilemu kei lae ilaona
 10 Gehena ni dune. Omu ke lio talamiu *mane* da na
 omu *mamakaterehainie* *na* kele ini hikana mui kele
 ini ie; ana noko unue huniomu, uri mu angel ikire
 12 tai leni ko tootomaie maana Amaku ileni. Omu ko
 neisae uritaa? uri ana *na* inoni e tooana *na* tanalai
 sheep, na *na* taataa ini hiken i ko takalo, uri a *maena*
 saa tolipuri ana siwe awala *mana* siwe neena, hunie
 ke hanehane taa *ilenine* mui toloi henu e ke haiheita-
 13 lea ini e takalo *neena*? Ne uri ana kei lio odoie
 lou, toohu noko unue huniomu, uri ke la otoi saediana
 liutaa hahie *maanie* hahie siwe awala *mana* siwe kire
 14 kaa takalo ike. Urine lou e kaa diana ike i maana
 Amaku ileni, uri *na* kele ini *meimei* hikana mui kele
 ini ie ke takalo.
 15 Tae uri ana asim u ko hele huisio, oke lae, oke unu
 tahanainie hunie ana roroana *ineie* mola maramoro:
 16 *ne* ko tola am u, o hele alihoi lou ana asim u *ne*. Tae
 oto kaa tolaamu, oke tolea *naini* wa *na* ro ini lou peio,

- aena huni haaoailana taena na mei wala ana wawana
 17 na ro ini wa e olu kire ko unu haaoaii. Ne oto ko serei tola adaelu, oke unue hunie soihaadaine : oto ko serei tolaana lou soihaadaine, ke io oto mala naini hikana mu apoloa aopa wa mala naini ko totola
 18 tooha. Toohu noko unue huniomu uri muola omu kei hoosii mei ano kire kei io hooohoo tai leni : na muola omu ko luhesii mei ano kire kei io luhetai tai
 19 leni. Na lou noko unue huniomu, uri na ro ini hikemiu ko neisae tararuru ana iteitana na meola kererue ke haatohue, ne qaolana kei lae huni rerue
 20 ana Amaku ileni. Ana na ro ini wa na olu ko ruru ana na leu inunuhaana sataku, na ineu oto noone i matoladaelu ileune.
- 21 E mano urine a Peter e lae mai saana, kosi teuri hunie, Lord, uri asiku kei deu huisieu haanite, hunie nekei saesii hunie? kei hulaana
 22 haahiu? Oto a Jesus ko ere hunie uri, Nou saa unue hunio uri kei hule mola ana haahiu, tae kei
 23 hule ana hiu awala haahiu. Aena leune alahune ana alahana ni leni uri e urihana naeta kin e sare iiteinie
 24 mui konikonihe ineie ani roroa. Oto e talaai iiteinire, oto kire ko tolea mai saana ini e haaroroaie hunie
 25 ana mola ni ola ani talent. Na kaa iteitana na meola ana huni suuola ana, oto a aunana e hatonainie huni kire ke holi asie, na hue ineie, na mui kalena na
 26 oto tootoolana, huni esi suuola ani. Oto konikonihe neena e ladamai iano ani pouruurune hahie, ko teuri, Lord, saemu ke malumu keu hunieu, hunie
 27 nesi saro suu manoi. Oto a aunana konikonihe neena e amasie, e toliasie, e sae asie mu roroana
 28 ineie hunie. Oto konikonihe neena e isitaa, esi lio tooana naeta ini oana, e haaroroaie hunie ana taataa tanalai penny ; oto e akoie, e ini i luana, ko teuri, Oke
 29 suuola hunieu. Ne oto ini oana neena e ladamai iano ko haatohu ana ko teuri, saemu ke malumu keu
 30 hunieu, hunie nesi saro suu manoi. Na saena kaa urine oto, oto e lae e qelusie laona nume hooohoo, uri
 31 huni ke saro suu manoa oto mu ola e roroa ani. Oto muini lou oana kire lesie muola qaolani e lae, oto saeda

- e la otoi hu habie, oto kire ko lai unue hunia alaha ikire
 32 ana muola qaolani e lae. E *mano* urine a alaha ineie
 kosi haraie lou ko teuri hunie, Konikonihe tataala,
 nou saeiasie oto hunio ahutana mui roroana ioe ana o
 33 haatohu eku ; *ne* uri e kaa leu ike i sapemu huni oke
 34 amasie lou ini oamu *ne*, mala nou amasio oto? Oto a
 alaha ineie e saewasu, kosi toliasie oto hunie *na*
 muni huni kire ke haamotaahie, uri hunie ke saro
 35 suu *mano* a oto ahutana muola e roroa ani. E urine
 lou a Amaku *ileni* kei qaoo huniomu, uri ana omu oto
 kaa saeiasie roroana hunie mu esimiu wai saemiu.

19

- 1 Oto qaolana e lae urini uri a Jesus e unu oretaa
 ana mui wala ie, esi luu *maanie* i Galilea, e lae ana
 taitelihana hanue i Judea i reune Jordan poo wau ;
 2 na mala hune e luluisulie ; oto ko haaurire oto ileune.
 3 Oto mui helui Pharise ko lae mai saana, kire ko
 malaahona ana, kire ko teuri, Uri e adona taane
 haatolana hunie *naini* kei sikaa *na* hue ineie aena ana
 4 taena *na* ola oto mola? Oto e alamire ko teuri, Uri
 omu kaa saie ue, uri ini e haahola ure oto mai i
 aehotalana uri e haaholaa *mane* na keni, esi unue uri,
 5 Aena leu ie *na* inoni kei hoalai *maanie* amana na
 nikana, na kei rarao oto peia hue ineie ; na ikererue
 6 kei nei oto taataa mei hesio? Aena *neena* kererue
 kaa ro ini oto lou, tae e taataa mei hesio oto. Ko
 urini *na* meola God e haarurue, inoni *mane* opaopaa.
 7 Oto kire teuri hunie, *Ne* ko urine, e ue *ne* a Moses e
 haatolanainie uri niilana usuusu ni *opana*, hunie kire
 8 kesi sikaa oto? Oto ko teuri hunire, A Moses e
 maaiomu huni omu ke sikaa mu hue iomu, ana
 saemiu e hau ; tae ure oto mai aehotalana kaa urine
 9 ike. Tae noko unue huniomu uri *naini* ko sikaa hue
 ineie, na kaa ani aeniolana, na ko hei tolea lou *na*
 hue aopa, *neii* ko mesi : na *naini* ko hei tooana lou
 10 *na* hue kire sikaa kau, *neii* ko mesi. Oto mui
 qaaronoisuli ineie ko teuri hunie, *Ne* ko urine hunie

- inoni ana hue *ineie*, e diana noone *mane tochuana* e
 11 laelae. Oto ko teuri hunire, Ahutana mala saa
 helesie mei wala ienini, tae peie muini niilana e lae
 12 oto hunire urine. Ana *na* mu helui eunuk haahuta-
 lada oto mai urine ana iana mui nikada: na *naeta*
 mu helui eunuk mu inoni e uwelire kau: na *naeta*
 mu helui eunuk kire uwelire maraada itehulaana
 alahana ni leni. Ini e *madausie* urine, *ne* ke hele oto
 nana.
- 13 *Mano* urine kire tolea mai saana *tanoni mela*, huni
 ke qaora ana nimana, na ke arenai: na mui qaaronoi-
 14 suli ko ereada. Tae a Jesus e teuri, Omu ke maaire
memela ni lae mai sieku, *mane* omu ereada: ana
 muini oto mala ikire toolada oto ana alahana ni leni.
- 15 Oto e qaora ana nimana, kosi hoalai *maanie* leune.
- 16 Na lio kau, *naeta* ini e lae mai saana ko teuri hunie,
 Haasuli, *na* meitaa diana neke qaoa, hunie neke
 17 helesie maurihe hu nekue? Oto ko teuri, *Na* mei taa
 oko dolosie dianana aku? Taataa ini oto e diana:
 tae uri ana oko sare lai tahelai ilaona maurihe, oke
 18 tolai sulie mu haatolana. Oto ko teuri, *Na* mu
 haatolana taa nine? Oto a Jesus ko teuri, Ienini
 e ue kau uri, *Mane* o talei horo, *Mane* o maimesi,
 19 *Mane* o pelipeli, *Mane* o qelu wala eroero, Oke
 haamau ana amamu na nikemu; na, *Manatamu* ke
 20 diana hunie auhenu e ioe mala oto hunio. Oto
 saanaune hunie uri, Nou tolai sulie oto mu olana:
 21 *na* mei taa ni e tototala ue hunieu? *Nea* Jesus kosi
 ere hunie uri, Uri ana oko sare io *walamano* oto, oke
 lae, oke *uluneinie* tootoolamu, oke haadoa mu inoni
 meitale ani, huni osi manatainie dianahaana muola
 22 i leni: osi lae mai, oke *lulusulieu*. Oto saanaune e
 ronoa mui walana oto e hoalai peie saehune: ana
ineii neena toolana e la otoi hune.
- 23 Na a Jesus kosi unue hunie mui qaaronoisuli *ineie*
 uri, Tochu noko unue huniomolu uri, E la otoi asaie
 inoni e *mai* huni kei lai sili ilaona alahana ni leni.
- 24 Ana noko unue huni omolu uri, E la otoi *madausie*
 kamel huni ke lai sili isulie maana sulitelu, tae e
 kaa *madausie* inoni e *mai* huni ke lai sili ilaona

- 25 alahana a God. Oto mui gaaronoisuli e rono, kire panatainie oto hitoo, kire ko teuri, Ne atei ni ke
 26 roroa mauri? Oto a Jesus e toomaire ko teuri hunire, Muola ie saa madau ike saana mu inoni; tae saana God oto ahutana muola kei meni madau
 27 oto. Oto a Peter ko alamie ko teuri hunie, Lio kau, iemelu melu meni tolipuri oto ana mui toolamelu, huni lului sulilemu; ne na mei taa ni melu kei terie
 28 i maani? Oto a Jesus kosi ere hunire uri, Toohu noko unue huni omolu uri, Iomu omu lului sulieu, ne ana hutana haalu maholo Kale ni inoni kei io ana naunekume ni menikuluhaana, omu kei io ilezine awalai naunekume mana rue, huni leie awalai komu
 29 mana rue mu Israel. Tae iteitana naini e toli puri ana nume ineie, wa ana na asine, wa ana na iniana, wa ana amana, wa ana nikana, wa ana hue ineie, wa ana mui kalena, wa ana me ano ineie, itehulaana sataku, ne kei hele haatanalau, na kei hele hu oto
 30 nana ana maurihe hu. Tae muini hune kei asepuri na kire holai naonao kau; na na muini kei naonao na kire asepuri keu.

20

- 1 Ana alahana ni leni e urihana inoni aenume e isitaa i mahuohuo huni harailana na mu inoni esuesu
 2 hunie hohola ni vine ineie. Oto e holotai hunie mu inoni esuesu ani penny ani heidine, ne esi usuneinire
 3 tai laona hohola ni vine ineie. Oto ko hei isitaa lou ana olune na maholoi sato, ko leesie naeta mu heluini
 4 aopa lou kire ure makule ue ilaona herausie; oto ko ere hunire uri, Omu lae lou ilaona hohola ni vine na
 5 na meola ke ado ne nesi niie huniomu. Oto kire ko lae taau. Oto mala onona na maholoi sato, na lou siwana na maholoi sato, ko hei isitaa lou ko teurine.
 6 Oto mala awalai maholoi sato mana eta e isitaa ko hei leesie naeta mu helui inoni aopa kire ureure mola; oto ko teuri hunire, E ue ni oto omu ko ureure oto
 7 makule urini? Oto kire ko teuri hunie uri, Ana naini
 8 kaa harai emelu e ue. Oto ko teuri lou hunire, Iomu

- lou omu ke lae tai hohola ni vine. Oto e saulehi, aei hohola kosi unue hunie liosuli *ineii* uri, Soie mai kira asuesu; oke da tooha ni waaite hunire, oke talaee
- 9 ana *mala* haipuri osi lae hulaana *mala* holai nao. Oto *mala* harailada e lae ana awalai sato *mana* rue kire lae mai kire ko meni ado ani taataa penny oto haliite.
- 10 Oto *mala* e nao kire lae mai kire neisae ana uri kire kei hele liutaada; na kire ko meni ado oto mola ana
- 11 penny oto haliite. Ote kire ado, purine kire kosi
- 12 ugesie aenume, kire ko teuri hunie, *Mala* i puri e asu mola ana taataa maholoi sato, osi da lou kire ke hele sada peiemelu, melu *anainie* atowa e rako aela
- 13 na madorona ani maai deni. Oto e alامية *naeta* ini hikada ko teuri, Malakuku, nou kaa hele huisio ana na meola: uri o kaa holotai keu hunieu ani taataa
- 14 penny? Oke suluie meola ioe, oke hoalai; nou sare
- 15 niie hunie ini i puri mala oto hunio. Uri e kaa adona haatolana huni neke qaoa na meola nou sae-tooana ani toolaku? wa maamu ko tataala ana ineu
- 16 nou diana? Urine muini e aepuri keu na kire kei naonao, na muini e naonao kau na kire kei aepuri lou.
- 17 Oto a Jesus ko hanetaa tai Jerusalem, oto ko hoa mai awalai qaaronoisuli *mana* rue *ineii* saana, kosi ere
- 18 laelaei hunire isulie tala uri, Lio kau, kolu ko hanetaa tai Jerusalem; na qelolana Kale ni inoni hunire mui naohai priest na mu haausuli kei lae oto; na kire kei lei mae ana, na kire kei qeloa hunie mu apoloa aopa
- 19 huni haahaamasi ana, na huni winiwinie, na huni repu talenasie ilenine pou pou; na ana olune na dine taelailana kei lae lou.
- 20 *Mano* urine nikana mui kalena Sebede e lae mai saana, kiraelu na mui kalena, ko pouruuru hahie, ko
- 21 haatohu ana na meola ana. Oto ko dolosi ana uri, Na ola taa ni o saetooana? Oto ko teuri hunie, Oke neie walamu oto ana ro kaleku ie hunie iona, naini i qaloqalomu, na naini i meumeulimu, taau ana
- 22 alahana ioe. Ne oto a Jesus ko teuri huniraelu, Molu kaa manatainie ike uri molu ko sukaa na taa. Ohe molu ke inu taane ana kaokao tatahana oto mola

- nekei inu ana? Oto kiraelu ko teuri hunie, Melu kei
 23 inu taane ana. Oto ko teuri huniraelu uri, Toohu
 molu kei inu taane ana kaokao ineu : tae hunie iona i
 qaloqaloku na i meumeuliku e kaa leu ike i sapeku
 huni niie huni naini, tae peie nada muini Amaku e
 24 mouqeline oto hunire. Oto awala haahu e rono
 urine, oto saeda ko unuhire hahie ro maasine neena.
 25 Ne oto a Jesus e soire mai saana, ko teuri hunire,
 Omu manatainie oto uri mu alaha ikire mu apoloa
 aopa kire ko alaha hahire, na uri na muini naohada
 26 kire ko suehire oto haliite. Tae peie mane urine
 amiu ; tae naini ko sare da uri ke alaha hikemiu ne
 27 ke asuesu oto namiu ; na naini ko sare naohai mane
 28 hikemiu, ne kei nei konikonihe oto namiu : mala
 Kale ni inoni oto e kaa lae ike mai hunie na mala
 ke asuesu nana, tae peie uri ineii ke asuesu nana
 mala na uri kei toliasie maurihaana tapaolite hahie
 muini hune.
- 29 Oto ana maholo kire ko isitaa urei Jeriko nikei
 30 pulita paine e luluiulie. Na lio kau, e ro ulu e
 oo i reune tala, kererue ko rono uri a Jesus ko liu,
 kererue kosi uloulo uri, Lord, oke amasi emere,
 31 Kalei David. Oto mala ko ere adarue, uri kererue ke
 rohu ; na tae kererue kosi uloulo oto liutaana holai
 nao uri, Lord, oke amasi emere, Kalei David.
- 32 Oto a Jesus ko ure, ko soirerue mai, ko teuri, Na
 taa ni saemoro ana huni neke qaoa huniomoro?
 33 Oto kererue ko teuri hunie, Lord, uri maamere ke
 34 lio lou. Oto a Jesus ko amasirerue, ko hele wau ana
 maadarue : oto maadarue ko tolana lio lou, oto kererue
 ko luluiulie.

21

- 1 Na maholo kire ko karainie Jerusalem, na kire hule
 2 oto i Bethphage, ana toloi henue i Olivet, a Jesus kosi
 usuneinie taau ro qaaronoisuli ineie, ko teuri hunirerue
 uri, Moro ke laelae i henue e io odohaamiu, na moro
 ke tolani leesie na ass kire qaroa, na kalei ass peie :
 3 moro ke luhesirerue moro ke tole rarue mai. Na

- naini ko unue na meola huniomoro, moro ke unue uri, A Lord e la otoi saetooadarue; hunie ke tolana
- 4 usuneinirerue mai. Qaolana muola ie e lae hunie haaoailana mei wala unulana e lae ana prophet, e teuri,
- 5 Omu ke unue hunia keine kalei Sion, uri,
Lio kau, Kin ioe ko lae mai siemu,
E la otoi haamaimaia, na e tae ilenine ass,
Na ilenine kalei ass.
- 6 Oto ro qaaronoisuli ineie e lae taau, kire qaoa oto
- 7 mala e hatonainii, na kire ko tolea mai ass na kalei ass, oto kire ko neie mui sala ikire ilenine koluderue;
- 8 ne esi tae ileniderue. Oto muini hune ana nikei pulita neena kire ko epasie tala ana mu sala ikire; na mu heluini kire ko ala dano kire ko epasie tala ani.
- 9 Oto mala hune e nao, na mala hune ko luluisuli, kire ko meni uloulo oto uri, Hosana hunie kalei David: deidehie ini ko lae mai i nunuhaana Satana Lord;
- 10 Hosana tai leni. Oto e lai hule i Jerusalem, hulume
- 11 e maolaola, kire ko teuri, Atei ni ienini? Oto ne mala uri, A mane ie a Jesus na prophet, urei Nasaret i Galilea.
- 12 Ne oto a Jesus e lai sili laona lolata maai a God, oto ko sikerainie ahutana mala ko holiholi ilaona lolata maai, na ko keusie mui table kira oliolisi tooha, na mui leu ni ioio kira haaholi hiroiku; ko teuri hunire,
- 13 Usulana e lae oto uri, Harainilana nume ineu uri nume ni arenai, tae omu kosi da oto huni hahale kira
- 14 horo peli. Oto mu ulu na mui rarasi kire ko lae mai
- 15 saana i lolata maai: oto e haaurire. Oto mui naohai priest na mu haausuli e leesie mu anoa e dau, na memela kire ko tolea soine ilaona lolata maai uri, Hosana hunie kalei David; oro saeda e unuhi hahii,
- 16 kire kosi dolosi ana uri, Hai, uri oko roronoa taane na mui taa malana ko unuunui ne? Oto a Jesus hunire uri, O siue: uri omu kaa unue ue uri, Ana wawana memela na mui weewee ani susu o hele
- 17 walamano ana paalahena? Oto ko hoalai maanire, ko isitaa maanie hulume hai Bethania, huni maahu.
- 18 Oto haidine i haho ko hei oli lou i hulume, na ko

- 19 hiolo. Oto ko leesie fig i reune tala, ko palili takoie, na kaa lio odoie na meola ilenine, tae apaapana mola haliite : oto ko teuri hunie, *Mane na hoi fig e ahu* lou
- 20 emu oto di oto di. *Otone fig e tolana mae oto.* Oto maholo mui qaaronoisuli e leesie kire ko panatainie,
- 21 kire ko teuri, *Fig e tolana mae oto uritaa!* Oto a Jesus ko alamire ko teuri hunire, Toohu noko unue huniomu uri, Omu ke hiwalaimoli, na omu kaa neisae rueruaa, *ne omu saa ili qaoa na leu mala qaolana e lae hunie fig ie, tae uri ana omu ko unue hunie toloi henue ie uri, Oke ahalai, asilemu ke lae ilaona asi, na*
- 22 *kei urine oto.* Ana walutana *na ola omu ke haatohui eni arenaine, pei hiwalaimoli, omu kei meni helesii oto nemiu.*
- 23 Oto ko lai sili ilaona lolata maai, na maholo ko haausuli mu naohai priest na mui rato ni *mane ana mala* kire ko lae mai saana, kire ko teuri, *Nanamana ureitei ni oko qaoqaoa muola ie ana? na atei ni e da*
- 24 *nanamana ie hunio? Ne oto a Jesus ko alamire, ko teuri hunire, Ne ineu noone lou neke dolosie e taataa meola amiu, ne oto omu ko unue hunieu, ne ineu neke unu tahanainie huniomu uri nanamana ure itei*
- 25 *noko qaoqaoa muola ienini ana.* Lotomaai a John e ure mai tei? e ure mai *leni* ohe, wa e ure mai ana mu inoni? Oto kire ko heitalenainii maraada, kire ko teuri, Uri ana kolu kei unue uri, E ure mai *leni*; *ne kei unue hui kolu uri, E ue neena omu*
- 26 *kaa hiwalaimoli ana? Tae uri ana kolu kei unue uri, E ure mai ana mu inoni; ne kolu ko meumeu raranana mala; ana mala ko meni neineisae oto ana John uri*
- 27 *ineie na prophet.* Oto kire ko alamia Jesus, kire ko teuri, Melu kaa manatainie. Oto *ineie* ko teuri hunire, *Ne ineu noone lou nou saa roroa unue huniomu uri nanamana urei tei ni noko qaoqaoa*
- 28 *muola ienini ana.* Ne omu ko neineisae uritaa? E ro *mane e hute ana na mane; oto e lae saana naohai mane, ko teuri hunie, Kaleku, siiri oko lai*
- 29 *esu ilaona hohola ni vine.* Oto e alامية ko teurini uri, Nou kaa sare lae: kaa tewa na ko onisae lou,
- 30 kosi lae. Oto ko lae lou saana *neata ini ko ere urine*

- lou hunie. Oto ko teurini uri, Ineu oto, maa ; na
 31 kaa lae ike. Ne atei hikedarue e sului sulie saena
 amana. Oto kire ko unue uri, A naohai mane. Oto
 a Jesus ko teuri hunire, Toohu noko unue huniomu
 uri kira totola tooha na mui repi kire ko holai liu i
 32 naomiu ilaona alahana a God. Aena ana John e lae
 mai siemiu isulie tala ni odotaine, na omu kaa hiwa-
 laimoli ana : tae kira totola tooha na mui repi mone
 kire hiwalaimoli ana : na iomu, maholo omu leesie
 urine, omu kaa onisae ike huni hiwalaimoli ana.
- 33 Omu ke ronoa me alahuune aopa : Naeta inoni
 aeinume e hasie hohola ni vine, oto e tola kalie ani
 parana ahue, na e elie kaline ilalona ni uriuri hahie
 mu huehuei vine, oto e maaie kau hunie mala asuesu,
 34 esi lae ani henue. Oto ana halisi ni vine e aorie
 mai, esi usuneinie mui konikonihe ineie saana mala
 asuesune hunie uri ke helesie mu huehuei ola ana
 35 hoholana. Oto mala asuesune kire lomosie mui kōni-
 konihena, kire ko winiwini naeta ini, na kire ko
 seunie naeta ini, na naeta ini kira saunie ani heu.
- 36 Lou, ko hei usuneinie taau mui konikonihe aopa lou
 kire hune liutaana muini holai nao : na kire hei
 37 teurine lou ada. Oto oretalana kosi usuneinie taau
 hunire a kalena, ana e unue uri, Ohe kire kei masa
 38 ana kaleku. Oto mala asuesune kire leesia kalena,
 oto kire ko meni wala maraada uri, A oliolitana oto
 ienini ; ikolu, kolu seunie mone, hunie ke hele hu
 39 ana oto hanue ineii nakaelu. Oto kire ko helesie,
 kire ko asie i purina para ana hohola ni vine, kire ko
 40 seunie oto. Oto maholo aei hoholana kei oli mei, ne
 41 kei ua mala asuesune ? Kire ko teuri hunie, Kei
 suhei manora oto mala tataala neena, na kei hei
 maaie kau lou hohola ni vine hunie mala asuesu lou
 aopa, hunie kire ke haapuo hunie ani huehuei ola ani
 42 warowaro oto ikire. Oto nea Jesus kosi teurini
 hunire uri, Uri omu kaa unu menine ue mu usuusu
 uri,

Hau kira toutohu nume e leledie kau,
 Ne qaolana esi lae huni hahuei heu ani suusuui
 para ;

Leu i sapena a Lord e qaoa ena,
Anoa i maaka?

- 43 Aena neena noko unue huniomu uri, Taasilana
alahana a God kei lae maaniomu, na niilana hunie
44 mala kei ehu diana. Tae naini kei domu ilenine hau
ienini kei maoui: wa ke usu habie naini kei pili
45 memeso. Oto mui naohai priest na mui Pharise
kire ronoa alahuune ie, na kire kosi manatainie uri
46 ko ere raranadaelu. Oto kire sare helesie, na kire
ko meu raranana mala hune, ana kire neisae oto ana
uri ineie na prophet.

22

- 1 Oto a Jesus e alamire ko ere lou hunire ani ala-
2 huune uri, Alahuuteinilana alahana ni leni uri e
3 urihana naeta kin e dau aharota ana kalena, ko
usuneinie mui konikonihe ineie hunie kire ke haraie
mai mala kire haaronora oto hunie aharota: na kire
4 kaa sare lae mai. Oto ko hei usuneinie lou naeta
mui konikonihe lou aopa ineii, ko teuri, Omu ke unue
hunire haaronolada e lae oto uri, Lio kau, nou
mouqeline oto mu haaliana: nou hunu keu oto na
mui kalei keu maomaopue, waluola e walamano: lae
5 mai ana aharota. Oto kire neisae haamamatea oto
mola haliite, kire lae hailiu, naini ni laona hohola
6 ineii ni, naini ni eni usie: oto muini ue kire tapolie
mui konikonihe ineie, kire ko lomosire, kire ko horo
7 maeada. Oto kin ko saewasu, ko usuneinie mae
taau ke horo suheinie kira talei horo neena; ko unu
8 taraa hulume ikire. Mano urine esi ere hunie mu
inoni ineie uri, Mouqelilana mu ola hunie aharota e
9 lae oto, na mala kire haaronora kire kaa adoni. Aena
leune omu ke lae taau isulie mui maai tala rue, omu
ke haraie mai na mala omu ko lio tooada hunie
10 aharota. Oto kire lae sulie mui tala paine, kire
rurue mai ahutana mala kire lio tooada, kira tataala
na kira diana lou: oto leu ni aharota e honu ana kira
11 io iano. Oto kin e lai sili i nume hunie ke leesie mala

- e ruru, oto ko leesie *naeta* inoni kaa tooni ana *na* tooni
 12 ni aharota : oto e teuri hunie, Malahuku, uri o sili
 uritaa mai, na o kaa tooni ana *na* tooni ni aharota ?
 13 Oto e rohu kaa *nu*. Oto *kin* kosi ere hunie mu
 inoni ko tatalamai uri, Omu ke hoosie ro aena na ro
 nimana, omu ke asie ilaona rodohono puui sinaha ;
 14 leu *narana* ana pei *nanadi* nihona. Ana *mala* hune
 kire haaronora kau, na tootai ini lio hunilada
 esi lae.
 15 *Mano* urine mui Pharise e hoalai, kire ko meni
 wala uri kire ke toli hune uritaa hunie ana maholo
 16 ko ereere. Oto kire ko usuneinie taau mui qaronoi-
 suli ikire i saana, peie *naeta* mu heluini ko totola
 i aena Herod, kire ko unue uri, Haausuli, melu
 manatainio uri o la otoi walaimoli, na uri oko haahaau-
 suli ana tala a God ani walaimoline, na o kaa posuaa
 ike ana mu inoni : ana o kaa liolio huni maa ike mola
 17 ana mu inoni. Aena *neena* oke unu tahanainie
 huniemu, Oko neisae uritaa ? E adona taane haato-
 18 lana huni wiline hunia Kaisar wa haike ? Oto *nea*
 Jesus e lio saaie raomaena ikire, ko teurini uri, *Na*
 taa ni omu ko malaahonaku ana, iomu kira dau ha-
 19 hota ? Omu haatainie kau mui tooha unuleni e lae
 huni niileni. Ne oto kire ko niie wau *na* penny
 20 hunie. Oto ko teuri hunire, Nununa atei ienini, na
 21 usuusu ana atei *ne* ilenine ? Oto kire ko unue uri,
 Ana Kaisar e ue. Oto ko teuri hunire, Ko urine
 omu ke haapuo a hunia Kaisar muola a Kaisar, na
 22 hunia God muola oto a God. Oto maholo kire
 rono kire ko panatainie, kire kosi lae *maanie*, kire
 hoalai.
 23 Oto ana haidine *neena* mui Saduke e lae mai saana,
 ikire *neena* kire ko unuunue uri taelaine haike : oto kire
 24 ko dolosi ana uri, Haausuli, a Moses e unue uri, Naini
 ko mae, na oto kaa too kalena, uri *na* asine kei tolea
 25 naona, hunie ke haahutaa *na* mela hunia asine. Ne
 e hiu *maasine* amelu : a naohada e too hue oto e mae,
 na kaa too kalena, oto e toliasie hue *ineie* hunia
 26 asine ; oto ruana e urine lou, na olune, hiu *maena*
 27 e mani urine. Oto esi elipuri ana hue e mae oreta.

- 28 Ne ana e urine ana taelaine kei tooana atei hikana hiu
 29 maena? ana ahutada kire mani tolea kau. Oto a
 Jesus ko alamire ko teuri hunire, Omu ko neisae
 takalo oto haliite, ana omu kaa manatainie ike mu
 30 usuusu na nanamana a God: ana taelaine kire saa
 hei totola hue lou, wa kire ke tootoo poro lou, tae kire
 kei urihana oto mu angel tai leni.
- 31 Na ana taelaine nana muini e mae oto, uri omu kaa
 saie ue walana God unulana e lae oto huniomu uri,
 32 Ineu God Abraham, na God Isaak, na God Jakob?
 na God e kaa God ike nada muini e mae oto, tae
 33 peie nada muini e mauri. Oto mala hune e rono, kire
 kosi meni panatainie oto haausuline ineie.
- 34 Oto mui Pharise e rono uri a Jesus e ere haaolaa
 35 mui Saduke oto kire ruru. Oto e taataa ini hikada,
 36 na haausuli, e malaahonana ko teuri hunie, Haausuli,
 37 neitei naohai ini ana mu haatolana? Oto nea Jesus
 ko unue uri, Oke manata diana hunia Lord God ioe
 oto ana ahutana saemu, na ana ahutana maurihaamu,
 38 na ana ahutana mui neisaena ioe. Naohai haatolana
 39 e liutaa otona. Na ruana e urihana lou uri, Oke
 manata diana hunie auhenu e ioe mala oto hunio lou.
 40 Ahutana mu haatolana na mui prophet kire mani
 uu oto ana ro haatolana ie.
- 41 Na mui Pharise e ruru ue, ne a Jesus kosi dolosi
 ada uri, Omu ko neineisae uritaa ana a Christ?
 42 kalena atei ni ineie? Oto kire ko unue hunie uri,
 43 Kalena David e ue. Oto ko teuri hunire uri, Ne ko
 urine a David esi harainie uritaa ana Lioa uri a Lord,
 ana e unue uri,
- 44 A Lord e unue hunia Lord ineu uri,
 Oke io i qaloqaloku,
 Hulaana neke neie hou mui maeloona ioe huni
 uriurite talana aemu?
- 45 Uri ana David ko saie urine uri a Lord, ne kei
 46 hei nei kalena lou uritaa? Oto naini kaa alامية
 oto oo, wa kaa iteitana naini uraana haidine neena
 huni ke hei neisae moutei huni dolosine ana lou
 oto oo.

23

- 1 *Mano* urine a Jesus kosi ere hunie mui qaaronoisuli
 2 *ineie*, ko teuri, Mu haausuli na mui Pharise ko io ana
 3 leu ni ioio a Moses : aena *neena na meola* kire ko
 unue huniomu, *ne* omu ke qaoa na omu ke noko oto
 hahie : tae *mane* omu susului sulie hehelada ; ana kire
 4 ko talei unue *na* leu, na oto kire saa qaoa. Toohu
 kire ko hoosie ludaa e hie na e popona, kire si konie i
 qeune apaapana mu inoni ; tae ikire kire kaa sare
 5 usueinie ana *na* taataa-riirii ada. Na kire ko meni
 qao *manoa* hehelada uri huni leesilada kei lae ana mu
 inoni ; kire ko haapainaa mui phylakteria ikire, na mui
 6 *mirimiri* tetewaa ana mui tooni ikire, na kire ko la
 otoi herihunie mui qeuni toline ana mui *neuhe*, na
 7 mui leu ni ioio tai nao ana mui nume ni ruru, na uri
 huni paalahera lalona mui heraiusine, na uri huni
 8 *mala* ke harainire uri, Rabi. Tae *mane* kire hara-
 iniomu uri Rabi : ana e taataa haausuli iomu, na
 9 iomu mui *maasine* oto haliite. Na *mane* omu hara-
 inie *naini* mei ano uri amamiu : ana e taataa ini oto
 10 Amamiu, ini oto *ileni*. Na *mane* kire harainiomu uri
 11 kira master ; ana e taataa master iomu, a Christ.
 Tae ini ko alaha hikemiu ke nei inoni esuesu oto
 12 namiu. Na iteitana *naini* ko haapainaa maraana
 haamaimelialana kei lae ; na iteitana *naini* ko haamai-
 meia haapainaalana kei lae.
 13 Tae amaamasilemiu, kira haausuli na kira Pharise,
 iomu kira luqei deudeu ! ana omu ko hono sisinana
 alahana ni leni i maana mu inoni : na iomu omu kaa
 lai tahelai ilaona, na omu kaa sare toliasie *na* muini
 ko taetahelai mei hunie kire ke sili weu.
 15 Amaamasilemiu, kira haausuli na kira Pharise,
 iomu kira luqei deudeu ! ana omu ko uru kelie asi na
 anohu huni qaoa *na* taataa proselut ; na maholo e nei
 proselut oto, omu kosi qaoa huni ke nei kalei gehena
 liutaamiu haarue.
 16 Amaamasilemiu kira naonao e ulu, na omu ko unue
 uri, Naini ko ere ni haapu takoie nume maai, e kaa

- ola oto; tae naini ko ere ni haapu takoie mui gold
 17 ana nume maai, ne esi roroaie. Kira qeuqeu, kira
 ulu; ana neitei leu e liutaa, mui gold, wa nume maai
 18 ni ko si haamaaie mui gold? Na uri, Naini ko ere ni
 haapu takoie ora ni unuunu, e kaa ola oto; tae naini
 ko ere ni haapu takoie niine ko oo ilenine, ne esi
 19 roroaie. Kira ulu: ana neitei leu e liutaa uri niine
 20 wa ora ni unuunu ni kosi haamaaie niine. Aena
 leune ini ko ere ni haapu takoie ora ni unuunu, ko ere
 ni haapu oto takoie, na lou takoie muola ihahona.
 21 Aena leune naini ko ere ni haapu takoie nume maai
 ko ere ni haapu oto takoie, na oto takoie ini ko ooo
 22 ana. Na naini ko ere ni haapu takoie ileni, ko ere
 ni haapu takoie naunekume ni alaha a God, na oto
 takoie ini ko ooo ana.
- 23 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise, iomu
 kira dau hahota! ana omu ko niie na leu na tanahu-
 luana ana mui nonoi suli, na mui kakapo, na mui
 mahe, na omu ko aeaalulu hahie muola e hie liutaa
 ana mu haatolana, uri leine, na amasine, na hiwa-
 laimoline: na leu oto i sapemiu uri omu ke qaoa
 muola ienini, na mane omu aeaalulu hahie muola
 24 urinena. Kira naonao e ulu, omu ko pipi asie
 mui nonoasi, na omu kosi ono haileku ne hao
 kamel.
- 25 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise,
 iomu kira dau hahota! ana omu ili hohoda rerea ana
 kolune kaokao na nime, na saemiu e honu oto mola
 26 ana hele laune na ana tataalana. Hai, Pharise ulu,
 oke holai hodalie lalona kaokao na nime, hunie kolu-
 derue ke nei rerea lou.
- 27 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise, iomu
 kira dau hahota! ana kei alahuuteiniomu ana mui
 kiliqeu kire quse rerea ani, lesileni mei sue uri kire
 lai tataiteu na tae lalona wau kire honu oto mola ana
 28 suisuli na ana kasu. Na iomu noone lou urine omu
 ko ure haadai hunie mu inoni uri omu odotai, tae wai
 lalo amiu e honu oto mola ana dau hahotana na iona
 tataala.
- 29 Amaamasilemiu kira haausuli na kira Pharise, iomu

kira dau hahota! ana omu ko siosio lilibeu ana kili-
 geune mui prophet, na omu ko haalaunie mu leu ni
 30 heitoli kira odotai, peie mei wala uri, Uri ana melu oo
 ana qonine mu amamelu, haala melu kaa hatahata
 31 ike peire ana apune mui prophet. Aena neena omu
 ko unu haaoaie urine amiu, uri omu mui kalena mala
 32 e saunire mui prophet keu oto. Ana e urine omu ke
 33 haahonue totohota mu amamiu. Kira maa, kira kalei
 maa, uri omu kei roroa tahi uritaa maanie leine i
 34 gehena? Aena neena, lio kau, noko usuneinie taau
 huni omu kira prophet, na kira saetaha, peira haau-
 suli; na naeta mu heluini ada omu kei horoire, na ni
 repu talenasire ilevine poupou; na na muini omu kei
 reurepusire ilaona mui nume ni ruru iomu, na omu
 kei tetekelainire maanie na hanue ni takoie naeta
 35 hanue: uri hunie apune kira odotai ke raroa hahiomu
 hahaiteli ahesilana oto hahie makana, ure mai ana
 apuna Abel ini odotai, hule mai ana apuna Sakaria
 kalena Barakia, omu talei horoire kau i matolana nume
 36 maai na ora ni unuunu. Toohu noko unue huniomu
 uri, Ahutana muola ienini kei raroa oto hahie qaune
 37 ie. Jerusalem, Jerusalem, ini ko suheinie mui pro-
 phet, na ko seunie muini usuneinilada e lae saana!
 haanite oto nou sasare dau hunie siokonilana mui
 kalemui, mala kue ko loko a mui kalena i hahana
 38 apaapana, na iomu omu serei. Lio kau, toliasilana
 39 huni omu nume iomu e qala. Ana noko unue
 huniomu uri, Talimaa ie, omu saa hei leesieu lou,
 na kaa saro lae hulaana omu kei unue uri, Deidehie
 ini ko lae mai inunuhaana satana Lord.

24

1 Oto a Jesus ko isitaa taau maanie lolata maai, ko
 laelae oto; na mui qaaronisuli ineie e hule mai
 saana huni haatainilana hunie ana mu nume kire
 2 tohui ana lolata maai. Oto e alamire ko teuri hunire,
 Ni, omu ko leesie muola ienini? toohu noko unue
 huniomu uri, Toliasilana e saa lae ike ileu na taataa

hau huni ke saohai ilenine *na* hue, tae hue asilana kei saro lae oto.

- 3 Na maholo e io hai ano ilenine toloi henue i Olivet, mui qaaronoisuli *ineie* esi hule mai ana na e qala, kire kosi teuri hunie, oko unue huni emelu, muola ie kei oa ana maholo uritaa? wa *na* taa ni tolimaa ana
- 4 oke haatai mei, na ani oretaa walumalau? Oto *nea* Jesus ko alamire ko teuri hunire, Omu ke lio talamiu
- 5 *mane naini* e haatakalo iomu. Ana muini hune kei lae mai inunuhaana sataku na kire kei unue uri, Ineu
- 6 a Christ: na kire ke haatakalora muini hune. Tae omu kei ronoa mui mae na tatarohaie ana ohotaa: tae omu ke lio talamiu *mane* da omu popolou itehulaani: ana e saa mola oto oo uri muola ie kei siho oto
- 7 mai; tae oretalana mone haike ue. Ana *na mala* kei taelai honosie *na mala*, na *na apoloa* honosie *naeta apoloa*: na hiolona na nunu kei tola ana *naeta* mu
- 8 henue. Tae ahutana muola na aehotalana salune
- 9 ena. Ana maholo urinena *ne* kire kei qeloomu weu hunie tauneiniomu, na kire kei horo mae amiu: na omu kei nei muola ni *ninidu* upu hunie taena na
- 10 apoloa aena sataku. Ana maholona haamauolana muini hune kei lae, na kire kei heiqeloqelora, na kire
- 11 kei heininidu upu. Na *naeta* mui prophet eroero hune kei taelai, *ne* kire kei haatakalora *na* muini
- 12 hune. Na ana tataalana ko aalai *ne* manata dianana
- 13 mala hune kei wawai elihoi. Na tae ini kei io susu oto hulaana oretalana, *ne* haaurilana ini urine kei lae
- 14 oto. *Ne* houleinilana tataroha diana ie ana alahana kei lae ana ahutana walumalau hunie meola ni unu haaoaine; *mano* urine oretalana kesi siho mai.
- 15 Aena *neena* maholo omu koleesie muola ni heileledine kei haanaona hanue, a Daniel e unue oto kau ana, e oa ana leu maai (ini ko saii ke neisae manireineinii),
- 16 maholo urile *na* muini i Judea kire ke tahi ilenine
- 17 mui toloi henue: wa *naini* i sinaha *mane* hei sisili wei
- 18 nume huni luue muola i nume *ineie*: wa *naini* i
- 19 hohola *mane* olioli lou huni ke da tooni *ineie*. Tae amaamasilana muini iada e maelo, na muini ko
- 20 haahaasusu ana mui *dine* urinena! Tae omu ke

- arenai mane siho huni omu huni tehine ana rara, wa
 21 ana na dine sabbath : ana siohaana oto liutaa kei tola
 ana mui dine neena, na e kaa urine oto urei oto mai
 aehotalana walumalau hule mai ienini, na saa hei
 22 urine lou ana na dine. Ana oto kaa apeapehite urine
 ana mui dinena, haala haaurilana iteitana naini haike
 oto oo! tae aena ana muini lio hunilada e lae ne
 23 kei apeapehite ana mui dine neena. Maholona uri
 ana naini ko teuri huniomu uri, Lio kau, a Christ
 ne ienini, wa uri Ineii neena ; mane omu hiwalaimoli
 24 ana. Ana mui Christ eroero peie mui prophet eroero
 kire kei taelai, kire kei haatainie mui tolimaa oto
 paine na mu anoa ; uri huni haatakaloa muini lio
 25 hunilada e lae, ana ohe kei madau urine. Lio kau,
 26 nou unu lalaunei eni oto huniomu. Ne uri ana naini
 ko teuri huniomu uri, Lio kau, ineii ilaona hanue
 sala ; mane omu isiisitaa : wa uri, Lio kau, ineii
 27 ilaona ahi ; mane omu hihiwaimoli ana. Ana mala
 waariri ko alahitellie salo i qaalana sato, na leesilana
 ko lae hulaana suulana sato, kei urine lou ana
 28 haataine mai ana Kale ni inoni. Na tae na rae oto
 kei io ana na leu, ola mu hada kei meni ruru oto
 hahie ileune.
 29 Ne oto muola pilipili ana mui dine neena kei haro
 mano, na e saa hei tewa oto, na sato kei ulue maana,
 na warowaro saa hei toliasie lou raranana, na mu heu
 kei enuru maanie salo, na muola aailaa ileni kei
 30 esuoloolo : maholo urinena tolimaa ana Kale ni inoni
 kei haatai mei tai leni : na taena na komu ni inoni
 ana walumalau kei io peie narana, na kire ke leesie
 Kale ni inoni ko lae mai ilenine mei salo peie nana-
 31 mana na manikuluana paine, oto kei usuneinie wau mu
 angel ineie ana naratai ehuri peine, oto kire kei siokoni
 ana muini ineie lio hunilada e lae maanie hai maai
 deni heiliu ne, mai ana nenedei salo hulaana naeta
 nenedei salo lou.
 32 Omu ke ronoa mei alahuune ana dano fig ; maholo
 ke pesu maomaopue, na ko ure, omu manatainie oto
 33 uri oku e karaini oto ; urine lou iomu, maholo omu
 kei leesie muola urinena, omu ke manatainie oto uri

- 34 *ineie e karaini oto mai, oto ana aena maa. Toohu noko unue huniomu uri, Qaune ienini e saa suu ike,*
- 35 *na muola ienini kaa saro oa mano. Ileni na ano kei*
- 36 *suu, tae walaku oto saa suu ikē. Tae kaa iteitana naini huni ke manatainie haidine wa maholoi satona hulaana lou mu angel ileni na haike, na Kale haike*
- 37 *lou, tae peie a Mamaa oto haliite. Tae mala ana qonina Noa, kei urine lou ana haataine mai ana Kale*
- 38 *ni inoni. Ana mala kire ooo ana mui maholo puu wau ana luelue, kire nauneu, kire inuinu, kire totola hue kire tootoo poro, lae hulaana haidine neena a*
- 39 *Noa e nii ae ilaona iola, na kire kaa manatainie hulaana luelue e tahe, oto e suheinire manomano; kei urine lou ana haataine mai ana Kale ni inoni.*
- 40 *Maholona na ro ini kei lai hohola; suluilana taataa*
- 41 *ini kei lae na ruana kei orea. Na ro keni kei meni puopuosie hau puopuo; suluilana naini kei lae na*
- 42 *ruana kei orea. Aena neena omu ke kakali lete: ana omu kaa manatainie haidine uritaa a Lord iomu kei*
- 43 *lae mai ana. Tae omu ke manatainie leu ie uri aei nume ke manatainie maholoi liona uritaa inoni pelipeli ko reuhei ana, haala kei kakali hunie na e saa*
- 44 *toliasie hunie ke akerainie nume ineie. Aena neena iomu noone lou omu ke io walamano: ana maholo omu kaa neineisae ana ne Kale ni inoni kei lae mai*
- 45 *ana. Ana atei ne mane liosuli neena ko kinekinetai ola na e saenanau, a alaha ineie ko neie hahire ana nume ineie, huni haadora ani neula sulie mui maholo?*
- 46 *Deidehie konikonihe neena, a alaha ineie kei oli mei,*
- 47 *kei leesie palolana urine. Toohu noko unue huniomu*
- 48 *uri, Kei neie hahie ahutana tootoolana. Tae uri ana*
- 49 *konikonihe tataala neena kei ere ni sae uri, A alaha ineu ko haahiru; oto kei talaai seuseunie muini oana,*
- 50 *kei talaai neuneu kei inuinu peira qeuqeu; a alaha a konikonihe neena kei oli mei ana dine e kaa machie*
- 51 *ana, na ana maholo e kaa manatainie, ne kei opa hitelie, kei toliasia na leu talana peira dau hahota: leu narana pei rete haune ana.*

25

- 1 Ana maholona alahuuteinilana alahana ni leni ana
 awalai keni haalu, kire mani ado ani light, kire ko
 2 isitaa huni lae honosie poro haalu. Na e lime ini ada
 3 e manata na e lime ini e qeu. Ana kira qeu kira tola
 makule ana mui light, na kire kaa tola rumu ike peii :
 4 tae kira manata kire tola rumu rapeitana mui light
 5 ikire. Oto ana maholo poro haalu ko haahiru, ahutada
 6 kire ko mamaurue, kire ko maamaahu. Oto e lai upui
 rodo mawataa na, Lio kau, poro haalu oto mai ! Omu
 7 ke isitaa huni lae honosie. Oto ana maholona ahutana
 maeni keni haalune kire ko meni taelai, kire ko deu
 8 diana ana mui light ikire. Oto muini e qeu kire ko
 teuri hunie muini e manata uri, Molu ke nii rumu
 9 namelu ; ana mui light iemelu ko eso maamaa. Oto
 muini e manata ko alamire kire ko teuri hunire, Ohe
 mane e saa ado melu na iomolu : tae molu ke lae
 10 saana kira holiholi, molu ke holi namolu. Oto ana
 maholo kire ko hiruei laelaē ue i holi, poro haalu e
 hule mai ; oto muini e mouqeline muola e lai sili peie
 11 i nume ana aharota : oto kire honoa maa. E mano
 urine purine lime keni haalu ue na esi lae mai, kire
 12 ko teuri, Lord, Lord, oke tahamaa amelu. Oto ko
 alamire ko teuri hunjre, Toohu noko unue huni omolu
 13 uri, Nou kaa manatainiomolu. Aena neena omu ke
 kakali lete, ana omu kaa manatainie haidine wa
 maholoi heidine.
 14 Ana kei urihana inoni ko lae ani henue oto kei
 haraie mai mu hahuei konikonihe ineie, kei haadora
 15 ana tootoolana. Oto ko niie hunie naini e lime talent,
 na e ro ini hunie naini, na e taataa ini hunie naini ;
 ko haadora urine sulie manatada ; mano urine esi
 16 teulei hunie laena : oto lauleu ini e helesie lime
 talent keu, e lae ko esu me ola ani, ko sapeii lou ana
 17 e lime ini lou. E urine noone lou ini e helesie ro ini,
 18 e tarie lou e ro ini. Tae ini e helesie taataa ini e
 hoalai e eli talana e mumunie mei tooha a alaha ineie.
 19 Oto maholo tewa e liu na alaha mui konikonihe neena

- 20 e hule mai, kosi iiteinire ani roroa. Oto ini e helesie e lime talent keu, e lae mai ko tola sapeie e lime talent lou, ko teuri hunie, Lord, o neie e lime talent aku :
- 21 lio kau, nou terie lou e lime ini peii. Oto a alaha ineie ko teuri hunie, Diana ena, konikonihe diana na haikinetai : ana o kinetainie muola kaa hune, ne nekei neio bahie muola hune : oke nunuheu geu mei ana
- 22 ilenimaena alaha ioe. Oto ini e helesie e ro talent keu ko lae mai kosi teuri, Lord, o neie e ro talent aku,
- 23 ne lio kau, nou terie e ro ini lou peii. Oto a alaha ineie ko teuri hunie, Diana ena, konikonihe diana na haikinetai, ana o kinetainie muola kaa hune ne nekei neio bahie muola hune : oke nunuheigeu ana ileni-
- 24 maena a alaha ioe. Na ini lou e helesie e ro talent keu ko lae mai kosi teuri, Lord, nou manatainio uri oko la otoi rararamaa, oko siosionie muola o kaa hasii ike, na oko dudurue muola o kaa tataainii ike :
- 25 ne oto nou meu, nou lai mumunie talent ioe i makana :
- 26 ineii ienini, oke da wau ola ioe. Oto a alaha ineie ko alamie ko teuri hunie, Konikonihe tataala na lalawa, o manatainie mone uri noko siosio konie muola nou kaa hasii ike na noko dudurue muola nou kaa tataainii
- 27 ike, na leu oto i sapemu huni oke niie tooha ineu hunie mala i nume ni tooha, hunie noko oli mei, nesi
- 28 helesie tooha ineu peie lou na meola o tarie na. Aena neena omu ke da talent neena maanie, omu ke niie
- 29 hunie ini awalai talent oto ana. Ana naini e hele oto nana ne sapeilana kei lae, hunie ke hele liutaa ; na naini kaa hele ue nana, ne taasilana na meola e hele
- 30 ana kau kei lae oto maanie. Ne omu ke asie wau konikonihe e asu tataweroa neena ilaona rodohono puu i sinaha : leu narana peie nanadi nihona ana.
- 31 Tae maholo Kale ni inoni kei lae mai peie manikuluhaana na ahutana mu angel lou peie, ne kesi io
- 32 ilenine naunekume ni menikuluhaana : na ahutana mala kei ruru i naona, ne kesi opara mala inoni ko
- 33 kakali sheep ko opaa mui sheep maanie mui goat : ne kesi neie mui sheep i qaloqalona, na mui goat i
- 34 meumeuline. Ne oto Kin kesi ere uri hunie muini i qaloqalona uri, Malana iomu muini deidehie ana

Amaku, omu ke lae mai, omu ke hele hu ana namiu
 alahana nou mouqeline oto akau nemiū oto ure mai
 35 ana maholo poonilana walumalau e lae: ana nou
 hiolo, na omu haanaueu: nou marou, na omu haainu-
 36 hieu: nou nei mehura na omu tekuhieu; nou meitale
 na omu tooni hahieu: nou maemae, na omu maatolieu:
 37 nou ooo ilaona nume hooḥoo, na omu maakalieu. Ne
 oto kira odotai kei alamie kire kei teuri hunie, Lord,
 maholo uritaa ni melu leesio o hiolo *ne* melu haanauo?
 38 wa o marou, ne melu haainuhio? Maholo uritaa ni
 melu leesio o nei mehuara *ne* melu tekuhio? wa o
 39 maitale *ne* melu tooni hahio? Maholo uritaa ni melu
 leesio o maemae wa i nume hooḥoo, *ne* melu maakalio?
 40 Oto kin kesi alamire kei teuri humire, Toohu noko
 unue huniomu uri, Ana omu tete urine hunie tootaiini
 hikana mu kele asiku *meimei* ienini, *ne* omu te urine
 41 ani hunieu. Purine *ne* kesi eri uri lou hunire muini i
 meumeuli uri, Kira haiuwesi, omu ke hoalai *maanieu*
 ilaona dune oto hu mouqelilana e lae kau hunia gelu
 42 eroero ikire mu angel ineie. Ana nou hiolo, na omu
 kaa haanaueu: nou marou, na omu kaa haainuhieu:
 43 nou nei mehuara, na omu kaa tooni hahieu: nou
 maemae, na nou ooo ilaona nume hooḥoo, na
 44 omu kaa maakalieu. Ne oto kire kei alamie lou
 uri, Lord, maholo uritaa ni melu leesio o hiolo, wa
 o marou, wa o nei mehuara, wa o maitale, wa o
 maemae wa ilaona nume hooḥoo, *ne* melu kaa hele
 45 isulio? Ana maholona *ne* kesi alamire kei teuri
 hunire, Toohu noko unue huni omolu uri, Ana omu
 kaa teurine hunie tootaiini hikana mui kele ini
 46 *meimei* ie, *ne* omu kaa teurine hunieu. Ne muini
 ienini ke hoalai weu ana leu ni haaletēhi oto hu: tae
 kira odotai ilaona mauriḥe hu.

26

- 1 Oto e urine uri maholo a Jesus e unu manoa mui wala ienini, kosi unue hunie mui qaaronoisuli ineie
- 2 uri, Omu manatainie uri e ro ata dine oto honosie

- rekelaoni kei siho oto, na uri qelolana Kale ni inoni
 3 kei lae huni repu talenasie ilenine pou pou. Mano
 urine mui naohai priest na mui rato ni mane ana
 mala, kire ruru ana lolata ana numa naohai priest,
 4 kire saie ana Kaiaphas; oto qaro lete oto uri huni
 helesilana a Jesus ke lae oto ani erona, huni seuni-
 5 lana. Tae kire unue uri, Suuri ana houla, mane mala
 e maolaola itehulaana.
- 6 Oto maholo a Jesus e oo i Bethania i numa Simon
 7 ini e tou, naeta keni e lae mai saana e helesie kaokao
 hau laqi ni suu tohunei ola ni henuilana ilalona, oto e
 8 linisie i qeune, ana e eno huni neune. Oto mui
 gaaronoisuli ineie e leesie, saeda esi tataala habie,
 kire kosi teuri, E ue ko talei waetainie oto mola?
 9 Ana uri haaholineinilana ko lae, haala kira kei terie
 mu tooha hune ana, huni haadoa mu inoni meitale
 10 ani. Oto a Jesus e manataine saeda, kosi teuri
 hunire, Na taani omu ko kotahie keitaa hunie? e qaoa
 11 meola diana hunieu. Ana mu inoni meitale kire talei
 oo onioni peiomu; tae ineu nou saa oo onioni ike
 12 peiomu. Na ana ineie e lizisie rumu ienini habieu,
 ne e teurine akau loosie aorileku kei laelae oto.
 13 Toohu noko unue huniomu uri, Houleinilana tata-
 roha diana ie ke lae ana iteitana na hanuc ana
 ahutana walumalau, ne ladolana lou meola a keni ie
 e qaoa huni amasitona ana.
- 14 Mano urine naeta ini hikana awala mana rue, ini
 kire ko sasaie ana Judas Iskariot, e lae isaana mui
 15 naohai priest, ko teuri hunire uri, Omu ke niie na
 mei taa nakue, huni neke qeloa wau huniomu? oto
 16 kire holosie e olu awalai silver hunie. Oto talimaa
 ana maholona kosi iroa hunie na leu diana huni
 ke qeloa.
- 17 Oto etana na dine ani bread lalemo mui gaaronoi-
 suli esi lae mai saana Jesus, kire ko teuri, O sare da
 huni melu ke talamai itei huni oke naue rekelaoni?
 18 Oto ko teuri hunire, Omu ke lae tai hulume saana
 a paleho, na omu ke teuri hunie, A Haausuli ko unue
 uri, Qoniku ko sisiho oto; neke qaoa rekelaoni i nume
 19 ioe, iemelu na mui gaaronoisuli ineu. Oto mui

- qaaronoisuli e qaoa oto mala a Jesus e haatolaire ;
 20 oto kire talamainie rekelaoni. Oto e saulehi, oto e
 21 io iano kiraelu na awala mana rue ; oto ana maholo
 kire ko neu, esi teuri hunire, Toohu noko unue
 22 huniomu, uri naini hikemiu kei qeloau. Oto saeda
 e la otoi hu oto hitoo, oto kire ko meni talaa ere
 23 taataa ini hunie uri, Ohe e kaa ineu, Lord ? Oto ko
 alamire ko teuri, Ini e lolomainie nimana tararuru
 24 peieu ilaona nime, ini kei qeloau ne ena. Kale ni
 inoni ko laelae oto, mala usulana e lae oto ana ; tae
 amaamasilana inoni neena qelolana Kale ni inoni kei
 lae ana ! e la otoi diana nana inoni neena, uri ke
 25 suuri hute mai. Oto a Judas, ini ne e qelo, ko teuri
 noone hunie, Ohe e kaa ineu, Rabi ? Oto kosi teuri,
 26 Nei teuena o unue oto na. Oto maholo kire ko neu,
 a Jesus e da hoi bread, oto ko ere haadianaa kosi
 nisie ; na kosi haadora mui qaaronoisuli ana, peie ko
 27 teuri, Heleana, naue ; hasioku ne ienini. Na ko da
 kaokao, oto ko ere haadianaa, na kosi niie hunire, peie
 28 ko teuri, Omu ke mani inu oto ana ; ana apuku ne
 ienini ana haalune, ahesilana ko lae oto itehulaana
 29 muini hune, huni luhe orahaa ana. Na noko unue
 huniomu uri, Talimaa oto ie nou saa hei inuhie lou na
 ewewe vine, na kaa saro lae hulaana haidine neena
 nekei inu haalu ana oto pei omu ana alahana a Amaku.
 30 Oto kire kana mano, kire si isitaa taau hunie toloi
 henu e i Olivet.
 31 Oto ana maholona a Jesus kosi teuri hunire, Molu
 kei meni mauo aku siiri i rodo : ana usulana e lae oto
 uri Nekei seunia kakalihe, oto mui sheep ana koruhei
 32 sheep kei tatana oto. Purine nekei saro taelai nekese
 33 naomiu oto i Galilea. Oto a Peter ko alamie ko teuri
 hunie, Uri ana ahutada kire ko meni mauo amu,
 34 na tae ineu oto nou saa roroa mauo amu. Oto
 a Jesus ko ere hunie uri, Toohu noko unue hunio uri,
 Oto ana hairodo ienini, kue e saa nara oto na o kaa
 35 saro tateineinieu oto haaolu. A Peter ko teuri hunie,
 Leu i sapeku oto uri huni neke mae oto peio, nou saa
 roroa tateineinio. Na ahutana mui qaaronoisuli kire
 ko meni ere oto noone urine.

- 36 *Mano* urine a Jesus na muini peie kire ko lai hule ana leu kire saie uri i Gethsemane, oto ko teuri hunie mui qaaronoisuli ineie uri, Omu ke io iano kai leu
- 37 huni neke lae neke arenai paro ileu. Oto ko tolea Peter na ro kalena Sebede, oto e talaai pupulueie
- 38 saena na e pilinie. Oto ana maholo urinena kosi ere huniraelu uri, Saeku ko la otoi hu, e adona oto hunie maena : molu ke io kai leu, molu ke liolio kau peieu.
- 39 Oto ko kele laelae taau maaniraelu, na ko ladainie maana ko arenai, ko unue uri, Mamaa, uri ana ke ola mamadau, kaokao ienini ke aia maanieu : tae peie
- 40 mane leu i saeku e oa, tae leu oto i saemu. Oto ko oli mei saana mui qaaronoisuli, ko lio tooada ko maahu oto, oto ko ere hunia Peter uri, E ue, uri molu
- 41 saa roroa lio ike peieu na taataa maholoi sato? Molu ke lio, molu ke arenai; mane molu daolalo ana malaahonalamiu : lioa aailaahaana taane ana, hasio
- 42 mone e qeto. Ruana lou na maai laena, ko arenai ko teuri, Mamaa, oto ienini kaa aia maanieu, ana ohe
- 43 nou kaa inuhie, ne leu i saemu ke oa oto urine. Oto ko hei oli lou, ko leesiraelu kire ko maahu, ana
- 44 maadaelu e hie. Oto ko hoalai lou maaniraelu, olune na arenaine ko oniana oto taataa mei wala
- 45 neena. E *mano* urine kosi oli saana mui qaaronoisuli, na ko teuri hunire, Molu ke maamaahu, molu ke mamalo : lio kau, maholoi satona ko karaini oto, na qelolana Kale ni inoni kei lae ilaona nimada orahaa.
- 46 Taelai, kolu ke laelae : lio kau, ini ko qeloau ko nanauhikolu mei.
- 47 Oto ana maholo ke ereere ue, lio kau, a Judas, naini hikana awala mana rue, ko lae mai, na mala hune peie, pei naihi na pei die, uraana mui naohai
- 48 priest na mui ratonimane ana mala hune. Ne oto ini e qeloa-ko ere haaluelu hunire ko teurini uri, Ini oto neke nono peie, ineie oto ena : molu ke helesie oto.
- 49 Oto ko tolana nao susuhia Jesus oto, ko teuri hunie,
- 50 Diana, Rabi; na ko nono peie. Ne oto a Jesus ko teuri hunie, Malahuku, oke qaoa leu o lae mai hunie. E *mano* urine kire si lae mai kire ko nii nime bahia
- 51 Jesus, kire ko helesie oto. Na lio kau, naeta ini

hikana muini peia Jesus ko darasie naihi ineie, oto ko
 repusie konihonihe naohai priest ko tapa tekelainie
 52 alinana. Ne oto a Jesus ko teuri hunie, Oke silihei
 elihoi ana naihi ioe i talana! ana ahutana muini ko
 53 hele naihi kei maesie naihi. Uri oko neineisae ana
 uri nou kaa saka ike ani haatohune ana Amaku,
 hunie kei usuneinie mai na mu angel, kire kei hune
 54 liutaana awalai legion mana rue? Tae ana kei urine
 haaoailana mu usuusu kesi lae uritaa uri kei hahuei
 55 urine oto? Oto ana maholoi sato neena a Jesus kosi
 ere hunie mala uri, Omu isitaa mai mala uri hunie ino-
 ni horohoro peli pei naihi na pei die huni helesileku?
 Na oto onioni nou talei ooo nou haahaausuli ilaona
 56 lolata maai na oto omu kaa helesieu. Tae qaolana
 ahutana muola ie huni haaoailana oto mu usuusune
 mui prophet. Mano urine ahutana mui qaaronoisuli
 esi meni pola maanie, kire ko tehi.
 57 Oto malana e helesia Jesus, kire kosi tolea i numa
 Kaiaphas naohai priest, kira haausuli na mui ratoni-
 58 mane kire mani loko oto akau ana. Tae a Peter e
 luluisulie e haataulie, e hule oto wau ana numa
 naohai priest, oto e sili oto peire, e io iano peie mu
 59 palopalo, hunie ke leesie muola i oretaa. Oto mui
 naohai priest na ahutana pulitaa ni leilei kire ko meni
 heitalenainie na muola ni unu haaoaie eroero hahia
 60 Jesus, huni kire kesi seunie; na kire kaa lio tooani
 ike, na na muini hune e lae mai kire ko unu haaoaie
 61 eroero. Mano urine e ro ini esi puri mei, kererue ko
 unue uri, A mane ienini e unue uri, Ineu nou saka
 huni oho asilana nume maai a God, oto e olu ata
 62 haidine neke taelainie lou. Oto naohai priest ko
 taelai, ko ere uri hunie, Uri o saa alaalami ike? muola
 63 taa ni ie kire ko unu haaoaui hahio? Oto a Jesus e
 rohu. Oto ne naohai priest kosi teuri lou hunie, Noko
 saie satana God ini ko meuri hunio, hunie oke unue
 64 huniemelu, uri ioe ohe a Christ, Kalena God. A Jesus
 kosi teuri hunie, Nei teuena, O unue oto na. Na
 ineu noko unue huniomu uri, Talimaa ienini omu kei
 leesia Kale ni inoni ko io i qaloqalona nanamana, na
 65 ko siho mai ilenine mei salo urei leni. Oto ana

- maholona naohai priest kosi hakasie tooni ineie, peie ko teuri, E hahuei ere tauteu oto hunia God: *na* taa ni kolu ko saro haiheitalea lou *na mala* ni unu haa-oai? lio kau, molu ronoa oto mui wala tauteu hunia
- 66 God: molu ko neineisae uritaa? Oto kire ko alamie, kire ko teuri hunie, E adona oto uri ke mae. *Mano* urine kire si *nisu* honosie maana, kire ko hihidellie: oto *naeta* muini e rapusie ani nimada, ko ere urini
- 68 uri, Ioe a Christ, oke ere ni prophet keu huni emelu: atei ni *ne* e rapusio na?
- 69 Na a Peter e io i sinaha i lolata, oto *naeta* keni haalu e leesie e lae mai saana ko teuri, Ioe ohe noone
- 70 lou peia Jesus ni Galilea. Oto ko tateineinie i maada, ko teuri, Nou kaa hahuei manatainie muola oko unui
- 71 ne. Oto e isitaa wai mamalutana nume, oto *naeta* keni e leesie, kosi teuri hunie *na* muini ileune, uri, A
- 72 mane ie lou ohe e oo peia Jesus ni Nasareth. Oto ko tateineinie ko ere ni haapune oto uri, Nou kaa hahuei
- 73 manatainie oto inoni *neena*. Oto e kaa tewa lou *mala* e ureure hai leune kire ko lae mai kire ko teuri hunia Peter uri, Toohu ioe noone hikada, ana apani-
- 74 lemu ko haahouo. Oto ana maholona ko talaai ere ni heiuwesine, ko ere haihonoai uri, Nou kaa hahuei manatainie oto inoni *neena*. Oto ana maholona
- 75 kue ko tolana *nara* oto. Oto a Peter kosi amasitoo ana mei wala a Jesus e unue hunie uri, Kue e saa *nara* ue, na o kaa saro tateineiniu oto haaolu; oto ko la wai loutaa i sinaha, ko *nara* uloulo.

27

- 1 Oto e dani oto, na ahutana mui naohai priest na mui rato ni mane ana *mala* hune kire mani wala huni
- 2 heukama honosia Jesus hunie saunilana: Oto kire hoosie, kire kosi tolea wau, kire si toliasie hunia Pontius Pilate a governor.
- 3 Oto a Judas, ini e qeloa *neena*, e leesie uri kire ko lei mae ana kosi hei onisae lou, ko haapuoaa mui tooha olu awalai silver *neena* hunic mui naohai priest na

- 4 mui ratonimane, peie ko teuri, Nou deu orahaa, ana
nou talei gelo tototala oto mola ana me epu kaa dau
walanaike. Oto kire ko teuri hunie, Na mei taa ni
5 amelu neena? ioe oto oke neineisae ana. Oto e asie
hou mui tooha i nume maai, ko la wai loutaa, ko lai
6 lio. Oto mui naohai priest e la wai da mui tooha,
kire kosi teuri, Anaine na kaa diana ike huni uri kolu
ke hei neie lou mui tooha ie ana leu ni tooha ni, ana
7 mui tooha waaitei epu ne. Oto kire ko meni wala,
kire kosi holie ano ni kaokao ni makana, huni hei-
8 heitolineinie mu awataa ana. Aena leune ne kire
harainie anona uri, Ano ni epu, hule oto mai ana mu
9 dine ie. Oto haaoailana mei wala unulana e lae ana
Jeremia na prophet, uri, Kire da olu awalai silver
neena, holitana ini kire haaholineinie, mu kale ni
10 Israel e haaholineinie kau; oto kire nii weu hunie
ano ni kaokao ni makana, mala a Lord e hatonainie
oto hunieu.
- 11 Oto a Jesus e ure i naona governor: oto governor
kosi dolosi ana uri, Ni, Ioe Inemaui mui Judea?
12 Oto a Jesus uri, Ne ni oto oko unui ne. Oto mui
naohai priest na mui rato ni mane kire ko gelu wala
13 ilenine, tae kaa alamire oto oo. Oto a Pilate ko teuri
hunie, Uri o kaa rono kire ko unu haaoaii muola
14 hune urine honosio? Tae kaa alamie ana iteitana na
mei wala oto oo: hulaana a governor ko la otoi
15 panataine. Na ani houla tolahana oto a governor uri
huni ke luhesie hunire na taataa inoni kire hoosie, na
16 ini kire ko saetooana. Na oto ana maholona taataa
inoni ada kire hoosie, mala e mani manatainie oto,
17 satana a Barabas. Oto maholo kire ruru a Pilate esi
dolosiada uri, Omu saetooana uri huni neke luhesie
ini uritaa huniomu? ohe a Barabas, wa ohe a Jesus
18 sailana uri a Christ? Aena ana ko liosaie uri kire
19 qeloa wau ani lio i naeimaana. Oto maholo e io
ilenine naunekume ni leine, hue ineie e usuneinie
naeta ini saana, ko teuri, Mane o dada na meola
hunia odotai neena: ana e la otoi motaahieu siiri ie
20 ana nou maahu qolea. Oto mui naohai priest na mui
rato ni mane kire ko susuaili hunie mala hune, uri

- huni kire ke haatohua Barabas, na ke dau tekelainia
- 21 Jesus. Ne oto a governor ko alamire uri, Atei hika-
darue ni omu saetooana huni neke toliasie huniomu?
- 22 Oto kire ko unue uri, A Barabas. Oto a Pilate e
teuri hunire, Kei urine na mei taa nekesi qaoa hunia
Jesus, sailana uri a Christ? Oto ahutada uri, Rapu
- 23 talenasilana kei lae ilenine poupou. Oto ineii uri,
Ana na taa ni? neitei meola aela e qaoa? Oto kire
ko meni tea oto uri, Rapu talenasilana kei lae ilenine
- 24 poupou. Oto a Pilate ko leesie uri e saa roroa qaoa
oto na meola tae uri mala ko talaai maolaola
liutaana holai nao, ne esi da mei wei ko hoda nime
i naona mala hune, peie ko teuri hunire, Nou kaa
roroa ike ana apuna ini odotai ienini; ne omu ke
- 25 neineisae oto ana. Oto ahutana pulitaa kire ko meni
alamie oto ilaona taataa mei wala uri, Apune hahiemi,
- 26 na hahie mui kalemami. E saro mano urine ne esi
luhesia Barabas hunire; oto ko repusia Jesus esi
qeloa hunie kire ke rapu talenasie ilenine poupou.
- 27 Oto mui soldier a governor kire tolea Jesus tai
- 28 nuna governor, kire si rurue ahutana mae. Oto
kire ko taasie tooni ineie maanie kosi toonie ana
- 29 na tooni noro. Oto kire ko hirie mui walo kaukeu
huni rorodara, kire ko neie i qeune, na maai rade
i qaloqalona, kire kosi pouruuru hahie, kire ko
haahaamasi ana, kire ko teuri, Deidehio oto, Ine-
- 30 mauri nana mui Judea! Oto kire si nisuhie, kire si
- 31 da maai rade kire si daroie i qeune ana. Oto kire
haahaamasi ana mano kire si taasie tooni neena
maanie, kire ko toonie lou ana tooni ineie, kire kosi
tolea wau huni repu talenasie ilenine poupou.
- 32 Oto maholo kire ko isitaa, kire kosi lio tooana
naeta ini ni Kurene, satana a Simon: oto kire ko deu
- 33 ramoramo a hunie huni ke anainie poupou ineie. Oto
kire ko lai hule ana leu kire harainie Golgotha,
- 34 uri leu mala rarata, kire kosi niie hunie wine kire
aroqai e pei pulu, huni ke inu, oto e mami ohonana e
- 35 kaa sare inu. Oto kire rapu talenasie oto ilenine
poupou, kire kosi ado ana mu tooni ineie, kire ko
- 36 hehutoo hunii: na kire si io hai ano kire ko kakalie.

- 37 Oto kire ko neie tai hahona qaune mei wala neena kire qelusie ilevine kire usue uri, A Jesus ienini
- 38 Inemauro nana mui Judea. Na e ro mane horohoro peli kire rapu talenasirerue tararuru peie, naini i
- 39 qaloqalo na naini i meumeuli. Oto mala ko liu ileune kire ko ere tauteu hunie kire ko teileinie qaude, kire
- 40 ko teuri, Hoe, a oho asie nume maai, na a tohu elihoi ana olu heidine, oke haurio oto na; oko nei
- 41 Kalena God, oke si siho hou maanie poupou. Urine lou mui naohai priest ko haamasiana na mui ratoni-
- 42 mane lou na mui haasuli, kire ko teuri, E roroa haahaaurie kau mala aopa; tae e saa haaurie ike maraana. Ineii Inemauro nana mu Israel; huni ke
- siho hou oto ana maholo ie maanie poupou, hunie
- 43 kolu si hiwalaimoli ana. E nounorutoo ana God, ko ola ke oke haadai ana, ana ko saetooana taane:
- 44 ana e unue uri, Ineu oto Kalena God. Na ro horohoro peli lou kire rapu talenasirerue tararuru peie kererue ko leledie noone urine.
- 45 Oto rodohono e dau hahie ahutana hanue talaee ana onona na maholoi sato hulaana siwana na maholoi
- 46 sato. Oto ana siwana na maholoi sato a Jesus e soi ana mei wala paine uri, Eli, Eli lama sabakthani? uri, God ineu, God ineu, e ue oto o tahi maanieu?
- 47 Oto naeta mu heluini kire ko ureure ileune kire
- 48 rono, kire ko teuri, A mane ie ko soia Elija. Oto lauae naeta ini hikada e huru ko lai da mei loi-
- loisi, ko haahonue ani vinegar ko susuie ana maai
- 49 rade ko da huni ke haainuhie. Oto na muini ko teuri, Neekau, kolu ke saro haiadei keu ana ohe a Elija
- 50 ko lae mai ko haaurie. Oto a Jesus e saro soi ana
- 51 mei wala paine, esi toliasie manomanona. Na lio kau, sala kire lohea honotana nume maai e haka ure tai leni e lai hule oto hai ano: na nunu e nunu, na
- 52 mu heu ko teitelihite: na tahanilana mui kiliqueu; na muini maai hune e maamaahu keu kire ko taelai
- 53 elihoi; na kire isitaa maanie mui kiliqueu ana maholo e taelai oto kire si lai aratoto ana huilume maai, kire
- 54 haatai hunie muini hune. Oto mane kenturion peie muini ko totola i aena, kire ko kakali ana Jesus

- maholo kire leesie uri e nunu, na waluolana qaolani e lae, kire mau inunuhaani, kire ko teuri, Toohu oto a
- 55 mane ie Kalena God. Na maeni keni hune ileune kire ko heiadei tane haatau, muini e luluiisia Jesus
- 56 ure i Galilea, na e raretainie kau. Na a Mary ni Magdala noone peire, na a Mary nikana James, na a Joses, na nikana ro kalena Sebede.
- 57 Oto e saulehi oto, na naeta inoni e mai urei Arimathea, satana a Joseph, e lae mai, ineii lou
- 58 qaaronoisuli a Jesus: ineii ie e lai saana Pilate, ko haatohue rae ana Jesus. Oto a Pilate ko hei usunei
- 59 huni kire ke lai niie wau. Oto a Joseph e tolea rae
- 60 ana esi uloa ana sala rerea, oto e lai neie laona kiliqueu haalu ineie, kire didie ana hau: oto ko huesie nikei
- 61 heu peine honosie maana kiliqueu, kosi hoalai. Oto a Mary ni Magdala ileune, na naeta Mary lou, kererue io hatarea kaline.
- 62 Oto haidine i haho, dine i purine dine ni talamaine, mui naohai priest na mu Pharise kire ruru saana
- 63 Pilate, kire ko teuri hunie, Mane ouou, melu ko amasitoo ana a eroero neena maholo e maumaui ue, e unue uri, E olu heidine oto na neke taelai elihoi.
- 64 Aena neena oke unue walamu mane naini e wailie kiliqueu ke lai hulaana olune na dine; mane da na mui qaaronoisuli ineie kire lae mai i rodo kire pelie, oto kire kesi unue hunie mala uri, E taelai maanie
- 65 muin ie mae oto na takalona haipuri kesi aela liutaana ini holai nao. Oto a Pilate kosi teuri hunire, Koruhei kakakali oto amiu; omu ke lae, omu ke da mane
- 66 kire wailie, mala omu manatainie oto. Oto kire lae taau, kire da mane naini e wailie kiliqueu, kire ko neie tolimaa ana hoi heu, na koruhei kakakali oto peinire.

28

- 1 Oto ana dine sabbath i upui rodo, oto mola i mahuo-huo ana etana na dine ani week, a Mary ni Magdala e lae mai, kererue naeta Mary, uri huni leesie kiliqueu.
- 2 Na lio kau, nunu peine e nunu: ana angel a Lord e siho mai urei leni, e lae mai hue tekelainie hau

- 3 *maanie maana kiliqueu, ne esi io ilenine. Na sapena e urihana waariri, na tooni ineie e huhu rerea mala*
 4 *snow : na kira kakakali kire si erieriri peie mauteini-*
 5 *lana ; oto kire nei oto mala mui rae : oto angel e*
alamire esi ere uri hunie maeni keni uri, Mane moro
 6 *maumeu : ana nou manatainie uri moro ko heitalea*
Jesus kire rapu talenasie ilenine poupou. Neii e
 7 *aia ileu ; ana e taelai oto mala e unue oto kau.*
Moro lae kau mei, moro leesie talahuliana leu a Lord
 8 *e enoeno ana. Na moro ke tolana lae taau, moro ke*
unue hunie mui qaaronoisuli ineie uri, E taelai oto
 9 *maanie muini e mae oto ; na lio kau, ko naomiu*
i Galilea ; omu kesi leesie oto ileune : ineu ni noko
 10 *unue hunimoro. Oto kererue tolana isitaa maanie*
kiliqueu peie maune na saemanona oto liutaa, oto
 11 *kererue ko huru huni unuleni saana mui qaaronoisuli*
 12 *ineie. Na lio kau, a Jesus e odoi rerue, ko ere*
urini, Ke diana huni omoro. Oto kererue ko lae
 13 *takoie kererue ko hele ana aena, pei pouruuru*
 14 *habie. Oto a Jesus ko teuri hunirerue uri, Mane*
 15 *moro maumeu : tae moro ke lae tai unue saana maeni*
 16 *esiku huni kire ke hoalai hai Galilea, ne kire kesi*
 17 *leesieu oto ileune.*
 18 *Oto maholo kererue ko laelae ue, lio kau, naeta mu*
heluini hikana koruhei kakakali e lae wai henue,
 19 *ko ladoa saana mui naohai priest ana muola qaolani e*
 20 *lae. Oto kire ruru peie mui rato nimane, kire ko*
 21 *meni wala, oto kire ko nii tooha hune nana mui*
 22 *soldier neena, peie kire ko teuri, Molu ke hahuei unue*
 23 *oto uri, Mui qaaronoisuli ineie e lae mai i rodo, oto*
 24 *kire pelie ana maholo melu maahu. Oto uri ana*
 25 *tatarohaie ana muola ie ke pelei tarohia governor,*
 26 *iemelu melu kesi epuie hunie omu kei lai sapelaku.*
 27 *Oto kira hele tooha, kire dau oto mala kire hatonai*
 28 *ola hunire ani : oto kire tarohaie mu wala neena saana*
 29 *mui Judea hule oto ana mui dine ie.*
 30 *Oto mui qaaronoisuli awala mana eta kire lai Gali-*
 31 *lea, ilenine toloi henue a Jesus e hatonainie hunire.*
 32 *Oto kire leesie, kire pouruuru habie : tae peie naeta*
 33 *mu heluini hikada e neisae rueruaa. Oto a Jesus e lae*

-
- mai saada, ko teuri hunire, Mani niilana sakana e
19 mani lae oto hunieu ileni na mai ano lou. Aena leune
ne omu ke lae omu ke da uri taena *na* komu ni inoni
ke nei qaaronoisuli oto, ani lotomaailada ilaona satani
20 Mama, na Kale na Lioa Maai : ni haausulire kire
ke tolai sulie taena *na* ola nou hatonainii huni omu :
na lio kau, ineu oto peiomu suli heidize, lae hulaana
oretalana walumalau.
-

TATAROHA DIANA
MALA
A MARK E TAROHAINIE

1

- 1 Aehotalana tataroha diana ana Jesus Christ, Kalena God.
- 2 Mala kau usulana e lae oto hai laona Isaia prophet uri,
Liokau, noko holai usuneinie hurulaa ineu wai naomu,
Ini kei salea tala ioe;
- 3 Walana naini ko uloulo ilaona hanue sala uri,
Omu ke dau diana ana tala a Lord,
Omu ke haaodoa mu leu ni laelae ineie.
- 4 A John e lae mai, ini e lolotomaai keu ilaona hanue sala na e laelaeli wala kau ana onisaena
- 5 hunie saeasilana mu orahaa. Oto ahutana hanue i Judea e isiisitaa manomano kau saana, na ahutada wai Jerusalem manomano lou; na kire mani helesie lotomaaine ana i wei peine i Jordan, ko haahaahoue
- 6 mu orahaa ikire. Na a John ie e tooni eni warauhui kamel, na lokoqaiio ineie ani teeteei keu i denumana,
- 7 na naula ana mu oru na mui ninidue ni meesu. Na e laelaeli wala kau, ko teuri, Naini ko saka liutaaku ko poo puriku, na nou kaa malisine neke oromai iano
- 8 huni luhesie hoo hahi ae ineie. Ineu nou lolotomaai emiu eni wei; tae ineii oto kei lolotomaai emiu ana Lioa Maai.
- 9 Oto qaolana e lae ana mu dine na, uri a Jesus e auta mai urei Galilea, na e helesie lotomaaine ana

- 10 John i Jordan. Ne laulau maholo ko hane taa oto
maanie i wei, ko leesie salo ko euhora, na Lioa mala
- 11 hiroiku ko sisiho oto i hahona: na mei wala e loho
 oto mai urei leni uri, Kaleku ni ioe *mane* maai ineu,
 nou lai lio saetooamu.
- 12 Na lauleu, Lioa ko peesie taau ilaona hanue sala.
- 13 Na e hai awalai *dine* e liue laona hanue sala maholo
 a Satan ko malamalahona ana; na e oo saana mu poo
 ni meesu; na mui angel e raeretai*nie* kau.
- 14 Na maholo qelolana a John e lae oto, *ne* a Jesus
 kosi lae hai Galilea, ko laelaeli wala ana tataroha
- 15 diana a God, pei ko teuri, Mui maholo e oa *mano* oto,
 na alahana a God ko karaini oto mai: omu ke
 onionisae, omu ke hiwalaimoli ana tataroha diana.
- 16 Oto ko aweawe i reune iqe i Galilea, kosi leesia
 Simon kererue a Andrew asina Simon kererue ko
 elu ana ape ilaona iqe: ana kererue ro *mane* ni wee-
- 17 sine. Oto a Jesus ko teuri hunirerue uri, Moro ke
 lulu isulieu, na nekei qaomoro moro ke nei ro *mane*
- 18 weweisi inoni. Oto kererue tolipuri leuae ana mu
- 19 ape, kererue ko luluiisulie oto. Oto e kele lae taau
maanie leune, na ko leesia James kalena Sebede, na
 asine a John, kererue lou laona iola ko seumaa mu
- 20 ape. Oto lauleu ko soirerue oto: oto kererue tolipuri
 ana amadarue a Sebede laona iola peie muini kire
 waaire, kererue ko ahe isulie.
- 21 Oto kire ko lai Kapernaum; na lauae ana *dine*
 sabbath ko lae sili wei nume ni ruru na ko haahaausuli.
- 22 Na kire panatain*ie* oto maai haausul*ine* ineie: ana
 e haausulire e urihana naini nanamana *ne* ana, na kaa
- 23 urihana ike mu haausuli ikire. Na lauae wai nume
 ni ruru ikire *naeta* inoni lioa *madamada* *ne* ana; oto
- 24 e awaraa, ko teuri, Na mei taa oalamami na oalamu,
 Jesus ini ni Nasaret? uri o lae mai huni deu
 tekelainiemi? Ineu nou manatain*io* oto, ioe ini maai
- 25 a God. Na a Jesus e ereana, ko teuri, Rohu oto, oke
- 26 isitaa *maanie*. Oto lioa *madamada* e papatain*ie* ko
- 27 awaraa ana mei wala paine, kosi isitaa *maanie*. Na
 anena e mani deu raelu *mano*, lae hulaana kire mani
 wala maraada, kire teuri, Na taa ni ie? maai haau-

- suline haalu ne! ko haatolanainie mui lioa mada-
 28 mada ani sakana, na kire ko alaana oto walana. Na
 tarohana e hou lilikeli leuae ana ahutana hanue i
 Galilea kalikelie.
- 29 Na lauae, maholo kire isitaa taau maanie nume ni
 ruru, kire kosi lai sili i numa Simon kererue a
 Andrew, na a James kererue a John e hakisraelu.
- 30 Na a keine hunaona Simon maena mamadali e tolea ;
 31 na lauae kire ko haaronoa ana ; oto e lai hele i
 nimana, ko taea oto ; oto maena mamadali neena
 e tolana aia oto maanie, na kosi raratainire oto.
- 32 Na oto i seulehi, maholo sato ko suu, kire ko
 ruruheinie mai saana ahutana muini ko maemae, na
 33 muini mu lioa ni orahaa ada. Na ahutana mala
 34 ana hulume na e mani ruru i mara nume. Oto
 e haaurie muini hune mui maela haiaopai e totolera,
 pei e sikerainie mui lioa ni orahaa hune ; na e kaa
 maaire mui lioa ni orahaa ni ere, aena kire mana-
 tainie oto.
- 35 Oto dine i hahona, oto i upui rodo na, e taelai ko
 isitaa oto, kosi hoalai laona hanue sala, ko arenai oto
 36 i leune. Na a Simon na muini oto peie kire lulu
 37 isulie ; na kire lio tooana oto, kire kosi teuri hunie,
 38 Ahutana mala ko meni loohio oto. Na ko teuri
 hunire, Kolu ke haitale taau laona mu hulume
 hatarea muini ie, uri hunie neke laelaeli wala lou wei
 39 leune ; ana nou isitaa mone hunie me ola na. Na e
 lai sili weu ana mu nume ni ruru ikire ko kelie
 ahutana Galilea, ko laelaeli wala na ko sikerainie oto
 mu lioa ni orahaa.
- 40 Na naeta tou e lae mai saana, ko haatohu ana, pei
 ko pouruuru hahie, kosi teuri hunie, Uri ana saemu ke
 41 urine, o saka taane huni haarereau. Oto saena ko la
 otoi amasie, kosi susueinie nimana, ko hele wau ana,
 kosi teuri hunie, saeku taane urine ; haarerealamu ke
 42 lae lou. Na lauae mu osa e tolana mola oto, na
 43 haarerealana e lae oto. Na e ereana oto hitoo, na e
 44 tolana usuneinie oto wau, na kosi teuri hunie, Oke
 kinetainio mane o unue na meola saana naini : tae
 oke hoalai, oke haatainio saana priest, na oke toto

abuio ana o rerea lou mala a Moses e haatola ana,
 45 huni unu haaoaine nada. Tae e isitaa taau, na ko
 talaai tarohainie oto liutaa, na ko haahoue me olana,
 lae hulaana a Jesus kaa lai sili ike haadai ana mu
 hulume, tae e ioio haatau laona mu henue sala : na
 kire ko aheahelidu mei saana uraana taena na leu.

2

- 1 Na mu helui dine e liu na ko lai sili lou i Ka-
 pernaum, na kire ko tarohainie uri neii oto saadaelu.
- 2 Na muini hune e ruru, lae hulaana kaa talada oto
 lou, na i mara nume haike lou : na ko laladoa mei
- 3 wala hunire. Na kire ko lae mai, kire ko anainie
 mai saana naini e loku, e hai mane ko anainie oto.
- 4 Na oto kire kaa lai hule ike saana aena mala e
 hune, kire kosi akerainie mu raho i koluhana nume
 neii ana : na kire tahananie oto, kire kosi ukue hulite
- 5 hou ini e loku neena e eno oto ilenine. Na a Jesus
 e leesie hiwalaimoline ikire, kosi teuri hunie ini
 e loku neena, Kaleku, kire saeasie oto mu orahaa
- 6 ioe. Tae mu heluini ana mu haausuli e io iano
- 7 ileune, kire ko looloonai i saeda uri, E ue a mane ie
 ko tete urine? ko ere tauteu oto : atei ni e saka
 huni saeasi orahaa, tae taataa ini hahaiteli, a God
- 8 oto? Na lauæ a Jesus, ana e manatainie i saena
 uri kire ko looloonai urine i saeda, kosi teuri hunire,
 Na taa ni omu ko looloonainie mu olana i saemiu
- 9 hunie na? Neitei leu e mamadau, huni unulana
 hunia loku uri, Kire saeasie oto mu orahaa ioe ; wa
 huni unulana uri, Taelai, oke suluie hulitemu, oke
- 10 aweawe? Tae hunie omu ke manatainie uri Kale
 ni inoni e saka mai ano huni saeasilana orahaa (ne
 esi teuri hunia loku uri), Ineu noko unue hunio,
 Taelai, oke suluie hulitemu, oke lae tai nume ioe.
- 12 Oto e taelai, na e tolana suluie hulite, ko loutaa
 tai naoda manomano ; lae hulaana anena e mani
 deuraelu, na kire kosi soi haamanikulua God, kire
 ko teuri, Kolu kaa leesie ike urine oto oo.

- 13 Oto ko hei loutaa lou i reune iqe; na ahutana
 14 mala hune e ruru saana, na ko haahaasulire. Oto
 ko lae apalili, na kosi leesia Levi kalena Alphaeus
 ko io ana leu ni nei tooha, oto ko teuri hunie, Oke
 15 lulu isulieu. Oto e taelai ko lulu isulie. Oto qaolana
 e lae urini, uri e io iano ana *naune* i nume *ineie*,
 na mu inoni totola tooha na kira orahaa hune kire
 ko io iano tararuru peia Jesus na mui qaaronoisuli
ineie: aena kire hune, na kire ko lulu isulie oto.
 16 Na mu haausuli ana mui Pharise, maholo kire
 leesie uri e nau ruru peira orahaa na peira totola
 tooha, kire kosi teuri hunie mui qaaronoisuli *ineie*,
 Ko *neuneu* pei ko inuinu ruru peira totola tooha
 17 na kira orahaa. Na a Jesus e rono urine, esi teuri
 hunie, Mala e aailaa e kaa harihunie *mane* kurekure,
 tae peie muini ko maemae; nou kaa lae mai huni
 haraie kira odotai, tae peie kira orahaa.
 18 Na mui qaaronoisuli a John na muini mui Pharise
 e oololonau keu: na kire ko lae wai saana kire kosi
 teuri hunie, E ue ni keu mui qaaronoisuli a John
 na muini mui Pharise ko oololonau, tae mui qaaronoi-
 19 suli ioe kire kaa olonau ike? Oto a Jesus e teuri
 hunire, Uri *memela* i numa *maena* e tola hue uri kire
 ke olonau, maholo a poro e tola hue *ne* ue peire?
 20 maholo a poro e tola hue *ne* ue peire, *ne* kire saa olo-
 nau ike. Tae *goni* kei siho, maholo taasilana poro e
 21 tola hue kei lae *maanire*, *ne* kire kesi oololonau
 ana *dine* ena. Naini saa loamena na lahui tooni
 oto ana mei loamena haalu: ana ko teurine, mei
 loamena *neena* kei *weiwei*, ini haalu *ne* *maanie* ini
 22 lalahue, oto kesi haka aela *maanie* holai nao. Na
 naini saa dedeie wine haalu laona mu atea teetei
 poo lalahue: ana ko teurine, wine *neena* kei poo
 hitelie mu atea teetei poo *neena*, oto wine ko aela
 oto, na mu atea teetei poo noone lou; tae kire
 ko dedeie wine haalu laona mu atea teetei poo
 haalu.
 23 Oto qaolana e lae urini, uri e liu ana *dine* sabbath
 laona mu hohola ni korn; na mui qaaronoisuli *ineie* e
 24 talaai huhu laelaie ana mu hunui korn. Na mu Pharise

- kosi teuri hunie, Liokau, *na* taa ni kire ko qaoa ola kaa adona haatolana huni qaoa ana *dine* sabbath?
- 25 Oto e teuri hunire, Omu kaa unue ue *na* mei taa ni a David e qaoa oto kau, maholo siohaana e tataala
- 26 kau, *na* e hihiole, ikire *na* muini lou peie? Ana e lai sili uritaa i numa God ana qonina Abiathar a naohai priest, e da mui bread kire koni akau e nau, *na* e kaa adona ike haatolana huni *neui* tae e adona oto mui priest,
- 27 *na* e hei niie lou hunie muini peie? Na e teuri hunire, Haaholalana *dine* sabbath nani inoni, tae kaa haaholalana inoni ike nana *dine* sabbath: aena urine *na* Kale ni inoni *ineii* oto Lord *hahie* *dine* sabbath lou.

3

- 1 Na e lai sili lou ana nume ni ruru, *na* *naeta* inoni
- 2 ileune nimana e heko. Na kire toomaie, uri ohe kei haaurie ana *dine* sabbath wa haike; uri hunie kire ke
- 3 qelu wala *ilenine* itehulaana. Na e teuri hunie inoni
- 4 ne nimana e heko uri, Oke taelai i matolakaelu. Oto kosi teuri hunire, Ohe e adona haatolana huni hele diana ana *dine* sabbath, wa huni hele aela? huni haaurie *naini* wa huni haamaesie? Tae kire rohu kaa
- 5 nu. Oto e toomairaelu ani saewasune, ana saena e hu *hahie* saeda e hau, *ne* kosi teuri hunie inoni ne uri, Oke *susueinie* nimemu. Oto e *susueinie*: oto
- 6 nimana e qieqiala lou. Oto mui Pharise e isitaa, kire kosi ruru wala *hahie* peie kira Herod, uri hunie kire kei *seunie* uritaa.
- 7 Na a Jesus *na* mui qaaronoisuli *ineie* kire ko hoalai
- 8 i iqe; *na* mala hune urei Galilea e lulu isulie: *na* urei Judea, *na* urei Jerusalem, *na* urei Idumaea, *na* urei reune Jordan poo wau, *na* urei henue kalikelie Tur *na* Sidon, mala hune oto, ana kire ronoa muola
- 9 paine liutaa e qaoi, kire ko lae wai saana. Na e unue hunie mui qaaronoisuli *ineie*, uri huni *na* iola ke io loosie oto aena mala hune, mane kire puli saana:
- 10 aena e haaurie muini hune; lai hulaana *na* muini mui maela paine e taqaosire kire ruruhie uri huni kire

- 11 ke hele mola i totomana ana. Na mu lioa *mada-*
mada, maholo kire ko leesie, kire ko lai ladamai-
 nire iano honosie, kire ko awaraa, ko teuri, Ioe
 12 oto Kalena God. Na e ereada oto hitoo *mane* kire
 houleinie oto.
- 13 Na e hanetaa tai tolona hanue, esi haraie wai saana
 na muini oto isulie saena : oto kire si lae taaу saana.
- 14 Oto e haatolaie awala *mana* rue, hunie kire ke oo oto
 saana, na hunie ke usuneinire oto taaу huni laelaeli
 15 wala, na huni manatainie nanamana huni sikerainie
 16 mu lioa ni orahaa ; na a Simon e hei saie lou satana
 17 uri a Peter ; na a James kalena Sebede, na a John
 asina James ; na kererue ie e hei saie lou satadarue
 18 uri Ro Boanerges, sailana uri, Ro kalei loulou : na a
 Andrew, na a Philip, na a Bartholemew, na a
 Matthew, na a Thomas, na a James kalena Alphaeus,
 19 na a Thadeus, na a Simon a Kananaios, na a Judas
 Iskariot, *ineii* lou ie e qeloa kau.
- 20 Na ko lai sili tai nume. Na *mala* hune e hei ruru
 lou, lai hulaana kire kaa manatainie ike kire ke *nau*
 21 bread uritaa. Na aleini *ineie* e ronoa, kire ko isitaa
 taaу uri huni kire ke helesie oto : ana kire unue uri,
 22 Ko herohero oto. Na mu haausuli e lae hao urei
 Jerusalem e teuri, A Beelsebub oto ana, na lou, I
 nunuhaana a alaha hahie mu lioa ni orahaa ko
 23 sikerainie oto mu lioa ni orahaa. Na e haraire wai
 saana, na e ere ni alahuune, A Satan ke hei sikerainia
 24 Satan lou uritaa ? Na uri ana *na* alahana kei opaa
 25 maraana, *ne* alahana *neena* saa hei ure oto lou. Na
 uri ana *na* nume kei opaa maraana, *ne* nume *neena*
 26 saa ure oto oo. Na uri ana a Satan e haukama
 honosie maraana, na ko opaa oto maraana, *ne* e saa
 27 hei ure oto oo, tae oretalana mone oto. Tae naini oto
 saa lai sili hahie *na* ramo i nume *ineie*, hunie *nolie*
 mui tootoolana, na kaa saro holai hoosie ramo *neena* ;
 28 ko mano urine *ne* kesi *nolie* nume *ineie*. Toohu
 noko unue huniomu, Saeasilana ahutana mu orahaa
 kei lae hunie mu kale ni inoni, na mu wala ni ere
 29 tauteune noone lou kire ke ere tauteu eni : tae
 iteitana naini ke ere tauteu hahie Lioa Maai *ne*

- saeasilana saa lae oto oo hunie, tae kei adona oto
 30 leine habie orahaa hu: aena kire unue uri, Lioa
madamada ne ana.
- 31 Oto a nikana na maeni esine esi hule; na kire ko
 ure tai sinaha, kire kosi usuneinie naini saana, kire
 32 ko haraie taau. Na mala hune e io ahuie; na kire
 ko teuri hunie, Lio kau, a nikemu na maeni esimu
 33 tai sinaha kire ko loolohio. Oto ko alamire, kosi
 34 teuri, Kiratei ni a nikeku na maeni esiku? Oto
 e mani toomaie muini e io iano ahuie, kosi teuri,
 35 Liokau, a nikeku ie na maeni esiku! Ana naini oto
 ko sulu isulie muola saena Amaku ileni eni deuleni,
 ineie oto a asiku, na a inieku, na a nikeku.

4

- 1 Oto e hei talaai lou haausuli i reune iqe. Na mala
 hune liutaa e ruru saana, lai hulaana e taelie iola, na
 e io iano wai iqe; na ahutana mala hune i reune iqe
 2 ione. Na e haausulire ana muola hune ani alahuune,
 na esi teuri hunire ana maai haausuline ineie, uri,
 3 Omu ke rono: Liokau, Naeta ini ko tatataai lite e
 4 isitaa uri huni tataainie mui lite; na qaolana e lae
 urini, uri maholo ko tatataai, mu helui lite e usu i
 reune tala; na mu menu e loho mai kire ko neui.
 5 Na naeta mu helui lite e usu ilezine mei heuheue, leu
 mei makana kaa piola ike ana: na sato e qaa, ne esi
 6 raranie; na oto ana kaa susuumi, kire ko nunulu oto.
 7 Na naeta mu helui lite ko usu i matolana mui walo
 kaukeu, oto mui walo kaukeu ko taelai, kire ko
 8 melusii, oto kaa ahu ike. Na naite mu helui lite e
 usu ilaona me ano mola, oto kire ko ehū kire ko qito
 ko peipeine tae; kire ko hunu, olu awala, na ono
 9 awala, na tanalau. Na e teuri, Ini ko too alinana
 huni rono, ke rono oto.
- 10 Na maholo e qala, muini e io kalikelie peie awala
 11 mana rue ko dolosie mui alahuune ie ana. Na
 e teuri hunire, Niilana huniomu ana moola e
 asa ana alahana a God: tae hunie muini i sinaha,

- 12 qaolana ahutana muola ani alahuune: uri huni kire ke lio ani liona, na kire ko suuri lio saiola; na hunie kire ke rono ani ronona, na kire ke suuri rono saie; mane da na kire ke aliu, oto saeasilana kei
- 13 haro lae oto hunire. Na e teuri hunire, Uri omu kaa saie alahuune ie? na omu kesi saie uritaa ahutana
- 14 mu alahuune? Ini ko tatataai lite kosi tatatainie oto
- 15 mei wala. Na ikire oto ni ie i reune tala, leu tatainilana mei wala ko lae: na maholo kire rono oto, oto lauae a Satan ko lae oto mai, na kosi leue mei wala
- 16 tataainilana e lae ada. Na ikire oto ni ie noone lou urine tatainilada e lae ilenine mei heuheue, na ikire, maholo kire ronoa oto mei wala, ko tolana hele
- 17 maemae oto ana; tae kaa imimine ike ada, tae ko io mola ni deune; mano urine, maholo siohaada ko tataala, wa ko teuneinire itehulaana me wala kire ko
- 18 tolana mauo oto. Na naeta muini aopa lou neena tataainilada e lae i matolana mui walo kaukeu; ikire
- 19 oto ni ie kire ronoa oto mei wala, oto erona ana tarielolana, na saehanalilana mu ola hune aopa lou ko lai sili lou eni, kire ko melusie oto mei wala, oto ko
- 20 mamasui. Na ikire oto ni ie tataainilada e lae ana me ano mola; muini ne ko ronoa mei wala, na ko tekuhie oto, na ko hunu oto, olu awala, na ono awala, na tanalau.
- 21 Na e teuri hunire, Uri kire tolea mai na light uri huni neilana i hahana na maraohu, wa i hahana
- 22 hulite, na ohe kaa hunie neilana i talahuliana? Ana e kaa meola ike mumunilana e lae, tae hunie aelilana ke saro lae taane; wa e kaa meola ike aluhilana e lae,
- 23 tae hunie ke saro haadai taane. Ana naini e too
- 24 alinana huni rono, ke rono oto. Na e teuri hunire, Omu ke lio talamiu ana muola omu ko ronoi; totohota omu ko totoho ana, ne kire kesi totoho lou
- 25 huniomu ana: na sapeilana oto lou huniomu. Ana ini e hele oto nana, ne niilana oto lou hunie: na ini kaa hele ue nana, ne taasilana oto maanie na meola e helehelesie kau nana.
- 26 Na e teuri, Alahana a God e uri, domana oto
- 27 ana na inoni ko asie mui lite hahie makano;

- na ko maamaahu na ko taetae i rodo na i atowa,
 na oto mui lite na ko qaqito tae ko peipeine oto,
 28 na nei oto kaa manataie uri e ue. Ana makano
 ko huzuhunu oto tohune ani huehuei ola; kire ko
 holai ureure, oto huehuana ko nei, oto mu huehuei
 29 ola kosi repo oto. Tae maholo mu huehuei ola ko repo
 oto, ne ko tolani usuneinie naihi taau, aena halisi e
 repo oto na.
- 30 Na e teuri, Kolu ke hatonainie alahana a God uri
 domana na taa? wa kolu ke alahuuteinie ani alahuune
 31 uritaa? Domana oto hoi litei mustard, na ie, maholo
 tataainilana e lae oto habie makano, ana ko la otoi
 meimei aela maanie taena na lite ko oo i kolune
 32 makano, tae maholo tataainilana e lae oto, kosi qaqito
 tae, ko si lai peine maanie taena na ola kire hasie
 i hohola, na mui sasara paine ko nei ana; lai hulaana
 mu menu ni leni ko oaoa taane i mamalutana.
- 33 Na e lalaoa mei wala hunire ani alahuune hune
 urine, mala kire manatai ronoa oto: na uri ana aiana
 34 alahuune e kaa ere ike nada oto oo: tae e unu
 tahanainie taena na ola hunie mu tohunei qaaronoi-
 sul'i ineie ana e qala.
- 35 Oto ana taataa haidine ena, maholo e haro saulehi
 oto, esi teuri hunire, Kolu ke atoholo oto i reune iqe
 36 poo wau. Na kire tolipuri ana mala hune, kire si
 tolea oto peiraelu laona iola mala e talei io oto Na
 37 naeta mu helui iola lou e hakusie. Na mawasideni
 oto ko horo na mu heuliahe oto ko lomosie iola, lai
 38 hulaana iola ko honu oto ani sulu. Na ineie wai
 puri, ko eno i hulite ko maahu: na kire ko haalioa,
 pei ko teuri hunie, Haausuli, o kaa neisae ana kolu
 39 ko mae oto? Oto esi lio, kosi ereana oru, na
 e teuri hunie iqe uri, Oke rohu, oke noto oto. Na
 oru kaa oru oto, oto esi la molai anie holaa.
- 40 Na e teuri huniraelu, E ue omu ko talei meu-
 41 meu? uri hiwalaimoline e aia ue amiu? Oto
 kire ko la otoi meu liutaa, kire ko ereere maraada
 uri, Sio, atei ni ie, aena oru na iqe ko rono oto mola
 ana walana?

5

1 Na kire ko lai arapuu i reune iqe poo wau, oto
 2 i henue mui Gerasa. Na ko siho oto *maanie iola*, na
 3 *naeta inoni e uraana mu kiliqueu lioa madamada ne*
 4 *ana kosi odoie*, na ini ie e talei ioio laona mu kiliqueu :
 5 na *naini oto kaa hei hoosie lou*, haike oto, na ani ieli
 6 haike oto ; aena hoosilana e talei lae *hnehunaa oto*
 7 *ani ieli na ani walo hahie aena*, na oto kei mousie oto
 8 mu ieli, na ko *papatainie oto mu walo hahie aena :*
 9 *na iteitana naini oto oo kaa aailaa huni haaloie.* Na
 10 *oto onioni, i rodo na i atowa lou, oto laona mu*
 11 *kiliqueu na tai tolona hanue, ko awaawaraa oto, na ko*
 12 *hoaiie sapena ani heu.* Oto maholo e leesia Jesus na
 13 e haataulie, *ne kosi huru hou ko qouruuru hunie ; na*
 14 *ko awaraa oto ana mei wala paine, kosi teuri, Na mei*
 15 *taa ni oalamu na Galaku, Jesus, Kalena God Ini e*
 16 *Liutaa ? Noko saie satana God hunio, uri mane o*
 17 *haamotaahieu.* Ana e teuri hunie, *Lioa madamada,*
 18 *oke isitaa taau maanie a maena.* Na e dolosi ana
 19 *uri, Atei ni satamu ? Oto e teuri hunie, Sataku a*
 20 *Legion ; ana melu la otoi hune.* Na e haatohue
 21 *hnehunaa uri mane sikerainire oto maanie hanuena.*
 22 Na nikei alaa ni poo wai leune ko susude ana me
 23 *hanetaana tai tolona hanue.* Na kire ko haatohu
 24 *ana, ko teuri, Oke usuneiniemelu taau ilaona mu poo*
 25 *taaune, uri hunie melu ke lai sili ada.* Oto kosi
 26 *maaire oto.* Oto mui lioa *madamada e isitaa taau,*
 27 *kosi lai sili ana :mu poo : oto alaa ni poo neena e*
 28 *mani pola sulie mei hanetaana hai iqe, kire urihana*
 29 *oto e ro mola, na kire mani inu oto i wei.* Oto mala
 30 e haahaanaure ko tehi kire ko lai tarohainie i hulume
 31 *na lou i henue kalikelie.* Oto kire ko lai leesie me
 32 *olana qaolana e lae.* Oto kire ko hule saana Jesus,
 33 *kire ko leesie ini mu lioa ni orahaa e ooo ana ko io*
 34 *oto iano, e tooni oto, na e manata oto, ini ne legion e*
 35 *oo ana : oto kire maau.* Na mala e leesie kosi unue
 36 *hunire ana qaolana e lae uritaa hunia maena mu lioa*
 37 *ni orahaa e ooo ana, na ana mu poo noone lou.* Na

- kire ko talaai eitanaie huni ke hoalai *maanie* taiteli-
 18 hana hanue ikire. Na maholo ko deu huni taelie
 iola lou, *ne* ini mu lioa ni orahaa e ooo kau ana e
 19 haatohu ana huni ke hakusie oto. Na e kaa maaie
 ike, tae e teuri hunie, Oke oli tai nume ioe saana
 aleini ioe, na oke houleinie hunire ana muola e lai
 peine *neena* a Lord e qaoi nemue, na ana e amasio
 20 oto. Oto e lae wau, na e talaai tarohainie wai
 Dekapolis muola e lai peine *neena* a Jesus e qaoi
 nana : na ahutana *mala* e mani *panatainie* oto.
 21 Na a Jesus e atoholo lou ana iola i reune iqe poo
 22 hao, oto *mala* hune e ruru saana : na e ure i reune iqe.
 Na *naeta* naohai *mane* habie nume ni ruru ko lae mai,
 satana a Jairus : na ko leesie oto, kosi lai ladamaii
 23 aena, na ko eicitanaie *hunehunaa* ko teuri, Kele pule
 ineu tatahana oto huni ke mae oto : uri huni oke lae
 taau oke qaoa ana nimemu, uri hunie haaaurilana ke
 24 lae oto, hunie ke mauri. Oto esi hekusie ; na *mala*
 hune e lulu isulie, na kire ko ruruhie.
 25 Na *naeta* hue, apu raharaha ko seunie awalai helisi
 26 *mana* rue oto, na e talei saesape salu *hunehunaa* ana
mala kurekure hune, na e talei asie oto tootoolana,
 na oto kaa peie ike, tae e kele aeaela kau *maanie*
 27 holai nao, ana e ronoa tarohana Jesus, oto esi lae mai
 i matolana *mala* i purine, na e kele hele mola i
 28 totomana ana tooni *ineie*. Ana e teuri keu, Ana neke
 kele hele mola i totomana ana tooni *ineie*, *ne* hauri-
 29 leku ke lae oto. Na lauae hulaa ni epu ana e talei
 aate oto ; na e hineinie oto i sapena uri e mauri oto
 30 *maanie* mei maela paine e taqosie *neena*. Na lauae
 a Jesus, ana e manatainie maraana uri mei sakana
 ana e isitaa kau, kosi eliu i matolana *mala*, ko teuri,
 31 Atei ni e hele ana tooni ineu. Na mui qaaronoisuli
ineie e teuri hunie, Oko leesie *mala* hune ie ko talei
 ruruhio, na uri oko unue uri, Atei ni e hele aku ?
 32 Na e mani toomairaelu *manomano* uri huni leesie
 33 keine e qaoa meola na. Tae a huena ko meu oto pei
 ko erieriri, na ana e manatainie oto meola na qaolana
 e lae kau hunie, *ne* kosi lae mai ko lai ladainie i
 34 *naona*, kosi unue ahutana walaimoline hunie. Na e

- teuri hunie, Kaleku, hiwalaimoline ioe e haaario ; lae
 taau ani henuelamana, oke mauri oto maanie mei
 maela paine e taqaosio neena.
- 35 Na maholo ko ere ue, kire ko laelae mai ure tai
 numa naohai mane hahie nume ni ruru, ko teuri, A
 kalemu e mae oto : e ue oko kotaahia Haausuli oto
- 36 lou ? Tae a Jesus, ana e kaa tolai sulie ike mei wala
 kire unue na, kosi teuri hunia naohai mane hahie
 nume ni ruru uri, Mane o maumeu, oke hiwalaimoli
- 37 mola haliite. Na e kaa maaie naini huni ke luluiisuli
 peie, tae a Peter haliite, na a James na a John asina
- 38 James. Na kire ko lai hule saana numa naohai mane
 hahie nume ni ruru ; na ko leesie kire ko eeno, na
- 39 muini hune ko naranara, ko tatako hitoo. Na e lai
 sili weu, kosi teuri hunire, E ue omu ko eeno, ko
 naranara ? kele pule ena e kaa mae ike, tae ko
- 40 maahu. Oto kire masi maanie. Tae ineie, ana e
 panitorara mano, kosi tolea amana kele pulena na
 nikana na ikiraelu lou e hakesie na, na ko lai sili ana
- 41 leu kele pule ne ana. Na ko hele ana nimana kele
 pulena, kosi teuri hunie, Talitha kumi ; ere olisilana
- 42 uri, Kele pulena, noko unue hunio, oke taelai. Na
 lauae kele pulena e taelai, ko laelae hailiu oto ; ana
 awalai helisi mana rue oto ana. Na kire tolani anea
- 43 oto ani anena paine. Na e ere adaelu oto hitoo mane
 naini e manatainie meola na : na e unue kire ke nii
 ana.

6

- 1 Na e auta maanie leune ; na e lai aratoto ana
 hahuana hanue ineie ; na mui qaaronoisuli ineie ko
- 2 luluiisulie. Na maholo dine sabbath e haro hule oto,
 kosi talaai haahaausuli tai nume ni ruru : na muini
 hune e ronoa kire kosi panataine, ko teuri, Muola ie
 e urei tei ana a mane ie ? na lou, Saiolana uritaa ni ie
 niilana oto hunia mane ie, na mu anoa e lai peine
- 3 ie e ue ne qaolana ko laelae ana nimana ? Ohe kaa a
 aduedu ni ienini, kalena Mary, na asina kira James,
 na a Joses, na a Judas, na a Simon ? na mu iniana

- ohe kire kaa mani oo kau peikolu? oto kire'ko
 4 mauo urine ana. Na a Jesus e teuri hunire, *Makata-*
inilana prophet saa lae, tae ana hanue *ineie* hahaiteli,
 5 na oto saana *aleini ineie*, na oto i nume *ineie*. Na e
 kaa qaoa ike taataa me anoa ileune, tae peenie e qaoa
mamana ini ana *nimana* kire maemae, na e haaurire
 6 oto. Na e *panatainie* sae *rueruana* ikire.
 Na e laehie mu henue ko haahaasuli.
 7 Na e haraie mai awala *mana* rue, na e *usuneinire*
 taaui too ro ini na too ro ini; na e niie hunire nana-
 8 *mana* paraitana mu lioa *madamada*; na e haatolaire
 uri *mane* kire tolea na meola hunie laeha, tae peenie
 na apa haliite; bread suuri, mai suuri, haa suuri hunie
 9 mai ni haa ikire; tae hunie kire ke hoosie meola
 10 hahi ae: na uri, *mane* kire tooni ana ro koat. Na
 e teuri hunire, Omu ko lai sili i nume ana iteitana na
 leu, omu ke io susu ileune lai hulaana omu ko
 11 saro hoalai *maanie* ileune. Na iteitana na leu kaa
 takuhiomu, wa kire ke sulu isulie walamiu, ne ma-
 holo omu ko isitaa taaui *maanie* ileune, omu ke tataai
 asie mui *makana* loho e raro ana aemiui hunie me
 12 unu haaoaine nada. Oto kire si isitaa taaui, ko
 13 laelaeli wala uri kire ke onisae oto. Na kire sikerainie
 mui lioa ni orahaa hune, pei kire suuhie ani rumu
 muini hune e maemae, na kire haaurire oto.
 14 Na Herod a inemaui e ronoa; ana satana e
 hou lilikeli oto: na e teuri, A John a Lotomaai e
 taelai *maanie* muini e mae oto, aena *neena* e saka
 15 huni qaolana mu anoa ie. Tae naeta mu heluini
 aopa e teuri, A Elija oto na. Na naeta mu heluini
 aopa lou e teuri, Na prophet oto, domana oto naini
 16 hikana mui prophet. Tae a Herod maholo e ronoa,
 esi teuri, A John, nou taasie oto qaune, *neii* e taelai
 17 oto. Ana a Herod noone e usunei e hele mautaa oto
 ana a John, na e hoosie oto wai nume hoohoo aena
 ana a Herodias, hua Philip a asine: ana e tolea kau
 18 nana. Ana a John e teuri keu hunia Herod, E kaa
 adona ike haatolana uri hunie oke tolea hue a asimu.
 19 Ne a Herodias kosi heukama honosie, ko sare saunie
 20 oto; na oto kaa *madausie* ike; ana a Herod e

- mauteinia John, ana e manatainie uri *na mane* odotai
 na e maai, na oto e kinekinetainie. Na maholo e
 ronoa, saena e talei puo oto ; na e roronoa pei ileni-
 21 *maena*. Na haidine e sada hunie e siho oto, uri
 a Herod e da *nauhe* ana *dine* e hutaana hunie mu
 alaha ineie, na hunie mu kaptain honosie mu molai
 22 *mane*, na hunie mu naohai inoni i Galilea ; na maholo
 kalena Herodias ie kele keni e lai sili weu ko
 maomao, oto e lai sului lohona a Herod ana, ikire *na*
 muini lou e eno peie hunie *naune* ; oto a inemauro
 e teuri hunia kele pulena, Oke sukaaku ana iteitana
 23 *na meola* isulie saemu, na neke niie wau hunio. Na
 e ere ni haapune hunie e teuri, Iteitana *na meola*
 oko sukaaku, *ne* neke niie wau hunio, lai hulaana
 24 apani alahana ineu. Na e isitaa taau, ko teuri
 hunia nikana, Na mei taa ni neke suke? Oto *ineie*
 25 uri, Qauna John a Lotomaai. Na e tolani lai sili
 leuae saana inemauro, na e suke, ko teuri, Saeku uri
 hunie oke niie oto ie hunieu lao nime qauna John
 26 a Lotomaai. Oto saena inemauro e la otoi hu ;
 tae itehulaana mei wala ni ere haapune *ineie*, na
 itehulaana *mala* e io ana *naune*, oto e kaa sare leledie
 27 oto. Oto lauae a inemauro esi usuneinie *naeta* soldier
 ana mui kakalihe *ineie*, na e haatolaie uri hunie
 tolalana qaune mai : oto e lai lamasi qaune i nune
 28 hoohoo, na e tolea mai geune laona nime, na e
 lai niie hunia kele pulena ; na a kele pulena e
 29 hei niie lou hunia nikana. Na mui qaaronoisuli *ineie*
 e rono urine, kire si lae wai sului rae ana, kire
 ko lai neie wai kiliqeu.
 30 Na mui hurulaa e hei ruru lou saana Jesus ; na
 kire kosi unue hunie ana ahutana muola kire qaoi
 31 ne, na taena *na* ola lou kire haahaasuli eni. Na
 ko teuri hunire, Omu ke hoalai haatau taau laona
 hanue sala, omu ke kele mamalo kau. Ana muini
 hune ko talei laelae mai na ko laelae taau, na e
 32 kaa maholo ike ke qala huni kire ke *nau*. Oto
 kire kosi hoalai ana iola takoie hanue sala haatau.
 33 *Na mala* e leesire kire ko laelae oto, na
 muini hune e losaie oto, na kire mani huru lou

- ileune i henue *maan*ie ahutana mu hulume,
 34 na kire hule oto i naoda. Na e siho ione,
 na kosi leesie *mala* hune, na saena ko la otoi
 amasire, aena kire urihana mu sheep kaa ini ni
 kakakalire oto: na e talaai haausulire ana muola
 35 hune. Na maholo e apau oto, mui qaaronoisuli
ineie e lae saana, kire kosi teuri, Hanue sala
 36 *ne* ie, na e apau oto: oke unue kire ke lae oto,
 hunie kire ke laehie mu henue na mu hulume
 37 kalikelikie, ni holie muola ni *na* ikire. Tae e ala-
 mire ko teuri hunire, Omu ke dau *neula* ada. Oto
 kire ko teuri hunie, Uri melu ke lai holi bread ana
 38 ro *tanalai* penny, uri hunie melu ke nii ada? Oto
 ko teuri hunire, E nite hoi bread amiu? omu
 ke lai lio. Na maholo kire manatainie, kire si
 39 teuri, E lime ata, na e ro hoi ie. Oto e haatolaire
 uri kire ke mani io oto iano ana mui pulitaa
 40 haaopai *ilezine* hahalisi meuri. Oto kire si io
 iano sulia mu damaa, too *tanalau*, na too lime
 41 awala. Oto e da lime hoi bread *neena* pei ro hoi
 ie na, esi lio *alelena* *ileni*, ko ere haadianaai, kosi
 nisii mu hoi bread *neena*; na e haadoraclu *mano-*
 42 *mano* ana ro hoi ie na. Oto kire mani *neu*, kire
 43 pote. Oto kire ko onime*i* konie mui *neula* kire
 nisii, awalai *mei mana* rue e honu, na ana mu
 44 hoi ie noone lou. Na *mala* e *na* mu hoi bread
neena e lime molai *mane*.
 45 Na lauae e tau rarahie mui qaaronoisuli *ineie* huni
 kire ke ni ae laona iola, uri hunie kire ke holai ato
 ana *naeta* poo ni iqe poo hao i Bethsaida, haawalie
 46 ko saro unue *mala* hune ke lae. Na e ere haamano
 oto hunire, esi hoalai tai tolona hanue huni arenai.
 47 Na e saulehi oto, na iola e tahe upuupu oto ana
 48 iqe, na tae *ineii* oto maraana i henue. Na maholo e
 leesire kire ko suehie ani hotena, ana dani e hite i
 naoda, *ne* kosi lae saada mala oto ana haina *na*
 maholoi liona i rodo, ko atoatoae *ilenine* iqe; na
 49 saena uri ke lae liutaada oto: tae ikire oto, maholo
 kire leesie ko atoato ae *ilezine* iqe, oto kire kosi
 unue uri *na* akalo oto, na kire ko ere lole oto:

- 50 ana kire mani leesie oto, na saeda e iolaha oto.
 Tae e tolana ere peire, kosi teuri hunire, saemiu ke
 la molai dodo: ineu taane; mane omu meumeu.
- 51 Oto e hane tae saada laona iola; ne mawa kosi
 mou: oto kire talei panatainie oto liutaa i saeda:
- 52 ana kire kaa lio saie ike ana mu hoi bread neena,
 tae saeda e hau oto.
- 53 Na kire saro ato mano, kire si lai arapuu i henue
 54 i Genesaret, kire kosi hune oto i one. Na kire
 ko siho ione maanie iola na, oto mala e manatainie
 55 oto, na kire talei huru kelikelie ahutana mu henue
 ana hanuena, kire ko talaai anaini heiliu ana mui
 56 maemaea ilenine hulitada, hunie mu leu kire ko
 ronoa uri ineie ani. Na ana taena na leu e lai
 sili eni, ana mu punui nume, wa ana mu hulume,
 wa ana mu hohola, kire kosi lai neie mui maemaea
 laona mu heraiusine kire kosi haatohu ana uri
 huni kire ke hele mola i totomana ana ohē nonoana
 tooni ineie: na muini e hele mola i totomana ana
 kire mani meuri oto.

7

- 1 Oto mui Pharise e ruru i saana, peira mu helui
 2 haausuli lou, kire urei Jerusalem keu, na kire
 leesie oto uri na mu heluini ana mui qaaronoisuli
 ineie e nau bread ana ninime tauteu, na uri kire
 3 kaa hohodalii oto. Ana mui Pharise, na ahutana
 mui Judea, ana kire kaa hohoda nime raerae, kire
 saa nau ike, kire ko sulu isulie mui wala tatarau
 4 uraana wauwada: na maholo kire ko oli taau maanie
 heraiusine, ana kire kaa lolotohire, kire saa nau
 ike: na na muola hune lou urine kire helesii oto
 huni sulu isulii, uri hodalilana mu kaokao, na mu
 5 nime, na mu atea bras. Na mu Pharise na mu
 haausuli e dolosi ana, uri, E ue ni keu mui qaarono-
 isuli ioe kaa sulu isulie mui wala tatarau e uraana
 mui weuwakaelu, tae kire ko neu mu bread ikire
 6 ana ninime tauteu? Na e teuri hunire, A Isaia e

la otoi qoni diana amiu kira ļuqei deudeu, mala
usulana e lae kau,

Mala ie ko haahaamau eku ana *nidude*,

Tae saeda e haatau ue wau *maanieu*.

7 Kire ko haaweora mola ani qaoolana hunieu,

Kire ko haahaausuli ana mui wala haatola mu
inoni.

8 Omu ko tolipuri ana haatolana a God, omu kosi hele

9 mautaa ana mui wala tatarau ikire mu inoni. Na e

teuri hunire, Omu ko la otoi leledi toohu ana haatolana

a God, uri huni omu ke sulu isulie mui wala tatarau

10 iomu. Ana a Moses e unue kau oto uri, Oke haamau

ana amamu na nikemu; na lou, Ini ko ere tataala ana

11 amana wa ana nikana, *ne* ke hahuei maesii oto: tae

omu ko unuunue uri, Ana *naini* ke unue hunia amana

wa hunia nikana uri, Na meola *neena* oke tarie

aku huni ke peio, *ne* e Korban oto, sailana uri,

12 Niine oto; *ne* omu kaa maaie lou hunie qaolana

13 na meola hunia amana wa hunia nikana; omu

kosi qao tototala ana walana God ana mui wala

tatarau iomu, omu ko hei tola tatarau lou eni: na

muola hune lou urine omu ko talei qaoqaoi oto.

14 Oto e hei haraie mai mala hune saana, esi ere uri

hunire, Omu ke mani qaaronoisulieu, na omu ke

15 saiola oto: e kaa me ola ike ko oo i sue ana mu

inoni, na ko sili hou ana *ne* kire kesi haamadaa:

tae peie muola ko isiisitaa *maanie* na inoni ikire

17 *neena* kire kei haamadaa na inoni. Na e lai sili

tai nume e tolipuri ana mala, *ne* mui qaaronoisuli

18 *ineie* kosi dolosie alahuune ie ana. Na kosi teuri

hunire, Uri iomu omu puo noone lou urine? Uri

omu kaa lio saie oto uri, taena na ola urei

sue ko lai sili hou ana na inoni, *ne* e saa haamadaa

19 oto oo: aena e kaa lai sili ike i saena, tae oto i

iana, na ko hei lae lou i elitehu? ko haarerea taena

20 na mei *neula*? Na e teuri, Mu ola ko isiisitaa taau

maanie na inoni, ikire *neena* kire ko haamadaa na

21 inoni. Ana ure ilalo ana, ure i saena mu inoni,

22 mui neisaena tataala ko isiisitaa taau, mu aeae

ni olana, mu peline, mu horo *mamakine*, mu mesine,

- mu saehanaline aela, mu palona tataala, erona, hele raramaana, maa tataala, ere tauteune, neisae tohai-
- 23 nine, qeuqeuana: ikire muola tataala ienini kire ko isiisitaa taau urei lalo na ko haamadaa na inoni.
- 24 Oto e loutaa maanie leune, kosi hoalai i teitelihana hanue i Tur na i Sidon. Na e lai sili ana naeta nume, na e sare da uri naini ke suuri manatainie oto:
- 25 tae e kaa mumuni oto oo. Tae lauae naeta hue, keli pulè ineie lioa madamada ne ana, ana e ronoa,
- 26 kosi lae lae saana ko lai ladainie sulie aena. Na a huena hue ni Grik, komu ineie urei Surophenikia. Na neii ie ko haatohu ana uri huni ke sikerainie lioa
- 27 ni orahaa maania kalena. Na e teuri hunie, Oke holai toliasie memela hunie kire ke haro pote kau: ana e kaa diana ike huni da mui neula ana memela
- 28 huni asileni ana mu usu. Tae e alامية ko teuri hunie, Haike ena, Lord: ana mu usu i hahana table
- 29 na ke na mu ehuhuei neula ana memela. Na e teuri hunie, Aena mei wala ie oke hoalai oto; lioa ni orahaa
- 30 e isitaa oto maania kalemu. Oto e hoalai oto tai nume ineie, na e lio tooana kele pulena ko eno oto i hulitana, na lioa ni orahaa e isitaa oto maanie.
- 31 Na e hei isitaa lou taau maanie taitelihana hanue i Tur, na kosi lai tahaunudara ana hanue i Sidon ko lai
- 32 hite i iqe i Galilea, i matolana taitelihana hanue i Dekapolis. Na kire ko tolea mai saana naini e punu kaa ere taa ike; na kire kosi haatohu ana uri ke qaoa
- 33 ana nimana. Oto e hoaa maanie mala hune na e qalasirerue oto, ne kosi susueinie riiriine i elinana, ko
- 34 nisu, kosi hele i totomana ana meana; na ko lio alelena i leni, kosi awasirahe oto, kosi teuri hunie,
- 35 Ephphatha, uri, Oke taha oto. Na alinana kosi taha oto, na walo e hoosie meana ana ne e takaluhe oto,
- 36 na kosi ere taa oto. Oto e ere ada oto hitoo uri mane kire unu tahanainie saana naini: tae ana ko ereereada
- 37 oto hitoo urine, ne kire kosi houleinie oto liutaa maanie holai nao. Na kire ko la otoi panatainie oto liutaa, ko teuri, E hahuei hele diana ana ahutana muola: ko da uri mu punu ke rorono, na mu qeu ereere ke ere taa oto.

8

- 1 Oto ana mu dine na, maholo mala hune e hei ruru
lou, na e kaa meola ni na ikire, ne esi haraie mai mui
- 2 qaaronoisuli ineie saana, kosi teuri hunire, Noko la
otoi amasie mala hune ie, ana kire ko io oto peieu
- 3 olune na dine ie, na kaa naula ada: na ana neke
usunei hiolo ada tai nume ikire, kire ke olo ana hiolo
isulie tala; na na mu heluini ada e urei haatau.
- 4 Oto mui-qaaronoisuli ineie e alamie uri, Kire ke
akaurisie mu hoi bread urei tei ie laona hanue sala
- 5 uri huni nii ana mala hune ie kire ke pote? Na e
dolosi ada uri, E nite hoi bread amolu? Oto kire ko
unue uri, E hiu ata. Oto ko unue mala hune ke io
- 6 iano: oto e da hiu hoi bread neena, na e ere ni
paalahena mano, esi nisii, esi nii hunie mui qaaronoisuli,
uri huni niinii ada; oto kire kosi niinii ana
- 7 mala hune. Na mu kele hoi ie lou ada kaa hune: na
e ere haadianaai, esi unue kire ke niinii ada lou eni.
- 8 Kire mani neu, kire pote: oto kire onimei konie mu
oretai neula ana mu neula kire nisii, e hiu lue e honu.
- 9 Na ikire urihana e hai mola: oto esi usuneinire
taau. Na lauae e taelie na iola ikire na mui
- 10 qaaronoisuli ineie, esi lai arapu i naona hanue i
Dalmanutha.
- 11 Na mui Pharise e isitaa taau, kire kosi talaai dolosi
ana, kire ko loohie na tolimaa urei leni ana, ko ohonie.
- 12 Oto esi awasirahe oto wai saena, kosi teuri, E ue ni
qaune ienini ko loohie na tolimaa? toohu, noko unue
huniomu, Niilana na tolimaa saa lae oto oo hunie
- 13 qaune ienini. Oto esi hoalai maanire, na ko hei tae
lou ko ato i reune iqe poo taau.
- 14 Na kire pulono kaa tola ada ana bread: na kire
kaa manatainie bread ike ada lao iola, tae taataa hue
- 15 halliite. Na e haatolaire, ko teuri, Omu ke lio talamiu,
omu ke kinetainiomu maanie leven mu Pharise na
- 16 maanie leven a Herod. Oto kire ko heitalei maraada,
kire ko teuri, Kolu kaa tola oto akaelu ani bread.
- 17 Na a Jesus e manatainie oto kosi teuri hunire, E ue

- ni omu ko heiheitale*nainie*, ana omu kaa tola ike ani bread mai emiu ? uri omu kaa neisae hahaitelie ue, na omu kaa losaie oto? uri saemiu e lai heu emiu ?
- 18 Omu too maamiu oto, na uri omu kaa liolio oto? na omu too alinemiu oto, na uri omu kaa rorono oto ? na
- 19 uri omu kaa amasitoo ike? Maholo nou nisie e lime hoi bread *neena* ada e lime molai *mane*, enite *mai* omu onimei konii e honu eni oretai *neula* ana mui *neula* kire nisii ? Kire kosi teuri hunie, *Awala mana*
- 20 rue oto. Na maholo kire nisie e hiu hoi bread *neena* ada e hai molai *mane*, enite lue omu onimei konii e honu eni oretai *neula* ana mu *neula* kire nisii ?
- 21 Kire kosi teuri hunie, E hiu oto. Na e teuri hunire, Uri omu kaa losaie oto?
- 22 Oto kire ko lai hule i Bethsaida, na kire ko tolea *naeta* ulu saana, kire kosi eitanaie uri ke qaoa oto
- 23 ana nimana. Oto e hele ana nimana ulu *neena*, kosi tolea taau *maanie* hulume; na e *nisu* habie maana, kosi neie nimana i hahona, pei ko dolosi ana uri, Oko leesie *na* meola wa haike ? Oto e lio alelena,
- 24 esi teuri, Noko leesie mu inoni : ana noko leelesire mala oto mu dano, ko aweawe. Oto e hei neie
- 25 nimana lou habie maana ; oto esi lio hahuroto, na ko diana oto, na e lio manola oto ana waluola. Na ko
- 26 usuneinie oto tai nume *ineie*, peie mei wala uri, *Mane* o lai sili i hulume.
- 27 Oto a Jesus e isitaa taau, ikire mu qaaronoisuli *izeie*, laona mu hulume i Kaisareia Philipi : oto e dolosi laelaei ada, ko teuri hunire, *Mala* ko unuueu
- 28 uri atei? Oto kire ko unue saana, ko teuri, A John a Lotomaai : na *naeta* mu heluini uri, A Elija ; tae *naeta* mu heluini uri *naeta* ini hikana mui prophet.
- 29 Oto e dolosiada uri, Ne iomu, omu ko unueu uri atei? A Peter e alamie ko teuri hunie, Ioe oto a Christ.
- 30 Oto e ere ada uri *mane* kire unu tahanainie saana
- 31 *naini*. Na e talaai haausulire, uri leu i sapena Kale ni inoni huni kei sapesalu unumei, na huni leledilana ana mu rato ni *mane*, na ana mui naohai priest, na huni seunilana, na huni taelailana ana olune *na* dine.
- 32 Na e unu haadai oto ana mei wala ie. Oto a Peter

- 33 ko rorahie, ko talaai ere ana. Oto e aliu, na ko leesie mui qaaronoisuli ineie, esi ere ana a Peter, ko teuri, Oke tahi i puriku, Satan : ana o kaa neisae ike ana
- 34 muola a God, tae ana muola mu inoni. Na e haraie mai mala hune peie mui qaaronoisuli ineie lou, kosi teuri hunire, Naini ko sare lulu isulieu ne ke haitohea maraana, ke suluie pou pou ineie, kesi lulu isulieu.
- 35 Ana iteitana naini ko sare kinetainie maurihaana ne kei deu tekelainie oto ; na iteitana naini ko deu tekelainie maurihaana itehulaaku na itehulaana
- 36 tataroha diana ne kei kinetainie ena. Ana na mei taa diana ni inoni kei terie, maala ko hele manoa oto nana ahutana walumalau, na kire leie oto hahie
- 37 maurihaana? Ana na mei taa ni ne inoni ke niie
- 38 huni ke olisie maurihaana ana? Ana iteitana naini kei masa hahieu na hahie walaku ana qaune ienini ko mesi na ko orahaala, ne Kale ni inoni kei masa lou hahie, ana maholo kei lae mai ana raranana Amana peie mu angel maai lou.

9

- 1 Na e teuri hunire, Toohu noko unue huniomu, Naeta mu heluini hikana mala e ure ileu, na kire saa mami ike ohonana maena, na kire kaa saro leesie alahana a God ko lae mai ani sakana.
- 2 Oto e ono haidine e mano oto nea Jesus kosi toleraelu a Peter, na a James, na a John, kosi naoda ilenine toloi henue tetewaa, na tai ikiraelu maraadaelu : oto sapena e aopa maanie holai nao i
- 3 maadaelu : na mui tooni ineie e nei wanawana oto, kire ko la otoi huhurerea : na e kaa naini hikana mala mai iano ko weiwesi tooni ke da uri kire ke nei reera
- 4 urine. Na a Elija kererue a Moses kererue haatai
- 5 huniraelu : na kererue mani wala peia Jesus. Oto a Peter ko alamie ko teuri hunia Jesus, Rabi, a diana nakaelu huni iona ileu : ne melu ke tohue
- 6 ileu na olu apaapa ; naini nemue, na naini nana Moses, na naini nana Elija. Tae e kaa manatainie

- meola ke alamie ana ; ana kiraelu ko talaai meu oto
 7 hitoo. Na me uru esi siho ko melusiraelu : na mei
 wala e loho mai ure mai ana me uru uri, Kaleku ni
 8 ie mane maai ineu : omu ke tolaana. Na lauleu
 kiraelu ko toomai heiliu, tae kire kaa hei leesie
 lou naini, tae a Jesus oto maraana peiraelu.
- 9 Na maholo kire ko siho hou ure tai toloi henue, esi
 ereadaelu uri mane kire unuunue saana naini ana
 muola kiraelu leesii, tae oto mola hahaiteli maholo
 Kale ni inoni ke saro taelai oto maanie muini e mae
 10 oto. Oto kire si lolohainie méi wala na, ko hei
 dodolosi heiliu ada uri na taa ni taelaine ie maanie
 11 muini e mae oto. Na kire kosi dolosi ana, ko teuri,
 Mu haausuli ko unuunue uri a Elija kei holai lae
 12 mai. Oto e teuri huniraelu, A Elija ola ko nao oto
 mai ena, na ko hele onimei elihoi ana taena na ola :
 ana usulana e lae uritaa ana Kale ni inoni, uri ke
 sapesalu unumei na hunie kire ke mamakaterehainie?
 13 Tae ineu noko unue huniomolu, uri a Elija e lae oto
 mai, na kire qaoqao hunie muola i sulie saeda, mala
 oto usulana e lae oto raranana.
- 14 Na kire kosi lai hulaana mui qaaronoisuli, kire
 kosi leesie mala hune kalikelire, na mu haausuli ko
 15 dodolosi ada. Na lauae ahutana mala, maholo kire
 ko leesie oto, kosi panatainie liutaa, na kire ko huru
 16 saana kosi paalahea. Na e dolosi ada uri, Na taa ni
 17 omu ko dodolosisie ada? Oto naini ana mala hune e
 alamie uri, Haausuli, nou tolea mai a kaleku siemu,
 18 lioa qeu ereere ne ana ; na oto ko tolea ana na leu,
 ko papatainie iano : oto hutohuto ko hane ana, na ko
 rete hau, kosi rarasi oto : oto nou unue saana mui
 qaaronoisuli ioe uri hunie kire ke sikerainie oto ;
 19 tae e kaa madausire oto. Oto e alamire ko teuri,
 Qaune ni sae rueruaa, nekei saro oo oto peiomu kei
 hule inanite? nekei neisae malumu keu huniomu
 20 kei hule inanite? tolea kau mei sieku. Oto kire si
 tolea saana : oto maholo e leesie, ne lioa ko wei tataa-
 lasie oto ; oto e lai hite i makana, e huisie sapena hailiu
 21 na hutohuto ko hane ana. Oto kosi dolosiana amana
 uri, Na maholo uritaa oto e liue meola ie e tolea kau ?

- 22 Na e teuri, Ura ana *maimihaana*. Na oto hune-
hunaa e talei asie oto wai dune wa wai wei, uri
hunie saunilana : tae uri ana o saka hunie na leu,
23 oke amasiemelu, oke peiemelu. Oto a Jesus e teuri
hunie, Kau uri ana o saka ! Ahutana muola e *madau-*
24 *sie* ini ko hiwalaimoli. Oto lauae amana *melana* e
ulo oto, ko teuri, Nou hiwalaimoli oto, oke peie sae
25 rueruana ineu. Na ana a Jesus e leesie uri *mala*
hune ko huru tararuru oto, *ne* esi ereana lioa
madamada neena, ko teuri hunie, Lioa punu na qeu
ereere, noko haatolaio, oke isitaa oto *maanie*, na *mane*
26 o hei lai sili lou ana. Oto e awaraa oto, ko wei hitoo
ana, esi isitaa oto : na *melana* e nei urihana oto rae ;
27 lai hulaana kire mani unue uri, E mae oto. Tae a
Jesus e hele ana nimana, kosi taea oto ; oto e taelai
28 oto. Oto e lai sili tai nume, *ne* mui qaaronoisuli
ineie kosi dolosi ana maholo e qala, kire teuri, Iemelu
29 melu kaa sikerainie *neena*. Tae e teuri hunire, Muola
urinena saa isiisitaa ike, tae ana *arenaine* hahaiteli.
30 Na kire isitaa taau urei leune, ko lai i matolana
Galilea ; na e kaa sare da uri naini ke manatainie oto.
31 Ana e haahaausulie mui qaaronoisuli *ineie*, esi teuri
hunire, Qelolana Kale ni inoni kei lae laona nimana
mu inoni, na kire kei seunie oto ; na maholo sauni-
lana e haro lae oto, *ne* kei taelai oto i purine olune
32 *na dine*. Tae kire puotainie mei walana, na kire
mauteinie dolosilana.
33 Na kire ko lai hule i Kapernaum : na e lai sili
tai nume *ne* esi dolosi ada uri, Na mei taa ni omu
34 heiheitale~~n~~ainie sulie tala ? Tae kire rohu kaa *nu* :
aena kire talei heiheitohe maraada sulie tala, uri atei
35 ni e alaha. Oto esi io iano, kosi haraie mai awala
mana rue saana ; na ko teuri hunire, Naini ko sare
naonao, *ne* kei puri ana ahutana *mala*, na kei esuesu
36 nana ahutana *mala*. Oto e heleana kele *mau*, na e
haauresie i matoladaelu : na e apalaa, esi teuri
37 huniraelu, Naini ko tekuhie *na taataa* ini hikana
memela e uri inunuhaana sataku, *ne* e takuhieu ena :
na naini ko tekuhieu *ne* e kaa takuhieu ike, tae
e takuhieu ini e usuneinieu mei.

38 Na a John e teuri hunie, Haausuli, melu leesie
 naini ko sikerainie mui lioa ni orahaa i nunuhaana
 satamu: na melu ereana kau, ana e kaa hatahata
 39 peikolu. Tae peie a Jesus e teuri keu, Mane omu
 ereereana: ana e kaa ini oto oo ke qaoa na me anoa i
 nunuhaana sataku, na lauleu oto ke madausie ni ere
 40 tataalasio. Ana ini oto kaa maeloona hunikie ne ko
 41 peikie oto ena. Na iteitana naini ko haainuhiomu ana
 kaokaoi wei wawai makule, aena iomu kira Christ,
 toohu noko unue huniomu, uri waaitana e saa hei
 42 mola oto oo. Na naini ko haamaoua na taataa kele
 ini hikana mu kele ini ie ko hiwalaimoli eku, e lai
 diana hunie huni qarolana na hau puopuo paine ke
 43 lae i luana, huni lai kulu asie i laona asi. Na uri ana
 nimemu ko da uri oke mauo, oke lama mousie maanio:
 e lai diana namue huni siline ilaona maurihe na o
 kou, maanie peie ahutana ro nimemu oke lae laona
 45 Gehena, oto ilaona dune kire saa maasie oto. Na uri
 ana aemu ko da uri oke mauo, oke lama asie maanio:
 e lai diana namue huni siline ilaona maurihe na o
 tou, maanie peie ahutana ro aemu asilemu kei lae
 47 laona Gehena. Na uri ana maamu ko da uri oke
 mauo, oke kae asie maanio: e lai diana namue huni
 siline ilaona alahana a God peie na taataa poo ni
 maa, maanie peie ahutana ro maamu asilemu kei lae
 48 ilaona Gehena; leu maamaa ikire saa maemae ike, na
 49 maasilana dune saa lae oto oo. Na kire ke hui ahaa
 50 mala oto na dune habie taena naini. Ahaa e diana:
 ne oto mei ahaa neena ko marachue, omu kesi hui
 lou habie ani taa? Omu ke manatainie ahaa amiu
 maraamiu, na omu ke io ani henuelama huniomu
 heiliu.

10

1 Na e taelai urei leune, na e lae ana taitelihana
 hanue i Judea na i reune Jordan poo taau: na mala
 hune ko hei ruru lou saana; na isulie tolահana oto, ko
 2 hei haausulire lou. Oto mu helui Pharise ko lae mai
 saana, na ko dolosi ana uri, Uri e adona taane haato-

lana hunie na mane kei sikaa na hue ineie? ko
 3 malaahona ana. Oto e alamire ko teuri, A Moses e
 4 haatolanainiomu uritaa ana? Oto kire si teuri, A
 Moses e maaire uri kire ke usue na usuusu ni opana,
 5 hunie kire kesi sikaa oto. Tae a Jesus e teuri hunire,
 6 E usue haatolana ie ana saemiu e hau mone. Tae ure
 oto mai i aehotalana haaholana, E haaholara ini mane
 7 peie ini keni oto. Aena leu ie na inoni kei hoalai oto
 oto maania amana na nikana, na kei rarao oto peia
 8 hue ineie: ne ikererue neena kei nei oto taataa mei
 hesio oto: aena neena kererue kaa ro ini oto lou, tae
 9 e taataa mei hesio oto. Ko urini na meola God e
 10 haarurue, inoni mane opaopaa. Na oto wai nume
 mui qaaronoisuli e hei dolosie lou me olana ana.
 11 Oto e teuri hunire, Naini oto ko sikaa hue ineie, na
 ko hei tolea lou na hue aopa, neii ko mesi oto hunie:
 12 na ana a keine ko sikaa oto poro ineie, na ko hei tolea
 lou na poro aopa, neii ko mesi oto.
 13 Oto kire tolea mai saana tanoni mela, huni ke qaora
 14 ana nimana; na mui qaaronoisuli ko ereada. Tae a
 Jesus e leesie, na saena kaa diana ike, esi teuri hunire,
 Omu ke maaire memela ni lae mai sieku; mane omu
 ereada: ana muini mala ikire toolada oto ana alahana
 15 ni leni. Toohu noko unue huniomu uri, Naini kaa da
 nana alahana a God mala mela ne e saa lai sili ike
 16 ilalona. Oto e apalara, e haadianara, kosi qaora ana
 nimana.
 17 Oto ko isitaa taau hunie tala, na naeta ini ko huru
 wei saana, na ko pouruuru hunie, ko dolosie uri,
 Haausuli diana, na mei taa ni neke qaoa hunie nesi
 18 hele hu ana maurihe hu? Na a Jesus e teuri hunie,
 E ue ni oko saieu uri nou diana? kaa iteitana naini e
 19 diana, taataa ini oto haliite, ne a God. O manatainie
 mu haatolana uri, Mane o horohoro, Mane o maimesi,
 Mane o pelipeli, Mane o qelu wala eroero, Mane o
 saenie tootoolana mala aopa, Oke haamau ana amamu
 20 na nikemu. Oto e teuri hunie, Haausuli, nou tolai
 21 sulie oto waluolana urei meimeihaaku. Na a Jesus e
 toomaie kosi manata diana hunie, na kosi teuri hunie,
 Taataa meola e tototala uamu: o lae, oke uluneinie

- tootoolamu, oke haadoa mu inoni meitale ani, huni
 osi manatainie dianahaana muola ileni, osi lae mai,
 22 oke luluisulieu. Ne darana esi nuku ana mei walana,
 na e hoalai ko sae hu oto: ana ineie neena toolana e
 lai peine.
- 23 Oto a Jesus e mani toomairaelu, kosi teuri hunie
 mui qaaronqisuli ineie, E la otoi asaie mala na taa
 24 inoni e mai huni ke lai sili laona alahana a God! Oto
 mui qaaronoisuli e panatainie walana. Tae peie a
 Jesus e alamire, kosi teuri hunire, Maeni mela, e la
 otoi asaie mala na taa muini ko puutoo ana tarieolana
 25 huni ke lai sili laona alahana a God! E madausie na
 kamel huni ke lai sili isulie maana sulitelu, tae oto e
 saa madausie inoni e mai huni ke lai sili laona alahana
 26 a God. Oto kire si panatainie oto hitoo, kire ko
 27 teuri hunie, Ne atei ni ke roroa mauri ena? Tae a
 Jesus e toomairaelu kosi teuri, E saa madau ike saana
 mu inoni, tae e saa asaia God ike: ana ahutana na
 28 muola kei meni madau oto saana God. Oto a Peter
 kosi aehota ere hunie uri, Lio kau, iemelu melu
 meni tolipuri oto ana mui toolamelu, huni lului-
 29 sulilemu. A Jesus e teuri, Toohu noko unue huniomu
 uri, Iteitana naini e tolipuri ana nume, wa ana mu
 esine, wa ana mu iniana, wa ana nikana, wa ana
 amana, wa ana mu kalena, wa ana me ano ineie, ite-
 30 hulaaku oto, na itehulaana tataroha diana, ne kei hele
 haatanalau oto urine oto ana maholo ie, mu nume, na
 mu esine, na mu iniana, na mu nikana, na mu kalena,
 na mu ano ineie, oto ani teuneinilana; na maurihe
 31 hu ana walumalau ue mai. Tae muini hune e naonao
 kau na kire kei asepuri; na muini e asepuri keu na
 kire kei naonao.
- 32 Na ikiraelu oto isulie tala, ko hanetaa oto tai
 Jerusalem; na a Jesus e naoda kau: na kire ko la
 otoi panatainie; na muini e luluisuli ko la otoi meu.
 Na e hoara lou awala mana rue, na e talaai unue
 33 saada muola ke taqaosie, ko teuri, Lio kau, kolu ko
 hane taa tai Jerusalem; na qelolana Kale ni inoni
 hunire mui naohai priest na mu haausuli kei lae oto;
 na kire kei lei mae ana, na kire kei qeloa hunie mu

- 34 apoloa aopa : na ikire oto kire ke haamasi ana, na kei nisuhie na kei repusie, na kei haamaesie oto ; na kei taelai lou ana olune na dine.
- 35 Oto a James na a John, ro kalena Sebede, ko susuhie oto, kererue kosi teuri hunie, Haausuli, saemere uri oke qaoa huniemere iteitana na meola mere
- 36 ke haatohu emu ana. Na e teuri hunirerue, Na ta
- 37 ni saemoro ana? Oto kererue kosi teuri hunie, Oke niie oto huniemere hunie iona, naini i qaloqalomu, na
- 38 naini i meumeulimu, taaau ana raranamu. Tae a Jesus e teuri hunirerue, Moro kaa manatainie ike uri moro ko sukaa na taa. Ohe moro ke inu taane ana kaokao noko inu ana? wa ohe lotomaailamoro kei lae taane
- 39 ana lotomaaine lotomaailleku ko lae ana? Oto kererue kosi teuri hunie, Mere ke qaoa taane urine. Oto a Jesus e teuri hunirerue, Kaokao noko inu ana ne iomoro moro ke inu taane ana ; na lotomaaine lotomaailleku
- 40 ko lae ana ne lotomaaillemiu ke lae taane ana : tae hunie iona i qaloqaloku wa i meumeuliku e kaa leu ike i sapeku huni niie huni naini ; tae peie nada muini
- 41 mouqelilana e lae oto hunire. Oto awala haahu e rono urine, oto saeda ko aehota unuhi hahia James na
- 42 a John. Ne oto a Jesus e soire mai saana, ko teuri hunire, Omu manatainie oto uri na muini ko unuunure uri mu alaha hahie mu apoloa aopa kire ko alaha hahire ; na uri na muini naohada kire ko suehire oto haliite.
- 43 Tae e kaa urine ike amiu : tae naini ko sare da uri ke
- 44 alaha hikemi, ne ke asuesu oto namiu : na naini ko
- 45 sare naohai mane ne kei nei konikonihe iomu. Ana toohu Kale ni inoni kaa lae ike mai hunie na mala ke asuesu nana, tae peie uri neii ke asuesu nana mala, na uri kei toliasie maurihaana tapaolite hahie muini hune.
- 46 Na kire ko lai hule i Jeriko : na ko isitaa taaau urei Jeriko, na mui qaaronoisuli ineie na mala hune e luluiisulie, oto kalena Timaeus, a Bartimaeus noone,
- 47 e ulu na ko susuke tooha, na e io i reune tala. Na e rono uri a Jesus ni Nasaret oto na, ne kosi talaai uloulo oto, ko teuri, Jesus, Kalei David, oke amasieu.
- 48 Na muini hune ko ereana, uri huni ke rohu : tae ko

uloulo oto paine maanie holai nao uri, Kalei David,
 49 oke amasieu. Oto a Jesus e ure, kosi teuri, Omu ke
 soie mai. Oto kire ko soia ulu mei, ko teuri hunie,
 50 Saemu ke dodo: taelai, ko soio oto. Oto neie ko asie
 51 wau eluhi ineie, ko taelai, kosi lae saana Jesus. Na a
 Jesus e alامية, kosi teuri, Na taa ni saemu ana huni
 neke qaoa hunio? Oto a ulu e teuri hunie, Raboni,
 52 uri neke liolio oto. Oto a Jesus e teuri hunie, Oke
 hoalai; hiwalaimoline ioe e haaurio oto. Na e tolani
 liolio oto, na kosi luluiulie oto tai tala.

11

1 Na maholo kire ko karainie Jerusalem, oto i
 2 Bethphage na i Bethania, horana toloi henu e i Olivet,
 ne kosi usuneinie taau e ro ini hikana mui qaaronoi-
 suli ineie, ko teuri huni rerue uri, Moro ke laelae i
 henu e io odohaamiu: na moro ko tolani lai sili ana,
 moro ke lio tooana na ass kire qaoa, na inoni kaa
 taelie ike ue; moro ke luhesie, moro si tolea mai.
 3 Na naini ko unue huniomoro uri, E ue ni moro ko te
 urine? moro kesi teuri, A Lord e la otoi saetooana;
 4 na ke tolana usunei elihoi ana mai ileu. Oto kererue
 kosi lae taau, kererue ko lai lio tooana na kalei ass
 kire qaoa kau i mara nume wai sinaha sulie tala
 5 paine; ne kererue ko luhesie oto. Na na mu heluini
 hikana muini e ureure wai leune esi teuri hunirerue,
 Moro ko ue, ana moro ko luhesie kalei ass neena?
 6 Oto kererue kosi unu hunire mala kau a Jesus e unue
 7 kau; ne kire kosi toliasirerue. Na kererue kosi tolea
 kalei ass saana Jesus, na kire kosi asie mu sala ikire
 8 i kolune; ne esi tae ilevine. Na muini hune ko
 epasie tala ana mu sala ikire; na naeta mu heluini
 ana mu sasarai dano, kire lai alasii keu ana mu
 9 hohola. Na muini e naonao, na muini e luluiulie
 keu, kire ko uloulo uri, Hosana; Deidehie ini ko lae
 10 mai i nunuhaana Satana Lord: Deidehie alahana kei
 too oto, alahana na a amakaelu a David. Hosana
 tai leni.

- 11 Na e lai sili tai Jerusalem, oto tai lolata maai ; na e haro toomaie waluola mano, na ko seulehi oto, esi isitaa lou hai Bethania peie awalá mana rue.
- 12 Oto haidine i habo, maholo kire ko isitaa taaui urei
- 13 Bethania, ne esi hiolo. Oto ko leesie fig e kele haataui ko ure oto, kosi lae takoie, hunie ke lio tooana ohe na hoi fig ilenine : na e lai hule saana, esi lio tooana apaapana mola haliite ; ana halisi ni fig haike
- 14 ue. Oto e alamie ko teuri hunie, Mane naini e nau fig lou emu oto di oto di. Na mui qaaronoisuli ineie e ronoa oto.
- 15 Na kire ko lai hule tai Jerusalem : na e lai sili ilaona lolata maai, oto ko aehota ohea kira haabaaholi peira holiholi tai lolata maai, na ko keusie mui table kira oliolisi tooha, na mu leu ni ioio kira haaholi
- 16 hiroiku ; na oto e kaa maai uri hunie naini ke lae
- 17 tahaunudara ana lolata maai pei nime. Na e haa-haausuli, ko teuri hunire, Uri usulana kaa lae uri, Harainilana nume ineu e lae oto uri nume ni arenai nana taena na komu ni inoni? tae omu kosi
- 18 da oto huni hahale kira koro peli. Oto mui naohai priest na mu haausuli e ronoa, na kire kosi lapasie saunilana : ana kire mauteinie, ana ahutana mala hune e panatainie maai haausuline ineie.
- 19 Na ko seulehi oto ana mu dine na, neii kosi isitaa taaui maanie huilume.
- 20 Oto i hoowa maholo kire ko tapaliu, ne kire si
- 21 leesie fig neena e mae oto i ehuiine na oto tae. Na a Peter ko amasitoo ana kosi teuri hunie, Rabi, lokau,
- 22 fig neena o ere tataalasia kau e mae oto. Na a Jesus e alamire kosi teuri hunire, Omu ke manatainie
- 23 hiwalaimoline amiu ana God. Toohu noko unue huniomu uri, Naini ke unue hunie toloi henue ie uri, Oke ahalai, asilemu ke lae ilaona asi ; na oto saa neisae rueruaa i saena, tae kei hiwalaimoli oto uri meola ko unue na ko too oto ; ne kesi akaurisie na.
- 24 Aena neena noko unue huniomu uri, Taena na ola omu ko arenai hunii na omu ko sukei, ne omu ke hiwalaimoli oto uri omu akaurisii oto, ne omu kesi
- 25 akaurisii taane oto. Na taena na maholo omu ko

- ure ani arenaine, omu ke neisae asie oto, uri ana naini oto e haaroroaie hunio ; hunie Amamiu tai ileni kesi neisae asie lou mu roroana iomu huniomu.
- 27 Na kire ko hei hule lou tai Jerusalem : na maholo ko aweawe tai lolata maai, mu naohai priest, na mu
- 28 haausuli, peire mu rato ni mane ko lae saana ; na kire kosi teuri hunie, Nanamana urei tei ni oko qaoqaoa muola ie ana? wa atei ni e da nanamana ie
- 29 hunio uri huni oke tete urine? Ne oto e Jesus ko teuri hunire, Ne ineu neke dolosie e taataa meola amiu, ne oto omu ko alamieu, ne ineu nesi unu tahanainie huniomu uri nanamana urei tei noko
- 30 qaoqaoa muola ienini ana. Lotomaai a John, e ure mai leni ohe, wa e ure mai ana mu inoni? Omu ke
- 31 alamieu ena. Oto kire ko heitalenainie maraada, ko teuri, Uri ana kolu ke unue uri, E ure mai leni ; ne kesi
- 32 unue uri, E ue neena omu kaa hiwalaimoli ana? Tae uri ana kolu kei unue uri, E ure mai ana mu inoni—ne kire maumeu raranana mala: ana mala e mani neineisae oto ana John uri ineie na prophet oto
- 33 toohu. Oto kire ko alamia Jesus kire ko teuri, Melu kaa manatainie. Oto a Jesus ko teuri hūnire, Ne ineu noone lou nou saa roroa unue huniomu uri nanamana urei tei ni noko qaoqaoa muola ienini ana.

12

- 1 Na e aehota ere hunire ani alahuune. Naeta inoni e hasie hohola ni vine, oto e tola kalie ani parana ahue, na e elie kaline ni uriuri hahie mu huehuei vine, na e tohue nume ni kakakali, oto e
- 2 maaie kau hunie mala asuesu, esi lae ani henue. Oto ana halisi ni vine e usuneinie naeta konikonihe saana mala asuesune hunie uri ke hele ana mu huehuei ola
- 3 ana hoholana ana mala asuesune. Oto kire helesie
- 4 kire si winiwini, kire kosi usu asi makule ana. Oto e hei usuneinie naeta konikonihe aopa lou saada ; na
- 5 kire saunie oto i qeune, pei haaletchie. Oto e hei usuneinie naeta ini aopa lou ; na kire haamaesie oto :

- na muini aopa lou hune ; na muini kire ko winiwinire,
 6 na na muini kire ko haamaesire oto. Na naeta ini
 oto ana, kale madu mone ; esi usuneinie i oreta
 7 saada, ko teuri, Ohe kire kei masa ana kaleku. Tae
 peenie mala asuesune kire ko meni wala maraada uri,
 A oliolitaná oto ienini ; ikolu, kolu seunie mone, kolu
 8 si hele hu ana oto hanue ineii nakaelu. Oto kire ko
 helesie, kire kosi seunie oto, kire kosi asie i purina
 9 para ana hohola ni vine. Ne aei hohola kei ue oto ?
 kei lae mai kei suhei manora oto mala asuesune,
 na kei maaie oto hohola ni vine hunie mala aopa.
 10 Uri omu kaa unu menine ue usuusu ie uri,
 Hau kira toutohu nume e leledie kau,
 Ne qaolana esi lae huni hahuei heu ani suusuui
 para :
 11 Leu i sapena a Lord e qaoa ena,
 Anoa i maaka ?
 12 Oto kire si sare helesie ; tae kire ko meu raranana
 mala hune ; aena kire manatainie oto uri ko ere
 raranadaelu : oto kire lae maanie, ko hoalai oto.
 13 Oto kire usuneinie taau mu heluini saana ana mu
 Pharise na ana muini e totola i aena Herod, uri hunie
 14 kire ke toli loosie ana ko ere. Na kire hule oto, kire
 kosi teuri hunie, Haausuli, melu manatainio uri o la
 otoi walaimoli, na uri o kaa posuaa ike ana na inoni :
 ana o kaa liolio huni maa ike mola ana mu inoni, tae
 oko haahaausuli ana tala a God ani walaimoline : E
 adona taane haatolana huni wiline hunia Kaisar wa
 15 haike ? Kolu ke niinii, wa kolu ke suuri niinii ? Ne
 oto e saie dau hahotana ikire, esi teuri hunire, Na taa
 ni omu ko malaahonaku ana ? da mai na penny, uri
 16 hunie neke leesie. Oto kire si da wau. Oto ko teuri
 hunire, Nununa atei ienini na usuusu ana atei ue
 ilenine ? Oto kire ko unue hunie, Ana Kaisar e ue.
 17 Oto a Jesus ko teuri hunire, Omu ke haapuoá hunia
 Kaisar muola a Kaisar, na hunia God muola oto a
 God. Oto kire panatainie oto liutaa.
 18 Oto mu Saduke ko lae mai saana, muini neena ko
 19 unue uri taelaine haike ; na kire ko dolosi ana, ko
 teuri, Haausuli, a Moses e usuusu hunikie uri, Asine

- naini ko mae, na ko mae *maanie* hue *ineie*, na oto kaa too kalena, uri asine kei tolea naona, hunie ke
- 20 haahutaa *na mela* hunia asine. Ne e hiu *maasine* urine : na a naohada e tola hue, oto e mae na kaa too
- 21 kalena ; oto ruana e hei tolea lou, oto e mae, na kaa
- 22 manatainie ike kalena ; oto olune e hei urine lou : *ne*
- 23 e hiu *maena* ena kaa too kaleda ike. Oto esi elipuri ana hue e mae oreta. Ne ana e urine ana taelaine kei tooana atei hikana hiu *maena*? ana e hiu ini
- 24 *neena* kire mani tolea kau. Ne a Jesus e teuri hunire, Ohe omu ko neisae takalo oto aena leu ie, ana oto omu kaa manatainie ike mu usuusu na
- 25 nanamana a God? Ana oto kire ke taelai *maanie* muini e mae oto, kire saa hei totola hue. lou, wa kire ke tootoo poro lou ; tae kire urihana oto mu angel tai
- 26 leni. Tae oto raranana muini e mae oto, ana oto taelailada ko lae ; uri omu kaa saie ana usuusu a Moses, oto ana leu ana Dano, ana a God e ere hunie, ko teuri, Ineu God Abraham, na God Isaak, na God
- 27 Jakob? Neii kaa God ike nada muini e mae oto, tae peie nada muini e mauri : omu ko la otoi neisae takalo oto liutaa.
- 28 Na *naeta* ini hikana mu haausuli e lae mai, na e ronora ana kire ko meni heiheitale urine, na e manatainie uri e alamire oto diana, esi dolosi ana uri,
- 29 Neitei naohai ini ana mu haatolana? A Jesus e alامية uri, Naohai ini otona uri, Israel, oke rono ; A Lord a God ikie, a Lord neie taataa ini oto :
- 30 na oke manata diana hunia Lord God ioe oto ana ahutana saemu, na ana ahutana maurihaamu, na ana ahutana mui neisaena ioe, na ana ahutana aailaana
- 31 ioe. Na ruana e uri, Oke manata diana hunie auhenu ioe mala oto hunio lou. E kaa haatolana ike ke liutaana muini ie. Oto a haausuli *neena* e teuri hunie,
- 32 Haausuli, o la otoi unu diana ana uri *neie* na taataa ini ; na e kaa ini aopa ike *maanie* : na manata dianana hunie ana ahutana sae, na ana ahutana saenanaune, na ana ahutana aailaana, na manata dianana hunia auhenu *ineie* mala oto hunia maraana, *ne* leu ie e lai liutaana mu unune haileku na taena na unune.

- 34 Na a Jesus e leesie uri e alami pei saenanaune, esi teuri hunie, Ioe oto o kaa haataulie ike alahana a God. Na naini kaa neisae moutei huni dolosine ana lou oto oo.
- 35 Oto a Jesus e alami ko teuri, maholo e haahaasuli tai lolata maai uri, Ne e ue mu haasuli ko unue uri
- 36 a Christ Kalena David oto? Ana a David mone e unue ana Lioa Maai uri,
 A Lord e unue kau hunia Lord ineu uri,
 Oke io i qaloqaloku,
 Hulaana neke neie hou mui maeloona ioe huni uriurite talana aemu?
- 37 A David mone ko saie uri a Lord; ne kei hei nei kalena lou uritaa? Oto mala hune pulitaa paine e ronoa peie ilenimaena.
- 38 Oto esi teuri oto ana maai haasuline ineie uri, Omu ke kinetainiomu maanie mu haasuli, muini ne ko sare walowalo liu pei tooni tewa, na uri paalalahada kei lae lalona mu heraiusire, na mu leu ni ioio tai nao ana mu nume ni ruru, na mui qeuni toline ana
- 39 mui neuhe: muini ne ko neu asie mu nume mu nao, na ko arenai tetewaa ani erona; ikire ienini leilada kei peine liutaa na.
- 40 Na e io iano horana leu ni niinii tooha, kosi leesie mala hune ko aa tooha uritaa hai laona leu ni niinii
- 41 tooha: na muini hune e mai kire ko aa hitoo. Na naeta mei nao e maitale e lae mai, kosi aa hai leune ana ro kele kawee oorue, kire adona poo ni penny
- 42 mola. Oto esi haraie mu qaaronoisuli ineie saana, kosi teuri hunire, Toohu noko unue huniomu uri, Mei nao maitale ie e aa liutaana ahutana mala ko aa hai
- 43 laona leu ni niinii tooha: ana ahutada kire mani aa hai laona leu ni niinii tooha na toolada e hune; tae ineie ie toolana oto kaa ado na e aa manoa taena na ola ineie, taena na ola ko meumeuri ana.

13

1. Oto ko isitaa taau maanie lolata maai, na naeta ini ana mui qaaronoisuli ineie kosi teuri hunie, Haau-

- suli, liokau, mu heu keu ie na mu nume kau ienini!
- 2 Oto a Jesus ko teuri hunire, Ni, oko leesie mu nume ie e lai peine urine? toliasilana e saa lae ike ileu na taataa hau huni ke saohai ilenine na hue, tae hue asilana kei saro lae oto.
- 3 Na maholo e io hai ano ilenine toloi henue i Olivet oto odohaana nume maai, a Peter na a James na a
- 4 John kiraelu kosi dolosi ana na e qala, ko teuri, Oke unue huniemelu, muola ie kei oa ana maholo uritaa? na na taa ni tolimaa uri waluola ie tatahana oto huni
- 5 ke mani siho mai? Oto nea Jesus kosi talaai unue hunire uri, Omu ke lio talamiu mane naini e haata-
- 6 kalo iomu. Muini hune kei lae mai inunuhaana sataku, na kire kei unue uri, Ineu oto; na kire ke
- 7 haatakalora muini hune. Tae maholo omu ko ronoo mui mae na tatarohaie ana ohotaa, mane omu popolou itehulaani: ana e saa mola oto oo uri muola ie kei
- 8 siho oto mai; tae oretalana mone haike ue. Ana na mala kei taelai honosie na mala, na na apoloa honosie naeta apoloa: na nunu kei nunu ana mu helui leu; hiolona oto kei totola: muola ie aehotalana salune ena.
- 9 Tae omu ke lio talamiu oto: ana kire kei qeloomu hunie pulita ni leilei; na rapusilemiu kei laelae ilaona mu nume ni ruru; na oto omu kei ure i naona mu governor na mu inemaui itehulaaku, huni unu
- 10 haaoaine hunire. Na houleinilana tataroha diana kei
- 11 holai lae hunie taena na mala. Ne maholo kire ko toleomu taa, na ko qeloomu oto, ne mane omu holai neineisae toote uri omu kei ere uritaa: tae peenie meola na niilana ko laelae huniomu ana maholoi satona, ne leune omu ke unuunue na: ana e kaa iomu
- 12 ike ko ereere, tae peie Lioa Maai. Ana asine naini kei qeloa asine hunie maena, na amana naini kei qeloa kalena: na memela kei taelai habie mu amada na mu
- 13 nikada, huni seunilada. Na ahutana mala kei nidu upu huniomu aena sataku: tae ini ko io susu hulaana oretalana haaurilana kei lae.
- 14 Tae maholo omu ko leesie muola ni heileledine kei haanaona hanue ko ure ana leu oto kaa adona (ini ko

- saie *ne* ke rono saie oto), *ne* oto ana maholona muini
 15 i Judea huni ke tahi ilevine mui toloi henuē; tae
naini i koluhe mane hei siho lou hou, wa mane sili wei
 16 nume, uri huni luue na meola i nume ineie: na ini
 17 i hohola mane olioli lou huni ke da tooni ineie. Tae
 amaamasilana muini iada e maelo na muini ko haa-
 18 haasusu ana mu dine urinēna! Tae omu ke arenai
 19 mane siho oto urine ana rara. Ana mu dine urinena
 siohaana otona, na e kaa urine oto urei oto mai aeho-
 talana haaholana a God e haaholaa kau hule mai
 20 ienini, na saa hei urine lou ana na dine. Ana oto
 a Lord kaa apeapehite urine ana mu dine na, haala
 haaaurilana iteitana naini haike oto oo: tae aena ana
 muini lio hunilada e lae, neii e lio hunire kau, *ne*
 21 esi apeapehite ana mu dine neena. Maholona uri
 ana naini ko teuri huniomu, Lokau, a Christ *ne*
 ienini; wa, Lokau, ineii neena; mane omu hiwalai-
 22 moli ana: ana mui Christ eroero peie mui prophet
 eroero kire kei taelai, kire kei haatainie mui tolimaa
 na mu anoa, uri huni haatakaloa muini lio hunilada e
 23 lae, ana ohe kei madau urine. Tae omu ke lio talamiu
 oto: lio kau, ineu nou unu lalaunei ana taena na ola
 huniomu.
 24 Tae ana mu dine neena, oto i purine siohaana neena,
ne sato kei ulue maana, na warowaro saa hei toliasie
 25 lou rarana, na mu heu kei enuru maanie salo, na
 26 muola aailaa ileni kei esuloolo. Ana maholo na kire
 kesi leesie Kale ni inoni ko lae mai laona mu uru
 27 pei nanamana paine na pei menikuluana. Oto ana
 maholona kesi usuneinie wau mu angel, na kei siokoni
 ana muini ineie lio hunilada e lae maanie hai maai
 deni heiliune, mai ana nenedei welumalau hulaana
 nenedei salo lou.
 28 Ne omu ke qaaronoisulie alahuune ie ana fig:
 maholo ko pesu maomaopue, na ko ure, omu mana-
 29 tainie oto uri oku e karaini oto; urine lou iomu,
 maholo omu kei leesie muola urinena kei oa oto, omu
 ke manatainie oto uri ineie e karaini oto mai, oto ana
 30 aena maa. Toohu noko unue huniomu uri, Qaune
 ienini e saa suu ike, na muola ienini kaa saro oa

31 *mano*. Ileni na ano kei suu, tae walaku oto saa suu
 32 ike. Tae kaa iteitana naini huni ke manatainie
 haidine neena wa maholoi satona, hulaana lou mu
 angel ileni na haike, na a Kale haike lou, tae peie
 33 a Mamaa oto haliite. Tae omu ke lio talamiu oto,
 omu ke kakali lete omu ke arenai oto: ana omu
 34 kaa manatainie uri maholona kei too inanite. Ana
 e urihana oto na inoni, ko io ni awataa oto, e lae
 maanie nume ineie, na e maaie nanamana hunie
 mu heiraretai ineie, e haadora ani esune ikire, na
 e haatolaie ini ko kakakali i maa huni ke liolio oto.
 35 Aena neena omu ke kakali lete: ana omu kaa man-
 atainie maholo aei nume kei lae mai ana, ohe i seulehi,
 wa ohe i upui rodo, wa ohe ana kue ko nara, wa ohe i
 36 hoowa oto; mane da ko lae rorora mai na ko lio
 37 tooamiu ko maahu oto. Na leu noko unue huniomu
 ne noko unue hunire ahutada uri, Omu ke kakali
 lete.

14

1 Oto e ro ata dine oto honosie rekelaoni kei siho oto,
 na houla oto ani bread lalemo: oto mui naohai priest
 na mu haausuli e looloonainie helesilana uri ke lae
 2 uritaa ani erona, huni seunilana oto: ana kire teuri
 keu, Suuri ana houla, mane mala e maolaola itehu-
 laana.
 3 Oto maholo e oo i Bethania i numa Simon ini e tou,
 maholo e eno huni neune, naeta keni e lae mai, e
 helesie kaokao hau laqi ni suu e manola tohunei ola
 ni henuilana ilalona; oto e qaalie kaokao, esi linisie i
 4 geune. Tae na muini hikada saeda esi tataala ma-
 raada, kire teuri, E ue ko talei waetainie laqi ni suu
 5 ie? Ana uri haaholizeinilana ko lae, haala kire kei
 terie mu tooha liutaana olu tanalai penny ana, huni
 6 haadoa mu inoni meitale ani. Oto kire kosi ugesie.
 Tae a Jesus e teuri, Omu ke rohu maanie; na taa ni
 omu ko kotahie hunie? e gaoa meola diana hunieu.
 7 Ana mu inoni meitale kire talei oo onioni peiomu,
 na oto omu ke hele diana hunire ana taena na maholo

- oto isulie saemiu ; tae ineu nou saa oo onioni ike
 8 peiomu. E qaoa oto meola e manatainie : e suuhi
 akau oto ana sapeku loosie aorileku kei laelae oto.
 9 Na toohu noko unue huniomu uri, Houleinilana
 tataroha diana kei lae ana taena na leu ana ahutana
 walumalau, ne ladolana lou meola a keni ie e qaoa
 huni amasitona ana.
- 10 Oto a Judas Iskariot, *ineii neena naini hikana awala*
mana rue, e hoalai saana mui naohai priest, uri huni
 11 ke qeloa oto hunire. Oto kire rono urine ne kire si
 saesaediana, kire si haalu oto uri kire ke nii tooha hunie.
 Oto esi iroa hunie na leu diana huni ke qeloa hunire.
- 12 Oto etana na dine ani bread lalemo, maholo kire ko
 unue rekelaoni oto, mui qaaronoisuli *ineie esi teuri*
 hunie, O sare da huni melu lai talamai itei huni oke
 13 *naue rekelaoni ?* Oto kosi usuneinie taau e ro ini ana
 mui qaaronoisuli *ineie*, kosi teuri hunirerue, Moro ke
 lae tai hulume, na na inoni ko *amainie wai ke odoio-*
 14 *moro : moro ke lului sulie oto ; na ko lai sili ana na*
 leu, ne moro kesi teuri hunia aei nume *neena*, A
 Haausuli ko teuri, Duru ni awataa ineu *neitei*, leu
 jemelu na mui qaaronoisuli ineu melu kei *neue reke-*
 15 *laoni ana ?* Na oto kei haatainie mone huniomoro
 haalawi *peine kire holasie oto kire mouqeline oto :*
 16 *ne moro ke talamai tai leune.* Oto mui qaaronoisuli
 kosi isitaa taau, ko lai tai hulume, na ko lio tooana
 oto mala e unue kau hunirerue : *ne kererue kosi*
 talamainie *rekelaoni.*
- 17 Oto e saulehi na kosi lae mai kiraelu na awala *mana*
 18 *rue.* Oto maholo kire ko eno oto huni *neune na ko*
neu oto, a Jesus kosi teuri, Too hu noko unue hunio-
 mu uri, Naini hikemiu kei qeloua, *ineii otona ko*
 19 *neu peieu.* Oto kire kosi talaai saesaehu, kosi ere
 20 taataa ini hunie uri, Ohe e kaa ineu ike ? Oto ko
 teuri hunire, Naini oto hikana awala *mana rue*, ini
 21 ko lolomai tararuru peieu ilaona nime. Ana Kale
 ni inoni ko laelae oto, mala usulana e lae oto ana :
 tae amaamasilana inoni *neena qelolana Kale ni inoni*
 kei lae ana ! e la otoi diana nana inoni *neena*, uri ke
 suuri hute mai.

- 22 Oto maholo kire ko neu esi da hoi bread, oto ko ere
 haadianaa, kosi nisie, na kosi niinii hunire, peie ko
 23 teuri, Omu ke heleana : hasioku ne ienini. Na ko da
 kaokao, oto ko ere haadianaa, na kosi nie hunire :
 24 oto kire mani inu ana. Na e teuri hunire, Apuku ne
 ienini ana haalune, ahesilana ko lae oto itehulaana
 25 muini hune. Toohu noko unue huniomu uri, Nou
 saa hei inuhie lou na eweewei vine, na kaa saro lae
 hulaana haidine neena nekei inu haalu ana ana ala-
 hana a God.
- 26 Oto kire kana mano kire si isitaa taau hunie toloi
 henue i Olivet.
- 27 Na a Jesus ko teuri hunire, Molu ke meni mauo
 oto : ana usulana e lae oto uri, Nekei seunia kakalihe,
 28 oto mui sheep kei tatana oto. Tae peenie, i purine
 taelaku kei lae oto, nekesi naomiu oto hai Galilea.
- 29 Tae a Peter kosi teuri hunie, Toohu noko unue hunio
 uri, Uri ana ahutada kire ko meni mauo amu, na
 30 tae ineu haike. Oto a Jesus ko teuri hunie, Toohu
 noko unue hunio, uri ioe i siiri, oto ana hairodo ienini,
 kue e saa nara haarue oto, na o kaa saro tateineiniu oto
 31 haaolu. Tae e ere talihe oto hitoo ko teuri, Leu i
 sapeku ote uri huni neke mae oto peio, nou saa roroa
 tateineinio oto. Na ahutada kire ko meni ere oto
 noone urine.
- 32 Na kire ko lai hule ana leu kire saie uri i
 Gethsemane : oto ko teuri hunie mui qaaronoisuli
 33 ineie, Omu ke io iano kai leu, huni neke arenai. Oto
 ko hoara kira Peter na a James na a John, oto e
 34 talaai pupulueie saena, na e pilinie. Na ko teuri
 hunire, Saeku ko la otoi hu e adona oto hunie maena :
 35 molu ke io kai leu, molu ke liolio kau. Oto ko kele
 laelae taau, na ko lai ladainie iano, na ko arenai uri,
 ana ke ola mamadau, maholoi satona ke aia oto
 36 maanie. Na e teuri, Aba, Mama, waluola e mani
 madausio oto ; oke sulu asie kaokao ie maanieu : tae
 peie mane leu i saeku e oa oto, tae leu oto i saemu.
- 37 Oto ko oli lou, ko lio toada ko maahu, na kosi teuri
 hunia Peter, Simon, uri oko maahu ? uri o saa roroa
 38 lio peieu na taataa maholoi sato ? Molu ke lio, molu

- ke arenai, *mane* molu daolalo ana malaahonalamiu :
 39 lioa aailaahaana taane ana, hasio mone e qeto. Oto
 e hei hoalai *maanire*, ko arenai oto, ko oniana oto
 40 taataa mei wala *neena*. Oto kosi hei oli lou, ko lio
 tooada ko maahu, ana maadaelu ko la otoi hie e
 aopa ; na kire kaa manatainie kire kei alamie uritaa.
 41 Oto olune ko oli lou, kosi teuri hunire, Molu ke
 maamaahu oto ie, molu ke mamalo : e diana oto ;
 maholoi satona e too oto ; lio kau, qelolana oto Kale
 42 ni inoni ilaona nimada orahaa. Taelai, kolu ke lae-
 lae : liokau, ini ko qeloau ko nanauhikolu mei.
 43 Na lauae, maholo ko ereere ue, lio kau, a Judas
 ko lae mai *naini* hikana awala *mana* rue, na *mala*
 hune peie pei naihi na pei die, uraana mui naohai
 44 priest na mu haausuli na mui ratonimane. Ne oto
 ini e qeloa e ere haaluelu hunire, e teuri, Ini oto neke
 nono peie, *ineie* oto ena ; molu ke helesie, molu ke
 45 tole *sapemawa* taau ana. Oto e lai hule oto, kosi
 tolani nao susuhie oto, kosi teuri, Rabi ; na ko nono
 46 peie. Oto kire kosi niinime hunie, kire ko helesie
 47 oto. Tae *naeta* inī hikana muini e ure kalikeli e
 darasie naihi *ineie*, oto ko repusie konikonihe naohai
 48 priest, ko tapa tekelainie *alinana*. Ne oto a Jesus
 e alamire ko teuri hunire, Molu isitaa mai mala uri
 hunie inoni horohoro peli, pei naihi na pei die uri
 49 huni helesileku? Nou talei ooo peiomu suli heidine
 tai lolata maai nou haahaausuli, na oto omu kaa
 50 helesieu : tae hunie haaoailana oto mu usuusu. Oto
 kire mani pola *maanie*, kire ko tehi oto.
 51 Na *naeta* saanau e hakisie e luluiisuli, e aluhi oto
 ana mi sala rerea *hahie* *sapena*, ana e io *makule* kau :
 52 oto kire helesie oto ; tae e pola oto ko asie mi sala
 rerea *neena*, kosi tehi *makule* taau.
 53 Oto kire ko si tolea Jesus taau saana naohai
 priest : oto ahutana mui naohai priest na mui ratoni
 54 *mane* na mu haausuli e loko noone peie. Na a Peter
 e luluiisulie kau e haataulie, oto tai nume tai lolata a
 naohai priest ; na e io iano peie mu palopalo, kosi
 55 rararani horana esolana dune. Oto mui naohai priest
 na ahutana koruhei inoni leilei kire ko meni heita-

- lenainie na muola ni unu haaoaie hahia Jesus uri
 56 huni seunilana; na kire kaa lio tooani ike. Ana
 muini hune e unu haaoaie eroero hahie, tae unu
 57 haaoaine ikire kaa sada ike. Oto na muini e taelai,
 58 kire ko unu haaoaie eroero hahie, kire teuri, Melu
 ronoa e teuri keu, Neke oho asie nume maai ienini
 talana ninimei inoni, na oto ana olu heidine neke
 59 tohue naini oto kaa talana ninimei inoni. Na e
 urine noone lou unu haaoaine ikire kaa sada ike.
 60 Oto a naohai priest e taelai i matolada, kosi dolosi
 ana a Jesus, ko teuri, Uri o saa alaalami ike? muola
 61 taa ni ie kire ko unu haaoaie hahio? Oto e rohu kaa
 nu. Oto a naohai priest e hei dolosi lou ana, kosi
 teuri hunie, Ioe ohe a Christ, Kalena ini e deidehie?
 62 Oto a Jesus e teuri, Ineu oto: na omu kei leesia Kale
 ni inoni ko io i qalqalona nanamana, na ko siho
 63 mai peie mu uru urei leni. Oto a naohai priest e
 hakasie tooni ineie, kosi teuri, Na taa ni kolu ko saro
 64 haiheitalea lou na mala ni unu haooaie? Molu ronoa
 oto ere tauteune: molu ko neineisae uritaa? Oto
 kire ko meni lei too oto ana uri e adona oto maena.
 65 Na na muini e talaai nisuhie, na ko ulue maana, pei
 ko hihidelie, na ko teuri hunie, Oke ere ni prophet
 keu: na mu palopalo e takuhie peie mu maai repu-
 silana.
 66 Na a Peter e io hai iano hai lolata, na naeta keni
 67 haalu a naohai priest ko lae mai; na ko leesia Peter
 ko rararani, esi toomaie, pei ko teuri, Ioe ohe noone
 68 lou peie ini ni Nasaret a Jesus ni veena. Tae ko
 tateineinie, ko teuri, Nou kaa manataie ike, wa neke
 rono saie meola oko unue na: oto e isitaa taau tai
 69 mara nume; na kue e nara kau. Na keni haalu ne
 e leesie, na ko talaai unue lou hunie mala e ureure
 70 hai leune uri, A mane ie noone hikada. Tae ko hei
 tateineinie lou. Oto e kaa tewa lou mala e ureure hai
 leune ko teuri hunia Peter, Toohu ioe noone hikada;
 71 ana ioe na mane ni Galilea. Tae ko talaai ere ni
 heiuwesine, ko ere haihonoai uri, Nou kaa hahuei
 72 manatainie oto inoni ie omu ko unuunue. Na lauae
 kue e nara oto ruana. Oto a Peter kosi amasitoo ana

mei wala na, ana oto a Jesus e teuri keu hunie uri, Kue e saa nara haarue oto, na o kaa saro tateineinieu oto haaolu. Na kosi neineisae ana, ko nara oto.

15

- 1 Oto lauae i hoowa mui naohai priest peie mui rato ni mane na mu haausuli, na ahutana koruhei inoni leilei, kire mani wala oto, kire kosi hoosia Jesus, kire
- 2 ko tolea taau, kire si qeloa hunia Pilate. Na a Pilate e dolosi ana uri, Ioe ni Inemaui nana mui Judea? Oto ko alamie kosi teuri hunie, Nei teuena, oko unue
- 3 na. Oto mui naohai priest ko qelu wala hunehunaa
- 4 ilenine. Oto a Pilate ko hei dolosi lou ana uri, Uri o saa alamire ike? liokau kire ko qelu wala ilenimu
- 5 ana muola hune urine. Tae a Jesus oto kaa hei alami lou oto oo; lae hulaana a Pilate e panatainie oto.
- 6 Na ani houla e toitoliasie kau hunire na taataa
- 7 inoni kire hoosie, naini kire ke haatohue ana. Na ini oto kire saie uri a Barabas, kire hoosie oto peie muini e haiseuni, muini neena e talei horo oto ana haiseunine.
- 8 Oto mala hune e hanetaa taau na ko talaai haatohu ana uri huni ke qaoa oto mala ko talei qaoqaoa oto
- 9 hunire. Oto a Pilate kosi dolosi ada uri, Omu saetooana uri huni neke luhesie huniomu a Inemaui
- 10 nana mui Judea? Ana ko liosaaie oto uri kire qeloa
- 11 wau ani liona i naenimaa. Tae mui naohai priest kire ko susuaili hunie mala hune, uri huni ke hahuei
- 12 toliaşia Barabas hunire. Ne oto a Pilate ko hei alamire lou ko teuri hunire, Kei urine na mei taa ni nekesi qaoa hunia ini omu ko saie uri Inemaui nana
- 13 mui Judea? Tae kire ko si tea lou uri, Rapu talenasilana kei lae ilenine poupou. Oto a Pilate kosi teuri
- 14 hunire, Ana na taa ni, neitei meola aela e qaoa? Tae kire ko tea oto liutaa uri, Rapu talenasie ilenine
- 15 poupou. Oto a Pilate, ana ko sare haarakoa mala hune, kosi luhesia Barabas hunire, na e holai repusie Jesus kau, oto esi qeloa oto huni repu talenasilana ilenine poupou.

- 16 Oto mui soldier e tolea taau tai lolata, oto tai numa
Governor; na kire kosi haraie taau ahutana pulita
17 ikire. Na kire ko tooni hahie ana na tooni noro, oto
kire ko hirie mui walo kaukeu huni rorodara, kire
18 kosi neie i hahona; na kire ko talaai paalaha uri,
19 Deidehio oto, Inemaui nana mui Judea! Oto kire
si daroie i qeune ana maai rade, kire ko *nisuhie*, kire
20 ko qautou hahie ko pouruuru hunie. Oto kire haa-
haamasi ana mano kire si taasie tooni noro *neena*
maanie, kire ko toonie lou ana tooni *ineie*. Oto kire
kosi tolea taau huni repu *talenasie* *ilenine* *poupou*.
21 Na kire ko deu ramoramoia hunie ini e mahoro
kau, e ure i hohola, amana oto a Alexander na a
Rufus, huni kei hekusire oto, uri huni ke *anainie*
22 *poupou* *ineie*. Oto kire ke lai tolea tai leu i Golgotha,
23 ere olisilana uri, Leu mala rarata. Oto kire ko niie
taau wine hunie kire aroqae pei mur: tae kaa da
24 ike. Oto kire rapu *talenasie* oto *ilenine* *poupou*, kire
kosi ado ana mui tooni *ineie*, kire ko hehutoo hunii,
uri *naini* ke toana na leu, *naini* ke toana na leu.
25 Na olune na maholoi sato oto, *ne* kire kosi repu
26 *talenasie* *ilenine* *poupou*. Na usuusu oto tai hahona
mei wala *neena* kire qelusie kau *ilenine* kire usue uri,
27 Inemaui nana mui Judea. Na e ro *mane* horohoro
peli kire rapu *talenasirerue* tararuru peie; *naini* i
29 qaloqalona na *naini* i meumeuline. Oto mala ko liu
i leune kire ko ere tauteu hunie, kire ko teileinie
gaude, kire ko teuri, Hoe, a oho asie nume maai, na
30 a tohu elihoi ana olu heidine, oke haaurio otona, oke
31 siho hou *maanie* *poupou*. Urine lou mui naohai
priest ko haamasi heiliu ana peie mu haausuli ko
teuri, E roroa haahaaurie kau mala aopa; tae e saa
32 haaurie ike maraana. A Christ, Inemaui nana mu
Israel, huni ke siho oto ana maholo ie *maanie* *poupou*,
hunie kolu ke leesie kolu si hiwalaimoli ana. Na ro
ini kire rapu *talenasirerue* tararuru peie kire ko
leledie noone.
33 Oto onona na maholoi sato e hule oto, na rodohono
e dau hahie ahutana hanue lai hulaana siwana na
34 maholoi sato. Oto ana siwana na maholoi sato a

- Jesus e soi ana mei wala paine uri, Eloi, Eloi, lama sabakthani? ere olisilana uri, God ineu, God ineu, e ue oto o tahi maanieu? Oto naeta mu heluini ana mala e ureure ileune e rono, kire si teuri, Liokau, ko 35 soia Elija. Na naeta ini e huru, e haahonue mei 36 loilosi ani vinegar, ko susuie ana maai rade, ko da huni ke haainuhie, ko teuri, Nee kau; kolu ke saro 37 haiadei kau ana ohe a Elija ko lae mai i ohosie. Oto a Jesus e saro soi ana mei wala paine, esi toliasie 38 manomanona. Na sala kire lohea honotana nume maai e haka ure tai leni e lai hule oto hai ano. 39 Oto mane kenturion, e ure kau i odohaana, maholo e leesie e toliasie manomanona urine, ne esi teuri, 40 Toohu oto a mane ie Kalena God. Na mu keni noone lou e talei tootomaie urei haatau: a Mary ni Magdala noone peire, na a Mary nikana James ini 41 meimei kererue a Joses, na a Salome; muini e luluisulie kau maholo e io hai Galilea, na e raretainie kau; na naeta mu helui keni aopa lou noone kire hanetaa peie tai Jerusalem.
- 42 Oto e saulehi oto, aena ana dine ni talamaine oto 43 na, uri, dine i naona dine sabbath, ne a Joseph ni Arimathaea e lae mai, ineie naini ana koruhei inoni leilei kire haamau ana, na ineie noone e maohie oto alahana a God; oto e neisae moutei oto, esi lai sili 44 saana Pilate, e haatohue rae ana Jesus. Na a Pilate e panatainie ana ohe ko mae oto: oto e haraie mai mane kenturion neena saana, esi dolosi ana ohe e 45 upuni mae oto. Oto esi manatainie ana mane 46 kenturion, kosi maaie rae hunia Joseph. Oto e holie sala rerea, na ko ohosie oto, kosi lai neie laona kiligeu kire didie ana hau; oto ko huesie hau honosie 47 maana kiligeu. Na a Mary ni Magdala na a Mary nikana Jesus kererue mani leesie leu kire aorie ana.

16

- 1 Oto dine sabbath e haro mano oto, a Mary ni Magdala, na a Mary nikana James, na a Salome, kire

- si holie mu ola wauwesu, uri huni kire kei lae wai
 2 sutihie. Na oto mola i mahuohuo ana etana na dine
 ani week, kiraelu ko lai hulaana kiliqueu na sato e qaa
 3 oto. Na kiraelu ereere maraadaelu uri, Atei keu kei
 4 huesie hau nakaelu maanie maana kiliqueu? Oto
 kiraelu ko lio alelena, kiraelu kosi leesie oto uri kire
 5 huesie oto: ana e la otoi peine liutaa. Na kiraelu ko
 lai sili tai kiliqueu, kiraelu kosi leesie mei saanau ko io
 iano i qaloqalo e tooni ana na tooni rerea; na kiraelu
 6 si esirei. Oto ko teuri huniraelu, Mane molu esirei:
 molu ko loohia Jesus, ini ni Nasaret, kire rapu
 talenasie kau ilezine poupou: e taelai oto; e aia ileu:
 7 lokau, leu kire neie ana kaie! Tae molu lae, molu ke
 unue saana mui qaaronoisuli ineie na saana Peter uri,
 Ko naomiu oto hai Galilea: ne molu kesi leesie hai
 8 leune, mala e unue kau huniomolu. Oto kiraelu si
 isitaa taau, ko tehi oto maanie kiliqueu; ana kiraelu
 ko la otoi erieriri pei ko panatainie: na kiraelu kaa
 unuunue ike saana naini; ana kiraelu la otoi meu.
- 9 Oto e tae oto i mahuohuo ana etana na dine ani
 week, esi holai haatai hunia Mary ni Magdala, e
 10 sikerainie kau e hiu lioa ni orahaa maanie. Nea keine
 kosi lai unue saana muini e hakusie kau, ana kire
 11 tatako pei naranara. Oto kire rono oto uri ko meuri,
 na uri leesilana e lae ana, tae kire kaa hiwalaimoli
 ike.
- 12 Oto muola ie e haro mano ne haatainilana e hei lae
 lou ani sape aopā hunie ro ini hikada, ana kererue
 13 aweawe ko laelae i henue. Ne kererue hoalai ko lai
 unue saana ahutana pulita: tae kire kaa hiwalaimoli
 oto lou adarue.
- 14 Mano urine haatainilana e hei lae lou hunie awala
 mana eta maraada ana kire eno ana naune; oto e
 ereada hahie sae rueruana ikire na hahie saeda e hau
 aena kire kaa hiwalaimoli ana muini e leesie maholo
 15 e taelai oto. Oto e teuri hunire, Omu ke laehie
 ahutana walumalau, omu ke houleinie tataroha diana
 16 hunie taena na ola kire haaholaa. Ini ko hiwalaimoli
 na lotomaailana ko lae, ini ni haaurilana oto, tae ini

- 17 oto kaa hiwalaimoli ini ni lei tooana oto. Na mui toli-
maa mala muini ie kei lulisulie mala ko hiwalaimoli:
kire kei sikerainie mui lioa ni orahaa i nunuhaana
- 18 sataku; kire kei ere ana mui erena haalu; kire kei
suluie mu maa, na uri ana kire kei inuhie me ola ni
maesie, ne e saa dau huisire ike; kire kei qaora mui
maemaea ana nimada, na kire kei awaa oto.
- 19 Oto nea Lord Jesus neena e ere mano hunire, ne
- 20 tahelainilana esi lae tai leni, na kosi io oto iano i
qaloqalona God. Na kire isitaa taau, ko laelaeli wala
ana taena na leu, na a Lord ko hele tararuru peire, na
ko haasusue mei wala ana mu tolimaa e lulisulie.
Amen.

TATAROHA DIANA

MALA

A LUKE E TAROHAINIE

1

- 1 Aena ana na muini hune e daudeu huni unu
ladohainie waluolana e too oto i saakaelu, mala kire
2 lalado tatarau mei huni emi eni, aleini noone e
leesie na e palopaloa mei wala ure mai i aehotalana,
3 ne ineu noone nou unue uri e diana, ana nou lulu
isuli wainiini ana waluola na ure mai i aehotalana,
hunie neke usu tatarau eni hunio, mane diana
4 Theophilus; hunie saemu ke tahanan walaimoline
ana mui wala haausulilemu e lae oto ani.
- 5 Ana qovina Herod, Inemauro i Judea, naeta priest
satana a Sakarias, ineii ana pulitaa haiheioli a Abia:
na hue ineii e uraana mui kalena Aaron, satana a
6 Elisabet. Na kererue mani io odotai i naona God,
kererue mani laelae isulie mu haatolana na mui
tolaha a God, e kaa leu ike huni qelu ilenidarue ana.
7 Na e kaa kaledarue, ana a Elisabet e amara, na
kererue mani repo oto.
- 8 Oto qaolana e lae urini, uri maholo e palopaloa
tolaha ni priest i naona God ana leu talana pulitaa
9 ineie, mala mui priest e manatai deui, ne leu oto
i sapena hunie ke sili i numa Lord ana kire ko
10 hehutoo hunie ni unu dano wauwesu. Na ahutana
mala e qaoqao ola puu i sihana ana maholoi sato
11 huni unu dano wauwesu. Na angel a Lord e
waara hunie, e ure qaloqalo ana ora ni unu dano

- 12 wauwesu. Na a Sakarias e leesie saena esi liki,
 13 na maune e daue. Tae angel a Lord e teuri
 hunie, *Mane* o maumeu, Sakarias: ana kire ronoo
 oto aitanaine ioe, na hue ioe a Elisabet kei haahutaa
 14 kalemu nemue, na oke saie satana uri a John. Na
 o kei ileilenimae na o kei saesaediana itehulaana;
 na *mala* hune noone kei ilenimae habie hutelana.
 15 Ana kei alaha i naona Lord, na e saa inu ike hikana
 wine wa hikana *na* wai ni geuquewana; na kei honu
 16 ana Lioa Maai, uraana iana nikana. Na kei haaliue
 17 mui kalena Israel hune takoaia Lord God ikire. Na
 kei naona ana Lioa na ani sakahaana a Elija,
 huni haaliue saena muini amada takoe mui kaleda,
 na kira haitohe huni laelae isulie saenanaune kira
 odotai; huni deu dianaana nana Lord *na mala*
 18 kire mouqelide oto nana. Na a Sakarias e teuri
 hunia angel uri, Neke manatainie uritaa leu ie? ana
 ineu nou repo oto, na hue ineu e repo keni noone.
 19 Oto *nea* angel e alامية kosi teuri, Ineu a Gabriel,
 noko ure i naona God; na kire usuneinieu mei ni
 unue hunio, na ni tola tahanainie tataroha diana ie
 20 hunio. Na lio kau, oke qeu na o saa ereere ike, lae
 hulaana dine waluola ie kei oa ana, ana o kaa
 21 hiwalaimoli ike ana walaku, *ne* kei oa taane ana
 qomine. Na *mala* e io loosia Sakarias, na kire pana-
 tainie ana e haahiru urine i nume maai. Na e saro
 22 isitaa, tae e kaa ere ike hunire: tae e alaala qau
 23 mola hunire, na e io qeu tarau oto. Na mui dine ni
 palona ineii e haro mano, esi oli i nume ineie.
 24 Na mui dine *neena* e saro mano a Elisabet hue
 ineie e qalu; na e io mumuni e lime warowaro, e
 25 teuri, A Lord e teurine aku ana dine e maatolieu ana
 huni taasie wala ni leledileku i matolai inoni.
 26 Oto ana onona *na* warowaro God e usuneinia angel
 Gabriel takoe *naeta* hulume i Galilea, satana hule-
 27 mena i Nasareth, saana raorii ere hahilana nana
naeta mane satana a Joseph, uraana numa David;
 28 na satana raorii *neena* a Mary. Na e sili weu saana,
 kosi teuri, Deidehio keine, kire haahunaa niine hunio,
 29 a Lord oto peio. Na saena esi liki itehulaana mei

- wala ie, esi looloonainie mei wala ni haadianana ie
 30 uri e lae uritaa. Na angel e teuri hunie, Mane o
 31 maumau, Mary: o hele odoie niine ana God. Na
 lio kau, o kei hie i iemu, na o kei haahutaa kalemu,
 32 na o kei saie satana a Jesus. Neii kei alaha, na kire
 ke saie uri Kalena Ini e Liutaa: na a Lord God ineie
 kei niie taau hunie naunekume ni alaha a David
 33 amana: na kei alaha hahie numa Jakob oto di oto di;
 34 na alahana ineii saa ano oto oo. Oto a Mary e teuri
 hunia angel uri, Muola ie kei madau uritaa? ana
 35 nou kaa manatainie ike na mane. Oto a angel e
 alامية ko teuri hunie, Lioa Maai kei siho ilenimu,
 na nanamana Ini e Liutaa kei melusio: aena neena
 me ola kei hutaamu sailana uri e maai, Kalena God
 36 otona. Na lio kau, a Elisabet a takihemu, ineii e
 qalu oto ana repona: na onona na warowaro ie oto
 37 ana ini kire saie uri e amara. Ana iteitana na mei
 38 wala saa tototala ike ana God. Oto a Mary uri, Lio
 kau, konikonihe a Lord ineu; qaolana huni ke lae
 hunieu isulie walamu. Oto a angel kosi hoalai
 maanie.
- 39 Na a Mary e taelai ana mui dine neena esi leuae
 taau i tolona hanue, takoie naeta hulume i Judea:
 40 ko sili weu i numa Sakarias, esi paalaha Elisabet.
 41 Oto qaolana e lae uri maholo a Elisabet e ronoa mei
 wala ni paalahena a Mary, ne mela esi ureure i iana;
 42 na a Elisabet e honu ana Lioa Maai; na e ere ileni
 ana mei wala paine e teuri, Deidehio oto hikana mu
 43 keni, na deidehie lou iemu. Na leu ie e urei tei
 44 hunieu, uri nikana a Lord ineu kei maatolieu? Ana
 lio kau, mei wala ni paalahena ioe e kali i elineku, ne
 45 mela esi ureure ni ilenimaena i ieku. Na deidehia
 keine e hiwalaimoli ena; ana haaoailana oto muolana
 46 qonileni hunie ana a Lord. Na a Mary e teuri,
 Saeku ko soi haamanikulua Lord,
 47 Na maurihaaku ko ilenimae ana God a Haau-
 rileku.
- 48 Ana e lio toli mei hahie keni ineie mei keni reu.
 Na lio kau, talimaa ie taena na qaune ni inoni kei
 saieu uri na keni deidehie.

- 49 Ana ini e nanama e daue anoa hunie u ;
Na satana e maai.
- 50 Na amasine ineii adona mui qeune
Kira haamau ana.
- 51 E haatainie ramolana ana nimana ;
Ni tatanainire kire tohainire ani loonaine i saeda.
- 52 E hele tolinie mu alaha maanie naunekume ikire
E hele liutaa ana mui mei inoni reu.
- 53 E haamanora mala e hiolo ani ola diana ;
Na e usunei makule ana mala e mai.
- 54 E peia Israel ini ineie,
Huni amasitoo ana amasine
- 55 (Mala e unue kau hunie mu weuwaka)
Hunia Abraham peie komu ineie oto di oto di.
- 56 Na a Mary e io peenie mala e olu warowaro, esi oli
hai nume ineie.
- 57 Na qozina Elisabet e siho hunie kei meuri ana
58 kalena ; oto esi haahutaa kalena mane. Na mu
euhenu e ineie na mui tekihana e rono ana a Lord e
haahunaa amasine ineie hunie na ; oto kire mane sae-
59 saediana peie. Na qaolana e lae uri waluna na dine
kire lae mai hunie aha tolimaalana mela ; na kire
daudeu huni saie ana a Sakarias, isulie satana amana.
- 60 Na nikana e alamire e teuri, Suuri na ; tae kire ke
61 saie ana a John. Oto kire ko teuri hunie, E kaa iteitana
naini ana alei ini ioe kire ke sasaie ana sata ienini.
- 62 Oto kire alaalaqau hunia amana, uri e sare saie
63 satana ana atei. Oto e sukaa ola ni usuusu, esi
64 usue uri, Satana a John. Na kire mani panatainie.
Na nidune e tahi leuae, na meana e takaluhe, esi ere
65 taa, ko paalaha God. Na maune e daue ahutana
mala e io kalikelire : na tarohainilana ahutana mui
wala ienini e taro ana ahutana tolona hanue i Judea.
- 66 Na ahutana muini e ronoi e onimeinii i saeda, peie
mei wala uri, Mau ie kei ue ana na dine. Ana
nimana Lord oto peie.
- 67 Na a Sakarias a amana e honu ana Lioa Maai, esi
ere ani prophet, e teuri,
- 68 Lahea Lord, God Israel ;
Ana e maatolie na e tapa olisie mu apoloa ineie,

- 69 Na e haauresie raranoi ola ni haaaurine hunikie
 Ana numa David ini ineie
- 70 (Mala e unue ana nidune mui prophet maai ineie
 kire ure oto mai i aehotalana walumalau),
- 71 Haaaurine maanie mui maeloona ikie, na maanie
 nimada kira nidu upu hunikie ;
- 72 Huni haatainie amasine hunie mui weuwaka,
 Na huni amasitoo ana haalune maai ineie ;
- 73 Mei wala ni haapune neena e ponie hunia Abraham
 amaka,
- 74 Hunie niilana hunikie uri kei haaisitaanaini kie
 maanie nimada maeloona hunikie,
 Huni kie kesi esu mamanutoo nana,
- 75 Ana iona maai na e odotai i naona sulie qonike.
- 76 Na ioe, weewee, sailemu ke lae uri na prophet nana
 Ini e Liutaa :
- 77 Ana o kei naona Lord huni salea mu tala nana ;
 Huni niie saiolana ani haaaurine hunie mu apoloa
 ineie
 Ani saeasilana mu orahaa ikire,
- 78 Aena ana mei sae ni amasine a God ikie,
 Ne dani urei leni kesi maatolikie itehulaana,
- 79 Huni ranira io rorodoa na i mamalutana maena ;
 Huni lenu haaodobie aeka isulie tala ni henuelama.
- 80 Na melana e paine tae, haasusulana ana Lioa
 na e ooo laona mu henue sala hulaana dine hunie
 haatainilana nana Israel.

2

- 1 Oto qaolana e lae urini ana mu dine neena, uri
 mei haatolana e talaae ana Kaisar Augustus ni usue
- 2 satana ahutana mala ana walumalau. Etana na
 usuusu ie kire usue maholo a Kurenus e governor
- 3 i Suria. Na mala e mani lae mano huni usure, naini
 ni ana hanue ineie, na naini ni ana hanue ineie.
- 4 Na a Joseph e tahelai mei i Galilea, maanie hulume
 i Nasaret, ko lai Judea, ana hanua David, sailana
 i Bethlehem, ana ineie ana nume na ana komu a

- 5 David ; huni kire ke usurerue na a Mary e ere habie
 6 oto, e galu. Oto qaolana e lae urine, uri maholo
 7 kererue oo ileune, *ne qonine* esi siho ni haahute. Oto e
 haahutaa kalena *mane na* naohai *mela* ; na e aluhie
 ani sala, esi haaenohie hai laona leu ni haanau keu,
 ana e kaa too taladaelu i nume ni awa^ʻaa.
- 8 Na mui kakali sheep e oo ana taataa hanuena kire
 kakakali heiheioli ana mu pulita ni sheep ikire i rodo.
 9 Oto angel a Lord e ure isulire, na raranana Lord e raa
 10 kalikelire : na kire ko meu oto. Oto a Lord e teuri
 hunire, *Mane omu meumeu* : ana lio kau, noko taro-
 hanie huniomu tataroha diana ana *ilenimaena* liutaa
 11 kei oa oto nana ahutana *mala* : ana ini ni Haauri e
 hute oto mai huniomu ana hulume a David, *ineii* oto
 12 a Christ a Lord. Na ienini oto tolimaa huniomu ;
 Omu ke lio tooana weewee kire aluhie ani sala, na
 13 e eno ana leu ni haanau keu. Na lauleu peia angel
*neena pulita paine hikana mala tai leni e paalaa*hea
 God, kire ko teuri,
- 14 Omu ke soi haamanikulua God tai salo,
 Na mai iano hanuelamana peire mu inoni *ineie e lai*
 lio sae toada.
- 15 Oto qaolana e lae urini, uri maholo mui angel e
 tahelai taau *maanire ileni*, oto kira kakakali sheep
 kosi meni wala, kire teuri, Kolu keu i Bethlehem,
 kolu ke leesie meola esi kele too ie, a Lord e tola
 16 tahanainie huni kolu. Oto kire taulei kire ko teuae,
 kire si hule odoia Mary na a Joseph, na weewee e
 17 eno ana leu ni haanau keu. Na kire leesie, kire
 si tarohainie mei wala unulana e lae hunire ana
 18 weewee ienini. Na ahutana *mala e ronoa* kire si
*panatain*ie muola kira kakakali sheep e unue hunire.
 19 Tae a Mary e lolohainie waluola ie, kosi lolodosae
 20 i saena ani. Na kira kakakali sheep e oli oto, kire ko
 soi haamanikulua God ani paalabelana habie waluola
 kire *ronoi* na kire leesii, mala unuleni e lae hunire
 ani.
- 21 Oto e walu heidine e ahu oto huni aha tolimaalana
 weewee, kire si saie satana uri a Jesus, mala angel a
 Lord e saie oto kau maholo e kaa lodo ue i iana nikana.

- 22 Na mu dine ni haarerea rarue e mano isulie
 haatolana a Moses, ne kererue kosi tolea tai
 23 Jerusalem, huni neie honosia Lord (mala usulana e
 lae oto ana haatolana a Lord uri, Taena na mane
 24 na naohai kale, sailana uri e maai hunia Lord), na
 huni unu taladarue isulie me olana unulana e lae oto
 ana haatolana a Lord uri, E ro hiroiku wa e ro
 25 kalei urou. Na lio kau, na eta mane i Jerusalem,
 satana a Simeon; na ineii ienini e odotai na e palo-
 paloa God, na e maohie haasaemanona mu Israel: na
 26 Lioa Maai ne ilenine. Na Lioa Maai e haatainie
 leu ie ana uri e saa lio hikana maena maholo e kaa
 27 kerehie ue a Christ nana Lord. Na ineii ie e lai sili
 tai lolata maai ana Lioa: na amana na nikana e
 tolea wau a Jesus weewee, huni qaoa hunie mala kire
 28 manatainie sulie haatolana, oto e apalaa, esi paalaha
 God, ko teuri,
 29 Lord, oto ie oko toliasie oto mane ioe
 Sulie walamu, ana hanuelama;
 30 Ana maaku e leesie oto haaurine ioe,
 31 O mouqeline oto i naoda taena na apoloa;
 32 Dani ni haatai ada mu apoloa aopa,
 Na manikuluhaana Israel mala ioe.
 33 Oto amana na nikana kererue panatainie moola
 unuleni e lae rararana; na a Simeon e paalaherarue,
 34 esi teuri hunia Mary nikana uri, Lio kau, weewee
 ienini kire haauresie hunie muini hune ana mu Israel
 kei doudomu na ke taetaelai itehulaana; na hunie
 35 tolimaa ni heitohe habie; toohu na naihi kei too
 tahaunudara ana saemu; hunie kei haatainie mui nei
 36 saena i saena mala hune. Na naeta keni a Anna,
 na prophet, kalena Phanuel, ura ana komu a Aser
 (qonine e hune oto, na mui dine e raerii e saro mano
 37 ne esi io kau peie poro e hiu helisi, na e nao kau
 e walu awalai helisi mana hai), na ineii ie e kaa
 isiisitaa ike maanie lolata maai, ko palopaloa God
 38 peie olo naune na peie aitanaine rodo na dani. Na e
 tahelai mei ana maholoi sato neena esi lahea God,
 na e tola tahanainie hunie ahutana muini e oo loosie
 39 tapa olisilana Jerusalem. Na waluola isulie haato-

lana a Lord e haro *mano* ada kire si oli hao i Galilea, i hulume ikire i Nasaret.

- 40 Na weewee e paine tae, na e aailaa tarau, esi honu ani saenanaune: na niilana God e io ilenine.
- 41 Na amana na nikana kererue laelae suli helisi tai
- 42 Jerusalem ana houla rekelaoni. Na mu helisi ineie awala *mana* rue oto kiraelu kosi lae taau mala kire
- 43 manatai lae ana houla; na kire haamanao mui *dine* kire si oli oto hao, tae a Jesus *mela* e ooo i Jerusalem; na amana na nikana e kaa manatainie;
- 44 tae kererue unue uri *ineii* peie laeha, na kererue laelae rodo; kererue si heitalea peie mui tekihada na
- 45 peie *mala* kire manatainire: na kire kaa lio ike hikana, kererue si oli lou tai Jerusalem, pei heitalelana.
- 46 Oto qaolana e lae urini, uri e olu *dine* e saro *mano*, kererue kosi lio toana laona lolata maai e io i matolana mui haausuli, ko roronora na ko dodolosi
- 47 ada: na ahutana muini e ronoa e panatainie saiolana
- 48 na alamine *ineie*. Oto kererue leesie *ne* saedarue ko puo oto: na nikana e teuri hunie, Kaleku, e ue ni o teurini huniemere? lio kau, iemere na amamu mere
- 49 haiheitaleo pei saehune. Oto ko teuri hunirerue, Na taa ni moro haitaleau ana? Moro kaa manatainie
- 50 uri leu i sapeku huni neke io i numa Amaku? Na
- 51 kererue puotainie mei walana e unue huni rerue. Oto e lae hao pei rerue, na e lai hule hai Nasaret; na e tolai suli rerue: na nikana e lolohainie ahutana mu. wala ie i saena.
- 52 Na a Jesus e paine tae pei e saenanau tarau, na ani manata dianana peia God na peire mu inoni.

3

- 1 Oto ana qonina Tiberius Kaisar ana halisi awala *mana* limana ana alahana *ineie*, na maholo a Pontius Pilate e governor i Judea, na a Herod e tetrark i Galilea, na a Philip asine e tetrark i henue i Iturea na i Trakonitis, na a Lusanias e tetrark i Abilene, na
- 2 a Anas na a Kaiaphas mui naohai priest, oto walana God e loho mai hunia John kalena Sakarias laona

- 3 hanue sala. Oto esi laehie taena na hanue i reune
Jordan, e laelaeli wala ani lotomaaine ni onisaena
4 huni luhe asilana orahaana; mala usulana e lae laona
book mui wala a Isaia prophet, uri,
Walana naini ko ereere paine laona hanue sala,
Omu ke sale akau ana tala a Lord,
Omu ke haaodohie leu ni lae ineii.
- 5 Anomilana taena na daiderie,
Hele tolinilana taena na toloi henue na taena na
totorokoue;
Haaodohilana mui tala maelu,
Tala kokohoa kei nei mamadoleta ana;
- 6 Na taena na hasio kei leesie haaurine a God.
- 7 Aena neena e teuri hunie mala e lae wai saana
hunie lotomaaailada, uri, Mu kalei maa, atei ni e
haapasuliomu hunie omu ke tahi maanie saewasune
8 kei tola? Omu ke hunu eni huehuei dano ke adona
onisaena, na mane omu aehota unue i saemiu uri,
A Abraham oto peikie a amakaelu; ana noko
unue huniomu uri, God e saka huni qaoo maanie
- 9 mu heu ie mui kalena hunia Abraham. Na oto
ie hau toutohu kire konie oto lou i ehuine dano: na
taena na dano kaa hunu eni huehuei dano diana
ne tohulana kei lae, na asilana oto laona dune.
- 10 Na mala e dolosi ana, kire ko teuri, Iemelu melu kesi
11 ue ena? Oto e alamire kosi teuri hunire, Ini e toana
e ro koat, ke niie hunie ini koat ineii haike; na ini
12 e too naula, ke te urine lou. Na kira totola tooha e
lae lou mei hunie lotomaaine, na kire teuri hunie,
13 Haausuli, iemelu melu kei ue ena? Oto e teuri
hunire, Mane omu totola tooha liutaana leu kire
14 hatonainie huniomu. Na mui soldier e dolosi ana
lou, kire teuri, Na iemelu melu kei ue ena? Oto
e teuri hunire, Mane omu deu ramoramo a hunie naini,
na mane qelu eroero ana naini; na saemiu ke lai
mano habie waaitemiu.
- 15 Na mala e talei maomaohie, na kire mani loolonai
16 i saeda ana a John, uri ineie ohe a Christ; oto
a John kosi alamire, ko teuri hunire ahutada uri,
Ineu ie noko lotomaai emiu ani wei; tae ini ko lae

- mai e saka liutaaku, na nou kaa malisine neke luhesie hoo hahi ae ineie; neii kei lotomaai emiu ana Lioa
- 17 Maai na ani dune: tetere ineii i nimana, ni deu diana ana leu ni *mamada* korn ineie, na kei durue mui korn laloi haa; tae kei unue hulehuleni laona dune kire saa *maasie* oto oo.
- 18 Na e houleinie tataroha diana hunie *mala* pei mei wala ni eitanailada e hune na e haiaopai; tae a Herod
- 19 a Tetrark, ana a John e ere ana hahia Herodias hue
- 20 a asine, na hahie waluola tataala a Herod e qaoi, e hei sapeii lou ana leu ie uri e hoosia John laona nume hoo.
- 21 Oto qaolana e lae urini, uri maholo lotomaailana ahutana *mala* e haro lae mano, na lotomaailana Jesus
- 22 e lae mano lou, ne maholo e arenai, salo kosi euhora, na Lioa Maai e siho hou ilenine, e too sapena e lio mala hiroiku, na mei wala e loho mai urei leni, e teuri, Kaleku ni ioe *mane* maai ineu; nou lai lio saetooamu.
- 23 Na a Jesus ienini e talaai haausuli na e olu awalai helisi ana, na ineii (*mala* kire unue) kalena Joseph,
- 24 kalena Heli, kalena Matthat, kalena Levi, kalena
- 25 Melchi, kalena Jannai, kalena Joseph, kalena Mattathias, kalena Amos, kalena Nahum, kalena Esli,
- 26 kalena Naggai, kalena Maath, kalena Mattathias,
- 27 kalena Semein, kalena Joseh, kalena Joda, kalena Jonan, kalena Rhesa, kalena Serubbabel, kalena
- 28 Shealtiel, kalena Neri, kaleni Melki, kalena Addi,
- 29 kalena Kosam, kalena Elmadam, kalena Er, kalena Jesus, kalena Eliaser, kalena Jorim, kalena Matthat,
- 30 kalena Levi, kalena Simeon, kalena Judas, kalena
- 31 Joseph, kalena Jonam, kalena Eliakim, kalena Melea, kalena Menna, kalena Mattatha, kalena Nathan,
- 32 kalena David, kalena Jesse, kalena Obed, kalena
- 33 Boas, kalena Salmon, kalena Nahshon, kalena Amminadab, kaleni Arni, kalena Hesron, kalena Peres,
- 34 kalena Judah, kalena Jakob, kalena Isaak, kalena
- 35 Abraham, kalena Terah, kalena Nahor, kalena Serug, kalena Reu, kalena Peleg, kalena Eber, kalena
- 36 Shelah, kalena Kainan, kalena Arphasahad, kalena
- 37 Shem, kalena Noa, kalena Lamek, kalena Methuselah,

kalena Enok, kalena Jared, kalena Mahalaleel, kalena
38 Kainan, kalena Enos, kalena Seth, kalena Adam,
kalena God.

4

1 Na a Jesus e honu oto ana Lioa Maai, kosi oli
mei *maanie* i Jordan, na tolalana e lae ana Lioa Maai
2 laona hanue sala e hai awalai *dine* e liue, malaahona-
lana esi lae ana a qelu eroero. Na e kaa *nau* hikana
na me ola ana mui *dine* *neena*: na kire haro *mano*, esi
3 hiolo. Na a qelu eroero e teuri hunie, Uri oko nei
4 Kalena God, oke unue hau ie kei nei hoi bread. Tae
a Jesus e alامية uri, Usulana e lae oto uri, Inoni saa
5 mauri eni bread hahaiteli. Ne esi tolea tae, ko
talana haatainie lauae hunie ahutana mu alahana
6 ana walumalau. Oto a qelu eroero e teuri hunie,
Nekei niie namue ahutana nanamana ie, na manikulu-
haani lou: ana toliasilana e lae oto hunieu; na noko
7 niie taau hunie ini saeku e toohie. Aena *neena* uri
oko pouruuru hahieu, *ne* kei nei toolamu oto haliite.
8 Oto a Jesus e alامية ko teuri hunie, Usulana
e lae oto uri, Oke pouruuru hahia Lord God ioe,
9 na oke palopaloa tai *ineii* haliite. Oto e tolea taau
i Jerusalem, kosi haauresie i pipisine nume maai, kosi
10 teuri hunie, Uri o ko nei Kalena God, oke dio toli hoi
leu: ana usulana e lae oto uri,

Kei haatolanainie mu angel *ineii* nemue, huni kire
ke kinetainio:

11 na lou uri,

Ana nimada kire ke talaahuao.

Mane aemu e toolupu ohe ana *na* hau.

12 Na a Jesus e alامية ko teuri, Usulana e lae oto
13 uri, Oke suuri malaahonana Lord God ioe. Na
a qelu eroero e hele *mano*a ahutana malaahonalana,
esi hoalai keu *maanie*.

14 Na a Jesus e oli hao inunuhaana nanamana a Lioa
15 hai Galilea: na tarohana e taro isulie ahutana hanue
kelikelie. Na e haausuli ana mui nume ni ruru ikire,
16 na kire mani soi haamanikulua. Na e lai hule i

- Nasaret, leu e paine kau ana: na mala tolahana oto e sili weu i nume ni ruru ana dine sabbath, na e ure
- 17 huni sai book. Oto kire niie hunie na book a Isaia na prophet, na e huesie book ana leu usulana e lae oto ana, uri,
- 18 Lioa a Lord ne ileniku,
 Ana e suhieu huni laeli wala ana tataroha diana hunie kira maitale:
 E usuneinieu huni tarohainie toliasilada muini kire tola mauri ada,
 Na lio alihoinie hunie kira ulu
 Huni luhesire kira maelupue,
- 19 Huni tarohainie halisi a Lord ni hele konilana.
- 20 Oto e nukumie lou book, esi niie hunia palopalo, esi io hai ano: na maana ahutana mala ana nume ni ruru
- 21 e mani tootoomaie oto. Na ko aehota ere hunire uri,
- 22 Isiirini ie haaoailana mu usuusu ie i elinemi. Na kire mani unu haaoaie kire ko panatainie mui wala ni niine e isitaa maanie nidune: na kire si teuri, Ni, uri
- 23 kaa kalena Joseph ni ienini? Oto e teuri hunire, Iomu omu ke tohunei unue hunieu mei wala ni alahuune ienini uri, Mane kurekure, oke haaurio oto: waluola iemi ronoa uri qaolana e lae hai Kapernaum, oke qaoi
- 24 noone lou ileu ana hanue ioe ienini. Oto esi teuri, Toohu noko unue huniomu uri, Takuhilana iteitana
- 25 na prophet saa lae ike ana hanue ineie. Na toohu noko unue huniomu uri, Mui nao hune i Israel ana qonina Elija, maholo kire hele hahie salo e olu helisi peie ono
- 26 warowaro, na hiolona paine e tolea ahutana hanue; na usuneinilana Elija kaa lae ike saana naini hikada, tae i Sarepta, hai henue i Sidon, saana naeta keni nao
- 27 ileune. Na mui tou hune i Israel ana qonina Elisha na prophet; na iteitana naini hikada kaa mola ike,
- 28 tae a Naaman ini ni Suria hahaiteli. Na saeda kosi
- 29 meni honu ani saewasune, ana kire ronoa waluola ienini; oto kire taelai, kire kosi lai asie maanie hulume, kire si lai tolea wai rihue, tohulana hulume
- 30 ikire ana, huni haatataqelue hai leune. Tae e ahutata oto i matolada esi hoalai.
- 31 Na ko lae hai Kapernaum, hulume i Galilea. Na

- 32 e haausulire kau ana dine sabbath : na ikire pana-
 33 tainie haausuline ineie ; ana walana e saka. Na
 naeta inoni wai nume ni ruru neena lioa madamada
 ne ana ; oto e awaraa ana mei wala paine, ko teuri,
 34 Aiaa! na mei taa oalamami na oalamu, Jesus ini ni
 Nasaret? uri o lae mai huni deu tekelainiemi? Ineu
 35 nou manatainio oto, ioe ini maai a God. Na a Jesus
 e ereana, ko teuri uri, Rohu oto, oke isitaa maanie.
 Oto lioa e ladamainie iano i matolada, oto e isitaa
 36 maanie, tae e kaa dau aela ana ike. Na anena e mani
 deu raelu mano, oto kire mani wala maraada, kire
 teuri, Mei wala uritaa ni ie? Ana ko haatolanainie
 mui lioa madamada ani sakana na ani nanamana, ne
 37 kire ko isiisitaa oto. Na tarohana e hou lilikeli ana
 ahutana hanue kalikelie.
- 38 Na e taelai maanie nume ni ruru, esi lai sili i numa
 Simon. Na a keine a hunaona Simon maena mama-
 39 dali ko tolea ; na ikire haatohue talana. Oto esi ure
 oromai hahie, kosi ereana maena mamadali neena ;
 oto ko eia maanie : na lauae e taelai, ko raretainire
 40 oto. Na e apai sato oto, na ahutana na muini e
 manatainie mui maemaea mui maela haaopai e
 taqaosire kau kire ko tolera mai saana ; na e mani
 41 qaora ana nimana, ko haaurire oto. Na mui lioa ni
 orahaa e loutaa maanie muini hune, kire ko awaraa ana
 mei wala uri, Ioe oto Kalena God. Na e ereada, e kaa
 maaire ni ere, aena kire manatainie oto uri neii a Christ.
- 42 Na e dani oto, esi isitaa ko lai laona hanue sala :
 na mala hune e sio isulie, na kire lae hulaana, kire
 43 kosi deu ni hele hahie, mane lae maanire. Tae peenie
 e teuri hunire, Leu i sapeku huni laeliwala ana
 tataroha diana ana alahana God hunie mu hulume
 aopa lou : ana usuneinileku e lae hunie me olana.
- 44 Na ko laeliwala tarasi laona mui nume ni ruru i
 Galilea.

5

- 1 Oto qaolana e lae urini, uri mala e ure suusuie
 kire ko qaaronoisulie walana God, na ineii e ure i

- 2 reune iqe i Genesaret; na e leesie ro iola e dau i reune iqe: na kira weeweesi e siho maanii, ko haa-
- 3 lanai mu huo ikire. Na e taelie naeta iola hikenī, iola a Simon, na e haatohue ana huni ke kele dau su weu laona iqe. Na e io iano hai laona iola esi haausulie
- 4 mala. Na e ere mano esi teuri hunia Simon, Dau su weu laona lama rorodo, oke atonie huo iomu huni
- 5 weeweesi. Na a Simon e alamie ko teuri, Haasuli, melu esu heideniei, na melu kaa kele weesi iteitana
- 6 na me ola: tae isulie walamu neke atonie lou. Na ikire teurine oto, kire si wei hahie mu ie hune; na huo
- 7 ko nana oto ani; oto kire alaqaau hunie malahude ana naeta iola neena, huni lae wai peire. Na kire lae wau, kire si onimei haahonue ahutana ro iola, na ro
- 8 iolana e ore dodo oto. Tae a Simon Peter e leesie, na e ladamai iano isulie uruuruna Jesus, ko teuri, Oke hoalai maanieu, ana ineu mane ni orahaa, Lord. Ana
- 9 anena e daue na ikire ahutana na muini lou peie, hahie koruhei ie hune kire wai hahii; alitana lou a
- 10 James na a John, mui kalena Sebede, ro malahuna Simon. Na a Jesus e teuri hunia Simon, Mane o
- 11 maumeu; talimaa ienini oke weeweessie mu inoni. Na ikire okea mu iola ione, kire si tolipuri ana tootoolada, kire kosi lului sulie oto.
- 12 Na qaolana e lae urini, uri maholo e io ana naeta hulume, lio kau, na eta maneileune sapena e honu eni osa; na e leesia Jesus, ko lai ladainie maana, esi haatohu ana, ko teuri, Lord, ana saemu ke urine, o saka
- 13 taane huni haarereau. Oto e susueinie nimana, ko hele wau ana, kosi teuri, Saeku taane urine; haarerealamu ke lae lou. Na lauāe mu osa e tolani mola oto.
- 14 Na e ereana mane unue hunie naini: tae oke hoalai oke haatainio saana priest, na oke toto ahuio ana o rerea lou, mala a Moses e haatola ana, huni unu haaoaine
- 15 nada. Tae peenie tarohana e taro maanie holai nao itehulaana: na mala hune e aheahelidu mei huni ronoa, na hunie haaurilada maanie taena na maela.
- 16 Na e hoalai maanire tai laona hanue sala, e arearenai.
- 17 Na qaolana e lae urini, uri e haahaausuli ana naeta dine; na mui Pharise na muini e haausuli ana mu

- haatolana kire io karaini, kire uraana taena na hanue
 i Galilea na i Jerusalem : na sakahaana Lord peie
 18 huni haaurire. Na lio kau, kire ko anainie mai ilenine
 hulite naini e loku : na kire lapasie huni tolea tai
 19 nume, na huni neie honosie naona. Na kaa lio
 tooana ike kire ke tolea uritaa tai nume aena mala e
 hune, oto kire si hane tai koluhana nume, kire si ukue
 hou tahaunudara ana mui raho peie hulite i matolada
 20 i naona Jesus. Na a Jesus e leesie hiwalaimoline
 ikire, kosi teuri, *Mane* ie, kire saeiasie oto mu orahaa
 21 ioe hunio. Oto mu haausuli na mui Pharise e aehota
 looloonai i saeda, kire ko teuri, Uri atei ni ienini ko
 ere tauteu urine? Atei ni e saka huni saeasi orahaa,
 22 tae a God hahaiteli? Na a Jesus e manatainie
 loonaine ikire, esi alamire ko teuri hunire, *Na* mei taa
 23 ni omu ko looloonainie i saemiu? *Neitei* leu e *mama-*
dau? Huni unulana uri, Kire saeiasie oto mu orahaa
 ioe hunio; wa huni unulana uri, *Taelai*, oke lai
 24 aweawe? Tae hunie omu ke manatainie uri Kale ni
 inoni e saka mai ano ileu huni saeasilana orahaa (*ne*
 esi saro teuri hunia loku), Ineu noko unue hunio,
 25 *Taelai*, oke suluie hulitemu, oke lae tai nume ioe. Na
 lauae e taelai i matolada, e sulue ola e enoeno ilenine,
 esi lae oto i nume *ineie*, pei ko soi haamanikulua
 26 God. Na *anena* e mani deuraelu, na kire kosi soi
 haamanikulua God; na kire mani honu ani *meune*,
 kire ko teuri, Anoa ni *neena* kolu leesie i siiri.
 27 Na *mazo* urine e isitaa, na ko leesie ini e totola too-
 ha, satana a Levi, e io ana leu ni neinei tooha, kosi teuri
 28 hunie, Oke luluiisulieu. Na e tolipuri ana tootoolana,
 29 esi taelai ko luluiisulie. Na a Levi e dau *neuhe* hunie
 i nume *ineie* : na kira totola tooha *hune* na mu heluini
 30 heiaopai lou e eno ruru peie hunie *naune*. Na mui
 Pharise na mu haausuli hikada kire saeunuhire mui
 gaaronoisuli *ineie*, kire teuri, E ue iomu ko *neu* na ko
 31 inu ruru peira totola tooha na kira orahaala? Oto a
 Jesus e alamire ko teuri, Muini e aailaa e kaa hari-
 hunie *mane* kurekure; tae peie muini ko maemae
 32 Nou kaa lae ike mai huni haraie kira odotai tae
 33 peie kira orahaala hunie kire ke onisae. Na ikire ko

- teuri hunie uri, Mui qaaronoisuli a John ko oloolonau, na ko eieitanai; na e urine lou muini mui Pharise;
- 34 tae muini ioe ko neuneu ko inuinu. Na a Jesus e teuri hunire, Uri omu kei qaora memela ana numa maena e tola hue huni kire ke olonau, maholo a poro
- 35 e tola hue ne ue peire? Tae qoni kei siho; ne maholo taasilana poro e tola hue kei lae maanire, ne kire kesi
- 36 oloolonau taane ana mu dine ena. Oto e hai unue lou mei alahuune hunire e teuri; Naini saa hakasie ike na leu maanie tooni haalu hunie ke loamenaa lahui tooni ana; ana ko teurine, kei hakasie oto ini haalu, na mei loamena ana ini haalu neena saa loko ike peie
- 37 ini lahu. Na naini saa dedeie wine haalu laona mu atea teetei poo lalahue; ana kei urine, wine haalu kei poo hitelie mu atea teetei poo neena, na kei ahe
- 38 mano, oto mu atea teetei poo kei aela oto. Tae dedeilana wine haalu laona mu atea teetei poo
- 39 haalu. Na naini e inuhie oto wine holai nao saa harihunie ike wine haalu : ana ko teuri, Ini holai nao e diana ena.

6

- 1 Oto qaolana e lae urini ana naeta dine sabbath, uri e liu ilaona mu hohola ni korn; na mui qaaronoisuli ineie e huhusie mui bunui korn, kire kosi neui, kire
- 2 ko nanalai ana nimada. Tae mui heluini ana mui Pharise e teuri, Na taa ni omu ko qaoa ola kaa
- 3 adona haatolana huni qaoa ana dine sabbath? Na a Jesus e alamire ko teuri, Omu kaa unue noone leu ie, na mei taa ni a David ni e qaoa kau, ana maholo e
- 4 hiolo, ikire na muini lou peie; ana e sili tai numa God, e da mui bread kire koni akau e nau, na e hei niie lou hunie muini peie; na e kaa adona ike haato-
- 5 lana huni neui tae e adona mui priest haliite? Na e teuri hunire, Kale ni inoni ineii oto lord habie dine sabbath.
- 6 Na qaolana e lae urini ana naeta dine sabbath lou, uri e lai sili i nume ni ruru e haahaausuli: na naeta
- 7 inoni ileune nime i qaloqalona e heko. Oto mui

- haausuli na mu Pharise e toomaie, uri ohe kei
 haaurie ana dine sabbath wa haike; uri huni lio
 tooana na me ola huni kire kesi qelu wala ilenine
 8 itehulaana. Tae e manatainie saeda; esi teuri hunie
 ini nimana e beko uri, Taelai, oke ure haadai i
 9 matolakaelu. Oto e taelai esi ure haadai weu. Na a
 Jesus esi teuri hunire, Noko dodolosi emiu, ohe
 e adona mu haatolana huni hele diana ana dine
 sabbath, wa huni hele aela? huni haaurie naini wa
 10 huni seunie? Oto e toomairaelu mano, esi teuri
 hunie manena, Oke susueinie nimemu. Oto e susue-
 11 inie: na nimana e qieqiala lou. Tae ikire honu ani
 saewasune; pei kire ko meni wala uri kire ke qaoa na
 mei taa hunia Jesus.
- 12 Na qaolana e lae urini ana mu dine ienini, uri e
 loutaa tai tolona hanue hunie arenaine; na e arenai
 13 heideniei hunia God. Na e dani oto, esi haraie mui
 qaaronoisuli ineie saana: esi lio hunie awala mana
 14 rue hikada, na e hei harainire lou uri mu hurulaa; a
 Simon, e harainie lou uri a Peter, kererue a Andrew
 15 asine, a James na a John, a Philip na a Bartholemew,
 a Matthew na a Thomas, a James kalena Alphaeus,
 16 na a Simon sailana uri a Selotes, a Judas kalena
 17 James, na a Judas Iskariot, ini oto e qeloa; na e
 siho toli tararuru peire na e ure ana me ote, na
 pulita hune hikana mui qaaronoisuli ineie, na mala
 hune urei Judea na Jerusalem, na urei hatalea asi i
 Tur na i Sidon, kire lae wau huni ronoa na hunie
 18 haaurilada maanie mui maela ada; na e haaurire
 19 muini mui lioa madamada ko teuneinire. Na ahuta-
 na mala e daudeu huni hele i sapena: ana nanamana
 e loutaa maanie, e mani haaurire mano.
- 20 Na e hahurei maa takoie mui qaaronoisuli ineie,
 ko teuri, Deidehi omu kira maitale: ana toolamiu
 21 oto ana alahana a God. Deidehi omu kira hiolo ana
 maholo ie: ana iomu kei pote. Deidehi omu kira
 naranara oto ana maholo ie: ana iomu kei mesi.
- 22 Deidehi omu maholo mu inoni kei ninidu upu
 huniomu, na kei opa iomu maanire, na kei ere
 tataalasiomu, na kei itaa satamiu uri kire aela itehu-

- 3 laana Kale ni inoni. Omu ke ileilenimae ana dine ena, omu ke rikerike ani saedianana: ana lio kau, waaitemiu e lai peine ilezi: ana alitana noone lou
- 24 mu amada e qaoqaoi hunie mui prophet. Tae ama-amasilemiu kira *mai!* ana iomu hele oto ana haasae-
- 25 dodolamiu. Amaamasilemiu kira pote oto ana maholo ie! ana iomu kei hiolo. Amaamasilemiu kira *maimesi* ana maholo ie! ana iomu kei saehu pei tako.
- 26 Amaamasilemiu maholo taena *na* inoni ke ere diana huniomu! ana alitana noone lou mu amada e qaoqaoi
- 27 hunie mui prophet eroero. Tae noko unue huniomu kira qaaqaarono uri, Manatamiu ke diana hunire mui maeloona iomu, omu ke helehele diana hunie *na*
- 28 muini ko *ninidu* upu huniomu, omu ke paalahera *na* muini ko ere ni heiuwesine huniomu, omu ke ei-
- 29 eitanai talana muini ko teuteuneiniomu. Naini ko hidelie papalimu oke huisie lou hunie *naeta* poo ni papali, *na* naini ko da tooni ni efuhi ioe *maanio* oke
- 30 suuri saenia lou tooni ni ninime ioe *maanie*. Oke niinii hunie taena *naini* ko sukaamu; *na* ana *naini* ko taasie toclamu *maanio*, oke suuri sukaa alihoi lou
- 31 ana. *Na* mala saemiu ko oo ana *na* moola uri *mala* ke qaoi huniomu, iomu noone lou omu ke teurine
- 32 ani hunire. Tae ana manatamiu ko diana hunie *na* muini manatada e hei diana lou huniomu, *ne* kesi paalaha omu uritaa ena? ana kira orahaala noone manatada e diana hunie *na* muini manatada e hei
- 33 diana lou hunire. *Na* ana iomu ko helehele diana hunie *na* muini ko hei helehele diana lou huniomu, *ne* kesi paalaha omu uritaa ena? ana kira orahaala
- 34 noone ko tete urine. *Na* ana iomu ko niinii toto kau hunie *na* muini omu ko maohire huni kire ke suuola lou huniomu, *ne* kesi paalaha omu uritaa? ana kira orahaala noone lou ko niinii toto hunie kira orahaala, hunie kire ke hei suu ola lou mala e ado.
- 35 Tae manatamiu ke diana hunie mui maeloona iomu, *na* iomu ke helehele diana hunire, *na* iomu ke niinii toto, *na* maohine ke suuri moumou emiu; *na* waaitemiu kesi peine itehulaana, *na* iomu kesi nei kalena Ini e Liutaa; ana manatana e diana hunie

- na muini kaa paalahea na hunie kira tataala lou.
- 36 Manata ni amasine ke io amiu, mala manatana
- 37 Amamiu manata ni amasine oto. Na mane omu leilei, hunie kire ke suuri leilei omu lou : na mane omu leilei too, hunie kire ke suuri lei too amiu : omu
- 38 ke luhesire, ne kire kesi hei luhesi omu lou : omu ke niinii, ne kire kesi hei niinii lou huniomu ; totohota diana, na pilinilana hou, kire kutaa na e honu malini oto, neilana kesi lai roromiu. Na totohota omu ko totoho ana, ne kire kesi totoho lou huniomu ana.
- 39 Oto e hei unue alahuune hunire uri, Ohe ulu ke naona lou naeta ulu ? uri kererue saa mani domu hou
- 40 hai keline? Ini qaaronoisuli e kaa liutaana ike ini haausuli : taena naini maholo e mouqeli oto ne kesi
- 41 urihana ini haausuli ineie. Na na taa ni oko ili leesie nanaai ola ilaona maana asimiu, na o kaa neineisae ana rotoi dano laku ilaona maamu ne?
- 42 Wa oke ere uritaa hunia asimiu uri, Asiku, o ke toliasieu keu hunie neke susu asie nanaai ola maanie maamu, na oto o kaa leesie rotoi dano laku i maamu ne? A dau hahota, oke holai taasie rotoi dano laku maanie maamu ne, purine osi lioasie susu asilana
- 43 nanaai ola maanie maana asimiu. Ana e kaa dano diana oto oo ke hunu eni huehuei dano aela ; na lou e kaa dano aela oto oo ke hunu eni huehuei dano diana.
- 44 Ana manatainilana taena na dano kei lae ana huehuana. Ana kire saa huhu fig ana na pupulisi poo, wa
- 45 kire ke huhu vine ana na walo kaukeu. Inoni diana ko haatainie dianahaana moola maanie leu talai ola diana wai saena ; na inoni tataala ko haatainie tataalahaana moola maanie leu talai ola tataala wai saena : ana a wawa ko haatainie moola a sae e honu eni.
- 46 Na na taa ni omu ko saieu uri, Lord, Lord, na oto
- 47 iomu kaa sulu isulie walaku? Taena naini ko lae mai sieku, na ko ronoa walaku, pei ko sulu isulie,
- 48 neke alahuuneinie huniomu uri e urihana atei : e urihana oto na inoni ko tohu nume, ko elihei kokoro, ko neie poopootana ilenine hau : na kone e kone mai, e halolo ana nume neena, na e kaa kutaa ike : ana
- 49 isulie kire tohu diana ana. Tae ini ko rono, na kaa

sulu isulie, ineii e urihana na inoni e tohu nume ilenine makana hahaiteli, e kaa too poopootana ike; oto kone e halolo ana nume neena, oto e aoho lauae; na aohona neena e tohunei peine.

7

- 1 Oto e unu manoi ahutana mui walana i elinana mala, esi lai sili i Kapernaum.
- 2 Na konikonihe naeta mane kenturion ko mae, tatahana oto huni ke mae oto, na saena e la otoi toohie.
- 3 Na e ronoa tarohana Jesus, esi usuneinie mu helui rato hikana mui Judea taau sulie, na e haatohu ana
- 4 huni ke lae taau ke haaurie konikonihe ineie. Na ikire hule oto saana Jesus, kire kosi haatohu wainiini ana, kire ko teuri, E adona oto leu ie oke qaoa hunie :
- 5 ana manatana e diana hunie komu ikie na e tohue
- 6 nume ni ruru huniemelu. Na a Jesus ko hekusire oto. Na maholo e hule oto kaa haataulie ike nume, oto mane kenturion neena e usuneinie mu helui malahune honosie, pei e teuri hunie, Lord, mane o haaweoo : ana nou kaa malisine uri oke lai sili i nume
- 7 ineu : aena neena nou kaa unue uri nou melisine laena honosio : tae oke ere mola makule, hunie kele
- 8 mau ineu kei aailaa lou. Ana ineu noone lou na inoni i melutana naeta mu inoni haharai, na naeta mu helui soldier taane noone i meluteku : na noko unue hunie ini ie uri, Lae taau, na kei laelae oto ; na lou hunie naeta ini uri, Lae mai, na kei lae oto mai ; na hunie konikonihe ineu uri, Oke teuri, na kei teurine
- 9 oto. Oto a Jesus e ronoa waluola ienini, kosi panatainie, kosi teuri hunie muni e luluisulie uri, Noko unue huiomumu uri, nou kaa lio tooana ue na hiwalaimoline ke paine urini, haike oto, na i Israel haike lou.
- 10 Oto mui hurulaa neena kire oli lou tai nume, kire si lio tooana konikonihe neena e aailaa lou.
- 11 Na qaolana e lae oto urini, uri ana naeta dine i hahona, e lae ana hulume satana i Nain; na mui
- 12 qaaronoisuli e hakusie, na mala hune lou. Na e

- karainie maai para ana hulume, na lio kau, kire ko anainie rae ana naini, taataa mela moutei, na nikana na nao : na mala hune uraana nume neena e hakusie.
- 13 Na a Lord e leesie, esi amasie, ko teuri hunie, Mane
 14 o naranara. Oto e karainie wau ko hele ana houhou : na mala e anai e ure hahuroto. Oto ko teuri, Saana-
 15 une, noko unue hunio, Oke taelai. Oto rae e tae, ko
 16 aehota ere. Oto e toliasie hunia nikana. Na maune e daure ahutada : na kire ko soi haamanikulua God, ko teuri, Na prophet liutaa e taelai i matolakaelu : na
 17 lou, God e maatolie mu apoloa ineie. Na me wala ie raranana e taro ana ahutana Judea, na ana ahutana mu henue kalikelie.
- 18 Na mui gaaronoisuli a John e unue waluola ienini
 19 hunie. Oto a John e haraie ro gaaronoisuli ineie saana, esi usuneinirerue taau sulia Lord, peie e teuri, Ioe ni oto ini kei lae mai, wa melu kei saro maohie
 20 ue naini aopa? Oto ro inine e hule saana, ko teuri, A John a Lotomaai e usuneinimere siemu, e teuri, Ioe ni oto ini kei lae mai, wa melu kei saro maohie
 21 ue naini aopa? Oto ana maholoi sato neena e haaurie mui hune maanie mui mamaelaana na maanie mui selune, na maanie mui lioa tataala; na e
 22 niie hunie mu ulu hune hunie kire ke lio lou. Na e alamirerue e teuri, Moro ke lae moro ke unu i saana John ana moola moro ko ronoi na oto moro ko lesii: uri mu ulu ko lio oto lou, na mui rarasi ko laelae diana oto, mui tou ko mola oto, mui puzu ko rorono oto, na mui rae ko taelai lou, na laeliwalana
 23 ana tataroha diana hunie kira maitale. Na deidehie
 24 ini kaa lio tooana ola ni tataro ineie aku. Na mu hurulaa a John e hoalai oto, nea Jesus esi talaai ere hunie mala ana a John uri, Na mei taa ni omu isitaa taau laona hanue sala huni leesilana? ohe
 25 rade e anulei tarau ana oru? Wa na mei taa ni omu isitaa taau huni leesilana? ohe inoni e tooni eni tooni melumu? Lio kau, mala e tooni eni tooni leuleunie, na ko neuneu diana, kire ko ooo i nume mu
 26 inemaui. Wa na mei taa ni omu isitaa taau huni leesilana? Ohe na prophet? Nei teuena, noko unue

- 27 huniomu, na e liutaana oto mui prophet. Ineii ienini
usulana e lae ana uri,
Lio kau, noko holai usuneinie hurulaa ineu wai
naomu, ini kei salea tala ioe hunio.
- 28 Noko unue huniomu, E kaa naini oto oo peira huta
ani keni huni ke alaha liutaana John : tae naini ko la
- 29 otoi *meimei* ana alahana ni leni e alaha liutaana. Na
ahutana mala e ronoa na kira totola tooha, e lei ana
God uri e odotai, ana lotomaailada e lae oto ana John.
- 30 Tae mui Pharise na mu haausuli e leledie nada
- 31 loonaine a God, ana lotomaailada e kaa lae ana. Tae
nekei alahuuteinie mu inoni ana qaune ie ani taa, na
- 32 ikire urihana na taa? Ikire kire urihana *memela* kire
io ana heraiusine, kosi soisoi weu hunie muini oada,
kire ko teuri, Melu uhiuhie au huni omolu, na molu
kaa mae hahie ; melu tatako huniomolu na molu kaa
- 33 naranara isulie. Ana John a Lotomaai e lae mai, kaa
nauneu bread wa ke inuinu wine ; na iomu omu si
- 34 teuri, Lioa ni orahaa *ineii* i saena. Kale ni inoni e
lae mai ko *neuneu* na ko inuinu ; na iomu omu si
teuri, Lio kau, ola nauhana na inulana e paine, mala-
- 35 hune kira totola tooha na kira orahaa ! Tae leilana
saenanaune kei lae ana ahutana mu kalena uri e odotai.
- 36 Na naini hikana mui Pharise e haatohu ana huni
ke nau peie. Oto e sili tai numa Pharise neena, na e
- 37 eno huni *neune*. Na lio kau, naeta keni ana hanue
na e orahaala ; na e manatainie uri e eno huni *neune*
i numa Pharise neena, oto e tolea mai kaokao hau
- 38 laqi ni suu ilalona, na e ure i purine isulie aena, e
naranara, ko talaai haamedoa aena ani wei urei
maana, esi hulo aate ana uhune, peie ko nonoie aena,
na ko suuhie ana laqi ni suu neena. Oto Pharise e
haraie neena maholo e leesie, esi ere uri i saena,
A mane ienini ana *ineie* na prophet, haala ke mana-
tainie keni ie e ue ko hele i sapena, ana neii e
- 40 orahaala. Oto a Jesus ko alamie ko teuri hunie,
Simon, na me ola aku neke unue hunio. Oto *ineie*
- 41 uri, Haausuli, oke unue mone. Naeta mane toitoliiasi
tooha na e ro mane e haaroroairerue hunie ; mei
roroana ilenine naini e lime tanalai penny, na ilenine

42 ruana e lime awala. Na e kaa iteitana *na* meola
 adarue huni suuola ana, oto e mani saeasie *mano*
 huni rerue. Hoe, atei ni hikedarue ke manata diana
 43 liutaa hunie itehulaana? A Simon e alamie ko teuri,
 Ineii ohe *neena* e saeasie moola hune hunie. Oto esi
 44 teuri hunie, O ere too oto ni *neena*. Na e aliu habia
 keine, na e teuri hunia Simon, Ni, oko leesia keni ie?
 Nou sili tai nume ioe, na o kaa niie ike *na* mei wei
 hunie aeku; tae kei taa ie e talei haamedoa aeku ani
 45 wei urei maana, esi hulo ate ana uhune. Ioe o kaa
 nonoieu ike: tae nou sili mei na kei taa ie kaa
 46 moumou eni nonoie aeku. Ioe o kaa suuhie qauku
 ike anī rumu: tae kei taa ie e talei suuhie aeku ani
 47 laqi ni suu. Aena *neena* noko unue hunio, Mu
 orahaa *ineie*, kire hune na tae saeasileni e mani lae
 oto; ana manata dianana liutaa *ne* ana; tae saeasi-
 lana *na* moola kaa hune kei lae hunie *naini*, *ne*
 48 manata dianana *ineie* saa paine ike. Oto e teuri
 49 hunie, Saeasilana mu orahaa ioe e lae oto. Na muini
 e eno peie huni *neune* e talaai ere i saeda uri, Atei ni
 50 ienini ko saeasi orahaa noone? Na e unue hunia
 keine, Hiwalaimoline ioe e haaurio oto; lae ani
 henuelamana taau.

8

- 1 Na ana mui dine i haho qaolana e lae urini, uri e
 laehie mu huilume na mui *punui* nume, ko laelaeli
 wala na ko tarohainie tataroha diana ana alahana a
- 2 God, na kira awala *mana* rue peie, na mu helui keni
 lou haaurilada e lae kau *maanie* mui lioa ni orahaa
 na *maanie* mui *mamaelaana*, a Mary sailana uri
 Magdalene, e hiu lioa ni orahaa e loutaa kau *maanie*,
- 3 na a Joana hua Kousa, a lio isulia numa Herod,
 kiraelu a Susana, na *na* muini hune lou, kire ko
 raretainire ana toolada.
- 4 Na *mala* hune e ruru, na muini uraana taena na
 hanue e loko oto isulie, oto e ere ni alahuune e teuri:
- 5 Naeta ini ko tatataai lite e isitaa uri huni tataainie
 mui lite *ineie*: na ana maholo ko *tatataai*, mu helui

- lite e usu i reune tala ; na urileni oto, na mui menu
 6 ni leni e nau. Na naeta mu helui lite e usu ilezine
 mei heuheue ; na e qito tae, oto e hei nunulu lou, ana
 7 mei makana wai haike. Na naeta mu helui lite ko
 usu i matolana mui walo kaukeu ; oto mui walo
 8 kaukeu e taelai tararuru peii, kire ko melusii. Na
 naeta mu helui lite e usu ilaona me ano mola ; oto
 kire ko ehu kire ko hunu tanalau oto. Na e ere urini
 oto kosi ere paine uri, Ini ko too alinana huni rono, ke
 rono oto.
- 9 Oto mui qaaronoisuli ineie ko dolosi ana uri alahuune
 10 ie e lai uritaa. Oto kosi teuri, Niilana e lae oto huni
 omu uri huni manatainie moola e asa ana alahana a
 God : tae hunie muini aopa ani alahuune ; uri huni
 kire ke suuri lio ani liona, na huni kire ke suuri saiola
 11 ani ronona. Hoe, me alahuune e lae uri ; Mui lite
 12 walana God. Na na muini i reune tala muini e rono
 oto ena ; oto a gelu eroero ko lae mai, na kosi leue
 mui wala maanie saeda, uri hunie kire ke suuri
 13 hiwalaimoli hunie haaurilada oto. Na na muini
 ilenine mei heuheue muini e rono oto ena, na ko hele
 maemae oto ana mei wala ; tae e kaa imiimini ike ada,
 kire ko hiwalaimoli haawali mola, na ana dine ni
 14 malahonalada kire kosi duue alihoi. Na na muini e
 usu i matolana mui walo kaukeu, muini e rono oto
 ena, na oto isulie laelada mu ola ni haamauo na tarie-
 olana ana maurihe ie pei ilenimaena hahie ko apeape
 15 honosire, oto kire ko mamasui eni hunune. Na na
 muini ana me ano mola, muini e rono pei sae manola
 diana ena na kire si hele mautaa ana, na kire kosi ehu
 oto pei maohine susutoo.
- 16 Na naini saa erehainie na light, huni esi qaohainie
 na maraohu hahie, wa huni neie hahana hulite ; tae
 peie ko neie i talahuliana, hunie na muini ko sili mei
 17 ke leesie raranana. Ana iteitana na meola aluhilana
 e lae ne ni aelilana kei saro lae taane ; na iteitana na
 meola mumunilana e lae na manatainilana kei saro
 18 lae taane na kei haadai taane oto. Aena neena omu
 ke lio talamiu uri omu ko rorono uritaa : ana iteitana
 naini e hele oto nana, kire kei hei nii lou hunie ; tae

iteitana naini kaa hele ue nana, taasilana maanie na meola e unue kau uri e helesie oto nana.

- 19 Oto nikana na mu esine e lae mai saana, tae kire
 20 kaa karainie ike aena mala hune e puli. Oto unulana
 hunie uri, A nikemu na maeni esimu kire ure i sinaha
 21 kire ko sare leesio. Oto e alamire ko teuri hunire,
 A nikeku na mu esiku ie kira ronoa walana God pei
 sulu isulie.
- 22 Oto qaolana e lae urini, uri e taelie iola ana naeta
 dine ana mui dine ena, ikiraelu na mui qaaronoisuli
 ineie ; oto ko teuri hunire, Kolu ke atoholo i reune iqe
 23 poo wau : oto kire tae. Na maholo kire libu neie e
 maahu : na mawasideni e tahararaa ilaona iqe ; na
 24 iola e honu oto ani sulu, na maena oto e karaini. Na
 ikire si nanauhie huni haalioa, kire si teuri, Haausuli,
 Haausuli, kolu ko mae oto. Oto e lio, ko ere ana oru na
 hauli ahe : ne kererue mani moutoli, oto esi lae anie
 25 holaa. Oto e teuri hunire, Neitei hiwalaimoline iomu ?
 Na kire mau pei kire panatainie, ani erena maraada
 uri, Atei ni mane ie, ana ko ere ana oru na iqe, ne
 kererue ko meni rono oto mola ana walana ?
- 26 Oto kire lai arapuu ana hanue mui Gerasa, horana
 27 Galilea. Na e siho ione, na naeta mane e uraana
 hulume ko odoie, mui lioa ni orahaa i saena ; na e kaa
 tooni eni tooni na e tewasie oto, na e kaa oo ike i
 28 nume, tae laona mui kiliqeu heliite. Na e leesia Jesus,
 oto e awara, esi lai ladamai iano i naona, pei mei wala
 paine uri, Na mei taa ni oalaku na oalamu, Jesus,
 Kalena God Ini e Liutaa ? Noko haatohu emu, mane
 29 o haahaamotaahieu. Ana e usuneinie lioa madamada
 uri ke isitaa maania maena. Aena ana e talei leue
 haahune oto : ne kire kinetainie, pei hoosilana ani ieli
 na ani walo hahie aena ; na ko wei mousie mu ieli
 heu ne, ne lioa ni orahaa ko pesie taau laona hanue
 30 sala. Na a Jesus e dolosi ana uri, Atei ni satamu ?
 Oto ineii uri, Legion ; ana mui lioa hune ni orahaa e
 31 sili i saena. Na kire ko haatohu ana mane usunei
 32 asire laona kaline neena e kaa too kaona. Na alaa ni
 poo hune e sude ileune i tolona hanue : na kire ko
 haatohu ana huni maaire huni kire ke sili wai lalo ada.

- 33 Oto e maaire. Oto mui lioa ni orahaa *neena* e isitaa
maania maena, kire si sili ilaona mui poo : na alaa ni
 34 kire ko meni inu oto. Oto mala e haahaanaure e leesie
 meola qaolana e lae kire kosi tehi, kire ko tarohainie i
 35 hulume na lou ana mu henue kalikelie. Oto kire isitaa
 huni leesie meola qaolana e lae ; na kire hule oto
 saana Jesus, kire kosi leesia *maena*, mui lioa ni orahaa
 e isitaa kau *maanie*, e io, e tooni oto, e manata oto,
 36 sulie aena Jesus : oto kire mau. Na mala e leesie kosi
 unue lou hunire ana haaurilana a *maena* mui lioa ni
 37 orahaa e oo kau i saena. Na ahutana mala ana hanue
 mui Gerasa kalikelie ko eitanaie oto huni ke hoalai
maanire ; ana *maune* paine e daure : oto e taelie iola
 38 ko oli oto. Tae a *maena* mui lioa tataala e isitaa kau
maanie e haatohu ana huni ke hakusie oto : tae e
 39 usuneinie wau peie mei wala uri, Oke oli tai nume ioe,
 oke houleinie muola e lai peine *neena* God e qaoi
 nemue. Oto e lae taau, na e tarohainie ana ahutana
 hulumena muola e lai peine *neena* Jesus e qaoi nana.
 40 Na a Jesus e oli oto, na mala e takuhie pei saedia-
 41 nana ; aena kire mani io loosie. Na lio kau, *naeta*
mane satana a Jairus e lae mai, *ineii* naohai *mane* ana
 nume ni ruru : na ko lai ladamai iano i aena Jesus, kosi
 42 haatohu ana huni ke sili i nume *ineie* ; ana kele pule
ineie taataa mela moutei, mala awalai helisi *mana* rue
 ana, na *ineii* ienini ko mae oto, na oto isulie laeha
 mala e ruruhie.
 43 Na *naeta* hue apu raharaha e talei seunie awalai
 helisi *mana* rue oto, na e nii *manoa* ahutana tootoolana
 hunie mala kurekure, tae *naini* kaa haaurie ike, *ineii*
 44 ie ko lae mai i purine, ko kele hele oto mola i totomana
 ana *nonoana* tooni *ineie* ; na lauue apu rararaha *neena*
 45 ko aate oto. Oto a Jesus e teuri, Atei ni e heleaku ?
 Na kire mani ere talihe oto, na a Peter e teuri, ikire
na muini lou peie, Haausuli, mala hune ko talei ruruhio,
 46 na kire puli suuio. Tae a Jesus e teuri, *Naini* ni e
 hele oto aku : ana nou *hineinie* uri *nanamana* e isitaa
 47 *maanieu*. Na a keine e manataine uri e kaa mumuni
 ike, esi lai erieriri mei, kosi ladamai i naona peie ko

- unu tahanainie i naona mala aena na mei taa e hele
 48 ana, na ana haautilana e lae oto uritaa. Oto kosi
 teuri hunie, Kaleku, hiwalaimoline ioe e haaurio; lae
 taau ani henuelamana.
- 49 Maholo ko ere ue, naeta ini e lae mai ure tai numa
 naohai mane hahie nume ni ruru, ko teuri, Kalemua e
 50 mae oto; mane o hei kotaahie lou Haausuli. Tae a
 Jesus e rono, kosi alamie uri, Mane o maumeu: oke
 hiwalaimoli mola haliite, na haautilana kei lae taane.
- 51 Na e lai hulaana nume, tae e kaa maaie naini huni
 ke sili peie, tae a Peter haliite, na a John, kiraelu a
 52 James, na amana keine peia nikana. Na kire mani
 naranara, pei tatakosie: tae e teuri, Mane omu nara-
 53 nara; ana e kaa mae ike, tae ko maahu. Na kire
 masi maanie, ana kire manatainie oto uri e mae oto.
- 54 Tae e hele i nimana, e soi, ko teuri, Mamaa, oke
 55 taelai. Na manona e putoo alihoi, na e taelai oto
 56 lauae: na e unue kire ke nii ana. Na amana na
 nikana e panatainie: tae e ere adarue mane tola
 tahanainie hunie naini ana muola qaolana e lae kau.

9

- 1 Na e haraie mai awala mana rue, na e niie hunire
 sakana na nanamana paraitana ahutana mui lioa
 2 ni orahaa, na huni deu tekelainie mui maela. Na
 e usuneinire taau huni laeli wala ana alahana a
 3 God, na huni haaurie mui maemaea. Oto e teuri
 hunire, Mane omu tolea na meola huni laeha, apaa
 4 suuri, mai suuri, bread suuri, haa suuri lou; na
 ro koat suuri lou. Na omu ko sili laona naeta
 nume, omu ke io susu ileune, na omu ke isitaa
 5 lou maanie ileune. Na oto muini kaa takuhiomu,
 ne maholo omu ko isitaa maanie hulume neena,
 omu ke tataai asie mei makana loho maanie aemi,
 6 hunie ola ni unu haaoaine hahire. Oto kire lae
 kire si laehie taena na hulume, kire ko tarohainie
 tataroha diana, pei kire haahaauri ana taena na leu.
- 7 Na a Herod tetrark e ronoa waluola ie qaolani

- e lae : na saena e puo, ana na muini e unue uri
 8 a John e taelai lou maanie muini e mae oto ; na
 na muini uri a Elija e haatai oto ; na na muini
 9 uri naeta ini hikana mui prophet e taelai lou. Na
 a Herod kosi teuri, Nou taasie oto qauna John :
 tae atei ni ie, noko ronoa muola urine ana? Na
 e daudeu huni ke leesie.
- 10 Na mu hurulaa e oli mei, kire kosi unue hunie
 ana muola kire qaoine. Na e hoara, kosi hoalai
 11 takoie hulume satana uri i Bethsaida. Na mala
 e leesie ne kire si luluissulie : na e takuhire pei
 saedianana, na ko unue alahana a God hunire, pei
 12 e haaurie kira harihunie haaurilada. Na e apau
 oto ; na awala mana rue kire lae mai, kire si teuri,
 Oke unue mala hune ke lae oto, hunie kire ke
 laehie mu hulume na mu henuue kalikelikie, huni
 maahune, na huni heitale neula ada : ana kolu
 13 ana hanue sala ienini. Tae e teuri hunire, Omu
 ke dau neula ada. Oto ikire uri, Pei emelu ileu
 e lime ata hoi bread, na e ro hoi ie ; uri ana emi
 14 kaa lai holi neula ana ahutana mala ie. Ana ikire
 mala e lime molai mane. Oto esi teuri hunie mui
 qaaronoisuli ineie uri, Omu ke haaiosire iano ani pulita
 15 haiaopai, e lime awalai inoni na e lime awalai inoni.
 16 Oto kire si teurine, na kire haaiosire mano iano.
 Oto e helesie lime hoi bread neena, na ro kele
 hoi ie na, esi lio alelena ileni, ko ere haadianaai,
 17 oto ko nisii ; ko nii hunie mui qaaronoisuli huni
 haadoa mala ani. Oto kire mani neu, kire pote :
 oto kire ko onimei konie mu oretai neula ana mu
 neula kire nisii, awalai mei mana rue.
- 18 Na qaolana e lae urini, uri maholo e arenai maraana,
 na mui qaaronoisuli oto peie : oto e dolosi ada,
 19 ko teuri, Mala hune ko unuunueu uri atei ? Na kire
 alamie uri, A John a Lotomaai ; tae naeta mu heluini
 uri, A Elija ; na naeta muini aopa lou uri naeta
 20 ini hikana mui prophet e taelai lou. Oto e teuri
 hunire, Ne iomu, omu ko unueu uri atei ? Na a
 21 Peter e alamie ko teuri, A Christ nana God. Oto
 e ereada, kosi haatolaire mane kire hei unue leu ie

- saana naini; ko teuri, Leu i sapena Kale ni inoni
 22 huni kei sapesalu unumei, na huni leledilana ana
 mui rato ni mane na ana mui naohai priest na
 mu haausuli, na huni seunilana, na huni taelailana
 23 ana olune na dine. Na e teuri hunire ahutada uri,
 Naini ko sare lulu isulieu ne ke haitohea maraana,
 ne ke anainie pou pou ineie suli heidine, kesi lulu
 24 isulieu oto. Ana iteitana naini ko sare kinetainie
 maaurihaana ne kei deu tekelainie oto; tae peie iteitana
 naini ko deu tekelainie maurihaana itehulaaku, ne
 25 kei kinetainie ena. Ana na mei taa diana ni inoni
 kei terie, maala ko hele manoa oto nana ahutana
 walumalau, na kosi deu tekelainie maraana, wa
 26 leine kei too oto ana. Ana iteitana naini kei masa
 hahieu na hahie walaku, ne Kale ni inoni kei masa
 lou hahie, ana maholo kei lae mai ana raranadarue
 na Amana, na ana raranana mu angel maai lou.
 27 Tae noko ere toohu huniomu uri, Naeta mu heluini
 hikana mala e ure ileu na kire saa mami ike ohonana
 maena, na kire kaa saro leesie alahana a God.
 28 Na qaolana e lae urini, uri walune na dine e
 liu hahie e ere urine, ne kosi toleraelu a Peter na
 a John na a James, na ko hanetaa ilenine toloi
 29 hanue hunie arenaine. Na maholo e arenai, ne lio-
 hana maana esi aopa, na mui tooni ineie kire ko
 30 nei huhurerea na ko la otoi wanawana. Na lio kau,
 e ro mane e mani wala peie, a Moses na a Elija:
 31 kererue haatai ana raraa, kererue ko ladoa laelana
 32 tatahana oto huni kei haamanoa tai Jerusalem. Na
 maana Peter e hie na maadarue lou peie: tae maholo
 33 kiraelu lio oto ne kiraelu leesie raranana, na e ro ini
 lou e ure peie. Oto qaolana e lae urini, uri maholo
 kererue hoalai maanie, ne a Peter esi ere uri hunia
 Jesus, Haausuli, e diana nakaclu huni iona ileu:
 hoe, melu ke tohue na olu apaapa; naini nemue,
 naini nana Moses, naini nana Elija: tae e kaa mana-
 34 tainie meola ko unue. Na maholo ko ereere urini,
 mei uru esi siho, ko melusiraelu: na kiraelu sili
 35 laona me uru peie maune. Na mei wala ure mai
 ana mei uru e teuri, Kaleku ni ie, nou lio hunie:

- 36 omu ke tolaana. Na mei wala e loho mano, kiraelu lio tooana Jesus tae ineii maraana. Na kiraelu rohu habie, na kaa unue hunie naini ana mui dine neena na meola hikana muola kiraelu leesii.
- 37 Na qaolana e lae urini, uri kire siho toli urei
38 toloi henue, na mala hune e odoie. Na lio kau, naeta mane ana mala hune e ere paine, ko teuri, Haausuli, noko haatohu emu oke lio habie kaleku ;
39 ana ineii taataa mela moutei : na lio kau, lioa ko tolea, oto ko tolana arai oto : na ko papatainie na hutohuto ko hanehane ana, na ko teitehi asa
40 maanie, ko kumu menamenasie. Oto nou haatohu
41 ana mui qaaronoisuli ioe hunie kire ke sikerainie ; tae e kaa madausire oto. Oto a Jesus e alamire ko teuri, Qaune ni sae rueruaa na ni popoliilli ni ie, nekei saro oo oto pei omu kei hule inanite, wa
42 nekei neineisae malumu huniomu? tola kau mei a kalemu. Na maholo ko laelae ue mai, lioa ni orahaa ko weinie oto, ko papa tataalasio. Tae a Jesus e ere ana lioa ni orahaa, kosi haaurie melana
43 na e toliasie lou hunia amana. Na kire mani panatainie manikuluhaana God neena.
- Na maholo kire mani panatainie ue waluola e qaoi, ne kosi teuri hunie mui qaaronoisuli ineie, Mui wala
44 ie huni ke kokoro hoi elinemi : ana qelolana Kale
45 ni inoni kei lae laona nimana mu inoni. Na kire puotainie mei walana, na e mumuni maanire, mane kire rorono saie : na kire mauteinie dolosilana ana mei walana.
- 46 Na oto haitohena e talaae ada, uri atei ni hikada
47 kei alaha liutaa. Na maholo a Jesus e lio saaie loonaine i saeda neena, esi tolea kele mau, ko haauresie
48 isulie, kosi teuri hunire, Naini ko tekuhie mau ie inunuhaana sataku, ne e takuhieu ena : na naini ko tekuhieu ne e takuhie ini e usuneinie mei ena : ana ini e maime hitoo amiu, ne e liutaa ena.
- 49 Na a John e alamie ko teuri, Haausuli, melu leesie naini ko sikerainie mui lioa ni orahaa ana satamu ;
50 na melu ereana kau, ana e kaa hatahata peikolu. Tae peie a Jesus e teuri hunie, Mane omu ereereana :

ana ini oto kaa maeloona huniomu, *ne* ko peiomu neena.

- 51 Oto qaolana e lae urini, uri qonine e karai siho oto
 52 huni tahelainie, *ne* esi nei maa hahuroto ni lae tai
 53 Jerusalem, na e usuneinie mu hurulaa tai naona : oto
 54 kire lae, kire ko sili ana *naeta* hulume mui Samaria,
 55 huni mouqeline hunie. Na oto kire kaa takuhie,
 56 ana maana mala ko lae tai Jerusalem. Na maholo
 57 ro qaaronoisuli ineie a James na a John e leesie
 58 urine, *ne* kererue kosi teuri, Lord, uri saemu oto
 59 hunie melu ke unue dune ke siho urei mai leni, ke
 60 waruhire *mano*? Tae e aliu, ko ere adarue. Oto
 61 kire lae ana *naeta* hulume aopa.
 62 Na maholo kire laelae isulie tala, *naeta* ini e teuri
 63 hunie, Neke totola oto i aemu ana taena *na* leu oko
 64 laelae ana. Oto *nea* Jesus ko teuri hunie, Mui fox na
 65 kire too liwe taane, na mui menu ni *leni* kire too niui
 66 taane ; tae Kale ni inoni hulaana *na* leu ni ulune
 67 ineii na haike. Na e teuri hunie *naini* aopa, Oke
 68 luluisulieu. Tae e teuri, Lord, oke holai toliasieu keu
 69 neke lae neke haitoli ana amaku. Tae e teuri hunie,
 70 Oke toliasie muini e mae kire ke haitolineinie *na* muini
 71 ko mae ada ; tae ioe oke lai houleinie alahana a God.
 72 Na *naini* aopa e unue lou e teuri, Nekei totola i aemu,
 73 Lord ; tae oke holai toliasieu neke lae ere hautaai
 74 nana aleini i nume ineu. Tae a Jesus e teuri hunie,
 75 Ini ko susueinie nimana hunie waato, na kosi lio
 76 keke lou *maanie*, neii oto saa adona alahana a God.

10

- 1 Na waluola ie e haro *mano*, a Lord esi haatolaie
 mu heluini aopa lou e hiu awalai *mane*, na e
 usuneinire taau tai naona too ro ini na too ro ini
 takoie taena *na* hulume na taena *na* punui nume,
 2 tatahana oto huni *neii* ke lae ani. Na e teuri hunire,
 Siokonine e paine, na mu inoni esuesu kaa hune
 mone : aena *neena* omu ke haatohu ana aei lalo,
 hunie ke usuneinie mai *na* mu inoni huni siokoni

- 3 nana. Omu ke laelae taau : lio kau, noko usuneini-
 4 omu taau mala mui lamb i matolana mui wolf. Mane
 omu taherie *na mai* ni haa, wa *na mai* huni laeha, wa
 na ola ni hoo hahie aemiu : na mane omu paalaehea
 5 naini isulie tala. Na omu ko lai sili laona naeta
 nume, omu ke holai teuri, Ke hanuelama hahie nume
 6 ie. Na uri ana *na kale* ni henuelama taane ileune *ne*
 hanuelama iomu kesi siho hahie : ana ko haike, *ne*
 7 kei oli lou weu takoiomu. Na omu ke oo susulei ana
 taataa nume *neena*, ko *neuneu* na ko inuinu ana
 moola saadaelu : ana inoni esuesu e ado huni
 8 waaitana. Mane omu heisuu ana mui nume. Na
 omu ko sili laona naeta hulume, na kire ko tekuhi-
 omu, *ne* omu ke *nauneu* ana muola kire ko niinii
 9 emiu : na omu ke teuri hunire, Alahana a God e
 10 nanauhiomu oto mai. Tae omu ko sili laona naeta
 hulume, na oto kire kaa takuhiomu, *ne* omu ke isitaa
 taau isulie mu tala paine ikire peie mei wala uri,
 11 Makana loho ana hulume iomu e rarao i aemami, *ne*
 emi ko usuri asie hahiomu ie : tae peie omu ke
 manatainie leu ie uri alahana a God e nanauhi oto
 12 mai. Noko unue huniomu, Kei *mamate* hunia Tur na
 hunia Sidon ana *dine* ni leine, tae hunie hanuena
 13 haike. Amaamasilemu Korasin ! amaamasilemu
 Bethsaida ! uri ana qaolana mu anoa e lae oto i Tur
 na i Sidon mala e laelae oto i matolamoro, haala
 kererue onisae oto waite ani tooni pono maa na
 14 ani qasaora. Tae peie kei *mamate* hunia Tur na
 hunia Sidon ana *dine* ni leine, tae huniomoro
 15 haike. Na ioe, Kapernaum, uri haapainalamu kei
 16 hulaana salo ? asilemu kei lae hoi Hades. Naini ko
 tolaamiu *ne* ko tolaaku ; na naini ko lelediomu *ne* ko
 leledieu ; na naini ko leledieu *ne* ko leledie ini e
 usuneinie mei ena.
 17 Oto kira hiu awala *neena* e oli mei pei ilenimaena,
 kire ko teuri, Lord, hele toliwilana mui lioa ni
 18 orahaa amelu inunuhaana satamu. Oto *ineii* hunire
 19 uri, Ineu nou leesia Satan mala waariri e domu
 oto ure mai *ileni*. Lio kau, nou niie oto huniomu
 nanamana huni uri hahie mui maa, na mu heriheri,

- na hahie ahutana aailaana mui maeloona : na iteitana
 20 na meola saa dau huisiomu ike. Tae mane òmu
 ileilenimae hahie me olana, uri hele tolinilana mui
 lioa ni orahaa amiu ; tae peie omu ke ileilenimae
 hahie uri usulana satamiu e lae ileni.
- 21 Oto ana maholoi satona e ileilenimae ana Lioa
 Maai, ko teuri, Noko paalaeo, Mamaa, Lord hahie
 ileni na mai haha, ana o mumunie moola ienini
 maanie kira saiola na kira saenanau, osi ili haatainii
 hunire mui weewee : toohu, Mamaa : ana e diana
 22 urine i naomu. Mani toliasilana taena na ola e mani
 lae oto hunieu ana Amaku : na naini oto kaa mana-
 tainie uri Kale atei, tae peenie a Mamaa hahaiteli :
 na uri a Mamaa atei, tae peenie a Kale hahaiteli,
 23 kererue naini lou a Kale ko sare haatainie hunie. Oto
 e aliu takoie mui gaaronoisuli, ko unue hunire
 hahaiteli uri, Deidehie mui maa ko leesie muola
 24 omu ko talei leesii : ana noko unue huniomu, uri mui
 prophet na mui inemaui hune e sasare leesie moola
 omu ko talei leesii, na oto kire kaa lio manini : na
 huni ronoa moola omu ko talei rono, na oto kire kaa
 rono lelenani.
- 25 Na lio kau, naeta haausuli e taelai ko malaadonana,
 ko teuri, Haausuli, na mei taa ni neke qaoa, hunie
 26 neke helesie maurihe hu nekue ? Oto e teuri hunie,
 Na taa ni usulana e lae ana mu haatolana ? oko sasai
 27 uritaa ana ? Oto e alamie ko teuri, Oke manata
 diana hunia Lord God ioe oto ana ahutana saemu na
 ana ahutana maurihaamu, na ana ahutana aailaana
 ioe, na ana ahutana mui neisaena ioe ; na hunia au-
 28 henue ioe oto mala hunio. Na e teuri hunie, O ere
 too oto ni neena : oko teurine, na o kei meuri oto na.
- 29 Oto neii ko sare haainonie kosi teuri hunia Jesus,
 30 Kau, atei ni euhenue ineu ? A Jesus kosi alamie ko
 teuri, Naeta mane e lae hou i Jeriko urei Jerusalem ;
 na e lai suaana kira horo peli, na kire taasie tooni
 ineie maanie pei repusilana, kire si hoalai, kire ko lae
 31 maanie na tatahana oto huni ke mae oto. Na naeta
 32 priest e qau toli hao sulie tala na ; na e leesie oto kosi
 palili maanie. Na urine lou naeta mane ana mui

- 33 Levi, maholo e hule hai leune, na e leesie oto, *ne* kosi palili *maanie*. Tae *naeta* ini ni Samaria, isulie lae-
- 34 lana, e hulaana : na e leesie oto, saena kosi amasie, na ko lae saana, ko hoo habie mu halata ana, ko lini rumui olive na wine habii, na e haauresie ilenine ass *ineii*, e tolea hai nume ni awataa, na e raretainie.
- 35 Oto *dine* i haho e tetea e ro penny, ko niie hunie aei nume, pei ko teuri, Oke raretainie oto ; na *na* mei taa oko nii toto ana, ineu noko oli mei, nesi suuola
- 36 hunio ana. Hoe, oko unue uri atei ni hikedaelu e nei euhenu e hunie ini e lai suaana kira horo peli ?
- 37 Oto e teuri, Ini e ue e hele isulie ni amasie. Na a Jesus kosi teuri hunie, Oko lae oke teurine lou.
- 38 Oto ana laelada, e lai sili laona *naeta* hulume : na *naeta* keni satana a Martha e takuhie tai nume
- 39 *ineie*. Na e too asine satana a Mary, na *ineii* ienini e io isulie aena Lord, huni roronoa walana.
- 40 Na saena Martha e talei puo ana e raretai hune-hunaa ; na e susuhie wau, ko teuri, Lord, uri o kaa neisae ana asiku ie e toliasieu noko raretai maraaku
- 41 ie ? Oke unue ke peieu. Tae a Lord e alamie, ko teuri hunie, Martha, Martha, oko neineisae toote
- 42 ana moola hune na saemu ko la otoi iolaha ani : taataa meola habaiteli herihunilana kei lae : na a Mary e lio hunie leu diana ie nana, na taasilana saa lae oto lou *maanie*.

11

- 1 Na qaolana e lae urini, uri maholo e arenai keu ana *naeta* leu, ne e haro rohu oto, *ne naeta* ini ana mui qaaronoisuli *ineie* e teuri hunie, Lord, oke haasaie mi noone ani arenaine mala kau a John e haasaie mui
- 2 qaaronoisuli *ineie*. Oto e teuri hunire, Maholo omu ko arenai, omu ke teuri, Mama, Satamu ke maai.
- 3 Alahana ioe ke lae mai. Da mai huniemi suli heidize
- 4 mui *neula* e ado ani heidine. Na oke saeasie huniemi mui roroana iemi, ana iemi ko saeasie noone mui roroana taena *na* ini kire haaroroaire huniemi eni. Na *mane* o tole emi hunie malaahonamami.

- 5 Na e teuri hunire, Atei keu hikemiu e too malahune, na oto kei lae saana i upui rodo, na ke teuri hunie, Malahuku, oke niie kau mei e olu hoi bread hunieu ;
- 6 ana naeta malahuku lou e hulaaku oto isulie laelana,
- 7 na e kaa me ola ike aku huni nii ana ; na oto ineie tai nume kei alamie ke teuri, *Mane o kotaahieu* : melu hono oto, na iemelu na maeni kaleku melu meni eno
- 8 oto ; *ne* nou saa taelai ike huni niileni hunio ? Noko unue huniomu, Uri ana e saa taelai huni niileni hunie aena ana kererue haimalahune, tae peie kei taelai huni niileni hunie enite hoi ini saena ani ana isulie
- 9 ko suke raramaa ana. Na noko unue huniomu, Omu suke, na niilana kei lae huniomu ; omu heitale, na omu kesi lio odoie ; omu ikiiki, na kire ke taha maa
- 10 huniomu. Ana taena naini kei haatohu, *ne* kei hele, na naini kei heitale, *ne* kei lio odoie ; na hunie naini
- 11 ko ikiiki, *ne* kire kei tahamaa hunie. Ana atei keu hikemiu e too kalena, na kalena neena ko sukaa na hoi bread ana, *ne* kei niie na hoi heu hunie ? wa na hoi ie, *ne* kei niie na maa hunie olitana hoi ie na ?
- 12 Wa ko sukaa na hoi kue, *ne* kei niie na hariheri
- 13 hunie ? Ilisie iomu iolamiu e tataala, na omu sai niie niine diana hunire *memela* iomu, neni uri Amamiu ileni e saa tohunei nii liutaa ana Lioa Maai hunie na muini ko sukaana ?
- 14 Na e sikerainie lioa ni orahaa, e qeu. Na qaolana e lae urini, uri maholo lioa ni orahaa neena e loutaa oto, *ne* qeu esi ere taa ; na mala hune e panatainie.
- 15 Tae mu heluini hikada e teuri, Ko sikerainie mui lioa ni orahaa ana a Beelsebub naohai lioa ni orahaa.
- 16 Na na mu heluini aopa lou e malaahonana kau ko
- 17 heitalea tolimaa urei leni ana. Oto ineii e manatainie saeda, esi teuri hunire, Taena na alahana kei opaa maraana, kei naona oto ; na na nume kei opaa
- 18 maraana, kei aoho oto. Na ana a Satan lou kei opaa maraana, *ne* alahana ineii kesi io uritaa ena ? ana omu ko unue uri ineu noko sikerainie mui lioa
- 19 ni orahaa ana a Beelsebub. Tae uri ana ineu noko sikerainie mui lioa ni orahaa ana a Beelsebub, *ne* mui kalemiu ko sikerainire ana atei ena ?

- 20 Aena *neena* kire kei leilei omu oto. Tae uri ineu noko sikerainie mui lioa ni orahaa ana riiriina God,
- 21 *ne* ni alahana a God e siho oto mai hahiomu. Ana *na* ramo e tauleinie mui reisine na ko kakalie amaa
- 22 *ineii*, *ne* toolana kei io loko oto : tae ana *naini* e ramo liutaana kei polahe, na kei aailaa *maanie*, oto ko leue *maanie* ahutana mui reisine *neena* e puutoo ani, kosi
- 23 *opaa* muola ni heiheileu. Ini oto kaa peieu, *ineii* maeloona hunieu ; na ini kaa siokoni peieu, *ne* kei aa
- 24 *tatanainii*. Lioa *madamada* ko isitaa *maanie* na inoni, *ne* kei loutaa laona hanue sala, ko heitalea leu ni mamalo nana ; na kaa lio odoie, oto kosi teuri, Rao neke oli keu tai nume ineu ni *ne* nou isitaa kau
- 25 *maanie* ni. Oto e lai hule, ko lio odoie kira talaa, na
- 26 kire hataai diana ana muola ilaona. Oto e lae taau kosi tolea lou e hiu lioa e orahaa liutaana : oto kire kosi lai sili, kire kosi io oto hu ileune ; oto tolahana inonine haipuri kosi tataala oto hitoo liutaana tolahana holai nao.
- 27 Na qaolana e lae urini, uri maholo e ere uri, *naeta* keni ana *mala* hune e soi ileni, e teuri hunie, *Deidehie*
- 28 *ie* e toleo, na susu o susu ana. Oto *ineii* e teuri, O siue, tae *deidehie* kira ronoa walana God pei sulu isulie.
- 29 Na maholo *mala* e rururu keu saana, *ne* esi aehota ere uri, *Qaune* ienini *qaune* tataala ; ko heitalea tolimaa ; tae niilana *na* tolimaa saa lae ike hunire, tae tolimaa
- 30 a Jona haliite. Ana mala a Jona e nei tolimaa nana mui Nineve, aitana noone lou Kale ni inoni hunie
- 31 *qaune* ienini. Toro ure taau kei taelai tararuru ana *dine* ni *leine* peie mu inoni ana *qaune* ienini, na kei lei mae ana : ana e lae mai *maanie* *nenedena* walumalau hunie ke ronoa *saiolana* a Solomon ; na lio kau,
- 32 ini e liutaana Solomon taane *ie*. Mui Nineve kei taelai tararuru ana *dine* ni *leine* peie *qaune* ienini, na kei lei maeana : ana kire onisae itehulaana laeliwalana a Jona ; na lio kau, ini e liutaana Jona taane *ie*.
- 33 *Naini* oto saa erihainie *na* light, hunie esi neie ana leu e mumuni, wa hahana maraohu, tae peie i talahuliana oto, aena hunie muini ko sisili

- 34 weu kei leesie raranana. Light ana sapemu oto maamu : ana maamu ko manola ne ahutana sapemu kei mataqa oto ana ; tae ana ko aeaela ne ahutana
- 35 sapemu kei rorodoa oto. Aena neena oke lio diana ana hunie ohe dani i saemu e nei rodohono oto wa
- 36 haike. Aena neena uri ana ahutana sapemu kei nei deni mano, na e kaa iteitana na leu ke rodohono, ne kei nei deni oto mano ena, mala maholo light ko raanio oto ana raranana.
- 37 Na maholo ko ere ue, naeta Pharise e haatohu ana huni neu peie : oto e lai sili weu, na ko io iano huni
- 38 neu. Na maholo Pharise neena e leesie, esi panatainie
- 39 ana e kaa holai hoda nime huni esi neu. Na a Lord e teuri hunie, Oto ienini iomu mui Pharise omu ili hoda rerea ana kolune kaokao na nime ; na saemiu e honu oto mola ana hele laune na ana tataalana.
- 40 Kira geu, ini e haaholai moola mai sue ohe e kaa
- 41 haaholai moola lou wai lalo ? Tae peie omu ke niinii ana moola wai lalo ; na lo kau, ahutana moola esi nei rerea oto huniomu.
- 42 Tae amaamasilemiu kira Pharise ! ana omu ko niie na leu na tanahuluana ana mui nonoisuli, na mui mahe, na oto ana taena na ola i hohola, na omu ko aeaelulu hahie leine na oto manata dianana hunia God : na leu oto i sapemiu uri omu ke qaoa muola ienini, na mane omu aeaelulu hahie moola urinena.
- 43 Amaamasilemiu kira Pharise ! ana omu ko herihunie mui leu ni ioio tai nao ana mui nime ni ruru, na huni
- 44 paalabelamiu lalona mui heraiusine. Amaamasilemiu ! ana omu mala mui kiligeu e manamanaa, na mala ko uriurii oto na kaa manatainii.
- 45 Na naeta haausuli e alamie ko teuri hunie, Haausuli, oke ere urinena na oko ere lelediemi lou ana.
- 46 Oto ineii uri, Amaamasilemiu lou kira haausuli ! ana omu ko pilinie mu inoni ani ludaa e popona, ana oto omu kaa kele hele ike i totomana ana mui ludaa ana
- 47 na taataa riirii emiu. Amaamasilemiu ! ana omu ko siosio liliheu ana kiligeune mui prophet, na oto
- 48 mu amamiu e saunire. Ne oto iomu urine kira unu haaooii omu ko alamainie palona mu amamiu : ana

- ikire kire saunire, na iomu omu ko siosio liliheu
 49 ana kiliqueune ikire. Aena neena saenanaune a God
 esi unue uri, Neke usuneinie taau mui prophet hunire
 na mu hurulaa ; na naeta mui heluini ada kire kei
 50 seunire, pei kire kei teuneinire ; uri hunie apune
 ahutana mui prophet, ahesilana e lae uraana neilana
 poopootana walumalau oto mai, sio sulilana kei lae
 51 ana qaune ienini ; talimaa ana apuna Abel hulaana
 apuna Sakaria, ini e mae i matolana nume maai
 na ora ni unuunu : toohu, noko unue huniomu, sio
 52 sulilana kei lae ana qaune ienini. Amaamasilemiu
 kira haausuli ! ana omu ko taasie ki ani saenanaune :
 iomu omu kaa sili ike wau, na na muini e daudeu
 huni sili weu ne omu kosi ere ada.
 53 Na maholo ko hoalai oto maanie ileune, mu haau-
 suli na mui Pharise e talaai ala pupulu hahie, pei
 54 kotaahie huni ke ere hunehunaa ; kire ko alasie oto,
 uri huni talahuaa na meola ana nidune.

12

- 1 Oto ana moolana e laelae ue mala hunehunaa e
 rurupuli, na kire talei uriurire hailiu, oto e aehota ere
 inao hunie mui qaaronoisuli ineie, uri, Omu ke lio
 talamiu maanie leven ikire mui Pharise, dau hahotana
 2 neena. Tae taena na meola aluhilana e lae neni
 aelilana kei saro lae taane : na taena na ola mumuni-
 3 lana e lae na manatainilana kei saro lae taane. Aena
 neena iteitana na meola omu unue laona rodohono
 neni ronolana kei lae ana dani ; na na meola omu
 unue i eline i ehi, omu ke tola tahanainie i qaoha.
 4 Na ineu noko unue huniomu maeni malahuku uri,
 Mane omu meuteinie mala kei horo sape mola amiu,
 5 na purine kaa ola aopa lou kire kei qaoo. Tae ineu
 noko aha tahananie huniomu ana ini omu ke hahuei
 meuteinie oto : Omu ke mauteinie ini neena ke horo
 oto, na purine e la otoi saka huni deu tekelainii
 hai Gehena ; toohu, noko unue huniomu, Omu ke
 6 hahuei meuteinie oto. Uri kire ko holie na ro pipisu

- ana na lousuu ? tae pulonosilana na taataa ini
 7 hikada saa lae i naona God. Tae hulaana warauhune
 qaumiu na idumilana e lae oto. *Mane* omu meumeu :
 8 omu la otoi hie *maan*ie mu koruhei pipisu. Na ineu
 noko unue huniomu uri, Taena *naini* kei unu *tahana-*
inieu i naona mu inoni, *ineii neena* Kale ni inoni kei
 9 unu *tahanainie* i naona mu angel a God : tae ini kei
tateineinieu i naona mu inoni, *tateineinilana* kei lae i
 10 naona mu angel a God. Na taena *naini* kei unue *na*
mei wala hahie Kale ni inoni, *saeasilana* kei lae oto
 hunie : tae kire saa *saeasie* oto oo hunie ini ko ere
 11 tauteu ana Lioa. Tae maholo tolalamiu kei lae ana
 mui nume ni ruru, na saana kira leilei, na kira alaha,
mane omu *neineisae* toote uri omu kei ere *talihe*
 uritaa, wa ani wala uritaa, wa omu kei unue *na* taa :
 12 ana Lioa *Maai* kei haananau omu ana maholona ana
 moola leu i *sapemiu* ni unui.
 13 Na *naini* ana *mala* hune e ere hunie e teuri,
 Haausuli, oke unue asiku ke opaa toolana amamerei
 14 huniemerei. Oto *ineii* uri, Hai *maena*, atei ni e
 15 haaturesiu hahiomu huni leilei wa huni opaopa ? Na
 e teuri hunire, Omu ke lio talamiu, na omu ke kinetai-
 niomu *maan*ie taena *na saehanaline* : ana maurihaana
 na inoni kaa io ike ana too olana liutaa ana waluola
 16 *ineii*. Na e ere ni alahuune hunire e teuri, Hohola
 17 *naeta* inoni e *mai* e tahe oto : ote e lolodosae maraana,
 e teuri, Na mei taa ni neke qaoa, ana e kaa leu oto
 18 ni siokonie mui *neula* ineu ? Oto *ineii* uri, Nekesi
 teuri ; neke ohsie haa ineu, neke dau peinaana ; na
 nekesi siokonie mui *neula* na waluola toolaku tai
 19 leune. Na neke teuri hunie maurihaaku uri, Mauri-
 haai, siokonilana oto namue moola diana hune loosie
 molani helisi ; mamalo kau, *nauneu*, inuinu, ileileni-
 20 *mae*. Tae a God e teuri hunie, Qeu, sio sulilana
 maurihaamu emu hairodo ienini ; oto moola o
 21 dudurue kau kei io nana atei ? Aitana lou *naini* ko
 lolohainie dianahaana muola nana maraana, na e kaa
mai ike nana God.
 22 Na e unue hunie mui *qaaromoisuli ineie*, e teuri,
 Aena *neena* noko unue huniomu uri, *Mane* omu

- neineisae toote ana manomiu ana me ola ni na wa ni inuhie : wa lou ana sapemiu ana me ola ni tooni
- 23 hahiomu ana. Ana manomiu e lai liutaana mui
- 24 neula, na sape e lai liutaana mui tooni. Omu ke neineisae ana mu aha, uri kire kaa tatataai, kire kaa elieli ; kire kaa duduru, kaa haa ike ikire ; tae a God ko haahaanaure ; ne omu lai hie uritaa liutaana mui
- 25 menu ! Na atei ni hikemiu ko neineisae toote ana,
- 26 na uri ke sapeie sapena ana na taataa maapou ? Sio, ana e kaa madausiomu ni qaoa kele me ola maimai, anae ue ni omu ko neineisae toote ana moola ue
- 27 mai ? Omu ke lolodosae ana mu aro pue, kire ko peipeine uritaa : kire kaa asuesu kaa anoano ; tae peie noko unue huniomu, A Solomon e houhou lilikeli
- 28 na kaa tooni mala na taataa ini hikada. Na uri a God ko tooni urine hahie mu hahalisi i qeinaa, ko oo siiri, na ideni hunie asileni laloi umu ; uri ohe e saa
- 29 tooni liutaa hahiomu, kira neisae rueruaa ? Na mane omu heitale uri omu kei neuneu taa, wa omu kei
- 30 inuina taa, na mane omu neineisae rueruaa. Ana ahutana muola ie taena na komu ana walumalau ko meni heiheitalei oto : tae Amamiu e manatainie oto
- 31 uri omu ko la otoi sae tooana moola urinena. Tae omu ke holai naolainie haitalelana alahana ineie, na sapeilana moola urinena kesi lae taane huniomu.
- 32 Mane omu meumeu, iomu pulita ni sheep meimei ; ana saena Amamiu e diana na kei toliasie alahana
- 33 namiu. Omu ke uluneinie tootoolamiu, na omu ke niiniie mui niine ; omu ke akauri mai ni haa e saa moka, dianahaana moola tai leni neena saa suu ike, leu inoni pelipeli saa rauhei ana, na pepe saa nau ike ana.
- 34 Ana dianahaana muola iomu kei io ana na leu, saemiu kei io noone ileune.
- 35 Rorohahilana upumiu ke lae, na mui light iomu
- 36 ke esoeso ; na iomu omu kei urihana mu inoni ko maohia alaha ikire, maholo kei oli mei ana aharota ; uri, ko hule na ko ikiiki, ne kire kesi tahamaa hunie.
- 37 Deidehie mui konikonihie neena, a alaha ko hule na ko lio tooada ko liolio oto : toohu noko unue huniomu, uri ke hoo hahie, na ke haaiosire huni neu, na ke lae

- 38 mai huni raretainire. Na uri ko hule mai ana ruana maholoi liona, wa ana olune, na ko leesire urine,
- 39 deidehie mui konikonihe neena. Tae omu ke manatainie leu ie, uri aei nume ke manatainie maholoi liona uritaa inoni pelipeli ko reuhei ana, haala e kakali hunie, na e saa toliasie huni ke akerainie nume ineie.
- 40 Aena neena iomu noone lou omu ke io walamano : ana maholo omu kaa neineisae ana ne Kale ni inoni kei lae mai ana.
- 41 Na a Peter e teuri, Lord, uri o unue alahuune ie
- 42 huniemelu heliite, wa hunie ahutana mala lou ? Na a Lord e teuri, Atei ne mane lioisuli neena ko kinekinetai ola na e saenanau, a alaha ineie ko neie habire ana nume ineie, huni haadora ani neula sulii maholo ?
- 43 Deidehie konikonihe neena, a alaha ineie ko oli mei,
- 44 na ko lio tooana ko tete urine. Noko unue walaimoline huniomu, uri kei neie habire ahutana tootoolana. Tae uri ana konikonihe neena kei ere ni sae uri,
- 45 A alaha ineu ko haahiru ana oline mai ; oto kei talaai seuseunire mui konikonihe saanau na mui keni,
- 46 na kei neuneu na kei inuinu, kei inu qeuqeu ; ne a alaha konikonihe neena kei oli mei ana dine e kaa maohie ana, na ana maholo e kaa manatainie, ne kei opa hitelie, kei toliasie na leu talana peira sae
- 47 rueruaa. Na konikonihe neena, e manatainie saena alaha ineie, na e kaa hele walamano, wa ke sulii sulie saena, kire kei repusie ana mu maai repusilana
- 48 hune ; tae ini e kaa manatainie, na e qaoqao ola e adona mu maai repusilana, kire kei repusie ana mu maai repusilana saa hune. Ana toliasilana muola hune e lae oto hunie naini, sio sulilana muola hune lou kei lae ana : na niilana muola hune e lae oto hunie naini, dolosilana muola hunehuna kei lae ana.
- 49 Nou lae mai huni asie dune habie walumalau ; na na mei taa ni neke harihunie oto, uri ana erihainilana
- 50 e lae oto ? Tae nou manatainie lotomaaine lotomaailiku kei lae ana ; na hurosilana saeku mala na taa
- 51 hulaana kei siho oto ! Omu ohe ko neineisae ana uri nou lae mai huni niie hanuelamana laona walumalau ?
- 52 Noko unue huniomu uri, Haike ena ; tae peie opana :

- ana talimaa oto ienini e lime ini ana *na* taataa nume
 kei opara, e olu ini *maanie* e ro ini, na e ro ini *maanie*
 53 e olu ini. Kei opara oto, ro hai mamana kei opa ; na
 ro hai nikana kei opa ; na ro mahunaona keni kei
 opa.
- 54 Na e teuri lou hunie *mala*, Maholo omu ko leesie
 mei uru ko hane ana leu suulana sato, oto omu ko
 tolana unue uri, Hoi nemo kei nemo ; *ne* ko urine
 55 oto. Na maholo omu ko leesie awalosi ko seu, omu
 kosi teuri, Madorona taane oto ; na ko urine oto.
- 56 Kira dau hahota, omu manatai lio saie waluola tai
 salo na mai i ano lou ; tae e ue omu kaa manatai lio
 57 saie maholo ienini ? Na *na* taa ni omu kaa leilei
 58 tohumiu ana muola odotai ? Ana mala moro na
 maeloona ioe moro ko laelae saana leilei, oke haitale
 raerae ana isulie tala hunie, haurilemu *maanie* ;
mane da na ko weinio saana leilei, oto a leilei kei
 toliasio hunia qaoqao ola, na oto a qaoqao ola kei
 59 asio ilaona nume hoo hoo. Noko unue hunio, O saa
 isitaa oto na o kaa saro suue oto *na* kele ola ni ola.

13

- 1 Na *na* muini ileune ana maholona e unue hunie
 ana mui Galilea, a Pilate e qai tararuru ana apude
 2 peie mu unue ikire. Oto e alami ko teuri hunire,
 Ohe omu ko unue uri mui Galilea ie e orahaa
 liutaana ahutana mui Galilea, ana kire sape salu keu
 3 urine ? Noko unue huniomu uri, Haike ena ; tae uri
 4 oto omu kaa onisae, omu ke mani eia oto urine. Wa
 na muini *neena* kira awala mana walu saohai nume
neena hai Siloam e aoho ilenide, na e pili maeada,
 ohe omu ko unue uri mui roroana e roroaire oto
 5 liutaana ahutana mu inoni e io i Jerusalem ? Noko
 unue huniomu uri, Haike ena : tae uri oto omu kaa
 onisae, omu ke mani eia oto urine.
- 6 Na e unue mei alahuune ie ; *Naeta* mane e hasie
 dano fig ilaona hohola ni vine ineie ; na e lae wai
 7 loohie huehuana, tae e kaa lio tooana *na* hue. Na

- e teuri hunie ini ko esuie vine, uri, Lio kau, e olu helisi ie nou laelae mai huni loohie huehuana fig ienini, na nou kaa lio tooana ike na hue : tohu asie
- 8 oto ; e ue ko ape honosie mei *makana* ie? Tae e alamie ko teuri hunie, Alaha ineu, oke toliasie kau na taataa halisi oto ie, na neke eli kelie, nekesi ano hahie
- 9 ani oraora : na kei hunu talimaa ana maholona, e diana ; ko haike, o si haro tohu asie taane.
- 10 Na e haahaausuli ana *naeta* nume ni ruru ana *dine*
- 11 sabbath. Na lio kau, na keni ileune lioa ni *mamaelaa* e io ana awalai helisi *mana* walu oto ; na e lolo, na e
- 12 kaa uwe qau ike. Na a Jesus e leesie, kosi soie, ko teuri hunie, Keine, luhesilemu e lae oto *maanie*
- 13 *mamaelaana* ioe. Oto e neie nimana hahie : oto lauae haaodohilana e lae oto, na kosi soi haamanikulua God.
- 14 Na naohai *mane* hahie nume ni ruru *neena* esi saewasū ana Jesus e haahaauri ana *dine* sabbath, *ne* kosi alami ko teuri hunie *mala*, E ono *dine* oto leu i sapena mu inoni huni esune ana : hoe, ana mu *dine* *neena* omu ke lae mai hunie haaurilemiu, na suuri oto ana *dine*
- 15 sabbath. Tae a Lord e alamie, ko teuri, Kira dau hahota iomu, ohe iteitana *naini* hikemiu ana *dine* sabbath kaa luhesie kau *ineie* wa ass *ineie* *maanie* leu
- 16 ni *neuneu*, huni tolea i wei? Na keni ienini, kalei Abraham mone, a Satan e hoosie, lokau, awalai helisi *mana* walu ienini, uri e kaa ado kire ke luhe walo ni
- 17 hoo hoo *maanie* ana *dine* sabbath? Na ana ko teurini kira maeloona hunie esi masa : na ahutana *mala* e saesaediana hahie muola e manikulue qaolani e lae ana.
- 18 Aena *neena* e teuri, Alahana a God e sada ani taa?
- 19 na alahuuteinilana ani taa? E urihana oto hoi litei mustard, na inoni e da, na e asie hai hohola *ineii* ; na e saro qito tae, ko nei *dano* oto ; na mui menu ni *leni*
- 20 e oa ana mui sasarana. Na e teuri lou, Neke alahuu-
- 21 teinie alahana a God ani taa? E urihana mei leven, hue e da, e anomie laona olu nimeii flour, hulaana mei leven e mani sakahii oto *mano*.
- 22 Na e laehie mu hulume na mui puzui nume, ko
- 23 haahaausuli, na ko laelae tai Jerusalem. Na *naeta* ini e teuri hunie, Lord, na muini haaurilada kei lae

- 24 uri *mamanaini*? Na e teuri hunire, Omu ke haitale wainiini huni siline ana maai para e *maimai*: ana na muini hune, noko unue huniomu, kei lapasie siline
- 25 wau, na e saa *madausire* oto. Talimaa ana maholo aei nume e *telai* oto, na e hohono oto, na omu kosi talaai ure i sinaha na ni ikiikinie maa, pei mei wala uri, Lord, taha maa amelu; na *ineii* oto kei alami kei teuri huniomu, Nou kaa manatainie iomu urei tei;
- 26 oto omu ke talaai unue uri, Melu *neuneu* melu inuinu
- 27 i naomu, na o haahaausuli isulie mui tala iemi; na *ineii* kesi teuri, Noko unue huniomu, nou kaa tohunei manatainie iomu urei tei; omu ke hoalai oto *maanieu*,
- 28 ahutemiua kira hele ola tataala. *Narana* ileune na rete haune, maholo omu ko leesia Abraham na Isaak, kiraelu a Jakob, na ahutana mui prophet, tai ilaona
- 29 alahana a God, na asilemiu kei lae wai sinaha. Na kire kei lae mai uraana leu i qaalana sato, na lou i suulana sato, na ure hao na ure taau, na kei eno hou
- 30 ilaona alahana a God. Na lio kau, muini e apepuri keu na kire kei naonao, na muini e naonao kau na kire kei apepuri lou.
- 31 Oto ana maholoi satona na mu helui Pharise e lae mai, kire ko teuri hunie, Oke isitaa taau, oke hoalai *maanie* ileu: ana saena Herod hunie
- 32 saunilemu. Oto e teuri hunire, Omu lae omu unue hunia fox *neena* uri, Lio kau, noko sikerainie mui lioa ni orahaa na noko haahaaurire maemaea i siiri na ideni, na olune na *dine* mouqelileku kei lae
- 33 oto. Tae peie leu i sapeku ni laelae tarasi isiiri na ideni na *dine* lou tai hahona: ana e saa molahie oto oo uri iteitana na prophet ke mae tai Jerusalem
- 34 hahaiteli. Hai, Jerusalem, Jerusalem, ini ko suuheinie mui prophet, na ko seunie muini usuneinilada e lae saana! haanite oto nou sasare dau huni siokoni-lana mui kalemua, mala kue ko loko mui kalena i
- 35 hahana apaapana, na iomu omu serei! Lio kau, toliasilana huniomu nume iomu e qala: na noko unue huniomu, Talimaa ie omu saa hei leesieu lou, na kaa saro lae hulaana omu kei unue uri, Deidehie ini ko lae mai inunuhaana satana Lord.

14

- 1 Oto qaolana e lae urini, uri e lai sili ana numa
naeta naohai Pharise ana dine sabbath huni neu
2 bread, na kire ko tootoomaie. Na lio kau, naeta
3 mane i naona e pule. Na a Jesus e alami ko teuri
hunie mui haausuli na mui Pharise uri, E adona
taane haatolana huni haauri ana dine sabbath wa
4 haike? Tae kire kaa nuhie ike. Oto e heleana, e
5 haaurie, esi toliasie. Na e teuri hunire, Atei keu
hikemiu na ass wa na kau ineie ko usu hai laona
6 kaline, e saa tolana weinie ileni ana dine sabbath?
Na kire kaa roroa alamie oto oo ana mu olana.
- 7 Na e unue me alahuune ie hunie muini harailada e
lae kau, ana e lio saaie kire ko liolio hunie mui naohai
8 ioioha; ko teuri hunire, Naini ko haraio hunie aha-
rota, mane o eno ana naohai ioioha; mane da na kire
9 ke haraie naini e alaha liutaamu, na oto ini e harai-
omoro kei lae mai kei teuri hunio, Oke suu hao talana
mane ie; na oke si hele pei masana ana puri ioioha.
- 10 Tae maholo kire ko haraio, o lae o io iano ana puri
ioioha na; uri maholo ini e haraio kei lae mai, ne
kesi teuri hunio, Malahuku, oke suu poi leu: oto osi
menikulue i maana ahutana na muini ko eno tararuru
11 oto peio. Ana iteitana naini ko haapainaa maraana
haamaimelialana kei lae; na iteitana naini ko haamai-
meia ne haapainaalana kei lae.
- 12 Na e teuri lou hunie ini e haraie uri, Maholo oko
da nauhe i atowa wa nauhe i seulehi, mane o haraie
maeni malahumu, wa maeni esimu, wa mui teki-
hemu, wa mu euhenu e ioe kira mai; mane da na kire
13 ke haraio lou, ne kesi suu ola hunio. Tae ioe maholo
oko da nauhe, oke haraie kira maitale, kira tou, kira
14 rarasi, kira ulu: na deidehio oto; ana e kaa iteitana
na meola ada ni suu ola hunio ana: tae suu olana
kesi lae hunio ana taelaine kira odotai.
- 15 Na naeta ini hikana muini e eno tararuru peie e
ronoa mu ola ie, esi teuri hunie, Deidehie ini kei
16 neu bread ana alahana a God. Tae e teuri hunie,

- Naeta inoni e da nauhe i seulehi: na e haraie
 17 muini hune; na e usuneinie taau konikonihe ineie
 ana maholo ni neu i seulehi huni unue uri hunie
 na muini harailada e lae, uri, Omu lae mai; ana
 18 waluola e walamano oto. Na kire mani aehota
 lupei lalawa mola. Naohai ini e teuri hunie, Nou
 holie hohola, ne leu i sapeku ni lai leesie: noko
 19 eitanaiio oke lio *mamanoto* aku. Na naeta ini e
 teuri, Nou holie awalai keu, ne noko lai deu ado-
 20 naada: noko eitanaiio oke lio *mamanoto* aku. Na
 naeta ini e teuri, Nou tola hue, aena neena nou
 21 saa lae ike taau. Oto konikonihe neena e oli
 weu, kosi unue moola ie hunia alaha ineie. Oto
 aei nume neena e saewasu e teuri hunia konikonihe
 ineie uri, Oke lauæ taau isulie mui tala paine na
 mu herii tala laona hulume, na oke tolea mai kira
 22 maitale na kira tou na kira ulu na kira rarasi. Na
 a konikonihe neena e teuri, Lord, me olana o unu
 23 ena e mano oto, na na leu oto. Na alaha ineie e
 teuri hunia konikonihe neena, Oke lae taau isulie
 mui tala na isulie mui para, na oke tau rarahire
 huni siline mai, hunie nume ineu ke haro honu.
 24 Ana noko unue huniomu uri, Iteitana naini hikana
 muini haaronolada e lae ie e saa mami ohona ana
 nauhe i seulehi ineu.
 25 Na mala hune e hakusie: na e aliu, e teuri
 26 hunire, Ana naini ko lae mai sieku, na oto e kaa
 niduupu hunia amana, na hunia nikana, na hunia
 hue ineie, na hunie mui kalena, na hunie mu esine,
 na hunie mu iniana, toohu, na hunie maurihana
 27 lou, neii saa roroa nei qaaronoisuli ineu. Naini kaa
 anainie pou pou ineie, huni esi lulu isulieu, neii saa
 28 roroa nei qaaronoisuli ineu. Ana atei keu hikemiu,
 ana ko sare tohue saohai nume, kaa holai io iano
 huni idumie mu haa kei lae ana, uri kire hune ana
 29 huni hele manoa wa haike? Mane da na maholo
 e neie poopootana nume, na e kaa madausie oto
 huni hele manoa, ne ahutana mala ko leesie ko
 30 talaai mesi maanie, peie mei wala uri, A mane ie
 31 e aehota tohue, tae e kaa madausie oto huni hele

- manoa. Wa atei inemaui, ana ko lai oho peie naeta
 inemaui, saa holai io iano huni ruru wala uri ohe
 ineii pei taataa molai mane kei heukama honosie
 32 naeta inemaui neena ko lae mai honosie pei ro
 molai mane? Ko haike, maholo eta inemaui
 neena e haatau ue, ko usuneinie hurulaa ineie ko
 33 haatohu ana huni luhesie mae. Urine lou iteitana
 naini emiu kaa tolipuri manomano ana toolana,
 34 neii oto saa roroa nei qaaronoisuli ineu. Aena neena
 35 ahaa e diana: tae ahaa kei marachue, kire kesi hui
 lou hahie ani taa? Kaa diana hunie makana, wa
 hunie alitehu: kire ko talei asie oto. Ini e too
 alinana huni rono, ke rono oto.

15

- 1 Oto kira totola tooha na kira orahaala e nanauhie
 2 huni ronoa. Na mui Pharise na mu haausuli e
 uqeugesie, kire teuri, A mane ie ko teutekuhie kira
 orahaala, na ko neuneu ruru peire.
 3,4 Oto e unue alahuune ie, e teuri, Atei inoni
 hikemiu, tanalai sheep oto ineie, na na taataaini
 ada e takalo maanie, saa tolipuri ana siwe awala
 mana siwe neena laona hanue sala, huni lae ohie
 5 ini e takalo neena, kei raro lio odoie? Na e lio
 6 odoie oto, kosi anainie pei ilenimaena hahie. Na e
 hule oto ana nume ineie, kosi haraie mai maeni
 malahune na mu euhenue ineie, ko teuri hunire,
 Omu ke saesaediana peieu, ana nou lio odoie oto
 7 sheep ineu e takalo kau. Noko unue huniomu, uri
 kire kei saesaediana urine ileni hahie na taataa ini
 ni orahaa ko onisae oto, maanie hahie kira odotai e
 siwe awala mana siwe neena, e kaa meola ada ni
 onisae hahie.
 8 Wa atei na keni awalai mei tooha ana, na tanahulu-
 ana ko eia, saa erihainie na light huni ke talaa nume,
 9 na ke haitale onimei kei raro lio odoie? Na e
 lio odoie oto, kosi haraie mai maeni malahune na
 mu euhenue ineie, ko teuri, Omu ke saesaediana

- 10 peieu, ana nou lio odoie oto mei tooha ineu e aia kau. Urine lou, noko unue huniomu, uri kire ko saesaediana i naona mu angel a God habie na taa-taaini ni orahaa ko onisae oto.
- 11,12 Na e teuri, Naeta inoni e ro *mela* ineii: na puri *mela* e teuri hunia amana uri, Mamaa, oke opaa hunieu poo ni toolamu e adoku. Oto e haadorarue
- 13 ana toolana. Na mui dine kaa hune e liue na puri *mela* e lokoia muola ineie, e lae ana *naeta* hanue
- 14 haatau; na e wai ahea toolana ileune ani iona tataala. Na maholo e dau tekelainie mano *maanie*, oto hiolona paine e tola ana hanuena; na e talei meimeileinie.
- 15 Na e lai reuhei peie *naeta* auhenu ana hanuena;
- 16 na e usuneinie tai hohola *ineii* huni haanau poo. Na e sasare nau ni pote ani huehuei dano ana mui poo:
- 17 na naini e kaa nii ike ana. Tae maholo e loonainie oto esi teuri, Enite konikonihe a amaku neena ko neu ore ani bread, na ineu ie noko maesie hiolona!
- 18 Neke taelai, neke oli takoia amaku, neke teuri hunie, Mamaa, nou orahaala oto *maanie* ileni, na oto i
- 19 naomu: nou kaa malisine lou oke saieu ana kalemu:
- 20 oke da neke urihana oto *naeta* konikonihe ioe. Oto e taelai, esi lai hule saana amana. Tae maholo e haatau ue wau *ne* amana e leesie, na saena e amasie, oto e huru honosie, e akoie i luana, ko nonoie oto.
- 21 Na kalena e teuri hunie, Mamaa, nou orahaala oto
- 22 *maanie* ileni, na oto i naomu: nou kaa malisine lou oke saieu ana kalemu. Tae amana e unue hunie mui konikonihe, e teuri, Omu ke ai haadai leuae ana tooni diana, na omu ke tooni habie ana; na omu ke derehainie *na rin* ana riiriine, na omu ke hoo
- 23 habie aena: na omu ke tolea mai kalei keu maomao-pue neena, omu ke hunue, kolu ke *nauneu*, ani
- 24 saedianana: ana kaleku ienini e nei rae kau, na ko meuri oto lou; e eia kau, na kire lio odoie oto. Na
- 25 kire aehota ileilenimae. Na naohai *mela* oto i hohola:
- 26 na maholo e oli mei na ko karainie nume, e ronoa au na maona. Oto e haraie *naeta* konikonihe wai saana,
- 27 ko dolosi ana uri muola ie e ue. Oto e teuri hunie, Asimu e hule oto e ue; na amamu e hunue kalei keu

maomaopue *neena*, aena e takuhie sapemawa oto.
 28 Oto e saewasu, ko serei sili weu : na amana e isitaa
 29 kosi eitanaie. Tae e alamie e teuri hunia amana, Lio
 kau, mu helisi hune oto ie noko talei esu nemue,
 na nou kaa haitohea ike walamu : na o kaa niie
 ike kalei goat hunieu, hunie melu maeni malahuku
 30 melu ke saesaediana : tae a kalemu ie e hule, e wai
 ahea toolamu suli repi, oto o hunue kalei keu maopue
 31 maopue *neena* ana. Na e teuri hunie, Kaleku, oko
 32 oo susulei peieu, na toolaku toolamu oto. Kolu ke
 saesaediana kolu ke ileilenimae na e diana : ana asimū
 ie e nei rae kau, na ko meuri oto lou ; na e eia kau, na
 kire lio odoie oto.

16

1 Na e teuri lou hunie mui qaaronoisuli ineie, *Naeta*
mane e *mai*, na *na mane* lioisuli ineie oto ; na kire ko
 2 gelu wala ilenine ie uri e wai ahea tootoolana. Na
 e haraie mai, esi teuri hunie, *Na mei taa* ni ie noko
 ronoa amu ? oke tolea oto mai usuusu ana lioisuline
 3 ioe, ana o saa roroa lioisuli oto lou. Oto a *mane*
 lioisuli *neena* e looloonai i saena uri, *Na mei taa* ni
 neke qaoa, ana a alaha ineu ie ko da oto lioisuline
 4 ineu *maanieu*. Nou kaa aailaa huni eli ; na noko masa
 ani susuke. Ne ni nou neisae moutei oto neke ue,
 uri maholo leledileku kei lae *maanie* lioisuline kire
 5 kesi tekuhieu oto tai nume ikire. Na e haraie mai
 sullivan *taena naini* mui roroana a alaha ineie e roroaire,
 na e teuri hunie ini naohada, Enite mei roroana a
 6 alaha ineu emu ? Oto ineie uri, *Tanalai* totohota
 ani rumu ni olive. Oto e teuri hunie, Oke heleana
 usuusu ioe, o tolana io iano o usue uri e lime awala.
 7 Oto ineie hunie *naeta* ini lou, Enite mei roroana lou
 emu ? Oto ineie uri, *Tanalai* nimeikorn. Oto ko
 teuri hunie, Oke heleana usuusu ioe, o usue uri walū
 8 awala. Na alaha ineie e paalaha *mane* lioisuli
 tataala *neena* ana e hele ni saenanau ; ana mui kale
 ni welumalau ie hunie qaune ikire ko la otoi saena-

- 9 nau *maanie* mui kale ni deni. Na noko unue huniomu uri, Omu ke da mui malahumiu ana mamon ni hele tataalana : aena ana maholo kei eia kire kesi
- 10 tekuiomtu tai laona mui nume oto hu. Ini ko kinetainie meola kaa hune, *ne* ko kinetainie lou muola hune : na ini ko hele tataalasia moola kaa
- 11 hune, *ne* ko hele tataalasia lou muola hune. Aena *neena* ana omu oto kaa kinetainie mamon ani hele tataalana, atei keu kei toliasia dianahaana muola
- 12 huniomu hunie hele isuline? Na mala iomu kaa kinetainie tootoolana *naini* aopa, atei keu kei *niie*
- 13 tootoolamtu maraamtu huniomu? E kaa konikonihie ike kei esu nana ro master; ana ohe kei *niduupu* hunie *naini*, na kei manata diana hunie ruana; wa ohe ke hataainie *naini* na kei leledie ruana. Omu saa asu maarue nana God na nana mamon.
- 14 Na mui Pharise, saeda huni mui tooha, e ronoa ahutana muola ie; na kire ko *mamakaterehainie*.
- 15 Oto e teuri hunire, Iomu kira haaodohiomtu i naona mu inoni; tae a God e manatainie saemtu : ana leu e liutaa saana mu inoni na leledilana ke lae i naona
- 16 God. Mu haatolana na mui prophet e io hulaana John : *ne* talimaa ana maholona laeliwalana oto ana tataroha diana ana alahana a God, na taena *na* inoni
- 17 ko sili ramoramoala ilaona. Ileni na ano kei eia taane oto, tae *na* kele ola ni ola ana mu haatolana saa tekelai oto oo. Taena *na* ini ko sikaa hue *ineie*, na ko tolea *na* keni aopa, *neii* ko mesi : na ini ko tolea keine poro *ineie* e sikaa oto kau *neii* ko mesi noone.
- 19 Oto *naeta* mane e *mai*, na e tooni eni tooni noro na ana mi sala rerea, na e *nauneu* ni pote suli heidine :
- 20 na *naeta* mane satana a Lasarus e susuke tooha neilana oto isulie maana nume *ineie*, na sapena e talei honu eni osa, na saena uri huni haamaulana ani ehuhuei *neula* e usu *maanie* table ini e *mai*; toohu, na mu usu noone e lae mai ko meamealie osana.
- 22 Na qaolana e lae urini, uri ini e susuke tooha *neena* e mae oto, na tolalana taau ana mu angel i saronala Abraham : na ini e *mai* e mae oto lou, na
- 23 aorilana e lae oto. Na i Hades e hahurei maa

ana isulie e la otoi motaahie, na ko leesia Abraham
 24 oto haatau weu, na a Lasarus oto i saronā. Oto
 e arai ko teuri, Mamaa Abraham, oke amasieu,
 oke usuneinia Lasarus mei huni toonainie *nonoana*
 riiriine laona mei wei, huni haawawaie meaku; ana
 25 ko la otoi motaahieu laona dune ienini. Tae a
 Abraham e teuri, Kaleku, oke neineisae ana o hele
 namue ana dianahaana muola ana qonimu, na a
 Lasarus lou urine ana tataalahaana muola: tae
 26 haasaedodolana ko lae oto ileu, na motaahilemu oto.
 Na na leu lou ie, i matolakaelu aliholona e kokoro ko
 aphonono oto, uri huni ke asaire na muini ileu ko sare
 liki holo taau saamolu, na huni naini lou tai leune
 27 ke suuri liki holo taau saamelu. Oto ineie uri, Noko
 28 si eitanaiō *neena*, mamaa, uri huni oke usuneinie wai
 numa amaku; ana e lime asiku weu; huni ke unu
 haaoaie hunire, *mane* da na kire lae lou mei laona leu
 29 ni motaahine ie. Tae a Abraham e teuri, A Moses na
 30 mui prophet oto saada; huni kire ke ronora oto. Oto
 ineii uri, Haike na, mamaa Abraham, tae uri ana
 31 naini hikana na muini e mae oto kei lae saada, haala
 kire ke onisae. Na e teuri hunie, Uri kire kaa ronoa
 Moses na mui prophet, haaliulada haike lou maala
 naini ko taelai *maanie* muini e mae oto.

17

1 Na e teuri hunie mui qaaronoisuli ineie uri, E
 saa mola oto oo uri muola ni haamauo ke sisiho
 oto mai: tae amaamasilana inoni *neena*, kire ke sisiho
 2 mai itehulaana. E lai diana hunie huni qarolana
 na hau puopuo kei lae i luana, huni lai kulu asie
 ilaona asi, *mane* haamauoā na taataa kele ini hikana
 3 mui kele ini ie. Omu ke lio talamiu oto: ana asimu
 kei orahaa, oke ere ana; na ana ko onisae, o kesi
 4 neisae asie hunie. Na ana ko deu huisio oto haahiu
 ana taataa *dine*, na ko eliu lou oto haahiu takoio,
 pei mei wala uri, Noko onisae oto; oke si saeasie
 hunie na.

- 5 Na mui hurulaa e teuri hunia Lord, Oke sapeie
 6 hiwalainoline iemi. Tae a Lord e teuri, Uri hiwa-
 laimoline oto amiu mala hoi litei mustard, haala
 omu ke unue hunie dano sukamin ie uri, Oke
 auru oto, na hasilemu ke lae oto i esi; na haala
 7 ke tolai suliomu oto. Na atei keu hikemiu, konikoni-
 he ineii oto ko elieli makana wa ko kakakali sheep
 keu na ko oli oto mai urei hohola, kei teuri hunie,
 8 Lauae mai, oke io iano huni neu; na uri e saa kele
 unue hunie uri, Oke mouqeline na meola akue, oke
 hoo hahio, oke raretainieu keu, neke haro nau na
 9 neke inu; mano urine ioe osi neu na osi inu? Na uri
 ko paalahea konikonihe neena, ana e hele isulie
 10 muola kire haatolaie ani? Aitana lou iomu, maholo
 omu hele manoa muola kira haatolaiomu eni, omu kesi
 teuri, Iemi mui konikonihe ni hele huihuine, emi hele
 hahaiteli ana muola leu i sapemami huni qaoi.
- 11 Na qaolana e lae urini, uri maholo kire ko laelae tai
 Jerusalem, ne esi liu i matolana Samaria na Galilea.
- 12 Na maholo ko lai sili ana naeta hulume awalai
 13 mane e tou kosi odoie, kire ure haatau: na kire arai
 14 kire ko teuri, Jesus, Haausuli, oke amasiemelu. Na
 maholo e leesire, kosi teuri hunire, Molu lae taau
 molu haatainiomolu hunie mui priest. Na qaolana
 e lae urini, uri maholo kire ko laelae ue, ne kire
 15 rerea oto. Na naini hikada, ana e manatainie uri
 16 haarerealana e lae oto, esi oli weu, pei soi haamani-
 kulua God ana mei wala paine: na e lai ladamai
 iano isulie aena pei paalahea: na ineii oto ini ni
 17 Samaria. Na a Jesus ko alamie ko teuri, Kira awala
 uri kire kaa mani rerea mano? tae siwe ini neena kai
 18 tei? Uri kire kaa lio tooana na muini oto e oli mei
 huni haamanikulua God, tae taataa mane awataa ni
 19 ie haliite? Oto e teuri hunie, Taelai, oke hoalai oto
 taau; hiwalaimoline ioe oto e haaurio.
- 20 Oto mui Pharise e dolosi ana, uri alahana a God ke
 siho mai inanite, na e alamire ko teuri, Alahana a
 21 God kaa siho mai ani toomailana: na kire saa teuri,
 Lio kau, ineii ie! wa Ineii neena! ana lokau, alahana
 a God neii oto wai saemiu.

- 22 Na e teuri hunie mui qaaronoisuli, Qoni ke siho mai, na omu kei herihunie leesilana naeta qonina
- 23 Kale ni inoni, na oto omu saa leesie ike. Na ohe kire ke teuri huniomu, Lio kau, ineii neena! Lio kau, ineii ie! mane omu laelae taau, mane omu luluisulire:
- 24 ana mala waariri, ana ko nanariroa maanie eta poo ni salo, ko raa taau hulaana eta poo ni salo lou ;
- 25 aitana lou ena Kale ni inoni ana qonine. Tae leu i sapena huni ke holai sapesalu hnehunaa, na huni
- 26 leledilana kei lae ana qaune ienini. Na mala qaolana e lae kau ana qonina Noa ne kei urine lou ana qonina
- 27 Kale ni inoni. Kire nauneu, kire inuinu, kire totola hue, kire tootoo poro, lae hulaana haidine a Noa e ni ae laona iola, na luelue e tahe oto e suuheinire
- 28 manomano. Mala lou qaolana e lae ana qonina Lot ; kire nauneu, kire inuinu, kire holiholi, kira haahaaholi,
- 29 kire haihesi, kire toutohu nume ; tae ana haidine a Lot e hoalai maanie Sodom, dune na brimstone e oho
- 30 toli urei leni, oto e suuheinire manomano : kei urine oto lou ana haidine haatainilana Kale ni inoni kei lae
- 31 ana. Oto ana dine neena, ini ko io i koluhe, na oto tootoolana i nume, mane siho hou huni sulu asii :
- 32 na ini lou i hohola mane hei oli lou. Omu ke neinei-sae ana hua Lot. Iteitana naini ko deudeu huni
- 33 terie maurihaana ne kei deu tekelainie : tae naini ko deu tekelainie maurihaana ne kei haahutaa e mauri.
- 34 Noko unue huniomu, Ana hairodo neena na ro mane ke eno ana taataa hulite ; suluilana taataa ini kei lae,
- 35 na ruana kei orea. Na ro keni ke mani puopuosie hau puopuo ; suluilana naini kei lae, na ruana
- 36 kei orea. Oto kire alamie ko teuri hunie, Itei ni, Lord? Na esi teuri hunire, Na rae oto kei io ana na leu, ola mu hada kei meni ruru oto hahie leune.

18

- 1 Oto e ere ni alahuune hunire aena huni kire
- 2 ke arenai onioni, na mane sapeda e kaalawa ; ko teuri, Ana naeta hulume naeta mane leilei, na neii oto

- kaa haahaamau ana God, na e kaa neineisae ike ani
 3 inoni: na mei nao ana hulume *neena*; na ko talei
 laelae onioni mei sulie, pei mei wala uri, Oke
 4 haaletchie maeloona hunie. Na e sasarei keu:
 mai purine e teuri i saena, Nou kaa tohunei meuteinia
 5 God, na nou kaa neineisae ike ani inoni; tae peenie
 aena mei nao ie ko talei kotaahieu, ne nekesi
 6 haaletchie maeloona hunie na. Na a Lord e teuri,
 7 Omu ke ronoa meola a lei takalo e unue na. Na
 uri God saa haaletchie maeloona hunie muini ineie
 lio hunilada e lae oto, kire ko nara tahelai ana
 suli heiatowa na suli heirodo, na saena ko la otoi
 8 amaamasire? Ineu noko unue huniomu, uri kei
 leuae ani haaletchie maeloona hunire. Tae peenie
 maholo Kale ni inoni ko lae mai uri kei lio odoie
 taane hiwalaimoline laona walumalau?
- 9 Na e unue lou me alahuune ie hunie na muini
 e noorutoo ada uri kire odotai, na kire la otoi maka-
 10 tainie muini aopa: Na ro inoni e tahelai taau tai
 nume maai huni arenai; naini Pharise na ruana mane
 11 totola tooha. Oto Pharise *neena* e ure e arenai
 maraana e teuri, God, noko paalaeo, ana nou kaa
 urihana mala aopa, kira haiheileu, kira hele takalo,
 kira masi, wa oto mala a mane totola tooha ienini.
 12 Noko oloolonau haarue sulie week; noko niiniie na
 13 leu na tanahuluana ana waluola noko terii. Tae a
 mane totola tooha *neena*, e ure haatau, e kaa sare
 hahurei maa ileni, tae e kumu i mamanona, pei ko
 14 teuri, God, oke amasieu nou orahaa. Ineu noko unue
 huniomu uri, A mane ienini e oli hai nume ineie na
 kire leie uri e odotai, tae kire kaa lei ike urine ana
 naeta ini *neena*: ana iteitana naini ko haapainaa
 maraana haamaimeialana kei lae; tae ini ko haamai-
 meia haapainaalana kei lae.
- 15 Na kire tolea lou memela werewere saana, huni
 ke qaora ana nimana: tae mui qaaronoisuli e leesie,
 16 kire si ereada. Tae a Jesus e soire mai saana, pei
 e teuri, Omu ke maaire memela ni lae mai sieku,
 na mane omu ereereada: ana muini oto mala ikire
 17 toolada ana alahana ni leni. Toohu noko unue

huniomu, Naini oto kaa helesie alahana a God nana mala oto mela, likimaana oto e saa roroa lai sili ilalona.

- 18 Na naeta mane alaha e dolosiana, e teuri, Haausuli diana, na mei taa ni neke qaoa huni nesi hele hu
 19 ana maurihe hu? Oto nea Jesus e teuri hunie, E ue ni oko saieu uri nou diana? kaa iteitana
 20 naini e diana, taataa ini oto haliite, ne a God. O manatainie mu haatolana uri, Mane o maimesi, Mane o horohoro, Mane o pelipeli, Mane o qelu wala eroero, Oke haamau ana amamu na ana nikemu.
 21 Oto e teuri hunie, Nou tolai sulie oto waluolana
 22 urei meimeihaaku. Na a Jesus e ronoa, kosi teuri hunie, Taataa meola e tototala uaamu: oke ulu-
 23 neinie tootoolamu, oke haadoa mu inoni meitale ani, huni osi manatainie dianahaana muola ileni: osi lae mai, oke lulisulieu. Oto e ronoa muola na, ne saena kosi hu oto liutaa; ana ineei neena toolana e la
 24 otoi peine. Oto a Jesus e leesie kosi teuri, E la otoi asaie mala na taa inoni e mai huni ke lai sili ilaona
 25 alahana a God! Ana e madausie na kamel huni ke lai sili isulie maana sulitelu, tae oto e saa madausie inoni e mai huni ke lai sili laona alahana a God.
 26 Oto muini e rono e teuri, Ne atei ni ke roroa mauri
 27 ena? Oto e teuri, Muola kaa madau oto saana mu
 28 inoni kei madau taane saana God. Oto nea Peter uri, Lo kau, iemelu melu meni tolipuri oto ana mui
 29 toolamelu, huni lulisilemu. Oto e teuri hunire, Toohu noko unue huniomolu uri, Iteitana naini e toli puri ana nume, wa ana hue, wa ana mu esine, wa ana amana na nikana, wa ana mui kalena itehulaana
 30 alahana a God, ne kei hele haahune, oto urine oto ana maholo ie, na maurihe hu ana walumalau ue mai.
 31 Na e hoara awala mana rue, na e teuri hunire, Lokau, kolu ko tahelai tai Jerusalem, na oto haao-
 32 ailana waluola hunie Kaleni inoni usulana e lae kau ana mui prophet. Ana qelolana kei lae hunie
 33 mu apoloa aopa, huni haero ana, na huni teuteu-
 34 neinie, na huni nisuhie: na kire ke rapusie na ke haamaesie oto: oto olune na dine kei taelai lou. Na

kire kaa manatainie ike *na* leu hikana muola ie ; tae mumunilana mei wala ie e lae oto maanire, na kire kaa liosaie ike muola unuleni e lae.

- 35 Na qaolana e lae urini, uri maholo e susuhie
 36 Jeriko, *naeta* ulu ko io i reune tala ko susuke : na e
 37 ronoa *mala hune* ko liu ileune, oto e dodolosi uri *na*
 taa kire ko da. Oto kire unue hunie uri a Jesus ni
 38 Nasaret ko liu. Oto e uloulo, ko teuri, Jesus, Kalei
 39 David, oke amasieu. Na muini e nao e ereana, uri
 huni ke rohu : tae kosi uloulo oto paine *maan*ie holai
 40 nao, uri, Kalei David, oke amasieu. Oto a Jesus
 e ure, ko haatolaire huni kire ke lai tolea saana :
 na maholo ko karainie wau, kosi dolosiana uri,
 41 Na taa ni saemu ana huni neke qaooa hunio? Oto
 42 ineie uri, Lord, uri neke liolio oto. Oto a Jesus e
 teuri hunie, Oke liolio oto : hiwalaimoline ioe e
 43 haaurio oto. Na e tolani liolio oto, na kosi luluiisulie,
 ko soi haamanikulua God : na ahutana *mala*
 maholo kire leesie urine, kire kosi paalahea God.

19

- 1 Na e lai sili tai Jeriko na ko lae tahaunudara ana.
 2 Na lio kau *na* mane satana a Sakeus ; ineie naohai
 3 mane totola tooha, na e *mai*. Na e daudeu huni ke
 leesia Jesus uri *ineie* atei ; tae e kaa leesie ike aena
 4 *mala* e hune, na *ineii* e oorue. Oto e huru tai nao, na
 e hane tai *lenine* sukamor huni leesie : ana tatahana
 5 oto huni ke liu ileune. Na a Jesus e hule ileune esi
 lio alelena, kosi teuri hunie, Sakeus, o ke siho hou
 leuae ; ana leu i sapeku huni neke io siiri i nume ioe.
 6 Oto e siho hou leuae, na e takuhie pei *ilenimaena*.
 7 Na maholo kire leesie, kire si meni sae unuhie, kire
 8 teuri, E lae saana orahaala huni *neu* peie. Na a
 Sakeus e ure, e teuri hunia Lord uri, Lio kau, Lord,
 pooni leu ana tootoolaku noko niiniie nada mu inoni
 meitale ; na uri ana nou soi tooha ni *erona* ana *naini*,
 9 noko haapuoi haahai oto. Na a Jesus a teuri hunie,
 Siiri maurihe e wete saana nume ie, ana isulie *ineie*

- 10 lou kalei Abraham. Ana Kale ni inoni e lae mai huni heitalea na huni haaurie meola e eia kau.
- 11 Na maholo kire ko roronoa muola ie, esi sapeie lou e hei unue alahuune, ana e karainie oto Jerusalem na ana kire unue uri alahana a God kei haatai leuae oto.
- 12 Aena neena e teuri, Naeta mane alaha e lae ani henue haatau huni helesie alahana nana, huni esi oli lou
- 13 weu. Oto e haraie mai sulie awalai konikonihe, ko niie awalai pound hunire, ko teuri hunire, Omu ke
- 14 asuii lai hulaana noko hei oli lou mei. Oto mu euhenu e ineie e nidu upu hunie, na kire usuneinie mu hurulaa isulie, pei mei wala uri, Melu sereinia
- 15 mane ie kei alaha hahiemelu. Oto qaolana e lae urini, uri maholo e lai hule lou ana e helesie alahana oto nana, ne esi unue kire ke haraie mui konikonihe ineie saana, e niie mu haa kau hunire, huni ke
- 16 manatainie muola kire tarii eni esune ikire. Oto a naohada ko lae mai honosie, pei ko teuri, Lord, pound
- 17 ioe e qaoa awalai ini lou hahie. Oto e teuri hunie, Diana ena, konikonihe diana: ana leesilemu e lae uri o kinetainie muola kaa paine, o kesi alaha hahie
- 18 awalai hulume. Oto ruana e lae mai, pei ko teuri,
- 19 Pound ioe, Lord, e qaoa e lime ini lou hahie. Oto e teuri hunie, Ioe lou oke alaha hahie e lime hulume.
- 20 Na naeta ini e lae mai, pei ko teuri, Lord, lio kau, pound ioe ni ie, nou konie nou ehuie ana mi sala:
- 21 ana nou meuteinio, ana oko la otoi rararamaa: oko dudurue muola o kaa neinei ike, na oko siosiokonie
- 22 muola o kaa hasii ike. Oto e teurini hunie, Neke leio oto ana nidumu ena, konikonihe tataala ni ioe. O manatainieuri nou la otoi rararamaa, noko dudurue muola nou kaa neinei ike, na noko siosiokonie muola
- 23 nou kaa hasii ike; aena neena e ue o kaa niie mei tooha ineu hunie mala wai nume ni tooha, hunie noko oli lou mei, nesi soi sulie mei tooha ineu peie na
- 24 meola kire tarie lou hahie? Na e unue hunie muini e ure karainie uri, Omu ke da pound neena maanie,
- 25 omu ke niie hunie ini awalai pound oto ana. Na
- 26 kire teuri hunie, Lord, awalai pound oto ana. Ineu noko unue huniomu, uri iteitana naini e hele oto ne

- sapeilana kei lae ; na *naini* kaa hele ue, *ne* taasilana
 27 *na* meola e hele ana kau kei lae oto *maanie*. Tae
 mui maeloona hunieu ena, kire sareinieu uri *mane*
 nou alaha honosire, omu ke tolera mai, omu ke
 saunire mai naoku ileu.
- 28 Oto e ere mano urine, esi naonao tarau taau, ko
 laelae tai Jerusalem.
- 29 Oto qaolana e lae urini, uri maholo e karainie
 Bethphage na Bethania, horana toloi henue i Olivet,
 esi usuneinie taau e ro ini hikana mui qaaronoisuli
 30 *ineie*, ko teuri, Moro ke laelae i henue e io odohaa-
 miu ; na moro ko sili ana moro kesi leesie kalei ass
 31 kire qaroa, *na* inoni kaa taelie ike ue : moro ke luhesie,
 moro si tolea mai. Na *naini* ko dolosi amoroi uri, E
 ue moro ko luhesie ? moro kesi teuri, A Lord e la
 32 otoi saetooana. Oto ro ini kire haatolairerue urine
 kererue si lae taau, kererue ko lio tooana mala
 33 unulana e lae kau hunirerue. Na kererue ko luhesie
 kalei ass, oto muini e tooana esi teuri hunirerue,
 34 E ue ni moro ko luhesie kalei ass *neena* ? Oto kererue
 35 uri, A Lord ko la otoi saetooana. Na kererue ko
 tolea saana Jesus : na kire ko asie mui sala ikire
 i kolune kalei ass, kire kosi haaiosia Jesus ilenine.
- 36 Na maholo kire laelae kire ko epasie tala ana mui
 37 sala ikire. Na ko karaini oto na kosi siho hou
 ana toloi henue i Olivet, oto pulita paine mui qaaro-
 noisuli e aehota saediana pei paalaha God ana mei
 wala paine hahie ahutana mu anoa kire leesii : kire
 38 ko teuri, Deidehie Inemauroi ko lae mai i nunuhaana
 satana Lord : hanuelama tai salo, manikuluana tai
 39 leni. Na *na* mu helui Pharise hikana mala hune
neena e teuri hunie, Haausuli, oko ereapa mui qaa-
 40 ronoisuli ioe. Oto e alamire ko teuri, Noko hahuei
 unue huniomu uri ana muini ie kei rohu, *ne* mu heu
 kei mamawa oto ena.
- 41 Na maholo e karaini oto, kosi leesie hulume na
 42 ko *narasie*, ko teuri, Uri oke manatainie ana dine
 ie, ioe noone, muola e adona hanuelamana ! tae oto ie
 43 kire mumunie oto *maanie* maamu. Ana mu dine kei
 siho hahio, maholo mui maeloona hunio kei eli para

- ahuio, na kei lilikelio, na kei deu kelio manomano oto,
 44 na kei papatainio iano, na mui kalemu lou ilalo amu ;
 na kire saa toliasie i matolamu na hoi heu huni ke
 saohai ilenine na hue ; ana o kaa manatainie dine
 kire ko maatolio ana.
- 45 Na e lai sili tai laona lolata maai, oto ko aehota
 46 ohea mala ko haahaaholi, ko teuri hunire, Usulana
 e lae oto uri, Nume ineu nume ni arenai : tae omu
 kosi da oto huni hahale kira horo peli.
- 47 Na e haahaausuli suli heidine ana lolata maai.
 Na mui naohai priest na mu haausuli na mui naohai
 48 inoni ana mala e lapasie saunilana : na kire kaa lio
 odoie ike meola ni qaoa ; ana ahutana mala e mani
 tapolie walana, kire ko qaaqaaronoisulie.

20

- 1 Na qaolana e lae urini, uri maholo e haahaausulie
 mala ana naeta dine ana mu dinena tai lolata maai,
 pei e tarohainie tataroha diana, ne mui naohai
 priest na mu haausuli peire mui ratonimane ko
 2 odoie ; na kire unue kire si teuri hunie, Oke unue
 huniemi : Nanamana urei tei ni oko qaoqaoa muola
 3 ie ana ? wa atei ni e da nanamana ie hunio ? Oto e
 alamire ko teuri hunire, Ne ineu noone lou neke
 dolosie e taataa meola amiu, na iomu omu ke unue
 4 oto hunieu : Lotomaai a John, e ure mai leni, wa ohe
 5 e ure mai ana mu inoni ? Oto kire ko heitalenainie
 maraada, kire ko teuri, Uri kolu ko unue uri, E ure
 mai leni ; ne kei unue hunikolu uri, E ue neena omu
 6 kaa hiwalaimoli ana ? Tae uri kolu kei unue uri, E
 ure mai ana mu inoni ; ne ahutana mala ke mani
 seunikolu eni heu, ana kire ko neisae moutei oto
 7 ana John uri neie na prophet. Oto kire ko alamie,
 8 uri kire kaa manatainie ike uri e urei tei. Na a Jesus
 e teuri hunire, Ne ineu noone lou nou saa roroa unue
 huniomu uri nanamana urei tei ni noko qaoqaoa muola
 ienini ana.
- 9 Na e aehota unue alahuune ie hunie mala uri :

- Naeta inoni e hasie hohola ni vine, na e maaie kau hunie mala asuesu, na esi lae ani henue mui dine oto
- 10 hune. Oto ana halisi ni vine e usuneinie naeta koni-konihe saana mala asuesu neena, uri huni kire ke niie hunie ana mu huehuei ola ana hoholana : oto mala asuesune e winiwini, kire kosi usu asi makule ana.
- 11 Oto e hei usuneinie naeta konikonihe aopa lou : na ineii neena kire winiwini lou, pei haaletchie, pei usu
- 12 asi makule ana. Na e hei usuneinie lou olune naini :
13 oto kire haamarie, kire si asie i sinaha. Oto aei hohola ni vine neena e unue uri, Na taa ni neke qaoa ? Neke usuneinie kale madu ineu : ohe kire ke masa
- 14 ana. Tae mala asuesune e leesie kire si looloonai maraada, ko teuri, A oliolitana oto ienini ; ikolu, kolu seunie mone, hunie ke hele hu ana oto hanue ineii
- 15 nakaclu. Oto kire ko asie i koluna para ana hohola ni vine, kire ko seunie oto. Ne aei hohola kei ura
- 16 ena ? Kei lae mai kei suhei manora oto mala asuesune, na kei maaie oto hohola ni vine hunie mala aopa. Na kire ronoa oto, kire kosi teuri, Mane urine oto.
- 17 Tae e toomaire, ko teuri, Na taa ni ie usulana e lae oto uri,

Hau kira toutohu nume e leledie kau,

Ne qaolana esi lae huni hahuei heu ani suusuui para ?

- 18 Taena naini kei domu ilenine hau neena ne kei maoui oto ; tae ko usu ilenine naini ne kei pili memesoa.
- 19 Oto mui haausuli na mui naohai priest e sare helesie ana taataa maholona ; na kire ko meu raranana mala ; ana kire manatainie uri e unue alahuune
- 20 ie raranadaclu. Oto kire haamaesie, pei usuneinie na muini huni toli loosie, kire ke dau hahota uri kire odotai, uri huni kire ke hele ana walana, hunie qelolana hunie leine na hunie nanamana a governor.
- 21 Na kire ko dolosiana, ko teuri, Haausuli, melu manatania uri oko ereere na oko haahaausuli odoodo, na o kaa lio ike hunie inoni hahaiteli, tae oko haahaausuli
- 22 ana tala a God ani walaimoline : E adona taane
- 23 haatolana huni wiline hunia Kaiser wa haike ? Tae e
- 24 liosaie oto raomaena ikire, kosi teuri hunire, Haatainie

- kau mei penny. Nunune atei ienini na usuusu ana
 25 atei ne ilenine? Oto kire ko unue uri, Ana Kaisar e
 ue. Oto ko teuri hunire, Ko urine omu ke haapuaa
 26 hunia Kaisar muola a Kaisar, na hunia God muola
 a God. Na kire kaa hele ike ana mei wala na i naona
 mala: oto kire panataine alamine ineie, kire si toli
 rohu oto.
- 27 Oto mu helui Saduke e lae mai saana, muini ko unue
 28 uri taelaine haike; na kire ko dolosi ana uri, Haausuli,
 a Moses e unue hunikie, uri asine naini ko mae,
 na e too hue, na oto kaa too kalena, uri asine ke tolea
 29 naona, hunie ke haahuta na mela hunia asine. Ne e
 hiu maasine amelu: a naohada e too hue oto e mae,
 30, 31 na kaa too kalena; oto ruana lou; na olune e hei
 32 tolea lou; na e hiu maena ena kire kaa haahutaa
 mela ike, na kire mae. Oto esi elipuri ana hue e mae
 33 oreta. Ne ana e urine ana taelaine kei tooana atei
 hikana hiu maena? ana e hiu ini neena kire mani
 34 tolea kau. Ne e Jesus e teuri hunire, Kira kalei welu-
 35 malau ie ko totola hue, na ko tootoo poro: tae muini
 leilada e lae uri kire adona arapuune ana walumalau
 neena, na ana taelaine maanie muini e mae oto, kire
 36 kaa tootoo hue wa ke tootoo poro lou: ana kire saa
 hei mae lou; ana kire sada peie mu angel; na kire
 nei oto mui kalena God, ana kire nei oto mui kalei
 37 taelaine. Tae ana kire ko taea lou muini e mae oto,
 ne a Moses noone e unu tahanainie, ana leu ana
 Dano, ana e saia Lord uri God Abraham, na God
 38 Isaak, na God Jakob. Oto ineie kaa God ike muini e
 mae, tae God muini e mauri: ana ahutana mu inoni
 39 ko meni meuri hunie. Na na mu helui haausuli e
 alامية, kire ko teuri, Haausuli, o ko ere too ni neena.
 40 Ana kire kaa neisae moutei lou oto oo huni dolosine ana.
 41 Na e teuri hunire, Kire ko unue uritaa ana a Christ
 42 uri ineie kalena David? Ana a David mone e unue
 ana book Psalm e teuri,
 A Lord e unue hunia Lord ineu uri,
 Oke io i qaloqaloku,
 43 Hulaana neke neie hou mui maeloona ioe huni
 uriurite talana aemu?

- 44 Uri ana a David ko saie urini uri a Lord, *ne*
kei hei nei kalena lou uritaa?
- 45 Oto ahutana *mala* e mani ronoa na kosi teuri hunie
- 46 mui qaaronoisuli *ineie*, Omu ke kinetainiomu *maanie*
mu haausuli; muini ne ko sare walowaloliu pei tooni
tewa, na ko herihunie paalabelada lalona mui herai-
usine, na mui leu ni ioio tai nao ana mui nume ni
- 47 ruru, na mui qeuni toline ana mui *neuhe*; muini ne
ko *neu* asie mui nume mu nao, na ko arenai tetewaa
ani erona : ikire ienini leilada kei peine liutaa na.

21

- 1 Oto e hahurei maa kosi leesie *mala* e *mai* kire
ko aa tooha ani niine hai laona leu ni niinii
- 2 tooha. Na kosi leesie *naeta* mei nao e maitale ko
- 3 aa hai leune ana ro kele kawe oorue. Oto e teuri,
Toohu noko unue huniomu uri, Mei nao maitale ie
- 4 e aa liutaada *manomano*: ana kire ienini kire aa
dolalie mui niine na toolada e hune: tae *ineie* ie
e aa manoa taena *na* ola ko meumeuri ana na toolana
oto kaa ado.
- 5 Na oto maholo *na* muini e unue nume maai, uri
kire haalaunie ani heu didianaa na ana muola kire
- 6 niie, oto esi teuri, Ana waluola omu ko talei leesii
ie, *ne* qoni kei siho, na kire saa toliasie ileu *na* taataa
hoi heu huni ke saohai ilenine *na* hue, tae hue asilana
- 7 kei saro lae oto. Oto kire ko dolosiana, kire ko teuri,
Haausuli, maholo uritaa ni muola ie kei oa ana?
Na *na* taa ni tolimaa uri waluola ie tatahana oto
- 8 huni ke siho mai? Oto *ineie* uri, Omu ke lio talamiu
mane kire haatakalo iomu: ana muini hune kei lae
mai inunuhaana sataku, peie mei wala uri, Ineu oto ;
na uri, Qoni e siho oto mai: *mane* omu laelae taau
- 9 isulire. Na maholo omu ko ronoa mui mae na
haipolana, *mane* saemiu e arieriri: ana muola ie
kei holai oa na e saa molahie ike; tae oretalana mone
saa siho lauae.
- 10 Oto e teuri hunire, *Na* mala kei taelai honosie *na*

- 11 *mala*, na *na* apoloa honosie *naeta* apoloa : na nunu peine kei nunu, na ana mu helui henue hiolona na liune ni maela kei tola ; na muola ni meu isulii na
- 12 mui tolimaa paine kei siho urei leni. Tae i naona waluola ie kire ke niinime hahiomu, na kei teuneinomu, ko qeloomu tai nume ni ruru na tai nume hoohoo, pei tolalamiu i naona mu inemaui na mui
- 13 governor aena sataku. Kei nei oto ola ni unu
- 14 haaoaine namiu. Aena neena omu ke neie oto hoi saemiu, uri mane omu loolonaie holai nao uri omu
- 15 ke alamire uritaa : ana ineu neke da wawa na saenanaune huniomu, na ahutana mui maeloona huniomu kire saa ure honosie oto wa kire ke alamie
- 16 oto oo. Tae qelolamiu kei lae mone ana mu amamiu na oto ana mu nikemiu, na ana mu esimiu, na ana mui malahumiu ; na *na* mu heluini hikemiu kire
- 17 ke haamaesire oto. Na iomu kei nei muini ni ninidu
- 18 upu hunie taena *na* inoni aena sataku. Tae *na* taataa
- 19 uhui qeu i qeumiu saa eia ike. Omu kei hele odoie maurihaamiu ani maohine susutoo iomu.
- 20 Tae maholo omu ko leesie mae ko ala hahie Jerusalem, maholona omu ke manatainie uri qonine
- 21 e siho huni ke naona oto. Oto ana maholona muini i Judea huni ke tahi oto tai toloi henue, na muini i matolana huni ke hoalai oto maanie ; na muini wai
- 22 hohola mane kire hei sili lou ilalona. Ana mui dine ienini mui dine ni suu olana, uri huni haaoailana
- 23 waluola kei lae usulana e lae oto ana. Tae amaamasilana *na* muini iada e maelo peie na muini lou ko haahaasusu ana mui dine urinena ! ana tauneinilana hanue ie kei lae oto e aopa, na saewasune kei seunie
- 24 *mala* ie. Na kire kei maesie maana naihi, na ni tola mauri ada saana taena *na mala* : na mu apoloa aopa kei uri pulisie Jerusalem kei lai teli ana qonine mu apoloa aopa kei haro oa mano oto. Na mui
- 25 tolimaa oto ana sato na ana warowaro na ana mu heu ; na mai ano ileu teuneinilana *mala* hune kei lae, saeda ko talei puo oto ana asi na ahe ko kokohu ;
- 26 saena mu inoni ke mae oto ani meune, na ani maohilana waluola kei tola ana walumalau : ana

- 27 muola nanama tai leni kei esuoloolo oto. Tae ana maholona kire kesi leesie Kale ni inoni ko lae mai ilenine mei uru pei nanamana na pei menikuluana
- 28 oto paine. Na ana maholo waluola ie ko aehota oa, ne omu kesi lio alele, na omu ke uwa alena ana qaumiu ; ana tapa olisilemiu ko siho oto mai.
- 29 Na e unue alahuune hunire uri, Omu ke leesie fig
- 30 na oto taena na dano : maholo kire ko ure oto, ne omu kosi leesie na omu kosi manatainie maraamiu
- 31 uri oku ko karaini oto. Aitana lou iomu ena, maholo omu ko leesie waluola ienini ko oa ne omu kesi manatainie uri alahana a God e karaini oto mai.
- 32 Toohu noko unue huniomu uri, Qaune ienini saa suu ike na waluola kaa saro oa mano. Ileni na ano
- 33 kei suu : tae walaku oto saa suu ike oto oo.
- 34 Tae omu ke lio talamiu oto, mane da na saemiu e hie ana naune, na ana inune paine, na ana muola haae ana maurihe ie, oto dine neena kei too lauae
- 35 hahiomu mala oto hune : ana kei too urine hahie
- 36 ahutana mala ko oo ana ahutana walumalau. Tae omu ke kakali sulie taena na maholo, pei eitanaine, uri huni omu ke aailaa ni tehi sapemawa maanie waluola ienini tatahana oto huni ke oa, na ni ure honosie naona Kale ni inoni.
- 37 Na ana mu heiatowa e haahaasuli ana lolata maai ; esi isiisitaa ana mu hei seulehi huni maahune
- 38 i toloi henue kire saie ana i Olivet. Na ahutana mala e haahuo tai lolata maai huni ronoa.

22

- 1 Oto houla ani bread lalemo e karaini oto, sailana
- 2 uri Rekelaoni. Oto mui naohai priest na mu haausuli e looloonainie helesilana uri kei lae uritaa ; ana kire mauteinie mala.
- 3 Na a Satan e sili i saena Judas sailana ana
- 4 Iskariot, naini hikana awala mana rue. Oto e hoalai, ko ruru wala peire mu naohai priest na mu kaptain,
- 5 uri huni qelolana kei lae uritaa hunire. Oto kire si

- 6 saesaediana, kire holosie nii toohana hunie. Oto ko maesie oto, na kosi iroa hunie na leu diana huni ke qeloa hunire maholo ke qalasia.
- 7 Oto dine ani bread lalemo e haro siho oto, leu i
8 sapeda huni unue rekelaoni ana. Oto kosi usuneinie
9 taaui a Peter na a John, pei ko teuri, Moro lae moro
10 ke talamainie rekelaoni, huni kolu kei neu. Oto
kererue ko teuri hunie, O harihunie mere kei lai
11 talamai itei ena? Oto e teuri hunirerue uri, Lio kau,
maholo moro ko lai sili oto taaui ana hulume, na
mane ko anainie ho atea ni wei kei odoimoro, moro
12 ke luluiisulie tai numena nei kei lai sili ana. Na
moro ke teuri hunie aei nume, A Haausuli ko teuri
hunio, Duru mu awataa neitei, hunie melu na mui
13 qaaronoisuli ineu melu kei neue rekelaoni ana? Oto
kesi haatainie huniomoro haalani kire holasia oto: ne
14 moro ke talamai tai leune. Oto kererue lae taaui, na
kosi lio toona oto mala unulana e lae huni rerue:
oto kererue kosi talamainie rekelaoni.
- 14 Oto maholoi satona e haro hule oto, esi io iano
15 kiraelu na mu hurulaa. Na kosi teuri hunire, Ani
herihunilana nou herihunie naulana rekelaoni ie
16 peiomu maholo nou kaa sapesalu ue: ana noko unue
huniomu uri, Nou saa roroa naue na kaa saro oa
17 mano ana alahana a God. Oto e da kaokao, na
maholo e ere ni paalaha mano, kosi teuri, Omu
18 heleana ie, omu ke haado omu ana: ana noko unue
huniomu uri, Talimaa ienini nou saa roroa inuhie lou
na eweweie vine, na alahana a God kaa saro siho
19 mano oto. Na e da hoi bread, na e ere ni paalaha
mano, kosi nisie, na ko niie hunire, pei ko teuri,
Hasioku ne ienini, toliasilana e lae itehulaamui:
20 omu ke tete urine huni amasitoona aku. Na kaokao
lou urine purine naune, pei ko teuri, Kaokao ienini ne
haalune haalu ana apuku, ko ahe oto itehulaamui.
- 21 Tae lio kau, nimana ini ko qeloa ne ilenine table
22 peieu. Ana Kale ni inoni ko laelae noone, mala
hatonainilana e lae oto: tae amaamasilana inoni
23 neena qelolana kei lae ana! Oto kire si aehota hai-
heitale maraadaelu, uri atei ni hikada kei qaoa leune.

- 24 Na haitohena e aehota ada, uri atei hikada neisaena
 25 ana uri e liutaa. Na e teuri hunire, Mu inemauro
 nana mu apoloa aopa kire ko alaha bahire: na kire
 ko saie na muini ko rato ada uri, Muini ni helehele
 26 diana. Tae iomu mane urine ami: tae naini e
 rato hikemiu, huni ke nei mala saanau ne; na
 naini e naohai inoni, huni ke nei mala hairaretai ne.
 27 Ana atei ni e rato, uri ini ko eno huni neu? wa ini
 ko raeraretai? ohe ini neena haike ko eno huni
 neu? tae ineu nou io i matolamiu mala ini ko raera-
 28 retai. Na iomu oto kira io tarau peieu ana malaaho-
 29 nalaku; ne ineu noko unue alahana namiu, mala a
 30 Amaku e unue lou nekue, uri huni omu kei neu na
 kei inu sulie table ineu ana alahana ineu; na omu kei
 io oto ilezine mui neunekume ni alaha huni leie mu
 31 komu ni Israel awala mana rue. Simon, Simon, lio
 kau, a Satan e haatohuomu, huni ke opa omu mala
 • 32 mu korn: tae ineu nou eieitanai talamu, uri huni
 hiwalaimoline ioe ke suuri suu oto: na ioe, maholo
 33 saemu ko eliu oto, o si haasusue mu esimu. Oto esi
 teuri hunie, Lord, ana kure ke haku oto haala nou
 teulei oto ni lae tai laona nume hochoo na tai laona
 34 maena. Na e teuri, Ineu noko unue hunio, Peter,
 kue saa nara siiri, na o kaa saro tateineinie oto haaolu
 uri o kaa manatainie.
- 35 Na e unue hunire uri, Maholo nou usuneiniomu
 taaau na omu kaa tola mai ni haa, na kaa tola mai ike,
 wa ke tola shoe, uri na meola e ore omu wa haike?
 36 Oto kire uri, Haike. Na e unue hunire uri, Tae oto
 molana, ini mai ni haa oto ineie, ne ke tolea oto, na
 mai lou urine: na ini kaa naihi ineie, ne ke haaholi-
 37 neinie tooni aluhi ineie kei holie oto naini. Ana ineu
 noko unue huniomu, uri leu ie usulana e lae oto kei
 haro oa oto aku, uri, Ne idumilana oto peira orahaa:
 38 ana na leu e adoku ne kei mano telai oto. Oto
 kiraelu uri, Lord, lio kau, e ro naihi kaie. Na e teuri
 hunire, E diana oto.
- 39 Oto ko isitaa, kosi lae isulie tolahana oto, takoie
 toloi henu e i Olivet; na mui qaaronoisuli lou e
 40 luluisulie. Na e hule oto tai leune, esi teuri hunire,

- Omu ke arenai mane omu lai sili tai malaahonalamiu.
- 41 Na e hoalai maanire mala kire ko uileinie hoi heu ;
 42 oto e pouruuru ko arenai, ko teuri, Mamaa, ana
 saemu kei ola, oke sulu asie kaokao ienini maanieu :
 tae peie mane leu i saeku e oa, tae leu oto i saemu.
- 43 Na na angel e haatai ana urei leni, ko haasusue.
 44 Na ana ko la otoi motaahie oto e arenai waiiniini
 maanie holai nao : na madarana ana mala kokoi epu
 45 ko uduudu i ano. Oto e taelai maanie arenaine, kosi
 lai hulaana mui qaaronoisuli, na ko leesire kire ko
 46 maahu ani saehune, na kosi teuri hunire, E ue ni
 omu ko maahu ? taelai, omu ke arenai, mane omu dao
 lalo ana malaahonalamiu.
- 47 Maholo ko ere ue, lio kau, mala hune, na ini sailana
 uri a Judas, naini oto hikana awala mana rue, ko
 naoda ; na ko nao susuhia Jesus oto huni nono peie.
 48 Tae a Jesus e teuri hunie, Judas, uri oko qeloa Kale
 49 ni inoni ana nonoilana ? Na mala kalikelie e leesie
 meola qaolana kei lae, oto kire kosi teuri, Lord, uri
 50 melu kei repu eni naihi ? Oto naeta ini hikada e
 rapusie konikonihe a naohai priest na e tapa tekela-
 51 inie aline i qaloqalo ana. Oto a Jesus e alamire ko
 teuri, Omu ke lio maaie leu ie. Na ko hele wau ana
 52 alinana ko haaurie oto. Na a Jesus e teuri hunie
 mui naohai priest na mui kaptain uraana nume maai,
 na hunie mui ratonimane, kire isitaa kau mei hunie,
 uri, Molu isitaa mai mala uri hunie inoni horohoro
 53 peli, pei naihi na pei die ? Nou talei ooo peiomu
 suli heidine tai nume maai, na iomu oto kaa niinime
 ike hahieu ; tae maholo iomu oto ienini, na nanamana
 ani rodohono.
- 54 Oto kire si helesie, kire ko tolea oto tai numa
 naohai priest. Tae a Peter e luluisulie e haataulie.
 55 Na kire rurue na dune i matolana lolata neena, kire
 kosi meni io iano, oto a Peter e io iano noone i
 56 matoladaelu. Na naeta keni e leesie ana e io horana
 esolana dune, na e toomaie oto kosi teuri, A mane
 57 ienini noone peie. Oto ko tateineinie, ko teuri,
 58 Keine, nou kaa manatainie ike. Oto e haawali na
 naeta ini lou e leesie, kosi teuri, Ioe lou naini hikada,

- Oto a Peter ko unue uri, *Maena*, ineu haike ena.
- 59 Oto taataa maholoi sato e liu na *naeta* ini e susuleinie, kosi teuri, Toohu a *mane* ie lou peie: ana
- 60 *ineii* e urei *Galilea*. Tae a Peter e unue uri, *Maena*, nou kaa manatainie ike meola oko unue na. Na lauae maholo ko ereere ue, *ne* kue ko *nara* oto. Na a
- 61 Lord e aliu, esi toomaia Peter. Na a Peter kosi amasitoo ana walana Lord, ana e teuri hunie, Kue saa *nara* siiri na o kaa saro tateineinie uoto haaolu.
- 62 Oto e isitaa taau, ko *nara* uloulo.
- 63 Na *mala* e hele ana Jesus ko haaero ana, peie kire
- 64 ko repusie. Na kire ko ulue maana ani sala, kire kosi dolosi ana, ko teuri, Oke ere ni prophet oto:
- 65 atei ni ini e rapusib na? Na moola hune haiapapai kire ko qelu ilenine pei ere tataalasia.
- 66 Na ko deni oto, pulita kira ratonimane ana *mala* e ruru oto, mui naohai priest na mu haausuli neone;
- 67 oto kire kosi tolea taau tai nume ni lei ikire, kire kosi teuri, Ana ioe oto a Christ, oke unue oto huniemi. Tae e teuri hunire, Ana noko unue huniomu, *ne* omu
- 68 saa hiwalaimoli ike: na ana noko dolosi emiu, *ne*
- 69 omu saa ala lou. Tae talimaa oto ienini Kale ni
- 70 inoni kei io ana qaloqalona nanamana a God. Oto kire mani unue uri, *Ne* ioe ni Kalena God? Na kosi
- 71 teuri hunire, Omu ko unue oto na uri ineu. Oto kire ko teuri, Na taa ni lou kolu ko saro haiheitalea lou *na* mei wala ni unu haaoaine? ana kolu noone kolu ronoa ana *nidune*.

23

- 1 Oto ahutana pulita ikiraelu e taelai, kire ko tolea
- 2 honosia Pilate. Na kire aehota qelu ilenine, kire ko teuri, Melu odoia *mane* ienini ko wei tataala ana *mala* iemi, na ko ereada *mane* wiline hunia Kaiser, pei ko
- 3 unue uri *ineii* a Christ inemaui. Na a Pilate e dolosi ana ko teuri, Ioe ni Inemaui mui Judea? Oto e
- 4 alamie ko teuri, *Ne* ni oto oko unui *ne*. Na a Pilate e unue hunie mui naohai priest na hunie *mala* hune, e teuri, Nou kaa lio toona ike *na* mei roroana

- 5 ana a *mane* ienini. Tae kire susulei meutaa, kire teuri, Ko talie kotaahie saena mala, ko haahaausuli ko laehie Judea, na talimaa i Galilea hule mai ienini.
- 6 Na a Pilate e rono urine, ne ko dolosi uri a *manena*
- 7 e urei Galilea. Na e manatainie uri *neie* e uraana alahana a Herod, oto e usuneinie taau saana Herod, ana *ineie* noone lou i Jerusalem ana mu *dine* na.
- 8 Na a Herod e leesia Jesus, kosi la otoi saediana hitoo: ana e harihunie leesilana oto urei waite, ana e talei ronoa houlana; na e maohie uri huni ke leesie
- 9 qaolana *naeta* tolimaa kei lae ana. Oto e dolosie mu
- 10 wala hune ana; tae e kaa alamie oto oo. Na mui naohai priest na mu haausuli e ure, kire ko gelu ola
- 11 susulei ana. Na a Herod na mui soldier *ineie* e mamakolasie, kire ko haahaamasiana, na ko tooni habie ani tooni leuleunie, kosi hei usuneinie lou weu
- 12 saana Pilate. Na a Herod na a Pilate e hai mala-hune lou ana taataa *dine* na: ana kererue holai hei maeloonaine kau hunirerue.
- 13 Na a Pilate e lokora mui naohai priest na mu
- 14 alaha na mala lou peire, kosi teuri hunire, Omu tolea oto mai a *mane* ienini, mala uri *naini* ko wei tataala ana mala: na lio kau, ineu nou dodolosi wainiini ana i naomiu, na nou kaa lio toana ike na mei roroana ana *mane* ienini ana muola omu gelu ilenine ani:
- 15 haike oto, na a Herod haike lou: ana *neie* e usunei elihoi ana i saakaelu; na lio kau, qaolana na meola e
- 16 adona maena e kaa lae ike ana. Aena *neena* neke
- 18 rapusie, nesi luhesie. Tae kire mani tea tainelu, kire teuri, Oke taasie oto ini ie, na oke luhesia Barabas
- 19 huniemelu: ini *neena* kire qelusie laona nume hoofoo
- 20 itehulaana haipolana na horona oto i hulumu. Na a Pilate e ere lou hunire, ko sare da huni ke toliasia
- 21 Jesus; tae kire si soi peine, ko teuri, Rapu talenasie
- 22 ilenine poupou, rapu talenasie ilenine poupou. Na olune na mei wala hunire uri, Ani taa, *neitei* me ola tataala a *mane* ie e qaoa? Ineu nou kaa lio toana ike na meola ana e malisine maena: aena *neena* neke
- 23 haro rapusie luhesilana esi lae. Tae kire susulei ani

- walada e paine, ko haatohu huni repu talenasie ilenine
- 24 pou pou. Na walada e too oto. Na a Pilate e tola tahazainie uri qaolana me ola kire haatohue kei lae
- 25 oto. Oto e luhesie ini kire qelusie kau laona nume hoo hoo itehulaana haipolana na horona, ini neena kire haatohue na; tae qelolana a Jesus e lae oto isulie saeda e harihunie.
- 26 Oto kire tolea taau, kire kosi helesia Simon ni Kurene, ko oli mei urei hohola, na kire ko neie pou pou ilenine, huni ke azainie isulia Jesus.
- 27 Na pulitaa paine ana mala e luluisulie, na ana mui keni lou kire ko kumu i mamanoda pei taotakosie.
- 28 Tae a Jesus e aliu takoire kosi teuri, Maeni keni mui kalei Jerusalem, mane omu taotakosieu, tae omu ke
- 29 taotakosiomu na mui kalemieu. Ana lio kau, mui dine kei siho mai, na kire ke ere uri eni, Deidehie mu amara, na mu ie kaa haahute ike, na mui susu kire
- 30 kaa sususu ike ani. Oto ana maholona kire ke aehota ere uri hunie mui toloi henue uri, Omu ke anomiemu; na huni mui suisunue uri, Omu ke ruru kore habiemi.
- 31 Ana uri qaolana muola ie ko lae ana dano maumaurie, qaolana na taa kei lae kau ana dano e mae?
- 32 Na e ro mane lou, kira hele ola tataala, tolaladarue e lae peie huni seuniladarue.
- 33 Na kire hule oto ana leu sailana uri Rarata, kire si repu talenasie ilenine pou pou, na e ro mane lou kira hele tataala neena, naini i qaloqalona na ruana i
- 34 meumeuline. Oto a Jesus e teuri, Mamaa, Oke neisae asie leu ie hunire, ana kire kaa manatainie ike meola kire ko da. Na kire haadora ana mui tooni
- 35 ineie, kire ko hehutoo hunii. Na mala e ureure kire ko tootoomaie. Na mu alaha lou e mamakolasie, e teuri, E roroa haahaaurie mala aopa; huni ke haaurie oto, ana ineii a Christ nana God, ini lio hunilana e
- 36 lae. Na mui soldier lou e haamasiana, kire ko laelae
- 37 mai sulie ko niie vinegar hunie, pei ko teuri, Oko nei
- 38 Inemaui nana mui Judea, oke haaurio oto. Na usuusu oto i hahona, uri, Inemaui nana mui Judea kaie.
- 39 Na naeta ini hikana ro mane kira hele tataala

neena aroroladarue e lae kau ko ere tauteu ana, ko
 teuri, Ni, Ioe o to a Christ wa haike? oke haauri
 40 kolu oto na. Tae ruana e alامية, na e ere ana ko
 teuri, Uri o kaa mauteinie ike a God, ana kire leio
 41 noone lou peie? Na kire suraaie oto huni kure; ana
 kure ko hele mala e adona palona akarai: tae a mane
 42 ienini e kaa hele huisie ike na leu oto oo. Na e teuri,
 Jesus, oke neisae aku maholo oko lae mai ana alahana
 43 ioe. Na kosi teuri hunie, Toohu noko unue hunio uri,
 Isiiri kure ke io oto i Paradise.
 44 Na oto mala onona na maholoi sato oto, na rodo-
 hono e dau hahie ahutana hanue hulaana siwana na
 45 maholoi sato, na raranana sato kaa waara ike mai: na
 sala kire lohea honotana nume maai e haka e aari i
 46 denume. Na a Jesus e soi ana mei wala paine, e
 teuri, Mamaa noko neie manoku tai laona nimemu:
 47 na e ere mano urine, ne esi toliasie manona. Na
 mane kenturion neena e leesie meola qaolana e lae
 kau, esi soi haamanikulua God, ko teuri, Toohu, a
 48 mane ie na mane odotai. Na ahutana mala hune e
 ruru huni leesilana meola ie, maholo kire ko leesie
 oto waluola qaolana e lae, kire si oli oto pei kumuie
 49 manomanoda. Na ahutana mala e manatainie, na
 mui keni e luluiisuli oto peie urei Galilea, kire ure
 haatau, ko leeleesie muola ie.
 50 Na lio kau, na mane satana a Joseph, naini hikana
 51 pulita ni leilei, na mane diana na e odotai, (neii ie e
 kaa maesie ike loonaine ikire na belelada) ineii ini ni
 Arimathea, naeta hulume ikire mui Judea, na e
 52 maohie alahana a God: a mane ienini e lae saana
 53 Pilate, na e haatohue rae ana Jesus ana. Na e
 ohosie, na e uloa ana mi sala rerea, oto e lai neie
 laona kiliqeu kire didie ana hau, naini kaa eno ue
 54 ilaona. Na dine ena dine ni talamaine, na dine
 55 sabbath ko sisiho. Na mui keni e mani hekusie kau
 urei hai Galilea kire ko luluiisulie, na ko leesie kiliqeu,
 56 na aorilana rae ana uri e lae uritaa. Na kire oli
 oto, kire ko mouqeline muola wauwesu na laqi ni
 suu.

24

- 1 Tae ana etana na dinɔ ani week, oto mola i ma-
 huohuo, kire ko lae saana kiliqueu, kire ko tolea muola
 2 wauwesu kire mouqeline kau. Na kire leesie hau hue
 3 asilana e lae oto maanie kiliqueu. Na kire sili weu,
 4 tae kaa lio toana rae ana Lord Jesus. Oto qaolana
 e lae urini, uri maholo kire ko talei puo ani, e ro mane
 5 e ure karainire ani tooni huhurerea : na ana kire maau
 na ko lio toli iano, oto kererue kosi teuri hunire, Na
 6 taa ni omu ko heitalea ini e mauri peira mae? Neie
 e aia ileu, tae e taelai oto : omu ke neineisae ana e
 7 ere huniomu maholo ineii ue i Galilea, e unue uri leu
 i sapena Kale ni inoni huni qelolana kei lae oto laona
 nimada orahaala, na huni repu lakomainie ilerine
 poupou, na huni taelailana kei lae ana olune na dine.
 8, 9 Oto kire si amasitoo ana walana, na kire oli oto
 maanie kiliqueu, pei unu tahanainie waluola ie hunie
 kira awala mana eta, na hunie ahutana muini aopa
 10 lou. A Mary ni Magdala ni ie, na a Joanna, na
 a Mary nikana James : na mui keni aopa peire e unue
 11 muola ie hunie mui hurulaa. Na kire ronoa mui
 wala ie mala uri onionine ; na kire kaa hiwalaimoli ike
 12 ada. Tae a Peter e taelai, na ko huru oto saana
 kiliqueu ; oto e oromai iano e toomai laona na ko leesie
 mui sala rerea neena maraani oto haliite ; oto e hoalai
 tai nume ineie, ko panatainie meola qaolana e lae.
 13 Na lio kau, e ro ini hikada e laelae ana dine na
 takoie hulume satana i Emaus e haataulie Jerusalem
 14 e hiu mile peie na apa. Na kererue ko meni wala ana
 15 taena na ola ie qaolani e lae kau. Na qaolana e lae
 urini, uri maholo kererue ko meni wala oto na ko
 heidodolosi, ne a Jesus oto ko nao susuhirerue, na
 16 ko hekusirerue oto. Tae hele hahie maadarue mane
 17 kererue manatainie. Na e teuri hunirerue, Na mui
 wala taa ni ie moro ko tatapa haiolisi laelaei eni?
 Oto kererue ko ure oto, na maadarue ko rahitou.
 18 Oto naeta ini adarue satana a Kleopas e alamie ko
 teuri hunie, Ohe tae ioe maraamu oko oo ni awataa

tai Jerusalem na o kaa manatainie ike muola e oa
 19 ileune ana mu dine ienini? Oto e teuri hunie, Na
 muola taa ni neena? Oto kererue hunie uri, Muola e
 ue ana a Jesus ni Nasaret, na prophet noone e saka
 ani palona na ani walana i naona God, na i naona
 20 ahutana mala: na ana mui naohai priest na mu alaha
 iemi e qeloa huni lei mae ana, na kire rapu talenasie
 21 oto ilenine poupou. Na iemi emi maohie oto uri
 ineie oto ini ni tapa olitana Israel. Toohu, na na leu
 lou ie, olune na dine kaie i purine qaolana me olana.
 22 Na lou mu helui keni amelu e haasireiniemi, kire
 23 haahuo oto i kiliqueu; na kire kaa lio tooana ike na
 rae ana, kire kosi oli weu kire ko unue uri kire leesie
 mu angel e haatai hunire, ko unue uri e mauri.
 24 Na na mu heluini amelu e lae saana kiliqueu, na e
 leesie mala mui keni e unue oto: tae ineii kire kaa
 25 leesie ike. Na e teuri hunirerue, Kira qeu, saemiu e
 la otoi hie ani hiwalaimolilana ahutana na moola mui
 26 prophet e unui! Uri e kaa leu i sapena a Christ huni
 ke sapesalu urine, na huni si tahelai taau laona mani-
 27 kuluhaana? Na e talaae ana Moses na ana ahutana
 mui prophet, kosi unu tahanainii hunirerue laona
 28 taena na usuusu muola kire unui raranana. Oto
 kiraelu ko karainie oto hulume kererue ko lae ana:
 29 na ineie e dau huni ke lae tarasi. Oto kirerue ko
 teu rarahie, ko teuri, Kolu ke io kau: ana e apai sato
 oto na ko seulehi oto. Oto e sili weu huni io peirerue.
 30 Na qaolana e lae urini, uri maholo e io iano huni neu
 peire, e da hoi bread, na ko ere haadianaa, esi nisie
 31 kosi niie hunirerue. Na maadarue esi lio taa, na
 kererue manatainie oto; na e ahutata maanie
 32 maadarue. Oto kererue mani wala uri, Saekarai
 kaa madoro kau, maholo e ere hunikure isulie tala,
 33 maholo e tahananie kau mu usuusu hunikure? Oto
 kererue ko taelai ana taataa maholoi satona, ko oli
 tai Jerusalem, na ko odoie kira awala mana eta e
 34 loko, na mala lou peenire, kire ko ere uri, A Lord e
 35 taelai oto toohu, na e haatai hunia Simon. Oto
 kererue lado warihana muola isulie tala, na ana
 kererue manatainie uritaa ana nisilana bread.

- 36 Na maholo kire ko ere ue urine, *ineii e ure i matolada*, na ko teuri hunire, Ke hanuelama
37 huniomu. Tae saeda e qailulu pei meune, na kire
38 unue uri kire ko leesie *na akalo*. Na e teuri hunire,
E ue ni saemiu ko talei iolaha oto? na ana *na taa*
39 ni mui loonaine ko taetaelai i saemiu? Omu ke
leesie nimeku na aeku, uri ineu taane ie: omu ke
heleaku, na omu ke lio namiu; ana akalo kaa hasio
40 na kaa suisuli ike ana mala omu ko leesii eku. Na e
ere mano urine, kosi haatainie nimana ada na aeaena.
41 Na maholo kire ko neisae rueruaa ue aena *ilenimaena*
pei kire ko panatainie, *ne esi teuri hunire*, Omu
42 manatainie *na meola ni na ileu*? Oto kire ko niie *na*
43 me ie hunie kire uunue. Oto ko heleana, kosi *na*
i maada.
44 Na e teuri hunire, Mui walaku ni ie nou unui
huniomu, maholo nou oo ue peiomu, uri haaoai-
lana waluola e saa mola ike usuleni e lae raranaku
ana mu haatolana a Moses, na ana mui prophet, na
45 ana mui psalm. Oto e tahananie saeda huni kire ke lio
46 saae mu usuusu; na e teuri hunire, Usulana e lae oto
urini, uri hunia Christ kei sapesalu, na kei taelai lou
47 ana olune *na dine maanie muini e mae oto*; na huni
laeli walana ana onisaena na ani saeasilana mu
orahaa ana satana hunie taena *na komu ni inoni*
48 talimaa i Jerusalem. Iomu muini ni unu haaoaii
49 ana muola ienini. Na lio kau, noko usuneinie i
hahomiu ponine a Amaku; tae omu ke haawali i
hulume, hulaana kei tooni hahiomu ani sakana urei
leni.
50 Na e tolera hule taau horana Bethania: oto e
51 susueinie nimana ko haadianara. Na qaolana e lae
urini, uri maholo ko haadianara ue, esi hoalai *maanire*,
52 na suluilana e lae taau i leni. Na kire pouruuru keu
hahie, kire kosi oli lou tai Jerusalem pei saemanona
liutaa: na kire oo onioni i nume maai, pei paalaha
God.

TATAROHA DIANA

MALA

A JOHN E TAROHAINIE

1

- 1 Ana aehotalana oto mei Wala, na mei Wala neena
2 saana God, na mei Wala neena neii God. Ineie
3 ienini ana aehotalana saana God. Haaholalana
taena na ola e lae ana ; na taena na ola haahola
4 e kaa ahoa ike ana haaholalana e lae. Maurine ne
ana ; na maurine neena e nei deni hunie mu inoni.
5 Na dani neena ko waaraa ilaona rodohono ; na rodo-
6 hono kaa aailaa liutaana. Na mane e lae mai, ola
7 a God e usuneinie wau, satana a John. Ineie ienini
e lae mai huni ke unu haaoaie, huni ke unu haaoaie
dani, hunie kire ke mani hiwalaimoli itehulaana.
8 Ineii kaa dani neena, tae e lae mai huni ke unu
9 haaoaie dani. Tohunana dani ineii taane, ini oto ko
raanie taena na inoni ko laelae mai laona walumalau.
10 Ineii ienini e io oto laona walumalau, na walumalau
e aehota ana, na walumalau kaa manatainie ike.
11 Neii e lae mai takoeie moola ineie, na mala ineie kaa
12 takuhie ike. Tae muini e takuhie neii esi sakaahire
kire ke neie oto mui kalena God, muini otona ko
13 hiwalaimoli ana satana : kire kaa hute ike ani epu,
wa ani herihunine ni hesio, wa ani herihunine mu
14 inoni, tae kire hutaana God. Na mei Wala oto e nei
hesio, na e ooo i saaka (na emi kerehie taane mani-
kuluhaana, mei menikuluana mala oto ana Kalena
Mamaa taataa mela moutei), e honu eni niine na oto
15 ani walaimoline. A John ko unu haaoaie, ko ere
paine, ko teuri, Ineii oto ienini nou ere raranana kau

- uri, Ini e poo puriku keu *ne* e nei ke naoku oto : ana
16 e naoku keu ure oto mai. Ana kie mani hele ana *na*
moola *neii* e honu eni, na *niine* tapa likitana *niine*.
17 Ana *niilana* mu *haatolana* e lae ana *nimana* Moses,
tae *niine* na *walaimoline* e *aehota* oto ana Jesus
18 Christ. E kaa ini ke kerehia God ure oto mai ; Kale
taataa *mela* moutei, ko oo oto i sarena Mama, *neii* oto
e *houleinie* mai.
- 19 Na a John e unu *haaoaie* uri, maholo mui Judea
e *usuneinie* mui priest na mui Levi saana urei
20 Jerusalem huni *dolosine* ana uri, Ioe atei ? Oto e
ere talihe kaa ero ike, tae e ere tahihe uri, Nou
21 kaa a Christ ike. Oto kire kosi *dolosiana* uri, Na
taa ena ? Ioe ohe a Elija ? Oto *ineie* uri, Hai, ineu
haike. Ioe ohe a prophet *neena* ? Oto e *alamire*
22 uri, Haike. Aena *neena* kire si teuri hunie, Atei ni
ioe ? hunie emi kesi *alamie* muini e *usuneiniemi*
23 mei. Oko unuo *uritaa* huniemi ? Oto *neie* esi teuri,
Ineu oto walana *naini* ko ere *paine* laona hanue sala
uri, Omu ke *haaodoa* tala a Lord, mala oto Isaia
24 prophet e unue. Na muini mu *hurulaa* *neena* e
25 *uraana* mui Pharise. Oto kire *dolosi* ana kire si
teuri hunie, E ue ni oko *talei* *lolotomaai*, na o kaa a
26 Christ, wa a Elija, wa a prophet *neena* ? A John
kosi *alamire*, ko teuri, Ineu noko *lolotomaai* eni wei
mola *haliite* : ini ko ure i *matolamiu* na omu kaa *mana-*
27 *tainie* ike, *ineii* *neena* ko poo puriku, na nou kaa *adona*
28 *luhesilana* hoo hahi ae *ineie*. Qaolana moola ie e lai
Bethania i reune Jordan poo wau, a John e *lolotomaai*
kei leune.
- 29 Oto *dine* i hahona ko *leesia* Jesus ko lae mai
saana, kosi teuri, Lio kau, a Lamb a God, ini ko
30 sulu *asie* *roroalana* *walumalau* ! *Ineie* kaie nou unue
raranana uri, *Naini* ko poo puriku *ne* e nei ke naoku
31 oto : ana e naoku oto ure oto mai. Na ineu nou kaa
manataie ike ; tae hunie *haatainilana* kei lae hunie
mu Israel, *ne* aena *meolana* nou lae mai noko si
32 *lolotomaai* eni wei. Na a John e unu *haaoaie*, e
teuri, Nou *leesia* Lioa e siho mai urei *leni* mala oto
33 *hiroiku* ; na e oa oto *ilevine*. Na ineu nou kaa

- manataie ike; tae ini e usuneinieu mei huni lolotomaai eni wei, ineii esi teuri hunieu, Ini oko leesia Lioa ko siho ilemine, na kosi oa oto ilemine, ineii oto
- 34 neena ini kei lolotomaai ana Lioa Maai. Na nou kerehie oto, na nou unu haaoaie oto uri ineii ienini Kalena God.
- 35 Oto dine lou i hahona a John e ure, ikiraelu
- 36 na ro qaaronoisuli ineie; na kosi toomaia Jesus ana ko laelae, na kosi teuri, Liokau, a Lamb a
- 37 God. Na ro qaaronoisuli neena e ronoa ana e ere,
- 38 oto kererue kosi luluisulia Jesus. Na a Jesus e aliu, ko toomairerue ko luluisulie, na kosi teuri hunirerue, Na taa ni moro ko heitalea? Oto kererue hunie, Rabi (sailana ana kire ko ere olisie, uri, Haausuli),
- 39 oko oo itei? Neii kosi teuri hunirerue, Moro ke lae mai, na moro ke leesie. Aena neena kire si lae wai leesie leu ko oo ana; na kererue oo peie ana dine na: na e urihana oto tanahuluana na maholoi sato.
- 40 Naeta ini hikedarue ro mane na e ronoa John e ere, na esi luluisulie, a Andrew neena, asina Simon Peter.
- 41 Ineii kosi holai lio tooana oto a Mesia (ere olisilana
- 42 uri, a Christ). Neii kosi tolea saana Jesus. A Jesus e toomaie, kosi teuri, Ioe oto a Simon kalena John: kire ke saio ana a Kephaz (ere olisilana uri, a Peter).
- 43 Oto dine lou i hahona saena uri ke tahelai tai Galilea, na ko lio tooana Philip: na a Jesus kosi
- 44 teuri hunie, Oke luluisulieu. Na a Philip ie e urei Bethsaida, uraana hulume a Andrew na a Peter.
- 45 A Philip kosi lio tooana Nathanael, kosi teuri hunie, Melu lio odoia ini, a Moses ana mu haatolana, na ikire mui prophet lou, e usuusu raranana, a Jesus
- 46 ni Nasaret otona kalena Joseph. Na a Nathanael e teuri hunie, Raona na meola diana kei isitaa maanie i Nasaret? A Philip esi teuri hunie, Oke lae mai oke
- 47 lio namue. A Jesus e leesia Nathanael ko lae mai saana, na kosi teuri raranana, Lio kau, hahuei kale
- 48 ni Israel kaie, e kaa me erona ike ana! A Nathanael kosi teuri hunie, E ue ni o manatainieu? A Jesus e alamie ko teuri, A Philip kaa soio ue, na nou holai
- 49 leesio o oo i hahana fig neena. A Nathanael e alamie

uri, Rabi, ioe oto Kalena God ; ioe oto inemaui nana
 50 mu Israel. A Jesus e alامية ko teuri, Uri oko
 hiwalaimoli ana nou unue hunio uri, Nou leesio i
 habana fig? Oke leesie muola e paine liutaana
 51 muola ienini. Na ko teuri hunie, Toohu, toohu, noko
 unue hunio, Omu ke leesie salo ko euhora, na mu
 angel a God ko taetahelai taau na ko sisiho hou
 ilenine Kale ni inoni.

2

1 Oto olune na dine aharota i Kana i Galilea ; na
 2 nikana Jesus ileune ; na kire haaronoa Jesus, na mui
 3 qaaronoisuli ineie, hunie aharota. Na maholo wine
 e maa oto, ne nikana Jesus esi teuri hunie, E kaa
 4 wine ike ada. Na a Jesus kosi teuri hunie, Teitei,
 na ola taa oalaku na oalamu? qoniku kaa too mone
 5 ue. A nikana kosi teuri hunie mu heiraretai, Na
 meola neii ko unue huniomu, omu ke hele isulie.
 6 Oto kire neie e ono ho atea hau ileune isulie tolahada
 mui Judea hunie haarereana, kire ke mani adona na ro
 7 wai ohe wa na olu. A Jesus ko teuri hunire, Omu
 ke danu haahonue mu ho atea ani wei. Oto kire si
 8 denu makeato ani. Na ko teuri hunire, Omu ke
 taluhie oto molana, na omu ke totola saana naohai
 9 inoni hahie nauhe. Oto kire si tola. Na maholo
 naohai inoni hahie nauhe e name ahonaana wai
 neena e nei wine oto, tae e kaa manatainie uri e urei
 tei (tae mu heiraretai neena e danuhie wai keu kire
 manatainie taane), oto naohai inoni hahie nauhe e
 10 soia poro haalu, kosi teuri hunie, Taena na inoni ko
 holai neie wine diana ; na maholo kire kele inu peine
 oto, oto neilana wine kaa diana kosi lae : tae ioe o
 11 saenie kau wine diana osi haatainie oto ie. A Jesus
 e talaahota dau anoana ie i Kana i Galilea, na e
 haatainie manikuluhaana ana ; na mui qaaronoisuli
 ineie e hiwalaimoli ana.
 12 Mano urine e lae hai Kapernaum, ineie na nikana,
 na mu esine na mui qaaronoisuli ineie ; na e oo ileune
 mu dine kaa hune.

- 13 Na rekelaoni ikire mui Judea e nanauhie oto, na a
 14 Jesus e hanetaa tai Jerusalem. Na ko lio tooana tai
 lolata maai *mala* ko haahaaholi keu na sheep na mui
 15 hiroiku, na *mala* ko oliolisi tooha e io oto : na e ielie
na raurepu, esi ohei *mano maanie* lolata maai, mu
 sheep na mu keu lou ; na e *linisii* iano mu tooha *mala*
 16 ko oliolisi tooha, pei e qelusie mu table ikire ; na e
 teuri hunie *mala* e haahaaholii hiroiku, uri, Omu ke
 sulu asii moola ie *maanie* ileu ; omu ke suuri qaoa
 17 numa Amaku ke nei nume ni holiholi. Na mui
 qaaronoisuli *ineie* e amasitoo ana uri usulana e lae
 kau, uri, Mei sae madoro hahie nume ioe kei enohieu
 18 oto. Aena *neena* mui Judea e alamie oto kire si teuri
 hunie, Tolimaa uritaa ni oko haatainie amelu, ana
 19 oko tete urinena ? A Jesus e alamire ko teuri hunire,
 Omu ke ohoie nume maai ie, na neke taea lou ana
 20 olu heidine. Aena *neena* mui Judea e teuri, E hai
 awalai helisi *mana* ono kire tohue nume maai ie ana,
 21 na uri ioe oke taea oto mola ana olu heidine ? Tae
 22 e ere *raranana* sapena. Oto ana taelailana e lae
maanie muini e mae oto, *ne* mui qaaronoisuli *ineie* esi
 amasitoo ana e ere urinena : oto kire si hiwalaimoli
 ana mu usuusu, na oto ana mei wala a Jesus e
 unuena.
- 23 Oto maholo e oo i Jerusalem ana rekelaoni, oto ana
 lalona *nauhe*, na muini hune e hiwalaimoli ana satana,
 maholo kire ko leesie mu tolimaa qaolani e lae ana.
 24 Tae peenie a Jesus kaa maimaaie ike hunire, ana e
 25 manatainire mu inoni *manomano*, na aena ana e
 kaa maohie *naini* ke unu haaoaie saana ana mu inoni :
 ana *ineie* monena e manatainie moola i sae ana mu
 inoni.

3

- 1 Oto *naeta mane* ana mui Pharise, satana a Niko-
 2 demus, alaha mui Judea : *ineii* ie e lae mai i rodo
 saana Jesus, kosi teuri hunie, Haausuli, emi mana-
 tainio oto haausuli e ure mai saana God ; ana God oto
 kaa peie *naini* e saa roroa qaoa na mei tolimaa mala

- 3 oko qaoine. Oto *nea* Jesus e alamie ko teuri hunie, Toohu, toohu, noko unue hunio, Oto *naini* kaa hei
 4 hute lou e saa lio *manine* alahana a God. Oto *nea* Nikodemus uri, *Ne* kei hute uritaa lou inoni e repo
 oto? uri kei sili elihoi iana nikana, huni esi ruana *na*
 5 hute lou mei? Oto *nea* Jesus uri, Toohu, toohu, noko unue hunio, Oto *naini* kaa hei hute lou ani wei
 na ana Lioa e saa sili ike wau laona alahana a God.
 6 Ola ko hute ni hesio mai kei nei hesio; na ola ko
 7 hute ni Lioa mai kei nei Lioa. *Mane* o *papanatainie*
 ana noko unue hunio uri, Leu i *sapemiu* huni omu
 8 kei hei hute lou. *Dani* ko oruru isulie saena ana *na*
 leu na ana *na* leu, oko *ronoa* awaawatana, tae o kaa
 manatainie leu e uraana, na o kaa manatainie lou
 leu ko lae takoie : aitana ena inoni kei hute ni Lioa.
 9 A Nikodemus e alamie ko teuri hunie, Moola ie kei ue
 10 ena? A Jesus e alamie ko teuri hunie, Ioe haausuli
 11 mu Israel, na uri o kaa manataie moola ie? Toohu,
 toohu, noko unue hunio, Emi ko unue *na* moola emi
 manatainii, na emi ko unu haaoaii *na* moola emi
 leesii; na iomu omu kaa hele ike ana mui wala ni
 12 unu haaoaine iemi. Ana noko unue huniomu ana
 moola ure mai iano, na oto omu kaa hiwalaimoli ike
 ani, *ne* omu kesi hiwalaimoli uritaa ana noko unue
 13 huniomu ana moola ure tai *leni*? Na *naini* oto kaa
 taetahelai ike tai *leni*, tae ini heliite e siho ure mai
 14 *ileni*, Kale ni inoni ena, ko oo oto *ileni*. Na mala a
 Moses e haauresie oto *maa* laona hanue sala, aitana
 noone lou leu i sapena Kale ni inoni huni haauresi-
 15 lana kei lae : uri hunie taena *naini* ko hiwalaimoli ana
 kei helesie maurihe hu ana.
 16 Ana God e manata diana urini hunie walumalau
 hulaana e maaie Kalena taataa *mela* moutei, hunie
 taena *naini* ko hiwalaimoli ana kei suuri eia, tae kei
 17 helesie maurihe hu ena. Ana God e kaa usuneinia
 Kale laona walumalau huni ke leie walumalau; tae
 18 hunie haaurilana walumalau kei lae ana. Ini ko
 hiwalaimoli ana *ne* leilana saa lae ike : ini kaa
 hiwalaimoli ana *ne* leilana e upuni lae oto, aena ana
 e kaa hiwalaimoli ana satana Kalena God taataa

- 19 *mela moutei*. Na *leine neii* oto ie, *uri deni* e lae oto mai laona walumalau, na mu inoni e harihunie rodohono na *dani* haike; aena palonaada e lai aela.
- 20 Ana taena *naini palonaana* e lai aela ko *ninidu* upu hunie *dani*, na kaa lae ike mai takoie *dani*, *mane da*
- 21 na kire ke lei too ana palonaana. Tae peenie ini ko palopaloa walaimoline *neii* ko lae mai takoie *dani*, hunie haatainilana palonaana kei lae, uri ko palopaloa oto ilalo ana God.
- 22 *Mano* urine a Jesus na mui qaaronoisuli *ineie* e lae wai henue mui Judea; na e oo kau ileune
- 23 *peiraelu*, ko lolotomaai. Na John e lolotomaai keu lou i Enon karainie i Salim, aena ana mu wei e la otoi hune ileune: na kire laelae wau ko hele ana loto-
- 24 *maaine*. Ana kire kaa asie ue a John ilaona nume
- 25 *hoohoo*. Oto dolosine e aehota ada mui qaaronoisuli a John peie *naeta mane* ni Judea ana haarereana.
- 26 Na kire ko lae saana John, ko teuri hunie, Rabi, ini moro oo i renue Jordan poo wau, lokau, *neii* ko
- 27 lolotomaai noone, na *mala* ko meni *mano* oto i saana. A John e alamire kosi teuri, Na inoni oto saa hele ana na leu, ana toliasilana leune kaa holai lae hunie
- 28 *urei leni*. Iomu omu unu haaoaieu, ana nou teuri keu, Nou kaa a Christ ike, tae, uri *usuneinileku* e lae
- 29 wai naona. Ini ko tola keni *neii* oto poro haalu: tae peenie malahuna poro haalu, ini ko ure na ko qaaronoisulie, *neii* ko la otoi *ilenimae* hahie walana poro haalu: hoe, *ilenimaena* ineu esi too oto ie.
- 30 Leu i sapena hunie ke paipaine tae, tae leu i sapeku hunie neke *maime* hou.
- 31 Ini ko siho mai *urei leni neii neena* hahona waluola: ini ure mai iano ini ni ano ena, na ko ere ana moola ni iano: ini ko siho mai *urei leni neii*
- 32 hahona waluola. Na ko unu haaoaie moola e leelesii na e rorono; na *naini* kaa hele ana unu haaoaine
- 33 *ineie*. Ini e hele oto ana unu haaoaine *ineie ne* e
- 34 *maemae* ena hunie leu ie uri, God e walaimoli. Ana ini God e *usuneinie neii* ko unuunue mu wala a God:
- 35 ana e kaa niie Lioa ani totohota. A Mamaa ko manata diana hunia Kale, na e mani niie walutana

36 *naola laona nimana.* Ini ko hiwalaimoli ana Kale ne e hele oto ana maurihe hu ena : tae ini kaa tola ana Kale nei saa roroa leesie maurihe, tae saewasune a God ko raroa oto ana.

4

1 Aena *neena* maholo a Lord e manatainie uri mui Pharise e *ronoa* uri a Jesus ko qaoa muini hune liutaana kira John huni ke qaaronoisulie pei ko lolotomaai ada (tae peenie *nea* Jesus kaa lolotomaai ike, tae mui qaaronoisuli haala), esi hoalai *maanie* i Judea, ko lae hai Galilea. Na leu i sapena huni ke lae i matolana Samaria. Oto kosi hule ana *naeta* hulume ni Samaria, sailana uri i Sukar, karainie leu a Jakob e niie hunia Joseph kalena : na hulaa a Jakob hai leune. Oto *ne* a Jesus e talei io mola urine i reune hulaa, ana e weo ana *laena*. Na e urihana onona na maholoi sato. Oto *naeta* keni ni Samaria ko lae mai i tei wei : a Jesus kosi teuri hunie, Oke danu wei ekue. Ana mui qaaronoisuli *ineie* e lae tai hulume huni holi *neula*. Keni ni Samaria *neena* kosi teuri hunie, E ue ni ioe, *mane* ni Judea, oko suka aku hunie na mei wei emue, na ineu na keni ni Samaria. (Ana mui Judea *neena* kaa hatahata ike peie mui Samaria.)

10 A Jesus e alامية kosi teuri hunie, Ana o manatainie niilana God, na ini ienini ko teuri hunio, Oke danu wei ekue : haala oke haatohu ana, na *neii* ke nii taau hunio ana na mei wei meuri. A keine kosi teuri hunie, Alaha ineu, e kaa ola ni denu ioe, na kaline ni wei ie ko la otoi kokoro hou : mei wei meuri *neena* amu e urei tei ? Uri oko lai alaha liutaana amakaelu a Jakob, ini e niie kaline ni wei ie huni emelu, na e inuinu noone ana, na mui kalena, na mu keu *ineie* ?

13 A Jesus e alامية ko teuri hunie, Taena *naini* ko inuinu ana wai ie *ne* ke hei marou lou : tae iteitana *naini* ko iuuiu ana mei wei *neena* neke niie *ne* e saa roroa marou lou ; tae wai *neena* neke niie taau hunie kei nei hulaa ilalo ana na ke hurehurei taa hulaana

- 15 maurihe hu. Ne a keine kosi teuri hunie, Alaha ineu, oke nii taau ekue ana mei wei ie, hunie neke suuri hei marou lou, wa neke laelae haatau mei ie huni tei-
- 16 tei wei. A Jesus ko teuri hunie, Lae mone, oke haraie
- 17 mai poro ioe. A keine e alamie kosi teuri hunie, Nou kaa too poro ike. A Jesus kosi teuri hunie, Nou kaa too poro ike. A Jesus kosi teuri hunie, O ere too oto
- 18 ni neena uri, Nou kaa too poro ike : ana o tooana e lime poro kau ; na ini oko oo saana oto mola ie ne
- 19 kaa poro ioe ike : o la otoi ere too ni neena. Ne a keine kosi teuri hunie, Alaha ineu, nou lio saio oto
- 20 uri na prophet. Amamelu e palopalo ilenine toloi henue ie ; na iomu omu ko unue uri tai Jerusalem heliite leu kire unue mu inoni ke palopaloa God
- 21 ana. A Jesus ko teuri hunie, Keine, oke hiwalaimoli eku, maholoi heidine ko nanauhie oto mai, na omu
- 22 saa ili palopaloa Mamaa ilenine toloi henue ie, wa tai Jerusalem lou. Omu ko palopaloa meola omu kaa manatainie : iemi emi ko palopaloa meola emi la otoi manatainie : ana maurine e uraana mui Judea.
- 23 Tae maholoi heidine ko nanauhie oto mai, na e hule mone oto, na muini ko palopalo walaimoli kei palopaloa Mamaa ana lioa na ani walaimoline : ana a Mamaa ko heitalea noone muini urine huni
- 24 kire ke palopaloa. God neii Lioa : na leu i sapena muini ko palopaloa huni kire ke palopaloa ana lioa
- 25 na ani walaimoline. Ne a keine ko teuri hunie, Nou manatainie taane uri a Mesia ko la otoi mai (sailana ana a Christ) : na maholo ke hule oto mai, neii
- 26 kesi houleinie walutana na ola hunikie. A Jesus ko teuri hunie, Ineu keu ineie noko ere hunio ie.
- 27 Oto ana maholona mui qaaronoisuli ineie esi hule ; na kire panatainie ana kererue a keine ko ereere ; tae peenie naini kaa kele teuri, Na taa ni oko loohie ? wa,
- 28 E ue ni moro ko ereere ? Oto nea keine e nei asie ola talei wei ineie, kosi hoalai tai hulume, kosi teuri hunie
- 29 mu inoni uri, Omu ke lae mai i leesie na inoni e unu manoi hunieu taena na ola nou talei deudeui : ohe
- 30 neia Christ ie ? Kire isitaa maanie hulume, na ko
- 31 laelae wai saana. Maholo kire kaa hule ue mui qaaro-

- noisuli e haatohu ana, ko teuri, Rabi, oke nau keu.
- 32 Tae e teuri hunire, Mei neula taane aku omu kaa
 33 manatainie ike. Oto mui qaaronoisuli e mani wala
 34 maraada uri, Naini ohe e tola oto ana? A Jesus ko
 teuri hunire, Mei neula ineu oto uri hunie neke
 haatooa saena ini e usuneinieu mei, na hunie neke
 35 haamanoa mei palona ana. Uri omu kaa ere uri keu,
 E hai warowaro, na siokonine oto? lokau, noko unue
 huniomu, Omu ke uwe alena, na omu ke toomaie mu
 36 hohola, uri kire la otoi rara hunie siokonine. Ini ko
 siokoni ko hele ana waaite, na ko nei koni mu huehuei
 ola loosie maurihe hu; uri hunie ini ko tatataai na
 ini ko siosiokoni kererue ke mani ileilenimae tararuru.
 37 Ana alahuune ie e too oto ana me olana, uri, Naini
 38 ko tatataai, na naini aopa ko siosiokoni. Ineu nou
 usuneiniomu taau huni siosiokonie muola omu kaa
 asuii ike: muini aopa e asuii mone, na iomu omu too
 ilalo ana mu esune ikire.
- 39 Na mui Samaria hune ana hulume neena e hiwa-
 laimoli ana itehulaana walana keine e unu haaoaie
 uri, Neii e unu manoi hunieu taena na ola nou talei
 40 deudeui. Aena neena ana mui Samaria e hule saana,
 kire si haatohu ana hunie ke oo i saada: na e oo
 41 ileune e ro haidine. Na muini hune lou e hiwalaimoli
 42 itehulaana walana; na kire si teuri hunia keine uri,
 Melu ko hiwalaimoli oto, tae e kaa isulie ike erelamu:
 ana melu ronoi tohumelu, na melu ko la otoi mana-
 tainie toohu uri a Christ ne ienini a haaurilana
 walumalau.
- 43 Na e ro haidine na e saro mano ne esi loutaa
 44 maanie ileune ko lae hai Galilea. Ana a Jesus e unu
 haaoaie maraana, uri na prophet saa manikulue ike
 45 ana tohunana hanue ineie. Oto maholo e hule hai
 Galilea, mui Galilea esi tekuhie, ana kire leesie walu-
 tana na ola qaolana e lae ana tai Jerusalem ana houla:
 ana ikire noone kire lae ana houla.
- 46 Oto e lae lou i Kana i Galilea, e da wai ileune
 ke nei wine oto. Na naeta mane a inemaui kalena
 47 ko mae i Kapernaum. Na maholo e ronoo Jesus uri
 e loutaa maanie Judea hai Galilea, esi lae wai saana,

ko haatohu ana huni ke siho oto hou huni haauria
 48 kalena; tatahana oto huni ke mae oo. A Jesus
 kosi teuri hunie, Ana omu kaa tohunei leesie mui
 49 tolimaa na mu anoa omu saa roroa hiwalaimoli ike.
Mane a inemaui neena kosi teuri hunie, Alaha ineu,
 50 oke lae hou na a kaleku kaa mae oo ue. A Jesus kosi
 teuri hunie, Oke hoalai oto; a kalemu ko meuri oto.
 Oto a maena e hiwalaimoli oto ana mei walana a Jesus
 51 e unue hunie, ne kosi hoalai oto. Na maholo ko laelae
 ue hao mu heiraretai *ineie* e odoie ko unue uri kalena
 52 ko meuri oto. Oto e dolosi ada uri maholoi sato uritaa
 e talaai awaa ana. Oto kire si teuri hunie, I nonola
 ana hiune na maholoi sato maena mamadali e aia
 53 oto *maanie*. Na amana *neena* esi manatainie uri
 oto ana maholona ana taataa maholoi satona a Jesus
 e unue hunie, uri, A kalemu ko meuri oto: na
 54 *ineie* e hiwalaimoli oto, na aleiini *ineie*. Ruana
 na tolimaa ie a Jesus e qaoa, ana e loutaa *maanie*
 i Judea hai Galilea.

5

- 1 *Mano* urine houla mui Judea; na a Jesus e lae tai
 Jerusalem.
- 2 Na lama tai Jerusalem horana maai para ni sheep,
 sailana mala Hebrew uri Bethesda, e lime duru ana.
- 3 Na mui maemaea pulita paine ko talei enoeno hai
 5 leune, mu ulu, mu tou, mu rarasi. Na *naeta mane*
ileune, maena ineii e talei totolea e olu awalai helisi
 6 *mana* walu oto. Maholo a Jesus e leesie ko eno, na e
 manatainie uri e io tewa oto urine, esi teuri hunie, O
 7 harihunie uri haaurilemu kei lae? A maemaea *neena*
 e alamie uri, Alaha ineu, nou kaa too inoni mone,
 maholo ko qeiqueie wai, hunie ke neieu hai lama: tae
 maholo noko lae ue, *naini aopa* ko holai siho hou i
 8 naoku. A Jesus e teuri hunie, Taelai, oke suluie
 9 hulitemu, oke laelae hailiu. Na lauleu haaurilana
 a *maena* esi lae oto, na ko suluie hilitana kosi laelae
 hailiu.
- 10 Na dine sabbath oto ana dinena. Aena urine mui

- Judea ko teuri hunia *maena* kire haaurie kau, uri, Dine sabbath otona, na e kaa malisine mu haatolana
- 11 huni oke suluie hulitemu. Tae e alamire uri, Ini e haaurieu, *ineii neena* e teuri hunieu, Oke suluie
- 12 hulitemu, na oke laelae hailiu. Kire si dolosie uri, Atei *mane* e teuri hunio uri, Oke suluie hulitemu, na
- 13 oke laelae hailiu? Tae a *maena* kire haaurie kau e kaa manataie uri atei: ana Jesus e lae apalili, ana
- 14 mala *hune* e haapuli ileune. Oto haawali na a Jesus e odoie tai lolata maai, na kosi teuri hunie, Lokau, haaurilemu e lae oto: *mane* o hei orahaala lou, *mane*
- 15 da na meola aela hitoo e too amu. A *maena* e hoalai, na kosi unue hunie mui Judea uri a Jesus otona a
- 16 haaurilana. Anea *neena* mui Judea e tauneinia
- 17 Jesus, ana e tete urine ana *dine sabbath*. Tae a Jesus e alamire uri, Amaku ko esu oto hule mai
- 18 ienini, na ineu noko esu noone lou. Aena meolana mui Judea e haiheitale oto liutaa uri hunie saunilana, ana e kaa ili deu aela ana haatolana ana *dine sabbath* hahaiteli, tae e harainia God uri hahuei Amana, e qaoa uri ke sada peia God.
- 19 Aena *neena* a Jesus e alamire ko teuri hunire, Toohu, toohu, noko unue huniomu, A Kale saa roroa qaoa ike na leu tohune tae peenie na meola hahaiteli *ne* ko leesia Mamaa ko qaoqaoa; ana taena na ola ko qaoqaoi *ne* ikire otona a Kale lou ko qaoqaoi noone
- 20 urine. Ana a Mamaa ko manata diana hunia Kale, na ko haatainie ana waluola ko qaoqaoine; na kei haatainie mui palona e paine liutaana muini ie, uri
- 21 huni omu kesi panaani. Ana mala a Mamaa ko taelie lou muini e mae oto pei ko haahaaurire, aitana noone lou a Kale ko haahaaurire na muini sulie
- 22 saena. Ana a Mamaa mone kaa leie ike naini, tae e
- 23 mani niie leine hunia Kale; uri hunie ahutana mu inoni ke mani haamau ana a Kale, mala kau kire ko haamau oto ana a Mamaa. Ini kaa haamau ana a Kale kaa haamau lou ana a Mamaa e usuneinie mai.
- 24 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ini ko ronoa walaku, na ko hiwalaimoli ana ini e usuneinie mei, *ne* e hele oto ana maurihe hu ena, na e saa lae ike

- hunie leine, tae e isitaa oto *maanie maena* hunie
 25 *maurine*. Toohu, toohu, noko unue *huniomu* uri,
 Maholoi *heidine* ko *nanauhie* oto mai, na e hule mone
 oto, uri muini e mae oto kei *ronoa walana Kalena*
 God ana maholona; na muini ko rono kei meuri ena.
 26 Ana mala a *Mamaa* e *manatainie maurine* ana, aitana
 noone lou e *maaie* hunia Kale uri huni ke *manatainie*
 27 *maurine* ana; na e *maaie nanamana* hunie huni ke
 28 leilei, ana *ineie* noone Kale ni inoni. *Mane* omu *pa-*
natainie leu ie: ana maholoi sato ko *nanauhie* oto mai,
 na ahutana muini laona mui *kiliqeu* kei *ronoa walana*,
 29 na kei isitaa mai: muini *palonaada* e *diana* hunie
taelaine ani *meurine*; na muini *palonaada* e aela,
 hunie *taelaine* ani *leine*.
 30 Nou saa qaoa ike na leu tohuku: mala noko *rorono*
ne noko si leilei: na *leine* ineu e odo; ana nou kaa
 haitalea muola isulie saeku, tae isulie saena ini e
 31 *usuneinie*u mei. Ana noko unu *haaoaie*u maraaku,
 32 mei unu *haaoaine* *neena* kaa *walaimoli* ike. Ini *aopa*
neena ko unu *haaoaie*u; na nou *manataie* uri mei
 unu *haaoaine* *neii* ko unu *haaoaie*u ana e la otoi
 33 *walaimoli*. Iomu omu *usuneinie* muini saana John,
 34 na *ineie* e unu *haaoaie* *walaimoline*. Tae mei unu
haaoaine noko *heleana* *neena* kaa ure ike ana mu
 inoni: tae *peenie* noko unue muola ie, uri huni
 35 *haaurilemiu* kei lae ana. *Ineii* *neena* light ko *eso*so
 na ko *raaraa*: na iomu omu *maemae* ni *ileilenimae*
 36 ana *raranana*. Tae mei unu *haaoaine* *taane* aku e lai
liutaana unu *haaoaine* a John: ana mui *palona* a
Mamaa e *maaie* *hunieu* huni neke *haamanoi*, mui
palona noko *qaoqaoine*, *ikire* *neena* kire ko unu *haao-*
 37 *aie*u, uri a *Mamaa* e *usuneinie*u mei. Na a *Mamaa*
 ini e *usuneinie*u mei *neii* e unu *haaoaie*u. Iomu omu
 kaa *ronoa walana* ure oto mai, wa omu ke *leesie*
 38 *sapena*. Na omu kaa *manatainie* *walana* huni ke io
 oto *amiu*: ana ini *neena* e *usuneinie*u mei omu kaa
 39 *hiwalaimoli* ike ana. Omu ko *heiheitale* hai laona
 mu *usuusu*, aena omu ko unue uri omu *akaurisie*
maurihe hu eni; na *ikire* *otona* kire ko unu *haaoaie*u;
 40 na omu ko *serei* lae mai sieku, uri huni omu kesi

41 akaurisie maurine. Nou kaa helesie ike manikuluana
 42 ana na inoni. Tae nou la otoi saaiomu, uri omu kaa
 43 manatainie manata dianana hunia God amiu. Ineu
 ni nou lae mai i nunuhaana satana Amaku, na oto
 omu kaa takuhieu ike : tae naini aopa kei lae mai i
 nunuhaana tohunei satana, ne omu kesi tekuhie
 44 taane ena. Iomu omu kei hiwalaimoli uritaa, ana
 omu ko haahaamanikuluomu heiliu, na omu kaa haita-
 lea mei manikuluana neena e uraana taataa God oto
 45 moutei neena ? Mane omu unue uri neke haasusunei-
 niomu hunia Mamaa : naini taane ko haasusuneini-
 46 omu, nea Moses ena, omu la otoi noorutoo ana. Ana
 omu hiwalaimoli ana a Moses, haala omu ke hiwalai-
 47 moli lou eku ; ana neie e usuusu raranaku. Tae ana
 omu kaa hiwalaimoli ana mu usuusu ineie, ne omu
 kesi hiwalaimoli uritaa ana walaku ?

6

1 Mano urine a Jesus e hoalai i reune iqe ni Galilea
 2 poo wau, iqe ni Tiberias neena. Na mala hune e
 luluiisulie, aena ana kire leesie mu tolimaa e qaoi ada
 3 mui maemaea. Na a Jesus e tahelai tai lenine toloi
 henue neena, na e io hai ano ileune peie mui qaaro-
 4 noisuli ineie. Na rekelaoni houla mui Judea ko
 5 karainie oto. Aena neena a Jesus e uwe alena esi
 leesie uri mala hune ko lae saana, kosi teuri hunia
 6 Philip, Kolu ke holie mu hoi bread ada urei tei ? Na
 e ere urine uri hunie malaahonalana : ana neie e
 7 manatainie noone na mei taa kei qaoo. A Philip e
 alamie uri, Kire ke holie mu hoi bread ana ro tanalai
 penny na e saa ado, hunie iteitana naini ke kele hele
 8 ana. Naini hikana mui qaaronoisuli ineie, a Andrew,
 9 asina Simon Peter, esi teuri hunie, Kele mau ileu, e
 lime hoi bread barley ana, na e ro hoi ie : tae moola
 10 urine kei ado uritaa ana mala e hune urini ? A Jesus
 e teuri, Molu ke haaiosie mala hai ano. Na hahalisi e
 aa ileune. Oto mui maena e io iano, kire urihana e
 11 lime molai mane. A Jesus kosi hele ana mu hoi

- bread *neena* ; oto e ere ni paalahena *mano*, esi niiniie hunie muini kire haaiosire iano ; e urine lou ana mu
- 12 hoi ie na mala *naini* ko sare *nau*. Na maholo kire haro pote *mano*, ne esi teuri hunie mui qaaronoisuli ineie, Omu ke sio konie mu oretai *neula* ana mu *neula*
- 13 kire nisi, *mane* na leu e tekelai. Oto kire si siokonii, na kire si haahonue awalai *mei mana* rue ana mu oretai *neula* ana lime hoi bread barley *neena* kire *nau*
- 14 orei. Oto maholo *mala* e leesie tolimaa *neena* qaolana e lae ana, kire si teuri, Toohu, *na* prophet kaie ini ko lae mai laona walumalau.
- 15 Oto a Jesus, ana e lio saie uri kire ko deu ni lae mai deu ramoramoā hunie, hunie kire ke qaoa huni ke alaha oto, esi hoalai lou maraana tai toloi henuē huni ke arenai.
- 16 Na maholo e saulehi oto, mui qaaronoisuli ineie e
- 17 siho toli hai one, na kire ko taelie *na iola*, kosi deu ni atoholo i reune iqe hai Kapernaum. Na e rodo oto,
- 18 na a Jesus e kaa hule ue ada. Na kosi aehota ahela
- 19 isulie oru peine ko seu. Oto maholo kire lae ani hote mala e olu mile wa e olu mile peie *na apa*, kire ko leesia Jesus ko uriuri ilenine asi na ko nao susuhirae-
- 20 lu : oto kire ko la otoi meumeu. Tae e teuri hunire,
- 21 Ineu taane ; *mane* omu meumeu. Oto kire *mae* tolea tai laona iola : na lauae iola na e arapu hai ione ana leu kire ko lae hunie.
- 22 Oto dine i hahona *mala* hune *neena* e ure i reune iqe poo hao kire leesie uri ruana *na iola* haike ileune, tae taataa ini *neena* maraana, na uri a Jesus kaa tae ana peie mui qaaronoisuli ineie, tae uri mui qaaronoisuli ineie e hoalai maraada (tae peenie mu iola e lae taane mai urei Tiberias karainie leu kire *nau* bread
- 24 purine Jesus e ere ni paalahena) : oto maholo *mala* hune *neena* e leesie uri Jesus e aia ileune na mui qaaronoisuli lou noone, kire si taelie mu iola *neena*,
- 25 kire ko lai hai Kapernaum ko heitalea Jesus. Na maholo kire lai hule saana i reune iqe poo hao, kire si
- 26 teuri hunie, Rabi, o lae mai ileu inanite? A Jesus e alamire kosi teuri hunire, Toohu, toohu, noko unue huniomu, Omu ko heitaleau, na e kaa aena ana omu

- leesie mui tolimaa, tae aena ana omu neu ni pote ana
 27 mu hoi bread neena. Mane omu esuesu talana mu
 neula ko eia, tae talana mu neula ko ooo hunie
 maurihe hu, a Kale ni inoni kesi nii huniomu eni :
 28 ana a Mamaa a God e neie tolimaa oto ana. Oto
 kire si teuri hunie, Melu ke ue, huni emelu ke pala-
 29 paloa palonaana God? A Jesus e alamire e teuri
 hunire, Palonaana God ne ienini, uri huni omu ke
 30 hiwalaimoli ana ini e usuneinie mai. Oto kire si
 teuri hunie, Na mei taa ni oko qaoa hunie tolimaa,
 huni emi ke kerehie mone, na ke hiwalaimoli emu?
 31 Na mei taa ni oko palopaloa? Mu amakaelu e nau
 ana manna neena laona hanue sala : mala usulana e
 32 lae uri, E niie bread ada urei leni. A Jesus kosi
 teuri hunire, Toohu, toohu, noko unue huniomu uri,
 E kaa a Moses ike e niie bread amiu urei ileni neena ;
 tae peenie a Amaku ko niiniie tohunei bread amiu
 33 urei leni neena. Ana bread a God neena ola ko siho
 oto urei leni na ko niie maurine hunie walumalau.
 34 Oto kire si teuri hunie, Lord, oke niie bread neena
 35 amami onioni. A Jesus e teuri hunire, Ineu oto
 bread ani meurine : ini ko lae mai sieku e saa hei
 hiolo lou, na ini ko hiwalaimoli eku e saa hei marou
 36 lou. Tae nou unue oto huniomu, uri omu kerehieu
 37 oto, na omu kaa hiwalaimoli oto. Taena na ola a
 Mamaa ko niie nakue kire ke lae oto mai isieku : na
 ini ko lae mai isieku nou saa roroa sike asie oto oo.
 38 Ana nou siho oto urei leni, na e kaa huni neke qaoa
 muola isulie saeku, tae isulie saena ini e usuneinie
 39 mei. Na moola isulie saena ini e usuneinie mei kire
 ni ie, uri neke suuri deu tekelainie na leu ana moola
 e niie nakui, tae hunie neke taelainie ana dine oreta.
 40 Ana muola isulie saena a Mamaa kire ni ie, uri
 iteitana naini ko toomaie Kale pei ko hiwalaimoli
 ana, ne kei akaurisie maurihe hu ena ; na neke
 taelainie lou ana dine oreta.
 41 Oto mui Judea e papamuruzuru ana e teuri keu,
 42 Ineu oto bread neena e siho mai urei leni. Na kire
 si teuri, Ni, a Jesus ni ie wa haike, a kalena Joseph,
 kolu saie oto amana na nikana? e ue ni ko unue ie

- 43 uri, Nou siho mai urei leni? A Jesus e alamire ko
 44 teuri, *Mane* omu uqeuge maraamiu. Naini saa lae
 ike mai sieku, uri ana a *Mamaa* e usuneinieu mei kaa
 wainie mai : na nesi taea lou ana dine i oreta.
- 45 Usulana e lae laona mui prophet uri, Na haausuli-
 lada kei lae oto ana God. *Iteitana* naini e ronoi ana
 a *Mamaa* na ko saenanau oto, *neii* kosi lae mai sieku.
- 46 E kaa uri naini e leesia *Mamaa*, tae peenie ini e
 47 uraana God, *neii* oto e leesia *Mamaa*. Toohu, toohu,
 noko unue huniomu, Ini ko hiwalaimoli *ne* e akaursie
 48 maurihe hu ena. Ineu oto bread ani meurine.
- 49 Mu amamiu e *naue* manna *neena* laona hanue sala,
 50 na kire mae oto. *Neii* ni ie bread ko siho mai urei
 leni, uri hunie naini kei neu ana na ke suuri mae.
- 51 Ineu oto bread mauri e siho mai urei leni ; ana naini
 ko neu ana bread ie, *ne* kosi meuri oto hu : toohu na
 bread *neena* neke niie, hasioku monena, itehulaana
 maurihaana walumalau.
- 52 Aena *neena* mui *Judea* e haiheitohe maraada, kire
 ko teuri, A *mane* ienini kei niie hasiona uritaa
- 53 amami? Oto a Jesus e teuri hunire, Toohu, toohu,
 noko unue huniomu, Uri ana omu kaa *naue* hasiona
 Kale ni inoni peie inuhilana apune, omu saa roroa
- 54 manatainie maurine amiu. Ini ko *neue* hasioku peie
 ko inuhie apuku *ne* kosi manatainie maurihe hu : na
 55 neke taea lou ana dine i oreta. Ana hasioku hahuei
 56 ola ni neu, na apuku hahuei ola ni inu. Ini ko *neue*
 hasioku na ko inuhie apuku *neii* ko raroa oto aku na
- 57 ineu oto ana. Mala kau a *Mamaa* ini ko meuri e
 usuneinieu mei na noko meuri itehulaana a *Mamaa* ;
 aitana noone lou ini ko *neueu*, *neii* kei meuri noone
- 58 lou itehulaaku. *Ineii* ni ie bread e siho mai urei leni ;
 e kaa urihana ike mui weuwe e *nau* na kire si mae :
 59 ini ko neu ana bread ie *ne* kesi meuri hu ena. E
 unue muola ie wai nume ni ruru, maholo e haahaau-
 suli i *Kapernaum*.
- 60 Aena urine muini hune ana mui qaaronoisuli,
 maholo kire ronoi, kire si teuri, Mei wala ie ko lai
- 61 asa ; atei kei tola ana? Tae a Jesus e manatainie
 i saena uri mui qaaronoisuli *ineie* e uqeugesie meola

- na, esi teuri hunire, Uri meola na ko qao omu omu ko
 62 mauo itehulaana? Ne kesi ue ena ana omu kei
 toomaie Kale ni inoni ko tahelai taau takoie leu e
 63 uraana? Lioa mone ko haahaauri; hasio saa pepei
 ike: mu wala neena nou unui oto huniomu ikire lioa,
 64 na maurine lou. Tae na muini hikemiu kaa hiwalai-
 moli oto. Ana a Jesus e manatainie ure oto mai i
 aehotalana muini neena kaa hiwalaimoli na ini oto
 65 kei qeloa. Na e teuri keu, Aena me olana nou unue
 huniomu uri naini saa lae mai sieku uri ana a Mamaa
 kaa toliasie leune nana.
- 66 Talimaa ienini muini hune ana mui qaaronoisuli
 67 e duue alihoi, na kire kaa hatahatainie oto. Aena
 urine a Jesus e teuri hunie awala mana rue, Iomu
 68 noone lou uri omu ko sare hoalai oto? A Simon
 Peter e alamie uri, Lord, melu kei lae saana atei?
 ioe mone o manatainie mui wala ana maurihe hu.
 69 Na emi hiwalaimoli oto na emi ko la otoi saio uri Ini
 70 Maai a God. A Jesus e alamire, Uri nou kaa lio
 hilisiomu kira awala mana rue, na naini hikemiu lioa
 71 ni orahaa? E ere urine raranana Judas kalena
 Simon Iskariot, ana ineii kei qeloa, naeta ini mone
 hikana kira awala mana rue.

7

- 1 Na mano urine a Jesus e laelae hailiu i Galilea;
 2 ana e kaa sare laelae hailiu i Judea, aena mui Judea
 e lapasie saunilana. Na houla oto mui Judea ena,
 3 houla ani apaapa, e nanauhie oto mai. Aena neena
 mu esine e teuri hunie, Oke hoalai maanie ileu, na
 oke lae tai Judea, uri hunie mui qaaronoisuli ioe
 noone lou ke kerehie palonaamu oko palapaloine.
 4 Ana naini oto kaa qao mumuni ike ana na leu, na ko
 herihunie uri manatainilana kei lae oto haadai. Ana
 oko qaoqaoi moola ie, oke haatainio oto hunie walu-
 5 malau. Ana mu esine noone lou kaa hiwalaimoli ike
 6 ana. Oto a Jesus esi teuri hunire, Qoniku kaa too
 7 mone ue; tae qonimiu mouqeline onioni. Waluma-

- lau saa *ninidu* upu huniomu; tae ko *ninidu* upu
 hunieu, aena noko unue haaoaie uri palonaana ko la
 8 otoi aela. Iomu omu ke lae taau ana houla: ineu
 nou saa lae ue taau ana houla ie; ana qoniku kaa
 9 ahu ue. Na e ere urine hunire, esi io ue i Galilea.
 10 Tae maholo mu esine e lae oto taau ana houla, oto
 e lae noone lou, na e kaa lae haadai, tae domana
 11 e lae mumuni. Oto mui Judea kosi heitalea ana
 12 houla *neena*, pei kire teuri, *Ineii* oto ileu? Na
mala hune e talei papanurunuru hunehunaa oalana:
na muini e teuri, *Ineii na mane* diana; *na* muini
 13 e teuri, *Haike* na, tae ko eroa *mala*. Tae *peenie*
naini kaa unu haadai ana aena kire mauteinie mui
 Judea.
 14 Tae ana hahuei *dine* ni houla a Jesus e hane tae
 15 laona lolata maai, kosi haausuli. Oto mui Judea esi
panatainie, kire ko teuri, *A mane* ienini ko sai book
 16 uritaa, na *naini* kaa haausulie ike? Oto a Jesus e
 alamire kosi teuri, *Maai* haausuline aku nou kaa
 17 tooana ike, tae ini e usuneinieui mei e tooana. Ana
naini ko herihunie palolana muola isulie saena, *neii*
 kesi saaie oto maai haausuline *neena*, uri ohe e uraana
 18 God, wa uri ohe noko ereere tohuku. Ini ko ereere
 tohune *ne* ko heitalea *manikuluana* nana maraana:
 tae ini ko heitalea *manikuluana* nana ini *neena* e
 usuneinie mai, *neii neena* e walaimoli, na erona
 19 e aia ana. Uri ohe a Moses kaa niie mu haatolana
 huniomu, tae *naini* hikemiu kaa haatooa ike mu
 haatolana *neena*? E ue ni omu ko lapasie saunileku?
 20 *Mala* hune *neena* e alamie ure, *Lioa* ni orahaa *ne*
 21 amu: atei keu ko lapasie saunilemu? A Jesus e
 alamire ko teuri, *Nou* paloa taataa mei *palona*, na
 22 omu meni *panatainie* oto. Aena meola ie a Moses e
 niie aha *tolimaana* huniomu (na e kaa urihana e
 aehota ike ana Moses, tae ana mui weuwe); na ana
 23 *dine* sabbath omu ko aha *tolimaa* ana mu inoni. Ana
 kire ko aha *tolimaa* ana *na* inoni ana *dine* sabbath,
 uri huni kire ke suuri deu aelaana mu haatolana a
 Moses; uri omu ko saewasulieu, aena nou hahuei
 24 haurie *mano naeta* ini ana *dine* sabbath? *Mane*

omu talei lelei sulie liohana moola, tae omu ke lei odotai oto.

- 25 Oto *na* muini hikana mui Jerusalem e teuri, Uri
 26 kaa *neii* ie kire ko lapasie saunilana? Na lokau, ko ere haadai oto, na kire kaa ere ana oto oo. Ohe mu
 27 alaha e manatainie noone uri *neia* Christ? Tae iemi emi manatainia *mane* ie uri e urei tei: tae maholo a Christ kei hule, *naini* saa manatainie ike uri e urei
 28 tei. Oto a Jesus esi ere paine tae lolata maai ana ko haahaasuli, e teuri, Omu manatainie u na omu manatainie leu nou ura ana; na nou kaa lae ike mai tohuku, tae ini e usuneinie mei e walaimoli, na omu
 29 kaa manatainie ike. Ineu ie nou manatainie; ana
 30 nou ura ana, na *ineii* oto e usuneinie mei. Oto kire si deu huni helesie: na *naini* oto kaa niinime hahie,
 31 ana qonine kaa too ue. Tae muini hune ana *mala* hune e hiwalaimoli ana: pei kire teuri, Maholo a Christ ke hule uri ke qaoa mui tolimaa hune liutaana
 32 muini a *mane* ie e qaoine? Mui Pharise e ronoa *mala* hune e papamurunuru urine oalana: oto mui naohai priest na mui Pharise e usuneinie mu heirare-tai huni helesie. Oto a Jesus kosi teuri, Taataa kele leu oto noko oo peiomu, na noko si lae saana ini e
 34 usuneinie mei. Omu kei heitaleau, na omu saa lio odoieu oto: na leu noko lai oo ana *ne* omu saa lae
 35 ike ana. Oto mui Judea kosi ere uri maraada, A *mane* ie ko lai tei na kolu saa lio odoie oto? Ohe kei lae saana muini e tatana saana mui Grekia, hunie ke
 36 haausulie mui Grekia? Mei wala uritaa ni ie ko unue uri, Omu kei heitaleau, na omu saa lio odoieu oto, na leu noko lai oo ana, *ne* omu saa lae ike ana?
- 37 Oto *dine* i oreta, *dine* paine *neena* ana houla, Jesus e ure ko ere paine uri, Ana *naini* ko marou,
 38 hunie ke lae mai sieku, ke inu. Ini ko hiwalaimoli eku, mala mu usuusu e unue oto, mu wei meuri peine
 39 kei hureitaa *maanie* iana. Tae e ere urini raranana Lioa, tatahana oto muini e hiwalaimoli ana kei helesie: ana niilana Lioa kaa lae ue; ana haamaniku-
 40 lualana Jesus kaa lae ue. Oto *na* muini hikana *mala*

- hune, maholo kire ronoa mui wala ie, kire si teuri,
 41 Toohu a mane ienini a prophet neena. Tae na muini
 aopa uri, A mane ienini a Christ. Tae na muini uri,
 42 Rao, a Christ kei teutaa mai i Galilea? Uri mu
 usuusu e kaa unue uri a Christ ko lae mai ana mui
 weuwana David, na urei Bethlehem, hulume a David
 43 e oo ana? Oto mala hune esi aehota opa itehulaana.
 44 Na na muini e sare helesie; tae naini oto kaa
 niinime ike habie.
- 45 Oto mu heiraretai neena e oli saana mui naohai
 priest na mui Pharise; oto kire kosi teuri hunire,
 46 E ue omu kaa tolea mai? Mu heiraretaine kosi
 alamire uri, Na inoni oto kaa ere ike urine ure mai
 47 inao. Oto mui Pharise kosi alamire uri, Ohe kire
 48 haatakalo omu lou? Uri naini hikana mu alaha e
 hiwalaimoli taane ana, wa oto hikana mui Pharise?
 49 Tae mala hune ie e puotainie mu haatolana mala ni
 50 heiuwesine ni kire. A Nikodemus e teuri hunire
 51 (inine e holai lae saana, ineii noone ini hikada), Uri
 mu haatolana ikie ko leie oto naini, na kire kaa holai
 ronoa hunie kire kesi manatainie na mei taa ko qaoa?
 52 Kire alamie kire ko teuri hunie, Ioe noone lou ohe
 o urei Galilea? Oke haiheitale hunie, osi manatainie
 uri na prophet e kaa taelai ike hai Galilea.

8

- 53, 1 Na kire lae tootai ini tai nume ikire: tae a Jesus
 2 e lae hai toloi henu e i Olivet. Na oto i waalie e lae
 lou tai lolata maai, na ahutana mala e ruru i saana:
 3 na e io iano kosi haausulire. Na mu haausuli na
 mui Pharise ko tolea mai keni kire helesie ana
 masine: na kire ko haauresie oto i matolada, kire
 4 kosi teuri hunie, Haausuli, kire helesia keni ie ana
 5 masine, oto ana me olana. Na a Moses e haatolaiemi
 ana mu haatolana uri ui maena ana muini ko tete
 urine kei lae ani heu: tae ioe oko ere uritaa kau ana?
 6 Na kire teuri keu kire ko malaahonana hunie kire
 kesi manatainie na meola ni qelu ilenine ana. Tae a

- Jesus e urutou iano, ko usuusu i *makano* ana riiriine.
- 7 Tae kire ko saro dodolosie ue, esi uwe alena ileni, kosi teuri hunire, Inine hikemiu e kaa manatainie me orahaa ana, hunie kei holai uie ana *na* hoi heu.
- 8 Oto e hei urutou lou iano, ko usuusu i *makano* ana riiriine. Na ikire maholo kire ronoa urine, kire si isiisitaa tootai ini talaae ana naohai ini lai hulaana ini heipuri : na tae a Jesus *ineii* ue maraana, na a
- 10 keine *ineie* ue i talana, i denume. Na a Jesus e uwe alena, esi teuri hunie, Keine, ikire *neena* kire oto
- 11 itei? uri *naini* kaa lei too amu? Oto *neie* uri, Haike oto, Lord. A Jesus esi teuri, Na ineu lou nou kaa lei tooamu ; oke hoalai oto ; talimaa ie *mane* o hei orahaala lou urine.
- 12 Oto a Jesus e hei ere lou hunire, ko teuri, Ineu deni hunie walumalau : ini ko lulu isulieu *neie* oto saa laelae ike ilaona rodohono, tae kei manatainie
- 13 oto *dani* ani *meurine*. Oto mui Pharise kosi teuri hunie, Ioe oko unu haaoaio ie ; me unu haaoaine ioe
- 14 ie kaa walaimoli ike. A Jesus e alamire ko teuri, Ana neke unu haaoaieu mone maraaku, *ne* unu haaoaine ineu e walaimoli oto : ana nou manatainie
- 15 leu nou uraana, na leu lou noko lae hunie. Iomu omu ko leilei sulie hasio ; ineu nou saa leie ike *naini*.
- 16 Toohu, ana neke leilei mone *neii* oto leine ineu e walaimoli, ana nou kaa io ike maraaku, tae iemerei
- 17 oto na a *Mamaa* ini e usuneinieu mei. Toohu, na usulana e lae ana mu haatolana iomu, uri *na* ro
- 18 ini kei unu haooa*ii* *ne* kesi walaimoli ena. Ineu ni ie noko unu haooaieu maraaku, na a *Mamaa* e
- 19 usuneinieu mei *neii* ko unu haooaieu lou. Oto kire si teuri hunie, Amamu *neitei* ena? A Jesus e alamire uri, Iomu kaa manatainiemere na Amaku : ana omu ke manatainieu, haala omu ke manatainie
- 20 Amaku ena. E unue mui wala ie ana leu ni wili toohana, maholo e haausuli tai lolata maai : na *naini* kaa niinime ike habie ; aena ana qonine kaa too mone ue.
- 21 Aena *neena* esi hei teuri lou hunire, Noko hoalai

oto, na omu kei heitaleau, na omu ke mae ilalo ana
 mu orahaa iomu : leu noko laelae ana, iomu saa
 22 lae ike ana. Oto mui Judea esi teurine, Uri kei
 seunie maraana, ana ko ere urini uri, Leu noko
 23 laelae ana, iomu saa lae ike ana? Na e teuri hunire,
 Iomu omu ure mai iano ; ineu nou ure tai leni : iomu
 omu ure ana walumalau ie ; ineu nou kaa ure ike ana
 24 walumalau ie. Aena neena nou unue kau huniomu; uri
 omu ke mae ilalo ana mu orahaa iomu : ana omu kaa
 hiwalaimoli uri ineu oto ie, haala omu kesi mae oto
 25 ilalo ana mu orahaa iomu. Oto kire kosi teuri hunie,
 Ioe oto atei ena? A Jesus e teuri hunire, Taataa
 me olana e ue noko talei onioni ana huniomu oto ure
 26 mai i aehotalana. Muola hune taane aku ni unui
 raranamiu na ni leilei eni : tae peenie ini e usuneinieu
 mei e walaimoli ; na mu mei wala nou rorono i ana,
 27 ikire ni ie noko unuunui hunie walumalau. Kire
 kaa rorono saie uri e ere hunire raranana a Mamaa.
 28 Oto a Jesus esi teuri hunire, Maholo omu taea oto
 Kale ni inoni, oto ana maholona omu kesi manatainie
 uri ineu oto, na uri nou kaa palopalo ike maraaku,
 tae mala kau a Mamaa e haananaueu, ne ni noko
 29 unuunui moola ie. Na ini e usuneinieu mei nei
 noone aku ; e kaa toliasieu ike maraaku ; ana noko
 30 qaoqaoi onioni muola isulie saena. Maholo e ere
 urinena, muini hune e hiwalaimoli ana.
 31 Oto a Jesus kosi teuri hunie mui Judea neena e
 hiwalaimoli ana, uri, Ana omu ko io susu oto isulie
 walaku, omu kesi neie mui qaaronoisuli ineu oto
 32 toohu : na omu kei manatainie walaimoline, na
 33 walaimoline neena kei haasapemawa iomu. Kire
 alamie uri, Iemi mui weuwana Abraham, na emi kaa
 io ni hoonaa oto saana naini : e ue oko unue uri, Kire
 34 kei haasapemawa iomu? A Jesus e alamire uri,
 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Taena naini
 ko palopaloa me orahaa nei ko io ni hoonaa saana
 35 me orahaa ena. Naini ko io ni hoonaa nei kaa io
 36 hu ike i nume : tae Kale kei io hu oto i nume. Hoe,
 ana a Kale neena kei haasapemawa iomu, omu kesi
 37 sapemawa oto toohu ni neena. Nou la otoi mana-

tainie uri iomu mui weuwana Abraham; tae omu
ko lapasie saunileku, aena ana walaku kaa too talana
38 ike amiu. Noko unuunui muola nou lesii ana
Amaku: na iomu lou omu ko palopaloi muola omu
39 rono i ana amamiu. Kire alamie kire si teuri hunie,
Amamelu a Abraham. A Jesus e teuri hunire, Ana
iomu mui kalena Abraham, haala omu ke paloa mui
40 palona a Abraham. Tae omu ko lapasie saunileku
molana, ineu oto inoni e unue walaimoline, nou
ronoa oto ana God: *ne* a Abraham e kaa tete urine
41 ike. Omu ke palopaloi mui palona a amamiu. Kire
si teuri hunie, Emi kaa hute ike ani mesine: taataa
42 ini oto a amamelu, *ne* a God. A Jesus e teuri hunire,
A God oto ko nei Amamiu, haala omu kei manata
diana hunieu: ana nou isitaa oto na nou lae oto mai
saana God; ana nou kaa lae ike mai maraaku, tae
43 ineie oto e usuneinieu mei. E ue omu kaa rono saie
ana noko ereere? Aena oto e kaa madausiomu ni
44 ronoa walaku ie. Iomu omu ura ana amamiu *ne*
a qelu eroero *neena*, na omu ko herihunie palolana
mu saehanaline a amamiu. Ineii ini ni horo mama-
kine ure oto mai i aehotalana, na e kaa ureure ike
laona walaimoline, aena e kaa walaimoline ike ana.
Maholo ko ere ani erona, *ne* ko unue muola ineie:
45 ana ineie oto ini ko eroero na oto amana erona. Tae
aena ana noko unue walaimoline, *ne* ni oto omu kaa
46 hiwalaimoli eku. Neitei hikemtu ko lei too aku ana
orahaana? Ana noko unue walaimoline, *ne* e ue ni
47 *neena* omu kaa hiwalaimoli eku? Ini e ura ana
God *neii* ko ronoa mui wala a God: aena me olana
iomu omu kaa rorono i, ana omu kaa ure ike ana God.
48 Mui Judea e alamie kire si teuri, Uri emi kaa unu
diana amu uri ini ni Samaria, na uri lioa ni orahaa
49 *ne* amu? A Jesus e alamire uri, E kaa lioa ni orahaa
ike aku; tae ineu noko haamau ana a Amaku, na
50 iomu omu ko mamakaterehainieu. Tae nou kaa
haitalea ike manikuluana nakue maraaku: *naini*
51 taane ko heiheitale pei ko leilei. Toohu, toohu, noko
unue huniomu uri, Ana *naini* ko sulu isulie walaku,
52 *ne* e saa lio hikana *na maena* oto di. Mui Judea e

teuri hunie, Oto ie melu kosi lio saie uri lioa ni orahaa ne amu. A Abraham e mae oto, na ikire mui prophet lou : na ioe oko unue uri, Ana naini ko sulu isulie walaku, ne e saa mami ohonaana
 53 maena oto di. Uri o lai alaha liutaana Amakaelu a Abraham, ini e mae oto? na mui prophet e mae
 54 noone lou : ioe ni oko unuo uri atei? A Jesus e alamire uri, Ana noko soi haamanikulueu maraaku, ne manikuluana ineu ena ko haike oto : a Amaku neena ko soi haamanikulueu ; na iomu omu ko la otoi unue uri neii oto God iomu ; na iomu omu kaa
 55 manamanataie ike ; tae ineu nou manataie ; na ana neke unue uri nou kaa manataie haala neke nei urihana iomu, ini eroero : tae nou manataie oto, na
 56 noko sulu isulie walana. Amamiu a Abraham e
 57 saesaediana hahie e leesie qoniku. Oto mui Judea kosi teuri hunie, E kaa lime awalai helisi ue amu,
 58 na uri o leesia Abraham? A Jesus e teuri hunire, Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, A Abraham
 59 kaa hute mone ue, na ineu oto. Kire si suluie mu heu ni uie ani : tae a Jesus e mumuni maanire, esi isitaa maanie i lolata maai.

9

1 Na maholo e liuliu, esi leesie naeta ini e ulu ura
 2 ana hutelana. Na mui qaaronoisuli ko dolosi ana, ko teuri, Rabi, atei ni e orahaala, a mane ie, wa
 3 amana na nikana, hunie esi hute ulu ie? A Jesus e alamire uri, A mane ie kaa orahaala ike, na amana na nikana haike lou : tae hunie haatainilana palo-
 4 naana God kei lae ana. Leu i sapeka hunie kie ke asuie palonaana ini e usuneinieui mei, maholo e daideni ue : rodo oto kei siho, na naini oto saa asuesu
 5 ike. Maholo noko oo ue ana walumalau, ineu oto
 6 dani hunie walumalau. E ere urine oto, na kosi nisu i makana, na ko deu hunie mei qiqi ke nei ana hoi
 7 nisu neena, kosi alohie maana ana mei qiqi neena, na kosi teuri hunie, Lae, oke hoda maa hai lama bai

- Siloam (ere olisilana uri, Ini hurulaa). Oto esi hoalai
 8 neena, e hoda maa, kosi oli lou taau, ko lio oto. Oto
 mu euhenu, na muini e talei leeleesie holai nao, ana
 e susuke tooha, kire si teuri, Ineii kaie ohe e ioio pei
 9 suke toohaana? Tae na muini uri, Ineie oto; na na
 muini lou uri, Haike, tae e uri ineie. Ineie maraana
 10 e unue uri, Ineu taane. Kire si teuri hunie, Maamu
 11 e taha uritaa ena? Neii kosi alamire uri, Ini sailana
 uri a Jesus e dau qiqi, e alohie maaku ana, esi teuri
 hunieu, O lae hai Siloam, oke hoda maa: oto nou
 12 hoalai huni hoda maa, ne nou lio oto ena. Na kire
 ko teuri hunie, Neii oto itei? Oto ineii uri, Atei e
 manataie.
- 13 Kire kosi tolea ini neena e ulu keu holai nao saana
 14 mui Pharise. Na dine neena a Jesus e dau qiqi
 15 pei e tahananie maana ana dine sabbath otona. Oto
 mui Pharise ko hei dolosi lou ana uri e lio uritaa
 lou. Ne kosi teuri hunire, E neie mei qiqi i hahona
 maaku, na nou hoda maa, ne ni nou lio oto ie.
 16 Oto mu heluini ana mui Pharise e teuri, A mane ie
 kaa uraana God ike, ana e kaa kinetainie dine
 sabbath. Tae na muini uri, Ini e orahaala uri kei
 qaoqaoa taane mu tolimaa mala ie? Oto kire si
 17 aehota opara itehulaana. Kire kosi ere lou hunia
 ulu uri, Ioe oko unue uri ineie atei, ana e tahananie
 18 maamune? Ne esi teuri, Na prophet e ue. Na mui
 Judea kaa hiwalaimoli uri e hute ulu esi lio lou, lai
 hula ana kire haro soia amana na nikana ini e lio lou,
 19 na kire ko dolosi adarue uri, A kalemoro ie, moro ko
 unue uri e hute ulu? ne kosi lio uritaa lou ni neena?
 20 Amana na nikana e alamire uri, Mere manatanie
 21 taane uri a kalemere ie, na uri e hute ulu: tae mere
 kaa manataie e lio uritaa lou ie; wa mere ke mana-
 taie ini e tahananie maana: molu ko dolosie ana; neii
 22 e rato oto; kesi ere tohune. Amana na nikana e
 ere urine, aena kire mauteinie mui Judea: ana mui
 Judea e mani wala oto, uri naini ko haahoue uri neii
 a Christ kire kesi neie sihana maanie nume ni ruru.
 23 Aena meolana amana na nikana e teuri, Neii e rato
 24 oto; kei ere tohune. Oto ruana kire si soie mai ini e

ulu keu, kire si teuri hunie, Oke soi haamanikulua
 God: iemelu melu manatainia *mane* ie uri *mane*
 25 orahaala. Ineii kosi alamire uri, Ohe *neii mane*
 orahaala wa haike, ineu nou kaa manataie ike: tae
 leu ie nou manataie taane, uri nou ulu keu, na noko
 26 lio lou ie. Oto kire ko teuri hunie, E uao? e tahananie
 27 maamu uritaa? Neie e alamire uri, Nou si kele
 unue mone huniomu oto mola ie, na omu kaa rono
 ike: e ue omu sare ronoa lou? iomu lou ohe omu
 28 ko sare nei qaaronoisuli *ineii*? Kire kosi ere tataa-
 lasie, kire ko teuri, Ioe mone qaaronoisuli *ineie*; tae
 29 iemelu mu qaaronoisuli a Moses. Kolu manatainie
 uri a God e ere nana Moses: tae a *mane* ie, melu kaa
 30 manataie uri e urei tei. A *maena* e alamire ko teuri,
 Akuu, tohunei anoa *ne* ie, ana omu kaa manataie uri
 31 e urei tei, tae *ineie* e tahananie maaku. Kolu manataie
 uri a God kaa tolai sulie kira orahaala: tae *naini*
 ko palopaloa God, pei ko sulu isulie saena, *ne* kei
 32 ronoisulie ena. Ure mai i aehotalana walumalau
 ronolana kaa lae uri *naini* e tahananie maana *naini* e
 33 hute ulu. Ana a *mane* ie kaa ura ana God, haala
 34 *saa* qaoa ike na meola. Kire alamie kire kosi teuri
 hunie, O hahuei hute ani orahaa, na uri oko haausuli
 emelu? Oto kire si peesie taau.
 35 A Jesus e rono ana kire peesie taau; na ko lio
 tooana, kosi teuri, Oko hiwaimoli ana Kalena God?
 36 E alamie ko teuri, Ineii atei ni, Lord, hunie neke
 37 hiwalaimoli ana? A Jesus e teuri hunie, O leesie
 38 noone oto, na *ineii* oto ko ere hunio ie. Oto esi
 teuri, Noko hiwalaimoli oto, Lord. Na kosi pouruuru
 39 oto hunie. Na a Jesus e teuri, nou lae oto mai
 laona walumalau ie aena *leine*, uri hunie muini kaa
 lio ue kire kesi lio ena; na hunie muini e lio kire
 40 kesi nei ulu oto ena. Na mu helui Pharise e hakusie
neena kire ronoa muola ie, kire si teuri hunie, Uri
 41 emelu melu ulu lou? A Jesus e teuri hunire, Ana
 omu kei ulu, haala omu *saa* manatainie mu orahaa
 ami: tae omu ko unue molana uri, Melu ko lio oto:
ne mu orahaa iomu kire taane ue.

10

- 1 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ini e kaa
 lai sili weu ana maai para tai laona para ni sheep, tae
 ko hane wau aopa ilalona, ineii neena ini pelipeli
 2 na ini ko horo peli. Tae ini ko lai sili weu ana maai
 3 para ineii a kakakali sheep ana. Ini ko lio isulie
 maai para ko taha talana ; na mu sheep ko rono saie
 walana : na ko saie mu sheep ineie ana satada, na ko
 4 totolera tai sinaha. Maholo e tola haadai mano ana
 muini ineie esi naoda wau, na mu sheep ko lulu
 5 isulie ; ana kire rono saie walana. Na kire saa
 lulu isulie ini aopa, tae kire kei tehi maanie ; ana kire
 6 kaa rono saie walana muini aopa. A Jesus e unue
 me alahuune ie hunire : tae kire kaa manatainie
 7 muola taa ni ie ko unuunui hunire.
- Oto a Jesus e hei teuri lou hunire, Toohu, toohu, noko
 unue huniomu uri, Ineu oto maai para nana mu sheep.
 8 Ahutana muini e naoku kira pelipeli ne na kira horo
 9 peli : tae mu sheep kaa qaaronoisulire ike. Ineu oto
 maai para : naini ko sili weu eku, ne haaurilana kesii
 lae ena, na kei sisili weu na kei isiisitaa lou na kei
 10 lio tooana hahalisi. Ini pelipeli ko laelae mai hahai-
 teli huni ke haahaamaesi : ineu nou lae mai hunie
 kire ke manatainie maurine, na hunie kire ke hele
 11 liutaa ana. Ineu oto a kakalihe diana : a kakalihe
 diana ena ko neie maurihaana hou itehulaana mu
 12 sheep. Ini ko esu hunie waitana, na e kaa a kakalihe
 ike, na e kaa tooana mu sheep, neii ko kerehie wolf ko
 lae mai, na ko tolipuri ana mu sheep kosi tehi oto, na
 13 wolf kosi leure, pei ko tatanainire : ko tehi ena ana
 ineii ko esu hunie waitana, na e kaa neineisae ike
 14 ana mu sheep. Ineu oto a kakalihe diana ; na nou la
 otoi saie mu sheep ineu, na muini ineu kire saieu
 15 noone, mala kau a Mamaa e saieu, na nou saia
 Mamaa lou ; na noko neie maurihaaku hou itehulaana
 16 mu sheep. Na mu helui sheep aopa ineu noone lou,
 kire kaa ure ike ana para ni sheep ie : ikire noone
 lou leu i sapeku neke tolera lou mei, na kire kei rowoa

- walaku; oto kei nei taataa haka ni sheep, taataa
 17 kakalihe. Aena leu ie a Amaku ko manamanata
 diana hunieu, ana noko neie maurihaaku hou, huni
 18 nesi hei suluie lou. Naini kaa taasie ike maanieu, tae
 noko neie hou oto tohuku. Nou la otoi saka ni neie
 hou, na nou saka ni hei suluie lou. Haatolana ie nou
 da ana a Amaku.
- 19 Oto mui Judea e aehota opara itehulaana mui wala
 20 ie. Na na muini hune hikada e teuri, Lioa ni orahaa
 ne ana, na ko herohero oto; e ue omu ko qaaronoi-
 21 sulie? Na muini aopa e teuri, Mui wala ie kaa
 walana ike naini lioa ni orahaa ana. Uri lioa ni
 orahaa kei tahanan maana naini e ulu?
- 22 Na houla ana haamaailana nume i Jerusalem: ~~oto~~
 23 ana rara; na a Jesus e walowalo liu laona lolata
 maai i mara nume neena kire haarainie ana a Solomon.
- 24 Oto mui Judea e puli ahuie, kosi teuri hunie, Lai hule
 inanite oko hurosie saemami? Ana ioe a Christ,
 25 oke unu haadai ana huniemi. A Jesus e alamire uri,
 Nou unue oto kau huniomu, na oto omu kaa hiwalai-
 moli: mui palona noko qaoqaoi i nunuhaana satana
- 26 Amaku, ikire ie kire ko unu haaoaieiu. Tae omu kaa
 hihiwalaimoli, aena omu kaa ure ike ana mu sheep
 27 ineu. Mu sheep ineu ko ronoa walaku, na nou la
 28 otoi saire, na kire ko lulu isulieu: na noko niie
 maurihe hu hunire; na kire saa roroa eia oto di oto
 29 di, wa naini ke laure maanie nimeku. A Amaku ena
 e niire mai hunieu, neii e lai alaha liutaada mano-
 mano; na naini oto saa saka huni leure maanie
- 30 nimana Amaku. Iemere na a Mamaa na taataa ini.
- 31 Oto mui Judea e hei suluie lou mu heu ni uie ani.
- 32 A Jesus e alamire uri, Mui palona hune diana nou
 haatainie amiu ura ana a Mamaa; neitei palona ana
- 33 mui palona ie omu ko uieu hahie? Mui Judea esi
 alamie uri, Melu kaa uio hahie mei palona diana,
 tae hahie ere tauteune; na hahie leu ie ana ioe kau
- 34 inoni na oko qaoqao uri a God. A Jesus e alamire uri,
 Uri usulana kaa lae ana mu haatolana iomu uri, Iomu
- 35 mu God? Ana sailana muini walana God e loho
 saada uri mu God (na ikire saa haamolaa mu usuusu),

- 36 omu ko ere raranana ini a Mamaa e haamaie pei
 usuneinie laona walumalau uri, Oko ere tauteu ; ana
 37 nou teuri keu, Ineu oto Kalena God? Uri ana nou
 kaa paloa palonaana Amaku, mane omu hiwalaimoli
 38 eku. Tae ana noko palopaloi taane, ana oto omu kaa
 hiwalaimoli eku, omu kesi hiwalaimoli ana mui pa-
 lona neena : uri hunie omu ke manatainie na ke rono
 saie lou uri a Mamaa ne aku, na ineu lou ana a
 39 Mamaa. Kire si hei lapasie lou helesilana : tae e
 isitaa taau maanie nimada.
- 40 Na e hoalai lou i reune Jordan poo wau saana leu
 a John e holai lolotomaai wei leune ; oto esi oo wai
 41 leune. Na mala hune e lae wai siana ; na kire si
 teuri, A John mone kaa qaoa na mei tolimaa : tae
 walutana na ola a John e unui oalana a mane ie e
 42 walaimoli oto. Na na muini hune e hiwalaimoli ana
 wai leune.

11

- 1 Na naeta mane ko mae, a Lasarus mone ini ni
 Bethania, ura ana hulume a Mary na a Martha asine.
 2 Na a Mary ie e suuhia Lord ani laqi ni suu, esi
 huloa aena ani uhui qeune, na a Lasarus a iniana
 3 ko mae neena. Oto ro iniana ko usunei taau hunie
 ko teuri, Lord, lokau, ini oko manata diana hunie ko
 4 mae. Tae maholo a Jesus e ronoa urine esi teuri,
 Maemaeha ie e kaa ike hunie maena, tae uri hunie
 God kei menikulue ana, hunie haamanikulualana
 5 Kalena God kesi lae ana. Na a Jesus e manamanata
 diana hunia Martha ie, na hunia asine, na hunia
 6 Lasarus. Oto maholo e ronoa uri ko mae, esi hei
 7 io lou e ro haidine wai leune neie ana. Na kire haro
 mano esi teuri hunie mui qaaronoisuli, Kolu ke lae
 8 lou tai Judea. Mui qaaronoisuli ko teuri hunie, Rabi,
 mui Judea esi heitaleo molana hunie uilemu eni heu ;
 9 na uri oko hei lae lou tai leune? A Jesus e alamire
 uri, Mui maholoi sato ana na taataa hai atowa ohe
 kaa awalai ini mana rue? Ana naini ko walowalo
 liu i atowa, ne e saa tataro ike, aena ko leesie dani

10 ana walumalau ie. Tae naini ko walowalo liu i rodo,
 11 ne kosi tataro, aena dani kaa io ike ana. E ere
 urine kau; oto esi teurine hunire, A Lasarus a mala-
 hukaelu ko maahu: tae noko lae ie uri huni neke
 12 haalioa. Oto mui qaaronoisuli kosi teuri hunie, Lord,
 13 ana ko maahu, kei awaa ena. Tae a Jesus e ere
 raranana maelana: tae kire unue uri e ere raranana
 14 maahu mamalona. Oto a Jesus kosi unu tahanainie
 15 oto hunire uri, A Lasarus e mae oto. Na nou la otoi
 saesaediana itehulaamiu ana nou kaa io ileune, uri
 hunie omu kesi hiwalaimoli oto; tae peenie kolu ke
 16 lae saana. Oto nea Thomas, sailana uri a Didimus,
 esi teuri hunie mui qaaronoisuli oana, Ikolu noone
 lou, hunie kolu ke mae tarururu oto peie.
 17 Oto maholo a Jesus e haro hule, esi manatainie
 18 oto uri e eno oto e hai heidine laona kiligeu. Na
 Bethania e karainie oto i Jerusalem mala tai ro mile
 19 mola; na muini hune ana mui Judea e lae saana
 Martha na a Mary uri huni haamanao saedarue ana
 20 iniadarue. Oto a Martha, maholo e ronoa Jesus ko
 lae oto mai, esi lae taau honosie: tae a Mary e oo ue
 21 wai nume. Oto a Martha esi teuri hunia Jesus,
 Lord, ana ioe taane ileu, haala a inieku kaa mae ike.
 22 Na nou manatainie ie uri taena na ola oko haatohue
 23 ana God uri niilana kei lae oto hunio. A Jesus kosi
 24 teuri hunie, A iniemu kei taelai lou. Ne a Martha
 hunie, Nou manatainie taane uri kei taelai lou ana
 25 taelaine ana dine i oreta. A Jesus e teuri hunie,
 Ineu oto Taelaine na Maurihe: ini ko hiwalaimoli
 26 eku, ana ko mae oto, tae kei hei taelai lou: na taena
 naini ko meuri na ko hiwalaimoli eku ne e saa mae
 27 oto oo. Oko hiwalaimoli urini? Ineie kosi teuri
 hunie, O siue, Lord: nou hiwalaimoli oto uri ioe a
 Christ, Kalena God, ini ko lae mai laona walumalau.
 28 Na maholo e ere mano urine esi hoalai ko harai
 mumuni ana asine, ko teuri, A Haausuli ileu, ko
 29 soisoio. Na ineie, maholo e rono urine, esi taelai
 30 leuae, kosi lae wai saana. (Tae peenie a Jesus kaa
 lae ue tai hulume, tae ko ooo ue ana leune a Martha
 31 e odoie ana.) Oto mui Judea neena e oo saana i

- nume, ko haahaamanoa saena, maholo kire ko leesia. Mary, uri e taelai leuae na ko isitaa oto, kire si lulu
- 32 isulie, ana kire unue uri ko lai tatako i kiliqueu. Oto nea Mary, ana e hule wai leune a Jesus e ooo ana, na e leesie, kosi ladamai iano isulie aena, ko teuri hunie, Lord, ana ioe taane ileu, haala a inieku kaa mae ike.
- 33 Maholo a Jesus e leesie ko tatako neena, na mui Judea e hakusie ko tatako noone lou, esi awasirahe i saena, pei e motaahie na kosi teuri, Molu aorie
- 34 itei? Kire kosi teuri hunie, Lord, lae mai oke leesie.
- 35, 36 A Jesus e nara oto. Oto mui Judea esi teuri, Omu 37 leesie kau ana e manata diana uritaa hunie! Tae na muini hikada e teuri, A mane ie e tahanie kau maana ini e ulu, na uri e saa madausie huni ke qaoo lou uri
- 38 ini ie saa mae ike? Oto a Jesus e hei awasirahe lou i saena na kosi nao susuhie kiliqueu. Liwe otona, 39 na hau kire neie honosie. A Jesus ko teuri, Omu ke huesie hau neena. A Martha iniana ini e mae neena, e teuri hunie, Lord, ko kesu oto ienini: ana haine
- 40 na dine e liue oto ie. A Jesus e teuri hunie, Uri nou kaa unue kau hunio, uri ana oke hiwalaimoli oke
- 41 si leesie manikuluhaana God? Oto kire kosi huesie hau. Na a Jesus e uwe alena ileni, ko teuri, Mamaa, 42 noko paalaheo ana o ronoau oto kau. Na nou la otoi manatainie ana oko roronoau oto onioni: tae nou teurine kau itehulaana mala e ure kalikeli ie, hunie
- 43 kire ke hiwalaimoli ana o usuneinie mei. Na maholo e ere urinena, esi ere paine uri, Lasarus, oke
- 44 isitaa mai. Oto ini e mae neena e isitaa taau, ulolana nimana na aena e lae ana mu tooni eni heitoli; na ulolana maana ani sala ni usuusuri. A Jesus kosi teuri hunire, Omu ke luhesie, omu ke toliasie ke lae oto.
- 45 Oto muini hune hikana mui Judea neena e lae mai saana Mary na Martha na e leesie muola e qaoo
- 46 neena, kire si hiwalaimoli ana. Tae na muini hikada e hoalai saana mui Pharise, ko unue hunire muola a Jesus e qaoine.
- 47 Oto mui naohai Priest na mui Pharise esi lokoa mala leilei, kire kosi teuri, Kolu ko ue oto? ana a

- 48 *mane* ie ko qaoqaoi mui tolimaa hune. Ana kolu ko rohu urine *maanie*, *ne mala* ke hiwalaimoli *mano* ana: na mu Rome kei lae mai kei taasie *mala* ikie na
- 49 mu leu talahuliaka. Tae *naeta* ini hikada, a Kaiaphas, ana e naohai priest ana halisi *neena*, esi teuri hunire,
- 50 Iomu la otoi puo, ana omu kaa lolodo sae ana leu ie uri e lai diana namiu uri hunie *na taataa* ini kei mae honotana *mala*, hunie ahutana *mala* ke suuri suu
- 51 *mano* oto. Na e kaa ere ike urine tohune: tae ana ineei naohai priest ana halisi *neena*, esi ere ni prophet uri a Jesus kei mae itehulaana *mala neena*; tae e kaa
- 52 honotana ike *mala neena* hahaiteli, tae hunie kei
- 53 loko a mui kalena God e tatana oto. Oto talimaa ana *dine neena* kire si ruru wala oto hunie kire ke saunie.
- 54 Oto a Jesus kaa laelae haadai oto i matolana mui Judea, tae e hoalai *maanie* ileune tai laona hanue hatarea hanue sala, hunie hulume sailana uri i Ephraim; na e ooo ileune *ineie* na mui qaaronoisuli
- 55 *ineie*. Na rekelaoni mui Judea e susuhie oto mai: na muini hune e lae tai Jerusalem *maanie* mui henua,
- 56 i naona rekelaoni, hunie haarerealada. Oto kire si heitalea Jesus, na kire ko meni wala maraada, maholo kire ureure tai lolata maai, kire ko teuri, Omu ko neineisae uritaa? Ohe e saa lae ike mai ana houla?
- 57 Na mui naohai priest na mui Pharise e haatola kau, uri naini ke manatainie leu ko ooo ana, kei haatainie oto, hunie kire kei helesie oto.

12

- 1 Oto e ono haidine oto honosie rekelaoni a Jesus esi hule i Bethania, a Lasarus *neii* noone ileune, ini
- 2 a Jesus e taelie lou *maanie* muini e mae oto. Na kire kosi deu *neune* i seulehi hunie ileune: na a Martha e raeraretai: tae a Lasarus noone peie
- 3 muini e eno pee ana *naune neena*. Na a Mary kosi heleana mei totohota ani laqi ni suu, hahuei me ola, kosi suuhie aena Jesus ana, kosi hulo aate

- ana aena ani ihui qeune : na nume e honu oto
 4 ani haarana laqi ni suu neena. Tae a Judas Iskariot,
 naeta ini ana mui qaaronoisuli ineie, ini oto kei
 5 qeloa ena, e teuri keu, E ue kire kaa haaholineinie
 laqi ni suu ie uana olu tanalai penny, na niilana
 6 oto hunie kira maitale? Ne e teuri keu, tae e
 kaa uri ana ko neineisae ana kira maitale ; tae ana
 neii ko pelipeli, na mai ni haa ikire ne ana, ne
 7 ko deue muola neileni e lae ilalona. Oto a Jesus
 kosi teuri, Omu ke rohu maanie : e nei konie loosie
 8 dine haitolileku kei lae ana. Ana kira maitale ko
 talei ooo hu oto peiomu ; tae ineu nou saa oo hu
 ike pei omu.
- 9 Oto taewau mu inoni ana mui Judea e mana-
 tainie uri ineie ileune : na kire ko laelae wau, tae e
 kaa itehulaana a Jesus maraana, tae huni kire ke
 leesia Lasarus noone lou, ini e taea kau maanie
 10 muini e mae oto. Tae mui naohai priest e mani
 11 wala uri hunie saunilana a Lasarus lou ; aena ite-
 hulaana oto ineii mui Judea hune e hoalai oto, kire
 kosi hiwalaimoli ana Jesus.
- 12 Oto dine i hahona mala hune neena e lae taau
 ana houla, maholo kire ronoa uri a Jesus ko lae
 13 tai Jerusalem, kire si da mui sasarai ee, kire kosi
 isitaa honosie, peie kire soisoi uri, Hosana : Deidehie
 ini ko lae mai ana satana Lord, a Inemaui noone
 14 nana mu Israel. Na a Jesus e lio tooana oto
 kalei ass, esi tae ilenine, mala usulana e lae oto
 15 uri, Mane o maumeu, keine kalei Sion : lokau,
 Inemaui ioe ko lae mai, ko tae ilenine kalei ass.
- 16 Saena mui qaaronoisuli ineie kaa tabanie moola ie
 holai nao : tae maholo haamanikulualana Jesus e
 saro lae oto, kire si amasitoo ana uri usulana
 moola ie e lae ana, na ana qaolana moola ie e lae
 17 hunie. Oto mala hune neena e hakusie kau maholo
 e soia Lasarus maanie kiliqeu, pei e taelie lou
 maanie muini e mae oto, kire neena kire ko unu
 18 haaoaie oto. Aena meolana noone mala hune e lae
 taau honosie, ana kire ronoa oto ana e qaoa mei
 19 tolimaa ie. Oto mui Pharise esi ere maraada uri,

Omu ke leesie ena ana omu kaa aailaa ike : lokau, walumalau e mano oto isulie.

- 20 Na mu helui mane ni Grekia hikana muini e lae
 21 taau huni palopalo ana houla : ikire ie kire kosi
 lae wai saana Philip, ini ni Bethsaida i Galilea,
 kosi dolosi ana, ko teuri, Maena, emi ko herihunie
 22 leesilana Jesus. A Philip kosi lae wai haaronoa
 Andrew : a Andrew kosi lae ikererue na a Philip
 23 na kererue ko haaronoa Jesus. Na a Jesus ko
 alamirerue ko teuri, Maholoi sato e hule oto, uri
 hunie haamanikulualana Kale ni inoni kei lae ana.
 24 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ana hoi korn
 kaa usu i makano kaa mae, ne ke io oto maraana ; tae
 25 ana ko mae, ne kosi ehū oto hūnehūnaa. Ini ko
 manamanata diana hunie maurihaana ne kei deu
 tekelainie oto ; na ini ko ninidu upu hunie mauri-
 haana ana walumalau ie, ne kei kinetaīnie loosie
 26 maurihe hu. Ana naini ko raeretaīnieu, ne ke lulu
 isulieu oto ; na leu noko oo ana, a hairaretaī ineu kesi
 io lou ileune : ana naini ko raeretaīnieu a Mamaa
 27 kei haamau oto ana. Kotahilana saeku oto molana ;
 na na mei taa ni neke unue na ? Mamaa, oke
 haaurieu maanie maholoi sato ie. Tae aena me olana
 28 nou lai hula ana maholoi sato ie. Mamaa, oke kaa-
 manikulua Satamu. Oto mei wala e loho mai urei
 leni uri, Nou hahuei haamanikulue oto, na neke hei
 29 haamanikulue lou. Oto mala hune e ure kalie na,
 maholo kire ronoa kire si unue uri ko loulou : na
 30 na muini uri, Na angel e ere hunie. A Jesus e ala-
 mire e teuri, Mei wala ie e kaa loho ike mai itehula-
 31 aku, tae itehulaamiu oto. Oto mola ie leilana walu-
 malau ienini e lae : oto mola ie asilana alaha hahie
 32 walumalau ie e lae oto. Na ineu, ana taelaku kei
 lae maanie ano, ne nesi weīnie taena na inoni sieku.
 33 Tae e teuri, kosi hatonainie maena neena neii kei
 34 maesie oto uri ke lai uritaa. Oto mala hune neena
 kosi alamie uri, Emi ronoa oto ana mu haatolana uri a
 Christ ko io oto hu : na ioe oko ere uritaa ni ie uri,
 Taelana Kale ni inoni kei lae ? atei Kale ni inoni ena ?
 35 Oto a Jesus kosi teuri hunire, E haawali oto mola

dani ko oo ue i matolamiu. Omu ke laelae maholo dani e io ue i matolamiu, maanie rodohono e dau hahiomu : na ini ko laelae ilaona rodohono kaa manat-
 36 tainie ike uri ko lai tei. Maholo omu manatainie ue dani, omu ke hiwalaimoli ana dani, uri hunie omu ke nei mui kalena dani ne.

A Jesus e unue muola ie, kosi hoalai oto ko lai
 37 mumuni maanire. Na e qaoqaoa mui tolimaa hune
 38 urine i naoda, tae kire kaa hiwalaimoli ike ana : aena hunie haaoailana mei wala a Isaia na prophet, ana e teuri keu,

Lord, atei ni e hiwalaimoli ana tataroha iemi ie?

Wa nimana a Lord e haatai hunia tei?

39 Aena meolana hiwalaimoline kaa madausire, ana a Isaia e teuri lou,

40 E haaulue maada, na e haamautaa saeda ;

Mane da na kire lio ana maada, na kire lio saiola ana saeda,

Mane kire aliu lou,

Na nekei haaurire oto.

41 A Isaia e ere urine, aena e leesie manikuluhaana ;

42 na e ere raranana kau. Tae peenie muini hune ana mui naohai inoni e hiwalaimoli ana : tae itehulaana mui Pharise kire kaa haahoue, mane peesilada e lae

43 maanie nume ni ruru : ana kire harihunie manikuluana mu inoni liutaana manikuluana a God.

44 Na a Jesus e soi ilevi, ko teuri, Ini ko hiwalaimoli eku, ne e kaa hiwalaimoli ike aku, tae ko hiwalaimoli

45 ana ini e usuneinieui mei. Na ini ko kerehieu ne ko

46 kerehie ini e usuneinieui mei. Ineu deni nou lae mai laona walumalau, hunie taena naini ko hiwalaimoli

47 eku ne ke suuri io laona rodohono. Na ana naini ko ronoi sulie walaku ie, na oto kaa sulu isulie, ineu nou saa leie ike : ana nou kaa lae ike mai huni leilana

48 walumalau, tae huni haaurilana oto. Ini ko leledieu, na kaa takuhie walaku, naini taane ko leileie : mei wala nou unue na, ineii oto kei leie ana dine i oreta.

49 Ana nou kaa ere ike tohuku : tae a Mamaa e usuneinieui mei, neii e neie haatolana aku, ana muola neke

50 unui na neke sisiho ani. Na nou manatainie uri

haatolana ineii maurihe hu ena: aena urine moola noko sisiho ani, mala Mamaa e unui hunieu, ne noko sisiho ani.

13

- 1 Oto i naona houla ana rekelaoni, ana a Jesus e manatainie oto uri qonine e too oto hunie kei hoalai maanie walumalau ie saana Mamaa, ana e manata diana hunie muini ineie kire oo ue ilaona walumalau,
- 2 esi hahuei manata diana hunire lai hulaana oretalana. Na maholo kire ko neu i seulehi, ana a qelu eroero e neie oto hoi saena Judas Iskariot, kalena Simon,
- 3 huni ke qeloa, a Jesus e manatainie oto uri a Mamaa e toliasie manomano walutana na ola laona
- 4 nimana, na uri e isitaa mai maania God, na ko lae lou saana God, esi taelai maanie naune i seulehi ena, kosi nei asie tooni ineie; na ko hele ana mei
- 5 sala ni hulo, esi hoosie i denumana. Oto kosi huie mei wei hai laona nime, kosi aehota hodalie
- 6 aena mui qaaronoisuli, ko hulo aate ana mei sala ni hulo e hoosie i denumana ena. Oto ko si hule
- 7 ana a Simon Peter. Neii kosi teuri hunie, Lord, uri oko hodalie aeku? A Jesus e alamie ko teuri hunie, O kaa manatainie ike molana me ola noko qaoa ie; tae saemu kesi tahanan ana na maholo.
- 8 A Peter e teuri hunie, O saa roroa hodalie aeku oto oo. A Jesus ko alamie uri, Ana nou kaa
- 9 hodalio o kaa hatahatainie ike. A Simon Peter kosi teuri hunie, Lord, suuri aeku hahaiteli, tae
- 10 nimeku lou na qauku. A Jesus kosi teuri hunie, Ini e loto ahu oto, ana ko hodalie mola aena na kei rerea mano oto: na iomu omu rerea oto, tae
- 11 ahutemiu haike. Ana e manatainie ini kei qeloa; aena urine esi teuri, Ahutemiu omu kaa mani rerea.
- 12 Oto maholo e hodalie aeda manomano, na e hei da lou mui tooni ineie, esi io iano, ko teuri hunire, Uri omu manatainie taane leu nou qaoa huniomu
- 13 ie? Omu ko saieu uri, Master, na, Lord, na omu

- 14 ko ere too oto; ana ineu oto urine. Ana ineu a Lord na a Master, nou hodalie aemiu, ne leu i
 15 sapemiu huni omu kei hei hodahodalie aemiu. Ana nou neie totohota huniomu, huni omu kei tete
 16 urine mala nou gaoa huniomu ie. Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, A hairaretai kaa liutaana ike alaha ineie; wa hurulaa ke liutaana ini e usu-
 17 neinie wau. Ana omu manatainie muola ie, deidehi
 18 omu uri ana omu ko qaoqaoine. Nou kaa ere ike raranamolu mano; nou manatainie muini nou lio hunire kau: tae hunie haaoailana oto mu usuusu uri, Ini ko neue bread ineu e huisie koukouli aena
 19 hahieu. Talimaa ienini noko unue huniomu ana kaa oa mone ue, uri maholo kei oa oto, omu kesi
 20 hiwalaimoli uri ineu oto. Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Ini ko teutekuhie ini noko usuneinie wau ne ko tekuhieu ena; na ini ko teutekuhieu ne ko tekuhie ini e usuneinie mei.
 21 A Jesus e ere urine, na saena esi iolaha, pei ko unu haaoaie, kosi teuri, Toohu, toohu, noko unue
 22 huniomu, uri naini hikemiu kei qeloau. Mui qaaronoisuli e tootoomaire hailiu, ana saeda kaa
 23 tahanie ini ko ere raranana. Na naeta ini ana mui qaaronoisuli ineie e eno sulie table e hataraa i roro mai sae ana Jesus, ini neena a Jesus e manama-
 24 nata diana hunie. Oto a Simon Peter kosi alaqaqau hunie, pei ko teuri hunie, Oke unue huniemi ko
 25 ere raranana atei. Oto ini neena e eno talena mola urine i roro mai sae ana Jesus kosi teuri
 26 hunie, Lord, neitei ena? A Jesus kosi alamie uri, Ineii ni neena neke toonainie mei neula ana, nesi niie wau hunie. Oto e toonainie mei neula ena kosi niie wau hunia Judas kalena Simon Iskariot.
 27 Oto i purine mei neula ena, a Satan esi sili wai lalona. Oto a Jesus kosi teuri hunie, Leu oko
 28 gaoa, oke qao lauleu ana. Na naini hikana muini e nau ena e kaa manatainie uri aena na mei taa
 29 ko ere urine hunie. Ana na muini e unue uri, aena ana a Judas e hele ana mai ni haa ikire ne a Jesus kosi teuri hunie, Oke holie na muola kolu sare

- tooani hunie houla ; wa hunie ke niie na meola
 30 hunie kira maitale. Oto e heleana mei neula neena
 esi loutaa lauae i sinaha : na e rodo oto.
- 31 Maholo e loutaa oto, a Jesus kosi teuri, Oto mola
 ie haamanikulualana Kale ni inoni e lae oto, na
 32 haamanikulualana God noone ana ; na God ke
 haamanikulua ilalo ana maraana, ne kei haamani-
 33 kulua oto lauae. Maeni mela, taataa kele leu oto
 noko oo peiomu. Omu ke haitaleau : na mala nou
 unue kau hunie mui Judea, Leu noko laelae ana,
 omu saa laelae ike ana ; aitana ena noko unue
 34 huniomu lou ie. Mei haatolana haalu noko haatola
 iomu ana, uri omu ke manamanata diana huniomu hei-
 liu ; mala kau ineu nou manamanata diana huniomu,
 35 uri iomu noone lou omu ke manamanata diana urine
 huniomu heiliu. Itehulaana me olà ie taena na inoni
 kei manatainiomu oto uri iomu mui qaaronoisuli ineu,
 ana omu ko manamanata diana huniomu heiliu.
- 36 A Simon Peter kosi teuri hunie, Lord, oko lai tei
 ena? A Jesus kosi alamie uri, Leu noko lae ana,
 ioe o saa lulu isulieu ike ana mola ienini ; tae oke
 37 lulu isulieu oto ana na maholo. A Peter kosi teuri
 hunie, Lord, anae ue nou saa lulu isulio oto mola
 38 ienini? Itehulaamu mone neke neie maurihaaku
 hou. A Jesus kosi alamie, Uri oke neie mauri-
 haamu hou itehulaaku? Toohu, toohu, noko unue
 hunio uri, Kue saa nara haaolu oto, na o kaa saro
 tateineineu haaolu oto.

14

- 1 Mane saemiu e liliki : omu ko hiwalaimoli ana God,
 2 omu ke hiwalaimoli lou eku. Mu leu ni ioio e huze
 ana numa Amaku ; ana e kaa urine haala nou unue
 oto huniomu ; ana noko lai mouqeline na leu talamolu.
 3 Na ana noko lai mouqeline na leu talamolu, noko hei
 lae lou mei, na nesi tekuihomu sieku ; uri hunie noko
 oo ana na leu ne iomu noone lou omu ke io wai
 4 ileune. Na leu noko lae ana, omu manatainie oto

- 5 tala hunie. A Thomas ko teuri hunie, Lord, emi
 kaa manatainie leu oko lae ana; *ne* emi kesi mana-
 6 tainie tala uritaa ena? A Jesus e teuri hunie, Ineu
 oto tala, na walaimoline, na maurihe: *naini* ko lae
 7 saana Mamaa na oto ko liu eku. Ana omu manata-
 inie, haala omu manatainie lou a Amaku: talimaa
 8 ie omu manatainie oto, pei omu leesie oto. A Philip
 e teuri hunie, Lord, oke haatainia Mamaa amelu, na
 9 kosi diana oto. A Jesus e teuri hunie, Uri nou oo
 tewa oto urini saamolu, na o kaa manatainie oto,
maena Philip? ini e leesieu oto e leesia Mamaa noone
 lou; e ue ni oko teuri, Oke haatainia Mamaa amelu?
 10 Uri o kaa hiwalaimoli eku ana noko oo ilalo ana a
 Mamaa, na a Mamaa lou ilalo aku? mui wala noko
 unui huniomu, nou kaa ladoi ike maraaku: tae a
 Mamaa ko io ilalo aku *ne* ko qaoqaoi mui palonana.
 11 Oke hiwalaimoli eku uri ineu ilalo ana a Mamaa, na
 uri a Mamaa ilalo aku: ko haike, oke hiwalaimoli eku
 12 aena mui palona *neena*. Toohu, toohu, noko unue
 huniomu uri, Ini ko hiwalaimoli eku, *ne* kei qaoa
 mui palona noko qaoqaoi ne; na oto kei qaoa mui
 palona e paine *maanie* muini ie; aena noko lae saana
 13 Mamaa. Na taena na ola omu ko haatohu ana i nunu-
 haana sataku, *ne* nesi qaoine, uri hunie haamaniku-
 14 lualana Mamaa kei lae ana a Kale. Ana omu ko
 haatohue na meola aku, *ne* nesi qaoa oto leune.
 15 Ana omu ko manata diana hunieu, omu ke sulu
 16 isulie mu haatolana ineu. Na neke haatohu ana
 a Mamaa, na *neii* oto kei niie taau huniomu *naeta*
 ini ni Haasusu, hunie ke io susu peiomu, Lioa ani
 17 walaimoline monena: walumalau saa takuhie ike;
 ana oto kaa tootomaie, wa ke manatainie: iomu
 omu manatainie taane; ana ke io peiomu, na ke
 18 io ilalo amiu. Nou saa tolipuri emiu huni omu
 19 ke nei inemae: noko lae mai siemiu. E taataa
 kele leu oto, na walumalau saa toomaieu oto
 lou; tae iomu omu ke toomaieu taane: aena noko
 20 meuri *ne* omu kei hei meuri lou. Ana taataa dine
 ena omu ke manatainie uri noko oo ilalo ana Amaku,
 21 na iomu ilalo aku, na ineu ilalo amiu. Ini e mana-

- tainie oto mu haatolana ineu, pei ko sulu isulii, ineii neena ko manata diana hunieu : na ini ko manata diana hunieu ne a Amaku lou kesi manata diana hunie, na ineu neke manata diana hunie, na neke
- 22 haatainieu oto hunie. A Judas (A Iskariot haike) e teuri hunie, Lord, leu ie ko la otoi ue uri oke haatainio huniemelu na oto hunie walumalau haike ?
- 23 A Jesus e alامية e teuri, Ana naini ko manata diana hunieu, ne kesi sulu isulie walaku : na a Amaku kesi manata diana hunie, na iemere mere ke lae saana, na
- 24 mere ke oo oto saana. Ini kaa manata diana hunieu, ne e kaa sulu isulie walaku : na mei wala omu ko roronoa neena e kaa walaku ike hahaiteli, tae walana Mamaa e usuneinieu mei.
- 25 Nou tete urine kau huniomu, maholo noko oo ue
- 26 peiomu. Tae ini ni Haasusu, a Lioa Maai ena, ola a Mamaa kei usuneinie mai inunuhaana sataku, ne kesi haasaionu ana walutana na ola, na ke haamasitoo omu ana taena na ola nou unue kau huniomu.
- 27 Hanuelamana ne noko neie siemiu ; hanuelamana ineu ne noko niie huniomu : nou kaa niinii ike huniomu mala walumalau ko niinii. Mane saemiu e liliki, wa
- 28 mane e maumeule. Omu ronoa ana nou-unue huniomu uri, Noko hoalai, na noko hei lae lou mei siemiu. Ana omu manata diana hunieu, haala omu ke ileile-nimae oto, hahie noko lae saana Mamaa : ana a
- 29 Mamaa e saka liutaaku. Na nou unue ie huniomu maholo kaa too mone ue, uri, maholo kei too oto,
- 30 omu kesi hiwalaimoli oto. Nou saa ereere hunehunaa oto huniomu, ana a alaha hahie walumalau ie ko lae
- 31 mai : na e kaa ola ineie ike aku ; tae hunie walumalau ke manatainieu oto uri noko manata diana hunia Mamaa, na mala a Mamaa e haatolaieu keu, ne noko hei qaoa noone lou urine. Taelai, kolu ke hoalai oto maanie ileu.

15

- 1 Ineu oto vine toohu, na a Amaku ini ko esuie hohola
2 ni vine. Taena na sasara'i ola aku kaa ahu, neji ko

taasie oto : na taena na sasarai ola ko ehū oto, nei
 3 ko deū diana ana, hunie ke ahu liutaa. Na iomu ko
 la otoi rerea oto aena mei wala na nou unue oto kau
 4 huniomu. Omu ke io susu oto aku, na ineu lou emiu.
 Mala kau mei sasarai ola saa ahu ike tohune, ana e
 kaa io susu ana vine ; aitana iomu lou omu saa ahu
 5 ike ana omu kaa io susu eku. Ineu oto vine, iomu
 mu sasarai ola ana : Ini ko io susu eku, na ineu ana,
 ineii neena ko ehū oto liutaa : ana ahoa aku omu saa
 6 ili qaoa ike na meola. Ana naini kaa io susu eku,
 asilana wau mala sasarai ola, na kei nunulu oto ; oto
 siokonileni, na asileni lao dune, oto ko weru mano
 7 oto. Ana omu ke io susu eku, na mu walaku ke io
 susu lou emiu, omu ke haatohue waluola isulie sae-
 8 miu, na qaolani kei lae oto namiu. A Amaku ko
 menikulue oto itehulaana leu ie, uri omu ke ahu
 liutaa ; na omu kesi nei qaaronoisuli ineu urine.
 9 Mala kau a Mamaa e manata diana kau huniomu,
 aitana ena nou manata diana kau lou huniomu :
 10 omu ke io susu oto ana manata dianana ineu. Ana
 omu ke sulu isulie mu haatolana ineu, omu kesi
 io susu oto ena ana manata dianana ineu ; mala kau
 ineu nou sulu isulie oto mu haatolana a Amaku, na
 11 noko io susu oto ana manata dianana ineie. Nou
 unue oto muola ie namiu uri hunie ilenimaena iomu
 12 ke ahu oto. Haatolana ineu nei ni ie, uri omu ke
 manata diana huniomu heiliu, mala ineu nou manata
 13 diana huniomu. E kaa manata dianana ike ke paine
 liutaana ie uri naini ke neie maurihaana hou itehula-
 14 ana mui malahune. Iomu mu malahuku ana omu
 15 ke lulu isulie muola noko haatolaiomu eni. Nou kaa
 saiomu lou uri mu heiraretai ; ana a hairaretai kaa
 manataie muola a alaha ineie ko qaoi : tae nou saiomu
 uri maeni malahuku ; ana taena na ola nou ronoi ana
 16 a Amaku nou haarono omu oto ani. Omu kaa lio
 ike hunie, tae ineu nou lio huniomu, na nou nei
 omu, uri huni omu ke hoalai ke ahu, na hunie
 huehuei ola iomu ke io susu oto : uri taena na ola
 omu ko haatohue ana a Mamaa inunuhaana sataku,
 17 ne kesi niie huniomu. Muola ie noko haatolaiomu

- eni, uri huni omu kesi manata diana huniomu heiliu.
- 18 Ana walumalau oto ko *ninidu* upu huniomu, omu manatainie oto uri e holai *ninidu* upu hunieu wei
- 19 naomiu. Ana omu ke uraana walumalau, haala walumalau ke manata diana hunie mui*nie* : tae aena omu kaa ure ike ana walumalau tae nou lio huniomu *maanie* walumalau, aena me olana walumalau kosi *ninidu* upu huniomu ena.
- 20 Omu ke amasitoo ana mei wala nou unue kau huniomu uri, A hairaretai kaa alaha liutaana alaha *ineie*. Ana kire tauneinieu keu, kire kesi teuneiniomu lou : ana kire haatooa walaku, kire kesi haatooa
- 21 lou walamiu. Tae kire kei qaoa taena *na* ola ie huniomu itehulaana sataku, aena kire puotainie ini
- 22 e usuneinieu mei. Ana nou kaa lae mai ni ere nada, haala kire kaa manataie ike *na* me orahaa : tae oto mola ie e kaa ola ike ada ni luqe lalawa hahie mu
- 23 orahaa ikire. Ini ko *nidu* upu hunieu *ne* ko *nidu* upu
- 24 lou hunia Amaku. Ana nou kaa paloa i matoladaelu mui *palona* *neena* *naini* aopa kaa qaoqaoi ike, haala kire kaa manatainie orahaa ada : tae oto mola ie kire hahuei leesie ahutamere na a Amaku, na kire
- 25 *nidu* upu hunie ahutamere *mano*. Tae qaolana oto muola ie, hunie haaoailana mei wala kei lae kire usue oto ana mu haatolana ikire uri, Kire *nidu* upu tototala
- 26 mola aku, na e kaa too aena ike. Tae maholo ini ni Haasusu *neena* kei hule mai, neke usuneinie wau huniomu *maania* Mamaa, ini ko isiisitaa ena *maania*
- 27 Mamaa, *ne* kesi unu haaoaieu : na iomu noone lou omu ke unu haaoaie, aena omu io hu oto peieu ure mai i aehotalana.

16

- 1 Nou unue oto muola ie huniomu, *mane* kire
- 2 haamauo omu. Kire ke neiomu tai sinaha *maanie* mui nume ni ruru : tochu, maholoi sato ko nanauhie oto mai, na *naini* ko seuniomu ke unue uri ko
- 3 palopaloa God ana. Na kire ke qaoqaoa muola ie, aena kire kaa manamanataini emere na a Mamaa.

- 4 Tae nou unue oto muola ie huniomu, uri gonine ko haro siho oto, ne omu kesi amasitoo ani uri nou unui oto huniomu. Na nou kaa unui muola ie huniomu
- 5 ure mai i aehotalana, aena nou oo ue peiomu. Tae noko lae oto ie saana ini e usuneinie mei; na naini
- 6 hikemiu kaa kele dolosi eku uri, Oko lai tei? Tae aena nou unui oto muola ie huniomu, ne saemiu e
- 7 honu oto ani saehune. Tae peenie noko unue walaimoline huniomu ie; E la otoi diana namiu hunie neke hoalai oto: ana oto nou kaa hoalai ike, ne ini ni Haasusu e saa lae ike mai siemiu; tae ana noko
- 8 lae ne nesi usuneinie wau siemiu. Na maholo kei lae mai ne kesi haaloie walumalau ana orahaa,
- 9 na ana odotaine, na ana leine; ana orahaa kau,
- 10 aena kire kaa hiwalaimoli eku; ana odotaine kau,
- 11 aena noko lae saana a Mamaa, na omu saa hei kerehieu oto lou; ana leine kau, aena leilana alaha hahie
- 12 walumalau ie e lae oto. Muola hune taane aku
- 13 ni unui huniomu, tae omu saa pounainii ue. Tae peenie maholo Lioa ani walaimoline ko haro hule oto, ne kesi naomiu oto ilalo ana ahutana walaimoline: ana e saa ere ike tohune; tae waluola kei ronoi, ne
- 14 kesi unuine: na kei unui huniomu muola ke haro oa ana na maholo. Ne ke haamanikulueu: ana ke hele oto hikana muola ineu, na kesi houleinii huniomu.
- 15 Taena na ola toolana a Mamaa ne toolaku mano ena: aena urine nou unue kau, uri ko hele hikana muola
- 16 ineu, na kesi houleinii huniomu. Tatahana oto, na omu saa kerehieu oto; na tatahana oto lou, na omu
- 17 ke hei leesieu lou. Oto na muini hikana mui qaaronoisuli ineie esi teuri maraada, Na ola taa ni ie ko unue hunikie uri, Tatahana oto, na omu saa kerehieu oto; na tatahana oto lou, na omu ke hei
- 18 leesieu lou: na, Ana noko lae saana a Mamaa. Oto kire si teuri, Na ola taa ni ie ko unue uri, Tatahana
- 19 oto? Kolu kaa manatainie ike meola ko unue na. A Jesus e losaie kire ko sare dolosie ana, esi teuri hunire, Uri omu ko heiheitaleinainie maraamiu leu ie, ana nou unue kau, Tatahana oto, na omu saa kerehieu oto, na tatahana oto lou, na omu ke hei leesieu lou?

- 20 Toohu, toohu, noko unue huniomu uri, Omu kei *naranara* na omu kei tatako, tae walumalau kei ileilenimae: iomu kei saehu keu, tae saehune iomu
- 21 kei nei *ilenimaena* oto. Maholo hue ko haahute *ne* kosi saehu ena, habie *qonine* e hule oto: tae maholo e mauri oto ani *mela*, *ne* e kaa amasitoo lou ana salune, aena *ilenimaena* habie inoni e hute mai
- 22 laona walumalau. Ne iomu urinena omu ke saesaehu molana: tae neke leesiomu lou, na saemiu ke ileilenimae, na *naini* oto saa taasie ike *ilenimaena*
- 23 iomu *maaniomu*. Na omu oto saa dolosi eku ana *na* meola ana *dine* na. Toohu, toohu, noko unue huniomu, Ana omu ko haatohue *na* meola ana a *Mamaa*, *ne* kesi niie oto huniomu inunuhaana
- 24 sataku. Lae hule ienini omu kaa haatohue ue *na* meola i nunuhaana sataku: omu ke haatohu, na omu kesi hele oto, *hunie* *ilenimaena* iomu ke ahu oto.
- 25 Nou ere urini keu eni *alahuune* huniomu: maholoi sato ko *nanauhie* oto mai, na nou saa ere ike huniomu eni *alahuune*, tae neke *houleinia* *Mamaa* huniomu.
- 26 Oto ana *dine* na omu ke haatohu i nunuhaana sataku: na nou kaa unue huniomu uri neke
- 27 *aitanaia* *Mamaa* *talamiu*; ana a *Mamaa* noone ko manata diana huniomu, aena omu manata diana kau *hunieu*, na omu *hiwalaimoli* oto uri nou isitaa
- 28 mai *maania* *Mamaa*. Nou isitaa kau *maania* *Mamaa*, na nou lae oto mai laona walumalau: noko hoalai lou *maanie* walumalau, na noko lae saana *Mamaa*.
- 29 Oto mui *qaaronoisuli* *ineie* kosi teuri, Lokau, oko ere
- 30 taa oto ie, na o kaa ere ike ani *alahuune*. Emi manatainie oto ie uri o la otoi manataie waluola, na o kaa maohie ike uri *naini* ke dolosi emu: aena urinena emi ko *hiwalaimoli* oto uri o isitaa mai *maania* God.
- 31 A Jesus e alamire uri, Ne omu ko *hiwalaimoli*
- 32 oto ie? Lio kau, maholoi sato ko *nanauhie* oto mai, toohu, na e too oto, *hunie* kire ko haatatanaini-omu, *naini* ni takoie moola *ineie*, na *naini* ni takoie moola *ineie*, na omu ke *tolipuri* eku maraaku: tae nou kaa maraaku heliite, ana a *Mamaa* ko io oto

33 i sieku. Nou ere urine kau namiu, uri hunie omu ke akaurisie hanuelama aku. Laona walumalau teuneinilemiu ko laelae: tae saemiu ke dodo; ineu nou aailaa oto maanie walumalau.

17

1 A Jesus e ere mano urine; esi hehureie maana ileni, kosi teuri, Mamaa, maholoi sato e hule oto; oke haamanikulua Kalemu hunie Kale kei haamani-
 2 kulua o lou: mala kau o niie hunie sakana hahie ahutana hasio, uri hunie taena na ola o niie oto nana,
 3 ne kesi niie maurihe hu nada. Na nei ni ie mei meurihe hu ena, uri hunie kire ke manatainio taataa God oto toohu, na ini o usuneinie mai ne a Jesus
 4 Christ monena. Nou haamanikulua o mai iano ie, ana nou hele mano oto ana mei palona o unue uri
 5 neke palopaloa. Na oto mola ie, Mamaa, oke haamanikulueu siemu ani menikuluana neena nou
 6 akaurisie amu maholo walumalau haike ue. Nou houleinie oto satamu hunie muini neena o maaire nakui maanie walumalau: toolamu noone ada, na o maaire wau nekui; na kire sulu isulie oto walaku.
 7 Oto mola ie kire manatainie oto uri waluola o nii
 8 oto hunieu kire ko uraamu: ana mu wala neena o niie oto hunieu nou hei niie lou hunire; ne kire helesii oto, na kire manatainie oto toohu uri nou isitaa maanio, na kire hiwalaimoli oto uri o usuneinie
 9 mei. Noko haatohu talada; nou kaa haatohu ike talana walumalau, tae talana muini o maaire nakui;
 10 toolamu oto ada: na tootoolaku tootoolamu oto, na tootoolamu tootoolaku oto: na nou menikulue
 11 oto ani. Na nou kaa oo oto lou laona walumalau, tae ikire ie kire ko oo ue laona walumalau, na noko lae wai siemu. Mama Maai, oke kinetainie ana satamu na muini o maaire oto nakui, uri hunie
 12 kire ke nei oto na taataa ini, mala oto ikure. Maholo nou oo saada, nou kinetainie oto ana satamu na muini o maaire oto nakui: na nou para ahuire, na naini

- hikada kaa aia ike. tae kale ni eia mola maraana.
- 13 Tae mola ie noko lae wai siemu; na noko ere urine laona walumalau ie, uri hunie kire ke manatainie
- 14 ilenimaena ineu ke ahu oto ada. Nou niie oto walamu hunire; na walumalau e nidu upu hunire, aena kire kaa ure ike ana walumalau, mala ineu
- 15 lou nou kaa ure ike ana walumalau. Nou kaa haatohu ike uri huni oke taasire maanie walumalau,
- 16 tae huni oke kinetainire maania orahaala. Ikire kire kaa ure ike ana walumalau, mala ineu lou nou
- 17 kaa ure ike ana walumalau. Oke haamaaire ani
- 18 walaimoline: walamu oto walaimoline. Mala kau o usuneinieu mei laona walumalau, aitana lou ena nou usuneinire oto ilaona walumalau. Na noko haamaa-
- 19 ieu oto itehulaada, uri hunie haamaailada kei
- 20 lae noone lou ani walaimoline. Na nou kaa haatohu ike talana muini ie hahaiteli, tae talada
- 21 lou kira hiwalaimoli eku itehulaana walada; uri hunie kire ke mani nei oto na taataa ini; mala kau ioe, Mamaa, oko oo oto aku, na ineu emu, uri huni kire ke oo noone lou urine akarue; uri hunie walumalau kesi hiwalaimoli uri o usuneinieu mei.
- 22 Na mei menikuluana neena o niie oto hunieu, ne nou niie oto wau hunire; uri hunie kire ke nei oto na
- 23 taataa ini, mala oto ikure; ineu oto ada, na ioe oto aku, uri hunie mouqelilada kei lae huni nei oto na taataa ini; uri hunie walumalau kesi manatainie uri o usuneinieu mei, na uri o manata diana hunire
- 24 mala oto o manata diana hunieu. Mamaa, na muini o maaire nakui, saeku uri huni kire ke oo oto lou peieu ana leu noko oo ana; uri hunie kire ke toomaie oto manikuluhaaku, o niie oto nakue: ana o holai manata diana hunieu keu na poonilana walumalau
- 25 kaa lae mone ue. Mamaa odotai, walumalau kaa manatainie ike, tae ineu nou manatainie; na aleini ie kire
- 26 manatainie uri o usuneinieu mei; na nou houleinie oto satamu hunire, na neke houleinie ue; uri hunie mei manata dianana neena o manata diana hunieu ana ne ke io ada, na ineu oto ada.

18

- 1 A Jesus e ere *mano* urine kosi loutaa peje mui qaaronisuli *ineie*, na ko laonie dere *maa* i Kedron, hohola *ne* ileune, na ko lai sili ilalona ikiraelu na mui qaaronisuli *ineie*. Na a Judas ini e qeloa, e manatainie noone leune: ana a Jesus na mui qaaronisuli *ineie*
- 2 ko *talei* laelae ana. Oto *nea* Judas, e helesie oto mae, peie mu palopalo, ana mui naohai priest na mui Pharise, esi lae hai leune pei light na sine na mui
- 3 *reisine*. Oto *nea* Jesus, ana e manatainie waluola kei tolea na, esi lae honosire ko teuri hunire, Atei ni omu
- 4 ko loohie na? Kire kosi alamie uri, A Jesus ni Nasaret e ue? A Jesus kosi teuri hunire, Ineu oto.
- 5 Na a Judas, ini e qeloa, e ure noone peire. Oto maholo e teuri hunire, Ineu oto, kire si duue alihoi
- 6 ko lai ladamai iano. Oto ko hei dolosi ada lou uri, Atei ni omu ko loohie ena? Oto kire ko teuri, A Jesus
- 7 ni Nasaret e ue? A Jesus esi teuri, Nou unue oto huniomu uri ineu oto: *ne* ana omu ko loohieu ena
- 8 omu ke toliasie muini ie kire ke lae: uri hunie haaoaiana mei wala *neena* e unue uri, Nou kaa dau tekelainie ike *naini* hikana muini o maaire oto nakui.
- 9 Oto *nea* Simon Peter ana e manatainie naihi kosi deresia wau, na ko repusia hairaretai a naohai priest, ko tapa tekelainie aline i qaloqalo ana. Na satana a
- 10 hairaretai *neena* a Malkus. Oto a Jesus kosi teuri hunia Peter, Oke derehainie lou naihine i talana: kaokao *neena* a Mamaa e niie, uri nou sae inuhie oto?
- 11 Oto mae *neena* pei naohai kaptain, na mu palopalo
- 12 ikire mui Judea, e helesia Jesus ko hoosie oto, na kosi holai tolea saana Anas; ana *ineie* hunaona Kaiaphas,
- 13 naohai priest ana halisi *neena*. Na a Kaiaphas *neena* e haananaue mui Judea, uri e la otoi diana nada hunie na taataa inoni kei mae honotana *mala*.
- 14 Na a Simon Peter ko luluisulia Jesus, pei *naeta* qaaronisuli lou. Na a qaaronisuli *neena* e saia naohai priest, na kosi lai sili tararuru peia Jesus tai lolata a
- 15 naohai priest *neena*; tae a Peter e *talei* ureure i mara

- nume i sinaha. Oto ruana qaaronoisuli neena ini e saia naohai priest, e isitaa taa kosi ere hunia keine e kakalie maa, kosi tolea Peter tai nume. Oto a keine e kakalie maa neena kosi teuri hunia Peter, Ioe naini hikana mui qaaronoisuli a mane ie wa haike? Neie kosi teuri, Ineu haike. Na mui konikonihe pei mui palopalo e ureure ileune, kire rurue na dune ani lolohi; aena oto mamaudine; na kire ko rararani oto: na a Peter noone lou peire, e ureure ko rararani.
- 19 Oto a naohai priest kosi dolosi ana Jesus ana mui
20 qaaronoisuli na oto ana maai haausuline ineie. A Jesus e alامية uri, Nou talei ereere haadai keu hunie walumalau; nou haahaausuli keu wei nume ni ruru, na oto tai lolata maai, leu mui Judea ko talei loloko
21 ana; na nou kaa ere ike mumuni. E ue oko dolosi eku? oke dolosi keu ana muini e rono i oto aku, uri muola taa ni nou unui hunire: lokau, ikire ie kire saie
22 oto muola nou unui ne. Na e ere mano urine, oto naini hikana mu palopalo e ureure saana ko hidelia Jesus, pei ko teuri, Uri oko alamia naohai priest urine?
23 A Jesus kosi alامية uri, Ana nou ere aela, oke unu haaoaie aelana neena: tae ana nou ere diana, e ue oko
24 hidelieu? Oto a Anas kosi hoosie ko hei usuneinie oto saana Kaiaphas naohai priest.
- 25 Oto a Simon Peter e ureure ue ko rararani. Oto kire kosi teuri hunie, Ioe naini hikana mui qaaronoisuli ineie wa haike? Ne kosi ere talihe, ko teuri,
26 Ineu haike. Oto naini hikana mu konikonihe a naohai priest, takihana ini a Peter e tapa tekelainie alinana kau, kosi teuri, Uri nou kaa leesio peie i hohola na?
27 Oto a Peter kosi hei ere talihe lou: na kue e tolani nara oto.
- 28 Oto kire kosi tolea Jesus maania Kaiaphas tai laona nume ni alahana: na oto mola i waalie; na kire kaa lai sili ike tai laona nume ni alahana, mane da na kire madaa ana, tae hunie kire ke naue Reke-
29 laoni. Oto a Pilate ko isitaa taa saada, ko teuri, Na
30 taa ni molu ko qelusie ilenine inoni ie? Kire alامية kire ko teuri, Ana ini ie kaa ini ni hele ola aela, haala
31 melu kaa qeloa ike hunio. Oto a Pilate kosi teuri

- hunire, Molu ke tolea taau, molu ke leie sulie mu
 haatolana iomolu. Mui Judea e teuri hunie, E kaa
 adona mu haatolana huni emi ke haamaesie naini:
 32 uri hunie haaoailana walana Jesus kei lae neie e unue
 na, e hatonainie maena neena neii kei maesie uri ke
 lai uritaa.
 33 Oto a Pilate ko hei sili lou wei nume ni alahana, ko
 soia Jesus taau, kosi teuri hunie, Ioe taane inemaui
 34 mui Judea? A Jesus ko alamie uri, Oko ere tohumu
 35 ni ie, wa ohe na muini aopa e unueu siemu? A Pilate
 ko alamie uri, Ineu na mane ni Judea? Mala ioe pei
 mui naohai priest e qeloo hunieu: na mei taa o qaoa
 36 ena? A Jesus ko alamie uri, Alahana ineu kaa ure ike
 ana walumalau ie: ana alahana ineu ke ura ana wala-
 malau ie, ne mu palopalo ineu kesi oho oto hunie kire
 ke suuri qeloau hunie mui Judea: tae oto ie alahana
 37 ineu e kaa ure ike ileu. Oto nea Pilate kosi teuri
 hunie, Ni toohu, ioe oto inemaui? A Jesus ko alamie
 uri, Ne ni oto oko unue na uri ineu inemaui. Aena
 oto ie nou hute mai, na aena oto ie nou lae mai laona
 walumalau, uri hunie neke unu haaoaie walaimoline.
 Iteitana naini e ura ana walaimoline ne ko ronoa
 38 walaku. A Pilate kosi teuri hunie, Na taa ni oto
 walaimoline na? Na e ere mano urine, esi hei isitaa
 lou saana mui Judea, kosi teuri hunire, Nou kaa lio
 39 tooana ike mei tataalana ana. Tae haaninalamiu oto,
 huni neke luhesie naini huniomu ana Rekelaoni: hoe,
 omu herihunie uri neke luhesie huniomu inemaui
 40 nana mui Judea? Oto kire kosi hei tea lou, ko teuri
 A mane ie suuri, tae a Barabas. Na a Barabas ie ini
 ni horo peli.

19

- 1 Oto a Pilate esi heleana Jesus, kosi repusie.
- 2 Na mui soldier e hausie rorodara ani walo kaukeu,
kosi neie hahie qaune, na ko tooni hahie ani tooni
- 3 noro: na kire ko lae mai saana, ko teuri, Deidehio,
Inemaui nana mui Judea! na kire ko hihideliie oto.
- 4 Na a Pilate ko hei lae lou taau, kosi teuri hunire,

- Lokau, noko tolea lou taau saamolu ie, uri huni omu ke manatainie uri nou kaa lio tooana ike mei tataalana
- 5 ana. Oto a Jesus ko isitaa, e neie rorodara ani walo kaukeu ne na e tooni ani tooni noro neena. Na a
- 6 Pilate kosi teuri hunire, Lio kau, inoni ne kaie. Oto maholo mu naohai priest na mu palopalo e leesie, kire si tea, ko teuri, Rapu talenasie ilenine poupou, rapu talenasie ilenine poupou. A Pilate kosi teuri hunire, Iomu omu ke tolea, omu si repu talenasie ilenine poupou : ana nou kaa lio tooana mei tataalana ana.
- 7 Mui Judea kosi alamie uri, Haatolana otó amami, na isulie me haatolana na neii kei mae oto, aena e
- 8 qaoa uri neii Kalena God. Maholo a Pilate e ronoa
- 9 mei wala ie kosi meu oto liutaa ; oto e sili lou tai nume ni alahana, kosi teuri hunia Jesus, Ioe o urei tei ena ?
- 10 Tae a Jesus kaa alamie ike. Oto a Pilate kosi teuri hunie, Uri o saa ere ike hunieu ? uri o kaa manataie ana nou saka hunie toliasilemu, na nou saka lou
- 11 hunie rapu talenasilemu ilenine poupou ? A Jesus e alamie uri, O saa saka ike hahieu, ana niilana urine ke suuri lae namue urei leni : aena urine na ini e
- 12 qeloau hunio ne orahaana ineie e paine liutaa. Talimaa ie a Pilate e daudeu hunie luhesilana : tae mui Judea e awaraa, ko teuri, Ana oko luhesia mane ie o kaa malahuna Kaisar ike ; taena naini ko qaoa huni ke
- 13 inemaui ne ko heukama honosia Kaisar ena. Maholo a Pilate e ronoa mui wala ie, kosi tola haadai ana a Jesus, kosi io iano ilenine naunekume ni leine ana leu sailana uri, Leu kire hataai heu ana, na
- 14 mala Hebrew uri, Gabatha. Na talamaine oto loosie Rekelaoni : e urihana oto onona na maholoi sato. Ne kosi teuri hunie mui Judea, Lio kau, Inemaui iomu !
- 15 Oto kire kosi tea uri, Taasie, taasie, rapu talenasie ilenine poupou. A Pilate ko teuri hunire, Uri neke rapu talenasia inemaui iomu ilenine poupou ? Mui naohai priest ko alamie uri, E kaa inemaui iemi ike
- 16 tae a Kaisar hahaiteli. Oto esi toliasia Jesus hunire huni repu talenasie ilenine poupou.
- 17 Oto kire kosi tolea Jesus : na ko isitaa taau, ko ananie poupou hunie maraana, oto hunie leune sailana uri,

Leu mala rarata, na sailana mala Hebrew uri, Golgotha:
 18 na kire ko repu talenasie wai leune ilenine poupou, na
 e ro ini lou peie, ahuie ro karokarona, na a Jesus oto
 19 i denume. Na a Pilate e usue lou sinata, kosi neie
 i hahona poupou. Na usuusu ne e uri, Jesus ni
 20 Nasaret, Inemaui nana mui Judea. Na mui Judea
 hune e saie sinata ie : aena leune kire rapu talenasia
 Jesus ilenine poupou ana *ne* e karainie hulume : ana
 kire usue ana erena ni Hebrew, na ni Latin, na ni
 21 Grik. Oto mui naohai priest ana mui Judea kosi
 teuri hunia Pilate, *Mane* o usuusu uri, Inemaui nana
 mui Judea, tae, uri *neii* e unue uri, Ineu inemaui
 22 nana mui Judea. A Pilate e alامية uri, Me ola na
 nou usue nou usue oto na.

23 Oto mui soldier, maholo kire rapu talenasia Jesus
 mano oto ilenine poupou, kosi da mu tooni *ineie*, kosi
 da hai apa ani, *na* apa e ado ana *na* soldier, *na* apa e
 ado ana *na* soldier ; na tooni ninime noone lou : na
 tooni ninime *neena* maai teuteurite kaa io ike ana,
 24 tae kire hau heileku mola ana. Oto kire kosi teuri
 maraada, *Mane* kolu hakahakasie, tae kolu ke hahu-
 too hunie, ke io ohe nana atei : uri hunie haaoailana
 mu usuusu ne uri,

Kire ado ana mu tooni ineu,

Kire ko hehutoo hunie tooni diana ineu.

25 Mui soldier *neena* kire teuri keu. Tae a nikana
 Jesus e ure isulie poupou na a asina nikana lou,
 26 Mary hua Klopas, na Mary ni Magdala. Oto ma-
 holo a Jesus e leesia nikana, kererue a qaaronisuli
 madu *neena* kererue ko ure mola karaini, esi teuri
 27 hunia nikana, Teitei, lokau, a kalemū *ne* ! Oto esi
 teuri hunia qaaronisuli *neena*, Lokau, a nikemu *ne* !
 Na talimaa oto ana maholoi satona a qaaronisuli
neena e tolea oto saana.

28 *Mano* urine, ana a Jesus e manatainie oto uri walu-
 ola e *mano* tee oto, hunie haaoailana mu usuusu, kosi
 29 teuri, Noko marou. Hoatea e honu eni vinegar kire
 neie oto hai leune : oto kire ko haamedoa me hulo
 ani vinegar kosi darahainie ani hisop, ko susueinie
 30 telainie *nidune*. Oto maholo a Jesus e helesie oto

vinegar, kosi teuri, *Mano* ena : oto ko haatenotenoa qaune, na kosi toliasie oto *manona*.

- 31 Oto mui Judea *neena*, aena ana Talamaine, hunie sapeda ke suuri io ilenine mu poupou ana *dine sabbath* (ana *dine sabbath neena dine* oto liutaa), kosi haatohu ana a Pilate hunie oilana aeaedaelu, na
- 32 hunie ke ohosiraelu oto. Oto mui soldier kosi lae mai, kire ko oie aena etana *naini*, na aena ruana *naini* lou kire rapu talenasirerue peie ilenine mu poupou :
- 33 tae maholo kire lai hula ana Jesus, na kire leesie uri
- 34 e upuni mae oto, *ne* kire kaa oie ike aena : tae peie *naeta* soldier e toromie rahorahona ani noma, na apu
- 35 na wai e tolana qisi taa oto. Na ini e leesie mone e unu haaoaie oto, na me unu haaoaine ineie e walaimoli oto : ana e manatainie oto uri ko ere walaimoli,
- 36 uri hunie omu ke hiwalaimoli lou. Ana qaolana muola ie e lae uri hunie haaoailana mu usuusu ie
- 37 uri, Na kekele suisuli ana saa maoui ike. Na lou *naeta* usuusu e teuri, Kire kei toomaie ini kire toromie kau.
- 38 Na muola ie e haro *mano*, na a Joseph ni Arimathea, qaaronoisuli a Jesus, tae e qaaronoisuli mala mumuni ana e mauteinie mui Judea, e haatohu ana Pilate hunie tolalana rae ana Jesus : *ne* a Pilate esi alainie.
- 39 Oto e lae mai kosi tolea rae ana. Na a Nikodemus e lae mai noone lou, ini *neena* e holai lae wai saana i rodo, e tolea mu mur na mu aloe kire aroqaii, kire hie totohota mala tanalai pound.
- 40 Oto kire tolea rae ana Jesus, ko uloa ani tooni rerea peie mu dano wauwesune, mala tolalana mui Judea
- 41 oto ani heitoline. Na leu kire rapu talenasie kau ilenine poupou ana hohola *ne* ileune ; na oto ana hohola na kiliqueu haalu kire kaa neie ue rae ana
- 42 *naini* ilalona. Oto kererue kosi neia Jesus ilaona aena talamaine mui Judea (ana kiliqueu ne kaa haatau ike).

20

- 1 Oto ana etana *na* *dine* ani wik a Mary ni Magdala e lae mai i mahuhuo, na e rorodoa ue, hunie kiliqueu,

- na ko leesie haune taasilana e lae oto *maanie* kiliqueu.
- 2 Oto kosi huru, ko lae saana Simon Peter ikererue eta qaaronoisuli lou ini a Jesus e manata diana hunie, kosi teuri huni rerue, Kire sulu asie oto a Lord *maanie* i kiliqueu, na melu kaa manataie leu kire lae
- 3 neie ana. A Peter kosi isitaa, kererue eta qaaronoi-
- 4 suli lou, na kererue ko lae hunie kiliqueu. Na keruerue mani huru tarururu taau : na eta qaaronoisuli *neena* e huru liutaana Peter, esi holai lai hula ana kiliqueu ;
- 5 na kosi oromai ko maakahi tai lalona, kosi leesie mui sala kire uloa ani e io laku taane, tae peenie e kaa
- 6 lai sili ike ilalona. Oto a Simon Peter esi hei hule lou, ko luluisulie, kosi lai sili tai laona kiliqueu ; na e tootoomaie mui sala kire uloa ani, na hulo ni usuri
- 7 *neena*, neilana kau habie qaune, e kaa io ike peie mui sala kire uloa ani, tae e io ereereaile ue oto i tala-
- 8 huliana maraana. Oto eta qaaronoisuli ne esi hei sili lou weu, ini *neena* e holai hule kau ana kiliqueu, na ko
- 9 lio saie, ko hiwalaimoli oto. Ana kire kaa manataie ue mu usuusu, uri leu i sapena huni ke taelai *maanie*
- 10 muini e maε oto. Oto ro qaaronoisuli ne kosi elihoi lou weu saadarue.
- 11 Tae a Mary e ureure i sinaha hatarea kiliqueu ko *naranara* : aena urine, ana ko *naranara* ue, esi oromai
- 12 kosi maakahi tai laona kiliqueu : na ko kerehie ro angel ani tooni rerea e io oto, *naini* ni hatarea qau ulune, *naini* ni hatarea leu talahuliana aena, ana leu
- 13 neilana rae ana Jesus e lae ana. Na kererue kosi teuri hunie, Keine, e ue oko *naranara* ? Esi teuri hunirerue, Ana kire sulu asie oto a Lord ineu, na nou
- 14 kaa manataie leu kire lai neie ana. Maholo e ere *mano* urine, kosi eliu, ko leesia Jesus e ure, tae e kaa
- 15 manataie uri *nea* Jesus. A Jesus ko teuri hunie, Keine, e ue oko *naranara* ? atei ni oko heitalea *neena* ? Oto *neie* ana e unue uri *neii* ini ko esuie hohola, esi teuri hunie, Alaha ineu, ana o sulu asie kau *maanie* i leu, oke unue sieku leu o lai neie ana, na neke lae
- 16 wai tolea. A Jesus e teuri hunie, Mary. Ne kosi eliu, ko mala Hebrew hunie, ko teuri, Raboni, sailana
- 17 uri, Haausuli. A Jesus ko teuri hunie, *Mane* o hele-

- hele aku ; ana nou kaa tahelai ue saana Mamaa ;
 tae oke lae saana mu esiku, oke teuri hunire, Noko
 tahelai saana Amaku na Amamiu, saana God ineu
 18 na God iomu. A Mary ni Magdala neena ko lai
 unue saana mui qaaronoisuli uri, Nou leesie oto a
 Lord ; na ana e tete urine kau hunie.
- 19 Oto maholo e saulehi oto ana taataa dine na,
 etana na dine na ana wik, na kire hohono oto ana leu
 mui qaaronoisuli e ruru ana, aena kire mauteinie mui
 Judea, a Jesus e lae mai ko ure i matolada, kosi teuri
 20 hunire, Hanuelamana huniomu. Na e ere mano
 urine, kosi haatainie hunire nimana na paraparaana.
 Oto mui qaaronoisuli e saesaediana ana kire leesia
 21 Lord. Oto a Jesus ko hei teuri lou hunire, Hanuela-
 mana huniomu : mala kau a Mamaa e usuneinie
 mei aitana noone lou ineu noko usuneiniomu taau.
 22 Na maholo e ere urine oto esi uhi hahire, ko teuri
 23 hunire, Omu ke helesie namiu Lioa Maai : omu ko
 neisae asie orahaa hunie na muini, ne neisae asileni
 kesi lae hunire ; omu ko hele honosie orahaa hunie
 na muini, ne hele honosileni kesi lae hunire.
- 24 Tae a Thomas, naini hikana awala mana rue,
 sailana uri a Didimus e kaa hakisire ana maholo
 25 a Jesus e lae mai. Oto mui qaaronoisuli oana kosi
 teuri hunire, Melu leesie oto a Lord. Tae nei kosi
 teuri hunire, Ana nou kaa tohunei leesie i talahuliana
 waarao ana nimana, wa neke siliheinie riiriiku i
 talahuliana waarao na, wa neke neie nimeku hai
 laona paraparaana, ne nou saa roroa hiwalaimoli
 oto.
- 26 Oto walune na dine e hule lou na mui qaaronoisuli
 e hei ruru lou i nume, na a Thomas oto peire. A
 Jesus e lae mai, na kire hohono oto, na kosi ure i
 27 matolada, pei ko teuri, Hanuelamana huniomu. Oto
 kosi teuri hunia Thomas, Oke susueinie mai riiriimu,
 na oke kerehie nimeku keu ; na oke susueinie mai
 nimemu na oke neie i paraparaaku : na mane o
 28 neineisae rueruaa, tae oke hihiwalaimoli. A Thomas
 e alamie kosi teuri hunie, Lord ineu na God ineu.
 29 A Jesus kosi teuri hunie, Aena o leesieu ne o si

hiwalaimoli : deidehie oto na muini kaa leesieu, tae kire hiwalaimoli oto.

- 30 Mui tolimaa hune aopa lou a Jesus e qaoi i maada mui qaaronoisuli, na oto usuleni kaa lae ike ana book
 31 ie : tae usulana muola ie e lae, uri hunie omu ke hiwalaimoli ana Jesus uri neie a Christ, Kalena God ; na uri hunie omu isulie hiwalaimoline omu kesi manatainie maurine i nunuhaana satana.

21

- 1 Na muola ie e haro mano na a Jesus kosi hei haatainie lou hunie mui qaaronoisuli i reune iqe ni
 2 Tiberias ; na e haatainie urini. Muini ie e ruru, ne a Simon Peter, na a Thomas sailana ana a Didimus, na a Nathanael urei Kana i Galilea, na e ro kalena
 3 Sebede, na e ro qaaronoisuli ineie lou aopa. A Simon Peter kosi teuri huniraelu, Noko lai weesi. Kiraelu kosi teuri hunie, Iemelu lou melu kei hekusio. Kire kosi isitaa taau, ko ni ae laona iola ;
 4 na hairodo neena kire kaa saunie ike na hoi ie. Na kosi deni tae na a Jesus e ure i one : tae peenie mui
 5 qaaronoisuli kaa manatainie uri nea Jesus. A Jesus kosi teuri huniraelu, Maeni kaleku, molu manatainie
 6 taane mei neula ? Kire kosi alamie uri, Haike. Oto kosi teuri huniraelu, Molu ke haadodoa huo ana rao iola i qaloqalo, na molu kesi wei odoi taane. Oto kire kosi haadodoa, na kire kaa aailaa ni weinie aena
 7 mu ie e la otoi hune mamaau. Oto a qaaronoisuli neena ini a Jesus e manamanata diana hunie na kosi teuri hunia Peter, A Lord ni ie. Oto maholo a Simon Peter e ronoa uri a Lord oto, esi hoosie tooni ineie ahuie (ana
 8 e io makule hau), kosi pola oto i esi. Tae mui qaaronoisuli oana e lae mai ana iola ikire (ana kire kaa haataulie ike ione, tae e urihana awalai tahana oto mana lime),
 9 ko weinie huo e honu eni ie. Oto maholo kire ko siho ione, kire leesie oto dune ileune ani loilohi, na
 10 hoi ie ihahona, na na hoi bread. A Jesus ko teuri huniraelu, Molu ke daue ana mu hoi ie na molu si

- 11 kele saunii. Oto a Simon Peter esi lai tae, ko weinie mai huo ikule, e honu eni ei paine, tanalai hoi ie pei lime awala mana olu : na ana kire hune urine tae huo
- 12 kaa haka ike. A Jesus ko teuri huniraelu, Lae mai molu ke nau. Na iteitana naini oto ana mui qaaronoisuli ne kaa neisae moutei uri ke dolosie ana uri, Ioe oto atei? ana kire manatainie noone uri a
- 13 Lord oto. A Jesus ko lae mai, kosi heleana hoi bread neena, ko haadoraclu ana, na hoi ie na lou urine.
- 14 Olune ie haatainilana a Jesus hunie mui qaaronoisuli, i purine taelaine ineie maanie muini e mae oto.
- 15 Oto maholo kire nau oto, a Jesus esi teuri hunia Simon Peter, Simon, kalena John, oko sae tooaku liutaana muini ie. Ne kosi teuri hunie, O siue, Lord ; o manatainie uri noko manata diana hunio. Kosi
- 16 teuri hunie, Oke haanaue mui lamb ineu. Ruana kosi teuri lou hunie, Simon, kalena John, oko saetooaku? Kosi teuri hunie, O siue, Lord ; o manatainie uri noko manata diana hunio. Kosi teuri
- 17 hunie, Oko kakalie mui sheep ineu. Oto olune kosi teuri hunie, Simon, kalena John, oko manata diana hunieu? Saena a Peter e hu ana e ere olune hunie uri, Oko manata diana hunieu? Oto kosi teuri hunie, Lord, o manatainie waluola ; o manatainie uri noko manata diana hunio. Oto a Jesus kosi teuri hunie, Oke
- 18 haanaue mui sheep ineu. Toohu, toohu, noko unue hunio uri, Ana saanauhaamu, o hoo hahio oto tohumu, na o laelae ana mu leu oto isulie saemu ; tae ana repohaamu, oke susueinie nimemu taau, na naini aopa kei hoo hahio, na kei toleo ana mu leu o kaa
- 19 sare lae ani. Na e teuri keu na e haamalaa maena uritaa neii kei haamanikulua God ana. Na e ere
- 20 mano urine, kosi teuri hunie, Oke luluissulieu. Ne a Peter kosi eliu, ko leesia qaaronoisuline a Jesus e manamanata diana hunie ko luluissulie ; ini ne e eno talena i roro mai sae ana ana naune i seulehi neena,
- 21 na e teuri, Lord, atei ini ko qeloo? Oto a Peter e leesie kosi teuri hunia Jesus, Lord, na ini ie kei ue?
- 22 A Jesus ko teuri hunie, Maala saeku huni kei io kau loosieu neke haro hule, na mei taa amu ni neena? ioe

-
- 23 oke lulisulieu. Oto mei wala ie e taro ana mui maasine neena, uri a qaaronoisuli neena saa mae : tae a Jesus kaa unue hunie uri e saa mae ; tae peenie uri, Maala saeku huni kei io kau loosieu neke haro hule, na mei taa amu ni neena ?
- 24 Ineie oto a qaaronoisuli neena ko unu haaoaie muola ie, na e usue oto muola ie ; na melu manatainie uri me unu haaoaine ineie e walaimoli.
- 25 Na muola hune aopa lou a Jesus e qaoi, na uri ana usuleni kei lae manomano, noko unue uri ahutana walumalau ke honu orei ana mu book neena usuleni kei lae.
-

PALONAADA HURULAA

1

- 1 Usuuusu holai nao *neena* nou da, *maena* Theophilus,
oalana walutana na ola a Jesus e talaai qaoqaoi na
2 ni haahaausuli eni, lai hulaana haidine *neena* tahe-
lainilana e lae taau, ana e haatola mano isulie Lioa
Maai ana mu hurulaa *neena* *neie* e lio hilisire oto
3 kau : e haahaatai keu hunire uri e mauri oto i purine
sape salune *ineie* ana mu hahuei tolimaa e hune, e
haahaatai dudu hunire e hai awalai heidine, esi ereere
4 nada ana mu ola e adona alahana a God : na e loko
kau peire, esi ereada oto uri *mane* kire hoahoalai keu
maanie i Jerusalem, tae uri kire kei io pei maohilana
qoni a Mamaa, meola na kau omu ronoi oto aku :
5 ana a John e lolotomaai noone ani wei, tae lotomaai-
lemiu kei lae ana Lioa Maai na oto mui *dine* hune saa
liu ike.
- 6 Na kire ruru oto *ne* kire kosi dolosi ana uri, Lord,
7 uri o kei taea lou ie alahana mu Israel ? Oto *ne* ko
teuri hunire, E kaa leu ike namiu uri huni mana-
tainilana halisi wa maholoi helisi a Mamaa e *neie*
8 kau hunie leu ni alahana nana maraana. Tae omu
ke da nanamana oto namiu, maholo Lioa Maai kei
siho oto i hahomiu ; na iomu ke unu haaoaie muola
nakue oto i Jerusalem, na ana ahutana Judea, na i
Samaria, na ke lai hule oto ana *nenedena* walumalau.
- 9 Na e ereere mano kau urine *ne* kire kosi tootoomaie
na tahelainilana esi lae tai leni ; na me uru e tolea
10 oto taau *maanie* maada. Na maholo kire kosi too-
toomai tai leni ana ko lae oto urine, *ne* lio kau, e
ro *mane* e tooni ana mu tooni rerea e ure oto i saada ;
11 *ne* kererue kosi teuri, Muini ni Galilea, na mei taa
ni omu ko hehurei maa tai leni ana ? a Jesus ienini,

- tahelainilana esi kele lae taau *maaniomu* tai *leni*, *ne* kei oli lou mei mala omu leesie e lae tai *leni* ie.
- 12 Ne kire kosi oli lou tai Jerusalem uraana toloi henu *neena* sailana uri i Olivet, e karainie oto i Jerusalem, mala e adona oto *laena* ana *dine* sabbath.
- 13 Oto kire si lai hule, kire kosi hane tai laona saohai nune *neena* kire ko oo ana ; a Peter na a John na a James na a Andrew, a Philip na a Thomas, a Bartholomew na a Matthew, a James kalena Alphaeus, na a Simon
- 14 Selotes, na a Judas kalena James. Ahutana muini ie e raururu oto ani *arenaine* pei taataa mei sae peie *naeta* mu helui kení lou, peia Mary lou nikana Jesus, na peie maeni esine.
- 15 Na oto ana mu *dine* urine a Peter e taelai i matolana maeni *maasine*, na esi teuri (na oto satadaelu mala hune e ruru *neena* e uri oto taataa tanalau peie
- 16 rue awala), Maeni esiku, mu usuusune e oa oto, na kire kaa mola oto oo, a Lioa Maai e holai *qoniqoni* keu eni ana *niduna* David oalana Judas, ini e naona
- 17 mala e helesia Jesus kau. Ana idumilana e lae kau pei kolu, na e helesie kau poo ni leu nana ana *palona*
- 18 ienini. (Na *neii* ie toolana kau ana me ano ana tooha na waaite ani *tatalaana* ineie ; na e pola oto hai ano, esi makaka oto i denumana me anona, na ahutana
- 19 oqana e dede oto. Oto houleinilana meola na e lae hunie ahutana muini e oo i Jerusalem, aena urinena sailana me anona ana *erena* ikire uri Akeldama, uri
- 20 Ano ni epu.) Ana usulana e lae oto laona book mui Psalm uri,
- Iohana ke naona oto,
Na *mane* na iteitana *naini* e io lou ana :
na lou,
- Lioisuline *ineie* *naini* aopa ke tooana oto.
- 21 Ana e urinena leu oto i sapena *na* taataa ini hikana muini e hakisikolu oto ana maholona a Lord Jesus e
- 22 sisili mei na e sisili taau akaelu, talimaa oto ana lotomaai a John, na lai hule oto ana *dine* na tahelainilana e lae taau *maanikolu*, huni ke nei oto ini ni unu tararuru peikolu haaoaie taelaine *ineie*. Na kire kosi haare haadai ana ro *mane*, a Joseph sailana lou uri a

- Barsabas, na *naeta* satana uri a Justus, na a Mathias.
- 24 Oto kire si *arenai*, kire ko teuri, Ioe oto, Lord, o manatainie saena ahutana mu inoni, oke haatainie
- 25 kau ini o liohunie hikana ro ini ie, uri huni ke hele kau nana ana poo ni leu ana palona ienini, oto ana leu ni hurulaa *neena* a Judas e domu oto kau *maanie*,
- 26 uri huni ke lae oto hunie tohunei leu oto *ineie*. Oto kire kosi hehutoo hunirerue; na e too oto ana Mathias; oto idumilana e lae oto peie awalai hurulaa *mana* eta.

2

- 1 Oto maholo haidine Pentekost esi kele too oto, kire
- 2 mani tarakoni oto ana taataa leu. Na lauae kokouha e tolani siho ure mai ileni mala oto ana mawasidemi ko seu, na kosi haahonue ahutana nume kiraelu ko
- 3 ooo ilalona. Na mu meameahai ola e haatai ada ko opaopa hailiu, mala oto ani dune; na kosi lai io
- 4 ilenide ahutada. Na ahutada kire mani honu oto ana Lioa Maai, kire kosi talaai ereere oto ani erena haiaopai, mala oto Lioa e da hunire huni kire ke unuunui oto.
- 5 Na mu heluini ni Judea e ioio kau i Jerusalem, muini ko palopaloa God ura ana taena na komu ni
- 6 inoni laona walumalau. Na maholo ronolana kokouha ie e lae oto, *ne* mala hune esi ruru oto, na manatada e talei puo oto, aena ana iteitana naini ada e ronora
- 7 kire ko ereere ana tohunana erena *ineie*. Na ahutada kire mani puo kire ko panatainie, peie mei wala uri, Lio kau, muini ko ereere ie uri kire kaa urei Galilea
- 8 *manomano*? Ne e ue kolu ko rorono oto, iteitana
- 9 naini hikekaelu oto ana erena *ineie* e hutaana? Mui Parthia na mui Media na mu Elam, na muini ko oo i Mesopotamia na i Judea na i Kapadokia, i Pontus na
- 10 i Asia, i Phrugia na i Pamphulia, i Misraim na ana mu poo ni henue i Libua karainie i Kurene, na mu awataa urei Rome, mui Judea na mui proselut lou,
- 11 mu Krete na mu Arabia, kolu ko roronoa oto kire ko unuunue mui palona ni anoa a God oto ana mu erena

- 12 ikie? Oto kire mani puo oto na neisae rueruaa oto,
 13 peie dolosine hailiu ada uri, Na mei taa ni ie? Na
 naeta muini ko haamasi ko teuri, Kire inu hitoo ana
 wine haalu.
- 14 Tae a Peter kosi taelai na kira awala mana eta
 peie, e soi ileni e teuri, Alei ini mui Judea, na iomu
 ahutemiu lou omu ko oo i Jerusalem, omu ke mana-
 15 tainie leu ie, na omu ke qaaronoisulie walaku ie. Ana
 muini ie kaa mahiri ike, mala omu ko unue na;
 16 ana olune na maholoi sato mola ie; tae leu ie
 qonilana e lae oto kau ana Joel prophet uri;
- 17 Na kei uri oto ana mui dine i puri, ola a God ko
 unuunue, uri,
 Nekei lini hou ana Lioa ineu hahie ahutana mu
 hesio:
 Na mui kalemiu mane na keni kei ere ni prophet
 oto,
 Na mui saanau emiu kei leesie mu anoa ko waaraa
 mai,
 Na mu repo amiu kei maamaahu qole:
- 18 Toohu na hahie muini ineu ko io ni hoo mu mane
 na mu keni ana mu dine na,
 Nekei lini oto hao ana Lioa ineu; na kire kei ere
 ni prophet oto.
- 19 Na nekei haatainie mu anoa tai salo ileni,
 Na mui tolimaa mai iano i haha;
 Apu, na dume, na qauli dume:
- 20 Sato kei nei rodohono,
 Na warowaro kei nei epu,
 Na dine a Lord kaa saro siho oto,
 Dine e liutaa ena na e manikulue:
- 21 Na kei uri oto, uri iteitana naini ke sasaie satana
 Lord ne haaurilana kei lae oto.
- 22 Alei ini mu Israel, omu ke qaaronoisulie mui wala ie:
 Jesus ni Nasaret, ini a God e tola tahanainie oto
 huniomu ani sakana na ani anoa na ani tolimaa,
 muola oto na a God e qaoi ana i matolamiu, mala
 23 oto omu talei manatainie oto; na ineie ie, ana
 qelolana e lae oto isulie God e holai loonainie urine
 na e manatainie oto urei mai inao, ne iomu omu

- repu talenasie ilenine poupou peie saunilana ana
 24 nimana kira hele ola tataala : tae ne a God e taelie
 oto, ana e luhesie mui selune ni maena ena : ana
 25 qalona saa lae oto oo uri kire ke hele habie. Ana
 a David e teuri keu raranana,
 Nou leesia Lord onioni i naoku ;
 Ana ineie oto i qaloqaloku, mane nou esuoloo :
 26 Aena neena saeku e lai diana, na meaku ko ileile-
 nimae ;
 Na hasioku lou kei mamalo ani maobine susutoo.
 27 Aena ana o saa tolipuri ana maurihaaku i Hades,
 Wa oke maaie Ini Maai ioe huni ke lio manine
 kasune.
 28 O haasaaietu oto ana mu tala ni meurithe ;
 Oko da neke honu oto ana ilenimaena i naomu.
 29 Alei inoni mu esiku, neke ere haadai oto ie huniomu
 ana amakaelu a David, uri e mae kau na aorilana e
 lae, na kiliqeu ana saakaelu oto hule mai ana dine
 30 ienini. Na ana ineie na prophet, na ana e mana-
 tainie oto uri God e haalu oto hunie ani ere haapune,
 uri ke haaiosie naini kei hute i sapena ilenine naune-
 31 kume ni alabana ineie : neie e leesie urine oto maraana
 holai nao esi ere raranana taelaine a Christ, uri kire
 kaa tolipuri ana i Hades, wa hasiona ke lio manine
 32 kasune. Nea Jesus ienini God e taelie oto, na iemelu
 33 melu ko meni unu haaoaie oto. Oto tabelainilana c
 lae tai qaloqalona God, na e helesie oto qoni ana Lioa
 Maai, ne esi linsie hou meola ienini, omu ko talei
 34 leesie oto na omu ko ronoa ie. Ana a David kaa
 tabelai ike tai leni : tae e unue maraana e teuri,
 A Lord e unue hunia Lord ineu uri, Oke io oto i
 qaloqaloku,
 35 Na nekei saro neie mui maeloona hunio kire kei
 neie uriurite talana aemu.
 36 Hoe ahutana nume kira Israel ke hahuei mana-
 tainie oto, uri God e qaoa oto a Jesus ie huni ke Lord
 na huni ke Christ, na iomu omu repu talenasie kau
 ilenine poupou.
 37 Tae kire ronoa muola ie saeda esi iolaha isulii, kire
 kosi teuri hunia Peter na hunie naeta mu hurulaa

- aopa lou, uri, Alei inoni mu esimelu, melu kei ue ena ?
- 38 Tae a Peter esi teuri hunire, Omu ke onisae, lotomaailana iteitana *naini* ke lae amiu ana satana Jesus Christ hunie saeasilana mui rooroana iomu ; *ne* omu si
- 39 helesie oto niilana Lioa Maai. Ana kire qonie oto huniomu ie, na hunie mui kalemiu, na hunie ahutana muini e haatau ue, muini ne a Lord a God ikie kei
- 40 soire mai saana. Na e unu haaoaie oto ana mui wala hune aopa lou, ko eieitanaire, kosi teuri, Omu ke haauriomu *maan*ie qaune ni inoni ie e la otoi
- 41 maelu. Oto muini ne e helesie walana lotomaailada esi lae : oto sapeilana oto hunire ana taataa haidine
- 42 neena mala e olu molai maurihaai. Na kire raururu oto p*ei* taataa mei sae ani haausuline mu hurulaa na ani hatana, oto ani nisilana mu bread neena na ani palona maai.
- 43 Na oto maune esi siho hahie taena *na* maurihaai : na qaolana mu anoa na mui tolimaa e lae ana mu
- 44 hurulaa. Na ahutana muini e hiwalaimoli neena kire mani loko oto, na waluola ikire e mani nei oto
- 45 tootoolada manomano ; na kire uluneinie tootoolada na waluola ikire, kire si haadoa ahutana mala ani,
- 46 mala oto ana *naini* e sare too ola. Na oto isuli heidine, kire ko reururu p*ei* taataa mei sae tai lolata maai, na ko ninisie bread oto saadaelu, kire kosi *na*
- 47 na ani paalahea God, *na* ahutana mu inoni e mani lio sae tocada. Na a Lord e sapeie hunire isuli heidine ana muini haaurilada ko laelae.

3

- 1 Oto a Peter na a John kererue tahelai taau laona lolata maai ana maholoi satona huni arenaine, siwana
- 2 *na* maholoi sato otona. Na kire kosi *anainie* mai *na* mane e talei tou oto *maan*ie iana nikana, na neilana e talei laelae oto i maai para ana lolata maai sailana uri e manikulue, uri hunie ke susuke *na* niine ana
- 3 muini ko lai sili tai laona lolata maai ; oto *neii* ie ko

- leesia Peter na John kererue ko deu ni sili tai laona
 4 lolata maai *ne* kosi susuke na *niine* adarue. Oto *nea*
 Peter peia John ko toomaie kosi teuri, Oke leesiemere
 5 kau. Na *ineie* e ala adarue, kosi maohie uri ke
 6 helesie na meola adarue. Tae a Peter e teuri, Na
 mei silver wa na mei gold haike aku ; tae na me ola
 tane aku *neii* ni *neena* noko *niie* taau hunio. Ana
 satana a Jesus Christ ini ni Nasaret, oke laelae hailiu.
 7 Oto esi hele ana nime i qaloqalona, kosi taea oto :
 na lauae aena na koukou ni uli ana e nei aailaa oto.
 8 Oto e pola *ileni* kesi ure oto, kosi aehota laelae hailiu ;
 na kosi lai sili taau peirerue laona lolata maai, ko
 laelae hailiu, pei ko polapola *ileni*, pei ko paalahea
 9 God. Na ahutana *mala* e leesie ko laelae hailiu oto
 10 na ko paalahea God : na kire manatai susulie uri *neii*
neena ini e talei ioio huni teri *niine* i maai para mani-
 kulue ana lolata maai : na kire panatainie oto liutaa
 na saeda e talei puo oto ana meola na qaolana e lae
 urine hunie.
 11 Na *ineie* ie ko helehelesia Peter na a John, na
 ahutana *mala* e mani huru taau oto takoiraelu tai
 laona mara nume *neena* kire saie ana a Solomon,
 12 peie panatainilana. Na a Peter ko leesie urine, *ne*
 kosi *alamie mala* uri, Maeni inoni mu Israel, e ue
 omu panatainie meola ienini? wa e ue omu ko
 tootoomaiemere, ana *mala* uri itehulaana nanamana
 iemerei wa palona diana iemere *ne* mere qaoa hunie
 13 mane ie ke laelae hailiu? God kiraelu a Abraham
 na a Isaak na a Jakob, *neii* God amakaelu, e haa-
 manikulua mane *ineie* a Jesus ; ini ne omu qeloa
 taau, na omu tateineinie i naona Pilate, na saena
 14 oto e mautaa uri huni ke luhesie oto. Tae iomu
 omu tateineinia Ini e maai na e odotai *neena*, na
 15 omu haatohue uri niilana huniomu ini e talei horo
mamakine, na ini aehotalana maurihe omu talei
 horoie oto ; tae a God e taea oto *maanie* muini e
 16 mae oto ; *ne* iemi ie emi ko unu haaoaie oto. Ne
 oto satana ani hiwalaimolilana satana e da mane ie
 ke aailaa oto, omu ko leeleesie na omu manataine
 oto : tohu, hiwalaimoline itehulaana *neena* e da

- 17 hunie huni ke hahuei diana oto tai naomiu ie. Na
oto ie, maeni esiku, nou manatainie oto uri omu
qaoa me olana ani puona, na mu alaha iomu noone
18 lou. Tae muola a God e holai houleinii keu ana
wawana mui prophet, uri a Christ ineie kei sapesalu,
19 ne esi haaoaii oto ie. Aena neena omu ke onisae,
omu ke aliu oto, uri huni usuri asilana mu orahaa
iomu ke lae oto, hunie mu maholo ni mamano taa
20 kesi siho oto maanie i naona Lord; na hunie kei
usuneinia Christ neena kire haatolaie oto namiu, ne a
21 Jesus neena: ini oto neena leu i sapena mu salo kire
kei tekuhie oto, lae hulaana mu maholo ni haauresie
lou taena na ola, moola na a God e unui oto ana
wawana mui prophet maai ineie kire ure mai i
22 aehotalana walumalau. Ne a Moses e unue mone
uri, A Lord God kei taea oto na prophet namiu
ura ana mu esimiu, ini mala oto ineu; ne omu ke
qarono isulie oto ana taena na ola kei unui oto
23 huniomu. Na qaolana kei lae oto uri taena na
maurihaai kaa qaaronoisulia prophet neena ne horo
24 asilana ke hahuei lae oto maanie mala. Toohu oto
mui prophet talimaa ana Samuel na muini lou i
purine, ahutana muini e talei ereere oto, kire mani
25 qoniqonie mu dine ienini. Iomu mui kalena mui
prophet, na mui kalena haalune neena a God e
haihaalunei keu hunie mu amamiu ana, ana e teuri
keu hunia Abraham uri, Na deidehie oto ahutana
mu komu ni inoni laona walumalau isulie ini kei
26 hute ana sapemu. Ne a God e taea oto mane ineie
na e holai usuneinie oto huniomu huni ke haadiana
omu, ani haaliulana iteitana naini hikemiu maanie
mui taataalana iomu.

4

- 1 Na maholo kererue ko ereere ue hunie mala, ne
mui priest na ini kaptain ana lolata maai na mui
2 Saduke e nao susuhirerue, na saeda e talei puo oto
aena ana kire ko haahaausulie mala, pei ko unu

- tahanainie taelaine itehulaana Jesus maanie muini e
 3 mae oto. Oto kire kosi neie nimada hahire, na ko
 lai neirerue laona nume hoo hoo ke lai hule i hoowa :
 4 ana e saulehi oto. Tae muini hune hikada kira roroa
 mei wala e hiwalaimoli oto ; na idumilada oto kira
 urihana e lime molai mane.
- 5 Oto qaolana e lae i hoowa, uri mu alaha ikire na
 mu ratonimane na mu haausuli e tara koni oto i
 6 Jerusalem ; na a Anas a naohai priest noone lou, na
 a Kaiaphas, na a John, na a Alexander, na ahutana
 7 muini e ura ana komu a naohai priest. Oto kire
 haauresirerue i matolada, kire si dolosi adarue uri, Ani
 nanamana uritaa, wa ani sata uritaa, molu tete urine
 8 na? Oto nea Peter e honu ana Lioa Maai, esi teuri
 9 hunire, Iomu mu alaha honosie mala, na iomu mu
 rato ni mane, ana uri heitalelana onimei ke lae
 amerei siiri itehulaana mei palona diana qaolana e lae
 kau hunia ini e mamaelaa, uri a mane ie e mauri uritaa
 10 lou ; ne leu ie ke haadai oto huniomu ahutemiu, na
 hunie ahutana mala mu Israel, uri ana satana Jesus
 Christ ini ni Nasaret, omu repu talenasie kau ilenine
 poupou, tae a God e taea oto maanie muini e mae oto,
 ne oto a mane ie ko ure oto i naomiu e mauri oto ite-
 11 hulaana mei sata na. Neii ie hau iomu kira toutohu
 nume omu leledie kau, tae qaolana e lae oto huni nao-
 12 hai heu eni suusuu. Na haaurine haike oto ana naini
 aopa : ana e kaa sata aopa lou i bahana salo, niilana
 e lae oto saana mu inoni, ne leu ikie huni kie ke
 mauri itehulaana.
- 13 Oto kire kosi leesia Peter na a John kererue ko
 awanana urine, ne kire kosi panatainie, ana kire lo
 saaie uri haausulilada e kaa lae ike ana kererue ro me
 inoni mola urine ; na kire manatai susulirerue uri
 14 kererue hakusia Jesus kau. Na kire ko leesia maena
 haaurilana e lae kau ko ureure peirerue kire kaa
 15 roroa haitohea oto oo. Tae kire unue uri kererue ke
 hoalai keu tai sihana maanie pulita ni leilei neena, kire
 16 kosi meni wala maraada uri, Na mei taa ni kolu ke
 da hunie ro mane ie? ana e talei haadai oto hunie
 ahutana mala ko oo i Jerusalem uri qaolana mei

- tolimaa e manikulue e lae oto itehulaadarue ; na kolu
 17 saa roroa haitohea oto oo. Tae huni ke suuri houlei
 lou saana *mala*, kolu ke walaa honosirerue, uri kererue
 18 ke suuri ere lou hunie *naini* ana sata ienini. Oto kire
 kosi soi rerue, na kosi ere adarue *maani* *erena* na
 19 *maani* haausuline lou ana satana Jesus. Tae a Peter
 na a John e alamire e teuri, Ne ana ohe e diana i
 naona God huni tolaisulilemiu na oto huni tolaisulilana
 20 God haike, iomu oto omu ke unue maraamiu : tae
 iemere oto mere saa qaoo aopa ike tae mere ke unue
 21 muola mere leesii na mere rono. Oto ikire kire hei
 walaa lou honosirerue *ne* kosi toliasirerue, ana kire
 kaa lio tooana ike *na* meola kire ke saunirerue hahie,
 aena ana *mala* ; ana ahutana *mala* e mani paalahea
 22 God hahie leu qaolana e lae *neena*. Ana ini *neena*
 qaolana me tolimaa ni haauri *neena* e lae hunie *ne*
 mu helisi *ineie* e hune liutaana e hai awala oto.
 23 Na oto toliasiladarue e lae oto, *ne* kererue kosi lai
 hule saana aleini ikire, na kererue kosi ladoa oto
 taena *na* ola mu naohai priest na mu ratoni *mane* e
 24 unuunue hunirerue. Na kire rono urine, kire kosi
 ere ileni hunia God oto pei taataa mei sae, ko teuri,
 Lord, ioe oto o haaholaa tai leni na mai iano na
 25 asi, na taena *na* ola oto ani : ioe oto ana Lioa Maai,
 ana *niduna* amamelu a David *mane* ioe, o teuri keu,
 Na taa ni oto mu apoloa aopa ko akolu ana,
 Na *mala* ko looi tototala ?
 26 Mu inemauri mei ana walumalau e haukama oto,
 Na mu alaha e mani ruru teinelu,
 Honosia Lord, na honosia Christ *ineie* :
 27 Ana toohu oto a Herod na a Pontius Pilate peie mu
 apoloa aopa na *mala* mu Israel e ruru teinelu oto
 laona hulume ie honosia *mane* maai ioe a Jesus, o
 28 suuhie oto kau eni rumu, uri huni qaolana iteitana *na*
 meola o holai loonainie kau na nimemu e qaoo oto
 29 hunie ke oa urine. Na oto ie, Lord, oke leesie oto
 walaana ikire : na oke niie oto hunie mu *mane* ioe
 30 ie kire ke *awanana* oto ani ladolana walamu, maholo
 oto oko susueinie oto nimemu huni haauri ; na hunie
 qaolana mui tolimaa na mu anoa kei lae inunuhaana

- 31 satana mane maai ioe a Jesus. Na kire aitanai mano urine, ne leu kire ruru ana e anuenu; na kire si meni honu oto ana Lioa Maai, na kire ko awanana oto ani ladolana mei wala.
- 32 Na taataa mei sae na taataa mei maurihaai oto ana ahutana mala hune e hiwalaimoli: na naini kaa unue uri toolana oto ana na meola e tooana kau; tae kire
- 33 mani ado oto ana waluola ikire manomano. Na mu hurulaa e unu haaoaie taelaine a Lord Jesus ani nanamana paine: na niine paine e siho hahire
- 34 ahutada. Ana naini hikada kaa ore oto oo: ana ahutana muini e tooana kau na me ano wa na nune kire si haaholi oto ani, na tolalana oto mei tooha kire
- 35 tarie ana muola kire haaholi eni, na neilana esi lae oto i aena mu hurulaa: oto kire si haadoa taena na ini mala naini e sare too ola kau.
- 36 Na a Joseph, ini neena mu hurulaa e harainie satana lou uri a Barsabas (ere olisilana uri, Kale ni haasaemano), ura ana komu ni Levi, na aena hanue
- 37 ineie i Kuprus e tooana kau na me ano, na e lai haaholineinie esi tolea mai mei tooha ana, kosi lai neie i aena mu hurulaa.

5

- 1 Na naeta mane satana a Ananias, na hue ineie
- 2 a Saphira noone peie, ko haaholineinie me ano, na ko saenie oto naeta pooni tooha e tarie kau, na hue ineie e manatainie noone, na kosi tolea mai na pooni tooha
- 3 mola, na ko lai neie i aena mu hurulaa. Tae a Peter e teuri, Ananias, e ue kau a Satan e haahonue oto saemu huni oke eroa Lioa Maai, na huni saenie oto naeta pooni ola ana mu tooha o tarie kau ana me ano
- 4 na? Maholo e laku ue uri kaa toolamu oto ana? na maholo haaholineinilana e lae oto uri o kaa tooana oto? E ue oto o talei lolodosae urine i saemu?
- 5 O kaa eroa ike mu inoni tae a God. Ne a Ananias e ronoa mu wala ie kosi reputei hai ano na manona ko suu oto: na maune paine e siho hahie ahutana
- 6 muini e ronoa me olana. Na mui saanau e taelai

kire kosi uloa, na anainilana kosi lae tai sinaha hunie haitolilana.

- 7 Na oto olu maholoi sato e liue muola ie, na hue ineie kosi lai sili lou na e kaa manataine muola
 8 qaolani e lae kau. Oto nea Peter kosi alamie uri, Oke unue kau hunieu ohe haaholilana me ano e
 9 lae ana mei tooha urini? Oto ineie uri, O siue, ana mei tooha urine? Tae a Peter e teuri hunie, Ana na taa ni moro mani neie oto taataa mei sae uri huni malaahonana Lioa a Lord? liokau, aena muini e haitolia poro ioe kire tai mara nume oto,
 10 ne ikire kire ke anainio lou tai sinaha. Oto e tolana raputei iano i aena, na mazona kosi suu oto: na mui saanaune e lai sili taau kire ko lio tooana e mae oto, kire kosi anainie tai sinaha kire ko lai
 11 heitolineinie sulie poro ineie. Na maune paine e siho oto hahie ahutana soihaadaine, na hahie ahutana muini e ronoa muola ie.
- 12 Na qaolana mu tolimaa na mu anoa hune e lae kau i matolana mala ana nimana mu hurulaa; na kire ruru oto pei taataa mei sae ana mara nume
 13 a Solomon. Tae naini ana muini aopa kaa neisae moutei oto huni ke haku peire: tae peenie mala
 14 e tohainire oto; na sapeilana oto liutaa hunia Lord ana mala hune kira hiwalaimoli mu mane na mu
 15 keni noone lou; lai hulaana kire ko anainie kira mamaelaa tai haadai laona mu tala, kire kosi haa-
 enohire ilenine mu hulite na mu niie, uri hunie
 16 maholo a Peter ko liu, ohe nunune ke mamalu hahie naini hikada. Na mala hune e hei ruru lou kire uraana mu hulume kalikelie Jerusalem, kire ko anainie muini e maemae, na muini mu lioa madamada e tauneinire; oto haautilada e lae manomano oto.
- 17 Tae a naohai priest e taelai, na ahutana muini e loko peie (kire uraana muini e luluisulie mui
 18 Saduke), na kire si honu oto ani lio i naei maana, kire kosi neie nimada hahie mu hurulaa, kire kosi
 19 neire i nume hoo hoo ikire mala hune. Tae angel a Lord e tahananie maa ana nume hoo hoo i rodo,
 20 esi haaisitaanainire, pei ko teuri, Molu ke lae taau,

- molu ke ure oto tai lolata maai ani unulana mu
 21 wala ana maurihe ie hunie mala. Na ikire rono
 urine, kire si lai sili tai lolata maai oto mala i waalie,
 kire kosi haahaausuli. Tae a naohai priest e lae
 taau, na muini e loko peie, kire kosi haraie pulita
 ni leilei, na ahutana mu rato ni mane ikire mu Israel,
 na kosi usuneinie na muini hai nume ni hoo uri
 22 huni tolalada taau. Tae mu palopalo e lae hao
 neena kire kaa lio tooada ike hai nume hoo hoo ;
 23 oto kire kosi oli lou taau, na kosi unue uri, Nume
 hoo hoo melu leesie na e laku taane, na kira ka-
 kakali e ureure taane tai mara nume ; ne melu tahananie
 24 kau, tae melu kaa lio tooana ike naini ilalona. Oto
 maholo kaptain hahie lolata maai na mu naohai
 priest e ronoa mui wala ie saeda e talei puo ani
 25 uri muola ie kei ue oto. Na naeta ini e lae mai
 kosi teuri hunire, Liokau, mu mane na omu neire
 hai nume hoo hoo kire oto tai lolata maai ko ureure
 26 na ko haahaausulie mala. Oto nea kaptain e lae
 na mu palopalo peie na kosi tolera taau, tae kire
 kaa dau ramoramo a ike hunire ; ana kire lai oto
 27 meuteinie mala, mane kire saunire ani heu. Oto
 kire tolera taau, kire kosi haauresire i naona pulita
 28 kira leilei, oto a naohai priest e dolosiada, ko teuri,
 Emi ere amiu oto neisae uri mane haausuline oto
 ana sata ienini ; na lokau, omu talei haahonue oto
 hanue i Jerusalem ana haausuline iomu, na saemiu
 oto uri omu ke da apune ini ie ke raroa oto habiemi.
 29 Tae a Peter na mu hurulaa e alamie ko teuri,
 Leu i sapemami huni tolaana God na ani inoni
 30 haike. A God amakaelu e taelia Jesus ini omu
 31 seunie kau, ana omu aroroa kau ilenine dano. Ineie
 neena a God e tahelainie oto tai qaloqalona huni
 ke alaha na huni ke haauri, hunie niilana onisaena
 kei lae hunia Israel, na neisae asilana mu orahaa.
 32 Na iemi oto kira unu haaoaie mu wala ienini ; na
 ineie a Lioa Maai noone lou, ini a God e niie oto
 hunie muini ko tolaana oto.
 33 Tae kire ronoa urine na saeda kosi unuhire oto,
 34 na saeda oto uri huni seunilada. Tae naini satana

- a Gamaliel na Pharise e taelai i matolana pulita kira leilei neena, ini ko haahaasuli ana mu haatolana, na ahutana mala e mani haahaamau ana, na e unue
- 35 uri tolalana mu maena kei lae kau tai sinaha. Oto esi teuri hunire, Maeni inoni mu Israel, omu ke lio talamiu oto ana mu inoni ie, omu ko qaoa na mei taa
- 36 oto. Ana a Theudas oto. e taelai ana mu dine i naona mu dine ie, na e unue uri neie oto alaha; na pulita ni inoni e hakesie e uri hai tanalau: na saunilana e lae oto; oto ahutana muini e tola ana
- 37 kau e tatana oto, na kire si eia oto mola. Oto i purina mane ie a Judas ini ni Galilea e taelai keu ana mu dine ni idumie mala, na e wainie lou na mala isulie: na ineii ie e hei mae lou; na ahutana muini e tolaana kau ne tatanainilada hailiu oto.
- 38 Tae oto ie noko unue huniomu uri, Omu ke rohu oto maanie mu inoni ie, na omu ke lio mamanoto ada: ana uri loonaine na palona ie e uraana mu inoni,
- 39 ne kei luhetai oto: tae uri e uraana God ne e saar madausiomu ike huni luhesie; mane da na kire ke lio
- 40 tooamiu oto ko heli peia God. Oto kire si maesie oto: kire si soie taau mu hurulaa saada, kire kosi repusire na ko ereada oto mane hei ereere oto lou
- 41 ana satana Jesus, ne toliasilada esi lae oto. Ne kire kosi hoalai oto maanie i naona pulita kira leilei, ani ilenimaena oto hahie neisaena e lae ada uri kira adona
- 42 tauneinilada itehulaana mei sata neena. Oto isuli heidine, tai lolata maai na lou saadaelu kire kaa moumou ike ani haasuline na ani laeliwalana ana Jesus uri neie oto a Christ.

6

- 1 Na oto ana mu dine ienini, ana mui qaronoisuli ko kele hune oto, ne uqana kosi talaai ana mu Judea e urei Grekia hunie mui Hebrew ana mu nao ikire e
- 2 ore ana tolinilada isuli heidine. Oto kira awala mana rue e haraie mai mala hune ana mui qaronoisuli saada, kire si teuri, E kaa malisi ike uri emi ke tolipuri ana

- walana God, hunie asune ana mu leu ni *neuneu*.
- 3 Aena *neena*, maeni esiku, omu ke lio hunie hiu *mane* amolu kire ko unu haaoaire oto, na kire honu oto ana Lioa na ani *saiolana*, hunie emelu ke qaora hunie
- 4 *palona* ie. Tae iemelu melu ke io susu oto ani
- 5 *arenaine*, na ani *palolana* mei wala. Na mei wala na e lai *diana* nana ahutana *mala* hune : oto kire si lio hilisia Stephen, ini e honu oto ani hiwalaimoline na ana Lioa Maai, na a Philip, na a Prokorus, na a Nikanor, na a Timon, na a Parmenas, na a Nikolus na
- 6 *proselut* ni Antiokia : oto kire kosi neire i naona mu hurulaa : oto kire arenai *mano ne* kire kosi qaora ana nimada.
- 7 Na walana God esi *peipeine* oto ; na mui qaaronisuli e lai hune oto liutaa ana kire idumire kau i Jerusalem ; na muini hune ana mu priest e *maesie* hiwalaimoline *neena*.
- 8 Na a Stephen e honu oto ana *niine* na ana sakana
- 9 esi da mu anoa na mui *tolimaa* i *matolana* mala. Tae mu heluini e uraana nume ni ruru sailana ana mu Libertin, na mu Kurene, na mu Alexandria, na ana muini urei Kilikia na i Asia, kire si taelai ko weiteu
- 10 *peia* Stephen. Na kire kaa saka ike ni ure honosie
- 11 *saenanaune* na Lioa e ereere kau *peie*. Ne kire si haananau peli ana *naeta* mu helui *mane* huni teuri keu, Iemelu melu ronoa *mane* ie e *suluie* mu wala
- 12 *tauteu* hunia Moses, na hunia God. Na kire kosi hurosie *mala* na mui *ratoni* *mane* na mu haausuli, kire si isitaa hunie, kosi helesie oto, na ko lai tolea saana
- 13 *pulita* kira leilei, kire si haaturesie muini ko unu haaoaie eroero, ko teuri, A *mane* ie kaa *moumou* ike ani unulana mu wala *hahie* leu maai ie na *hahie* mu
- 14 *haatolana* ; ana melu ronoa oto ana e unue uri a Jesus ie ini ni Nasaret kei deu *tekelainie* leu ie,
- 15 na kei deu aopa ana mu *tolaha* a Moses e *aehota* hunikie. Oto ahutana muini e ioio kau ana *pulita* kira leilei e *leesie* maana mala uri maana na *angel*.

7

1 Oto a naohai priest esi teuri, Rao e urine taane?

2 Oto kosi teuri,

Maeni esiku na maeni amaku, omu ke qarono kau.

A God ini e manikulue e haatai keu hunia amakaelu a Abraham, maholo e io oto i Mesopotamia, oto i

3 naona maholo e io oto i Haran, esi teuri hunie, Oke hoalai oto *maanie* hanue ioe, na *maanie* alei ini ioe, na oke luu taau ana hanuena nekei haatainie oto

4 hunio. Ne esi isitaa oto *maanie* i henue mu Kaldaea, esi lai io i Haran; na ana amana e mae oto hailuulana esi lae oto *maanie* ileune tai laona hanue ienini,

5 *ne* omu ko ooo oto ana ana maholo ie: tae kaa niie ike hunie na leu ni hele hu oto, haike oto, kaa leu oto oo mala huni uriurite talana aena: tae qonilana oto uri ke niie oto hunie huni kei hele hu oto ana, na hunie mui kalena lou i purine, na ana maholona kaa

6 too kalena oto. Na a God e ere urini, uri mui kalena ke io ni awataa ana na hanue aopa, na uri kire kei hoosire huni esune, na kei teuneinire e hai tanalai

7 helisi oto. Na mu apoloa *neena* kire ke asu ni hoona hunire, ineu neke leire oto, ola a God ko unue: oto i purine mu olana kire ke isitaa oto, na kei palopaloau

8 ilalona leu ie. Na e hai niie hunie haalune ana ahatolimaana: oto a Abraham esi haahutaa Isaak urine, na ahatolimaalana e lae oto ana walune na dine; na a Isaak e haahutaa Jakob, na a Jakob e

9 haahutaa kira aena komu awala mana rue. Na kira aena komu *neena* e lio i *naei* maa hunia Joseph *ne* kire si haaholineinie i Misraim; tae a God oto peie,

10 *ne* esi haaurie oto *maanie* taena na mu siohaana ineie, na e niie hunie huni ke lai saka na ke lai saenanau oto i naona Pharaoh inemaui i Misraim; oto esi qaoa huni ke governor oto hahie i Misraim na hahie

11 ahutana nume ineie. Oto hiolona e tolea ahutana hanue i Misraim na i Kanaan, pei siohaana paine: na

12 mu amakaelu kaa lio tooana ike na mei neula. Na a Jakob e ronoa tatarohaie ana mu neula hai Misraim,

- 13 oto esi holai usuneinie mu amakaelu hao. Na ruana na maai laena oto a Joseph esi haatai oto hunie mu esine ; na a Pharaoh esi manataine oto mu tekihana
- 14 Joseph. Oto a Joseph esi usunei taau, ko haraie mai a Jakob a amana, na ahutana mui tekihana, ikire e
- 15 hiu awalai ini mana lime. Oto nea Jakob esi lae hai Misraim ; na kosi mae oto, ineie na mu amakaelu
- 16 noone lou ; na tolalana mu rae ada tai Shekem, na neilada esi lae ilalona kiliqueune a Abraham e holie kau ana mu tooha silver ana mui kalena Emor i
- 17 Shekem. Tae maholo oto qoni ko karai too oto, a God e haalu oto ana hunia Abraham, ne mala esi
- 18 maera na kire kosi hune oto i Misraim, lae hulaana naeta inemaui aopa e taelai i Misraim, na ineii neena
- 19 kaa manataine ike a Joseph. Na ineii oto e haamo-taahie mala ikie, na e haaletehie mu amakaelu, uri hunie kire ke nei asie mu kaleda uri mane kire mauri.
- 20 Oto ana maholona a Moses esi hute, na liohaana e la otoi lo diana ; ne kire si sanonie i numa amana e olu
- 21 warowaro oto. Oto maholo nei asilana e lae oto, ne kalena Pharaoh na keni esi tolea oto, kosi sanonie oto
- 22 huni kalena. Na haausulilana a Moses e lae oto isulie ahutana mu saenanaune mu Misraim ; na e
- 23 saka oto ana walana na ana helelana. Oto maholo mu helisi ineie kosi neie oto e hai awala, ne neisaena esi hane i saena uri ke maakalie mu esine neena mu
- 24 kalena Israel. Na e leesie tauneinilana naeta ini hikada e lae ne esi ure honosie e suu ola hunie ini siohaana e tataala neena, e horoie oto ini ni Misraim :
- 25 ana e unue oto uri mu esine e manatainie oto uri a God ko niie haurine hunire ana nimana neena ; tae
- 26 kire kaa manatainie ike. Oto dine i hahona e hei haatai lou hunire ana kire ko weiteu, na e daudeu huni ke haureruru alihoi ada, ko teuri, Alei inoni, iomu mu maasine oto ; na taa ni omu ko deu tataa-
- 27 lasiomu heiliu ana ? Oto ini e dau tataalasiae auhenu e ineie esi sikileinie taau, peie mei wala uri, Atei ni e
- 28 qaoo uri oke alaha na oke leilei emi ie ? Uri o sare horo maeaku oto mala o horo maeana kau ini ni
- 29 Misraim i nonola ? Oto a Moses e tahi aena me wala

- na, esi lai io ni awataa ana hanue i Midian, na e
 30 haahutaa e ro *mela mane* ileune. Na e hai awalai
 helisi e saro mano oto, *ne* angel esi haatai hunie
 ilaona hanue sala ana toloi henue i Sinai, ana esoeso-
 31 hai dune ana dano. Na a Moses e leesie oto *ne* esi
 panatainie meola e leesie *neena* : na e nao susuhie
 wau huni lio letea *ne* walana God esi loho mai, uri,
 32 Ineu a God mu amamu, God a Abraham, na God a
 Isaak, na God a Jakob. Na a Moses e arieriri oto,
 33 na e kaa sare da uri ke lio letea oto. Oto a Lord esi
 teuri hunie, Oke luhe asie hoo hahi ae *maan*
 aemune ; ana leu oko ure ana *neena* leu maai otona.
 34 Nou tohunei leesie oto *siohaana mala* ineu ikire i
 Misraim *neena* na nou ronoa oto awasirahena ikire,
 na nou siho oto ie uri huni leure : *ne* oto ie oke lae
 35 kau mei, noko usuneinio oto hai Misraim. A Moses
 ie kire sareinie kau, peie me wala uri, Atei ni e qao
 uri oke alaha na oke leilei? *ineii* oto ni *neena* a God
 e usuneinie huni ke alaha oto na ke hanuire peie
 36 nimana angel e haatai keu hunie ana dano. A *mane*
 ie e naoda taau ana e qaoa oto mu anoa na mu
 tolimaa i Misraim, na i Esi Nonoroa, na i henue sala
 37 e hai awalai helisi oto. *Ineii* oto taataa a Moses
neena e unue hunie mu kalena Israel e teuri, A God
 kei taea oto *na* prophet namiu uraana mu esimiu ini
 38 mala oto ineu. *Ineii* oto *neena* e oo peie *Soihaadaine*
 ilalona hanue sala peia angel *neena* e ere kau hunie
 ilenine tolonga Sinai, pa peie mu amakaelu : na e hele-
 39 sie mu wala maumeuri huni niileni oto hunikie : tae
 mu amakaelu oto e kaa sare tolaana, tae kire sikileinie
 40 oto *maanire*, kire si eliu i saeda hai Misraim, peie mei
 wala uri hunia Aaron, Oke qaoa mu God namami
 hunie kire ke laelae tai naomami : ana a Moses ie e
 nao namami keu urei Misraim, kolu kaa manataine
 41 oto *na* mei taa e tolea. Oto kire si qaoa *na* kalei keu
 ana mu dine na, kire si tolea oto mai *na* unune hunie
 nunui ola *neena*, kire si ileilenimae hahie leu talana
 42 nimada. Tae a God e aliu oto, na e toliasire oto
 hunie kire ke palopaloa taena *na* ola hune tai salo ;
 mala usulana e lae oto ana book mui prophet uri,

- Uri omu unuunu tane i sieku ana mu ola kire
hunui na ani unuue
E hai awalai helisi oto i henue sala, omu numa
Israel neena ?
- 43 Na iomu omu sulue nume susulu a Molok,
Na hoi heu a Rephan god neena,
Mu nunui ola neena omu taloa kau huni qouruuru
hunii :
Na neke luu omu oto poo wau ana Babulon.
- 44 Nume susulu ni unu haaoaine e 'oo kau peie mu
amakaclu i henue sala, mala ini neena e ere hunia
Moses e haatola kau uri ke qaoa oto isulie mei sape e
- 45 leesie kau neena. Na mu amakaclu noone lou isulire
e tolea oto kau peia Joshua, ana kire hele susulie
toolada mu apoloa aopa, a God e sikileinire oto
maanie i naona mu amakaclu ; lae hulaana oto qonina
- 46 David ; na ineii neena e saka oto i naona God na e
haatohu oto huni ke lio tooana na leu ni ioio nana
- 47 God a Jakob. Tae a Solomon e tohue na nume nana.
- 48 Tae peenie Ini e liutaa saa roroa io ike ana mu leu
talahuliana ninimana mu inoni ; mala oto na prophet
e teuri keu,
- 49 Naunekume ni alaha ineu oto tai salo,
Na uriurite ineu oto walamalau :
Ne nume uritaa ni omu ke tohue nakue ? ola a
Lord e unue :
Wa neitei leu nekei mamalo ana ?
- 50 Uri nimeku keu kaa asuie waluola ie manomano ?
- 51 Aleini, luemiu e rara oto, na kire kaa ahatolimaa
ana saemiu na alinemiu, omu ko talei heukama onioni
honosia Lioa Maai ; mala mu amamiu keu, ne iomu
- 52 noone lou urine. Neitei ini ana mu prophet mu amamiu
e kaa tauneinie kau ? na kire saunie oto muini e holai
tarohainie kau laelana Ini odotai neena ; ne omu neie
- 53 oto kira qeloa na kira horo mamaki ana ; iomu oto
muini e helesie mu haatolana ana mu angel e haatola
ani na oto omu kaa kinetaiinie ike.
- 54 Oto kire ronoa muola ie, ne saeda kosi unuhire,
55 na kire si nananadie nihoda hahie. Tae ineie e lai
honu oto ana Lioa Maai, esi hehureie maana tai

leni, na e leesie raranana God, na a Jesus ko ure i
 56 qaloqalona God, ne esi teuri, Lio kau, noko leesie
 salo ko euhora, na a Kale ni inoni ko ure oto i
 57 qaloqalona God. Tae kire si mawa oto ana mei wala
 paine, na kire hele honosie alinada, kire si meni
 58 polahie oto peie taataa mei sae; na kire asie oto
 maanie hulume, kire si seunie ani heu: na muini
 e unu haaoaie e asie hao mu tooni ikire i aena kele
 59 saanau satana a Saul. Nea Stephen ie kire saunie
 oto ani heu, kosi soisoia Lord ko teuri, Lord Jesus,
 60 oke hele ana manoku. Ne esi qouruuru iano, esi
 soisoi ana mei wala paine uri, Lord, mane o iiteinire
 ani orahaa ie.

8

1 Oto e ere mano uri, esi maahu. Na a Saul e mae-
 maesie maelana oto kau.

Oto tauneinilana Soihaadaine i Jerusalem esi
 aehota oto liutaa ana taataa dine na; na kire mani
 tatana oto ana mu henue i Judea na i Samaria, tae

2 mu hurulaa haike. Na mu helui mane e palopaloa
 God e haitolia Stephen, na kosi taotakosie e aopa.

3 Tae a Saul e wailie Soihaadaine, e talei lai sili oto
 ana taena na nume, e wai haadai ana mui mane na
 mui keni na e lai neire hai nume hoo.

4 Aena neena muini ne e tatana oto kire si laehie

5 mu henue ani houleinilana mei wala. Na a Philip

6 e siho hao ana hulume i Samaria, kosi laeli
 wala hunire ana a Christ. Na mala hune neena ko

qaarono oto pei taataa mei sae ana muola a
 Philip e unui, maholo kire roronoa na kire leeleesie

7 mu tolimaa e qaoi. Ana kire isitaa oto maanie
 muini hune mu lioa madamada ada pei ko ere ileni

ana mei wala paine; na haaurilana muini hune e
 8 rararasi kau, na muini e tou, e talei lae oto. Na

saedianana paine ana hulume neena.

9 Tae naeta mane oto satana a Simon, ini e holai
 qaoa muola ni raomaena kau ana hulume neena, na
 e haasireinie mala ni Samaria, ani unulana uri neie

- 10 oto ini alaha : na ahutada kire mani qaaronoisulie
oto, mu alaha na muini *meimei* noone lou, peie mei
wala uri, A *mane* ie sakahaana God *neena* sailana uri
11 e liutaa. Na kire qaaronoisulie oto, aena ana e talei
haasireinire oto ure mai inao ana raomaena *ineie*.
12 Tae maholo kire hiwalaimoli ana a Philip e laelaeli-
wala ana tataroha diana ana alahana a God na ana
satana Jesus Christ, *ne* lotomaailada esi lae oto,
13 mu *mane* na mu keni noone lou. Na *nea* Simon
ie e hiwalaimoli noone lou : na i purine lotomaailana
esi io raro peia Philip ; na e *leelesie* qaolana mu toli-
maa na mu nanamana *paine* ko lae, *ne* saena esi puo oto.
14 Na mu hurulaa tai Jerusalem *neena* e ronoa oto uri
mu Samaria e helesie oto walana God, *ne* kire si
15 usuneinia Peter na a John hai saada : na kererue lae
hao *ne* kererue si eieitanai talada, uri huni kire ke
16 helesia Lioa Maai : ana e kaa siho ue *ilenine* naini
hikada : tae lotomaailada e lae mola ilaona satana
17 Lord Jesus. Oto kererue kosi neie *nimadarue* i
18 hahoda, *ne* kire si helesie oto Lioa Maai. *Ne* a
Simon e leesie oto uri niilana Lioa Maai e lae ana
neilana nimana ro hurulaa *neena*, *ne* esi haatainie
19 mu tooha adarue, ko teuri, Moro ke hei niie *sakana* ie
hunieu lou, uri noko neie nimeku i hahona naini, na
20 *ineie* oto kei helesia Lioa Maai. Tae a Peter e teuri
hunie, Oke hahuei eia oto na mu tooha silver ioe lou
neena, ana o unue kau uri oke akaurisie niilana God
21 ani tooha. O kaa manatainie ike *na* maholo wa *na* leu
ana me wala ienini : ana saemu kaa diana ike i naona
22 God. Aena *neena* oke onisae oto *maanie* mei tataa-
lana ioe ie, na oke haatohu ana Lord, uri huni
23 neisaeasilana ohe mei neisaena i saemu *neena*. Ana
nou lai losaaio oto uri oke neie oto puluiola e aha,
24 na walo ni hoo nana tataalana. Oto a Simon e
alamie e teuri, Moro ke aitanai Lord nakue, *mane*
da na muola moro unui *neena* e too oto aku.
25 Na ikererue unu haaoaie *mano* oto peie ladolana
walana God, *ne* kererue kosi oli lou tai Jerusalem,
na ko laeli wala ana tataroha diana huni mu hulume
hune ikire mui Samaria.

- 26 Tae angel a Lord e ere hunia Philip e teuri,
Taelai, oke lae taau takoie tala ko lai Gaza urei
- 27 Jerusalem: hanuena hanue sala oto. Oto e taelai esi
lae taau: na liokau, naeta mane ni Ethiopia, na
eunuk e alaha paine horana Kandake, qin ikire mu
Ethiopia, na e alaha habie dianahaana muola ineie,
- 28 e lae kau tai Jerusalem hunie palona maai; na
ineie ie ko oli oto na e tae ilevine kata ineie, ko
- 29 sasaia prophet Isaia. Na Lioa e teuri keu hunia
Philip uri, Oke nao susuhie oto, oke hakusie oto kata
- 30 ie. Oto a Philip e huru i saana na e roroa ko sasaia
Isaia na prophet, na kosi teuri, Saemu e taha
- 31 tane ana muola oko sasaii ne? Oto ineie uri, Kei taha
uritaa, ana naini oto kaa naoku hunii? Oto esi
- 32 haatohu ana Philip huni ke tahelai kererue ke io. Na
pooni usuusu e sasaie na e urini uri,
Tolalana oto mala na sheep hunie leu ni hunuilana;
Na mala na kalei sheep kaa nu oto i naona ini
ko oloa ihune,
Ne urine lou kaa rokasie ike nidune:
- 33 Kire taasie oto leilana oto ana haamaimelialana:
Atei kei roroa ladoa qaune ineie?
Ana taasilana manona e lae oto maanie walumalau.
- 34 Oto eunuk esi alamia Philip, kosi teuri, Kau noko
haatohu emu, a prophet ko tete urine oalana atei?
- 35 uri oalana maraana, wa oalana naini aopa? Oto a
Philip esi tahananidune, na kosi aehota ana me
usuusu ie, ko laeliwala hunie ana tataroha diana ana
- 36 Jesus. Na maholo kererue laelae taau kererue si lai
wete ana mei wei; oto eunuk kosi teuri, Lokau,
mei wei oto; na mei taa oto e ape honosie lotomaai-
- 38 leku? Oto e unue kata ke ure oto: na kererue mani
siho toli hao laona mei wei neena, nea Philip na nea
- 39 eunuk lou, ne esi lotomaai ana. Na maholo kererue
tahelai taau maanie mei wei neena, Lioa a Lord esi
leua Philip; na a eunuk kaa kerehe oto lou, ana e
- 40 laehie laehana oto pei ilenimaena. Tae lio odolana
a Philip esi lae oto i Asotus: na ko laelaehie mano
mu hulume ani laeli wala hunire ana tataroha diana,
lae hulaana e saro hule oto hai Kaisareia.

9

- 1 Tae a Saul, e saro manolie oto walaana na horo mamakine hahie mui qaaronoisuli a Lord, na kosi lae
- 2 saana naohai priest, na ko haatohue mu usuusu ana hunie i Damaskus nana mu nume ni ruru, uri hunie ke hoosie na muini e luluisulie tala neena, mu mane wa mu keni, ana kei lio odoire taane, na ke tolera oto
- 3 tai Jerusalem. Oto isulie laehana, qaolana e lae kau uri e susuhie oto i Damaskus na lauae rara urei leni
- 4 e tolani raa kalikelie oto. Oto e lai ladamai iano, na e ronoa mei wala ko tete uri hunie, Saul, Saul, e ue
- 5 oko teuneinieu? Oto ineie uri, Atei ni ioe, Lord? Oto ineie hunie, Ineu a Jesus keu oko teuneinieu ie :
- 6 tae oke taelai, oke lai sili tai hulume, na oto unulana kei lae hunio ana muola leu i sape-
- 7 mu oto huni qaoi. Na muini ne e hakusie kau kire ure mamanoto, kire ko ronoa awaawatana me olana
- 8 tae kire kaa leesie ike naini. Oto a Saul esi taelai maanie i makana, na maana e hei taha lou tae kaa lio tooana ike na meola ; na kire hele ana nimana,
- 9 kire si tolea urine tai Damaskus. Na e olu heidize e lie na e talei ulu oto, na e kaa nauneu wa ke inuinu.
- 10 Na naeta qaaronoisuli oto i Damaskus, satana a Ananias ; na a Lord e waara hunie e teuri hunie,
- 11 Ananias. Oto ineie uri, Liokau, ineu, Lord. Oto a Lord e teuri hunie, Taelai, oke lae hunie tala neena satana uri, Tala odo, na oke dolosie naini satana a Saul, mane ni Tarsus, wai nuna Judas : ana lio kau,
- 12 ko arenai oto ; na e leesie oto na mane satana a Ananias ko lai sili taau, ko neie nimana i hahona, uri
- 13 huni ke hei lio lou. Tae a Ananias e alامية uri, Lord, nou talei ronoa oto ana muini hune oalana mane ie, ana mu ola tataala e lai hune mala na taa e talei
- 14 deui hunie muini maai ioe tai Jerusalem : na lou ileu sakana ne ana uraana mu naohai priest huni ke hoosie
- 15 ahutana muini ko sasaie satamu. Tae a Lord e teuri hunie, Oke hoalai oto : ana a mane ie kaokao nou lio

- hunie oto, huni ke *anainie* sataku i naona mu *apoloa*
- 16 *aopa* na mu kale ni Israel lou : ana neke unue hunie
ana muola e lai hune uritaa *neii* kei sapesalu eni
- 17 itehulaana sataku. Oto a Ananias e hoalai oto, na
e lai sili tai nume ; esi neie nimana ihahona, kosi
teuri, Saul, asiku, a Lord, a Jesus *neena* e waara
hunio isulie tala o lae mai ana *neii* e usuneinie mei ;
hunie oke hei lio lou, na oke honu oto ana Lioa Maai.
- 18 Oto lauae mala mu unehaai ola e siki oto *maanie*
maana, na esi hei lio lou ; oto e taelai na lotomaailana
- 19 esi lae oto ; na *neie* esi *neu* eni *neula* oto kosi aailaa
oto.

- Na e io kau na mu helui heidize peie mui *qaaronois-*
- 20 *suli* ni Damaskus. Na lauae ana mui nume ni ruru
- 21 e houleinia Jesus uri *neia* Kalena God. Na ahutana
muini e ronoa *ne* saeda e talei puo oto, kire si teuri,
Ohe *neie* *neena* ini e talei suuheinie tai Jerusalem
muini e sasaie sata ie ? na e lae lou ileu hunie meola
ie uri huni ke hoosire na ke tolera oto tai naona mui
- 22 naohai priest. Tae a Saul e aailaa tarau, na e
haamolahie mu loonaine mu Judea e io i Damaskus,
ani ladolana mu wala hunire uri *neie* ie a Christ oto.
- 23 Oto mui *dine* hune e haro mano oto, *ne* mui Judea
- 24 e mani wala oto hunie saunilana : tae a Saul e mana-
tainie oto atohuona ikire. Na kire kakakalie oto mu
maai para ana atowa na lou i rodo hunie saunilana
- 25 oto : tae mui *qaaronoisuli* *ineie* e heleana kau i rodo
kire si ohosie tahaunudara ana maai para, ko haa-
siholie oto ilalona lue.
- 26 Na e hule oto tai Jerusalem, esi deudeu huni ke
hata peie mui *qaaronoisuli* : tae kire mauteinie oto,
ana kire kaa hiwalaimolie ike uri *neie* na *qaaronoisuli*.
- 27 Tae a Barnabas e heleana kau, esi tolea taau saana
mu hurulaa, esi ladoa hunire ana e leesia Lord oto
isulie tala, na uri e ere kau hunie, na ana e awanana
oto hai Damaskus ani laeliwalana ana satana Jesus.
- 28 Na e ioio peire ko sisili weu na ko isisitaa taau, pei
- 29 ko awanana oto ani laeliwalana ana satana Lord : na
e ereere oto pei ko heitohea mu Judea e urei Grekia ;
- 30 tae kire daudeu uri kire ke saunie. Tae mui *maasine*

e manatainie kau kire si tolea oto hai Kaisareia, na usuneinilana esi lae lou i Tarsus.

- 31 Oto soihaadaine ana ahutana hanue i Judea na i Galilea na i Samaria e io oto ani henuelamana na sapeilana e laelae oto; na e laelae ani haamaune ana a Lord na ani haasusune ana Lioa Maai ne esi peipeine taau.
- 32 Oto qaolana e lae urini, uri maholo a Peter e laelaehie taena na leu, esi lae lou hao saana muini
- 33 maai ko oo i Luda. Na e lio odoie naeta mane ileune satana a Aeneas, e talei eno e walu helisi oto ilenine
- 34 hulitana; ana e rarasi oto. Oto a Peter kosi teuri hunie, Aeneas, a Jesus Christ ko haaurio oto: taelai,
- 35 oke lulunie hulitemu. Oto esi tolani taelai oto. Na ahutana muini e io oto i Luda na i Sharon e leesie oto, ne kire si eliu oto isulia Lord.
- 36 Na naeta qaaronoisuli e oo i Jopa satana a Tabitha, ere olisilana oto uri a Dorkas: ne a keni ienini e honu oto ani palona diana na ana mu niine e daudeui.
- 37 Oto qaolana e lae ana mu dinena uri e mamaelaa kau, esi mae oto: oto kire lotohie kau, kire si lae
- 38 neie i atohono tai leni ana nume. Na i Luda e karainie oto i Jopa; oto mui qaaronoisuli maholo kire ronoa uri a Peter ne ileune kire si usuneinie ro mane saana, ko haatohu ana uri, Mane o haahiru oto oke
- 39 lae lauae mai saamelu. Oto a Peter e taelai ko hekusirerue oto. Na e hule oto kire si tolea tai atohono tai leni ana nume: na ahutana mu nao e ure saana ko naranara, pei ko haatainie mu koat na
- 40 mu tooni a Dorkas e taurii maholo e oo peire. Tae a Peter e panitorara mano i sinaha, ne esi pouruuru ko arenai oto; na kosi eliu isulie rae ko teuri, Tabitha, oke taelai. Oto ko lakatainie oto maana; na e leesia
- 41 Peter kosi io odoodo. Na ko susueinie nimana, kosi taea oto; na ko soie mai muini maai pei mui nao
- 42 esi haatainie ko meuri oto. Na e houlei oto i ahutana
- 43 Jopa: na muini hune e hiwalaimoli ana Lord. Na qaolana e lae urini, uri e Peter e oo i Jopa mu dine hune saana naeta ini satana a Simon a asuesu ana hinui poo.

10

- 1 Na *naeta mane* oto i Kaisarea, satana a Kornelius,
 kenturion ana apani mae *neena* sailana uri mae ni
 2 Italia, *neie na* inoni odotai na ko haahaamau ana God
 peie ahutana muini ana nume *ineie*, na e niiniie
 3 muola hune hunie *mala*, na e area God onioni. Na
 e lio tahairaa ana angel a God e waara mai ko lai
 hule saana mala oto ana siwana *na* maholoi sato
 4 i atowa na ko teuri hunie, Kornelius. Na ko tootoo-
 maie na ko meu oto, kosi teuri, *Na* taa ni Lord? Oto
ineie uri, *Arenaine* na niine ioe e tahelai oto taau
 5 i naona God hunie meola ni amasitona ana. Ne oto
 ie oke usuneinie *na* muini hai Jopa, huni haraia ola
 6 a Simon, kire saie lou satana uri a Peter: *neie* ko
 io ni awataa saana a ola a Simon a asuesu ana hinui
 7 poo, na nume *ineie* hatarea asi. Oto maholo a angel
 e ere hunie *neena* e hoalai oto, *ne* kosi haraie mai ro
 ini ana mu heiraretai *ineie*, peie *naeta* soldier *na*
mane odotai hikana muini e talei hekusie onioni;
 8 na e ladoa *mano* ahutana muola ie huniraelu esi
 usuneiniraelu tai Jopa.
 9 Oto *dine* i hahona, maholo kiraelu ue isulie tala,
 na ko susuhie oto i hulume *ne* a Peter e hanetaa tai
 koluhaana nume huni *arenaine*, mala oto ana onona
 10 *na* maholoi sato; na esi hiolo oto, na ko sare *nau* :
 na maholo kire ko haahaalie mu *neula ne* esi waara
 11 hunie; na ko leesie salo ko euhora, na *na* me ola oto
 ko siho hou mala oto nikei qana paine, kire ko
 12 haaukue hai ano ani hai mei suusuui ola : na taena
na poo ana walumalau ilalona na taena *na* ola lou ko
 13 *anoano* i *makano* na mu menu ni leni. Oto mei wala
 esi loho oto hunie uri, Taelai, Peter; oke hunui oto
 14 oke ala amadi eni. Tae a Peter e teuri, Suuri, Lord ;
 ana nou kaa *nau* ue ana *na* meola ke tauteu wa ke
 15 *madaa*. Oto ruana mei wala esi hei loho lou hunie
 uri, *Mane* o sai teuteu ana *na* meola a God e
 16 haarerea oto. Na olune oto qaolana e lae urine : oto
 lauae suluilana lou mei qana *neena* tai leni.

17 Na maholo saena Peter e talei puotainie oto uri na
 mei taa ni oto meolana leesilana e lae neena, lio kau,
 olu inine a Kornelius e usuneiniraelu keu kiraelu
 kosi dodolosie oto numa Simon, na kosi ure oto i
 18 para, na ko soisoi ko dodolosi uri a Simon, kire saie
 lou satana uri a Peter, ko io ni awataa hai leune.
 19 Na maholo a Peter ko loonainie me ola leesilana e
 lae, ne Lioa esi unue hunie uri, Liokau, e olu mane
 20 ko heitaleo oto. Tae oke taelai, oke siho oto hou, oke
 hakisiraelu, na mane o neineisae rueruaa oto: ana
 21 ineu nou usuneiniraelu mei. Oto a Peter esi lai hou
 saana mu maena, kosi teuri, Liokau, ineu oto ie molu
 ko heitaleau oto: aena na mei taa oto omu lae kau
 22 mei? Oto kiraelu uri, A Kornelius na mane ken-
 turion oto, inoni ko helehele odotai na ko haahaamau
 ana God, na mala ikire mu Judea ko meni unu
 haaoaie oto, ne ahatahanilana e lae ana angel maai a
 God uri hunie harailemu tai nume ineie, na huni
 23 ronolana mui wala amu. Oto esi soi raelu tai nume
 ko tekuhiraelu oto.

Oto haidine i haho ko taelai oto na kiraelu ko
 meni isitaa oto, na mu heluini ana mu maasine i
 24 Jopa e hakesie oto. Oto dine lou i haho kire kosi
 sili tai Kaisareia. Na a Kornelius ko maohire oto
 e haraie oto mai mu tekihana na mu helui malahune
 25 e oo karaini. Ne maholo qaolana e lae uri a Peter
 e lai sili tae, a Kornelius ko odoie oto, ko lai ladamai
 26 i aena, ko pouruuru honosie. Tae a Peter e taea
 27 oto, ko teuri, Taelai; ineu noone lou na inoni. Na
 kererue ko meni ereere oto ne esi lai sili weu, na
 28 kosi lio tooana muini hune e ruru: ne esi teuri
 hunire, Iomu noone omu manatainie ana kire ere
 ana taena naini ana mui Judea mane hakesie wa
 mane lae saana naini e uraana na komu aopa: tae
 nea God e haatainie aku uri mane nou saie naini
 29 uri na inoni teuteu wa e madaa: aena neena nou
 lae oto mai nou kaa haitohe ike ana omu haraieu
 mei. Hoe noko dodolosi oto amiu ana na mei taa
 30 omu haraieu mei? Oto a Kornelius esi teuri, E
 hai heidine oto, lae hula ana maholoi sato ienini,

nou arenai keu i nume ineu ana siwana *na* maholoi sato; na liokau, *na mane* e ure i naoku e tooni
 31 eni tooni e huhurerea, na kosi teuri, Kornelius, kire ronoa oto arenaine ioe, na kire amasitoo oto ana
 32 mu niine ioe, i naona God. Aena *neena* oke hai-usunei hai Jopa, na oke haraie mai a Simon siemu, kire saie lou satana uri a Peter; *neii* ko io ni awataa oto i numa Simon a asuesu ana hinui
 33 keu, oto hatarea asi. Ne nou tolani heiusunei siemu; na o qao diana ana o lae oto mai. Hoe ahutamelu melu meni ruru oto ie i naona God, huni ronolana
 34 taena *naola* a Lord e haatolaio ani. Oto a Peter e tahanan *nidune*, ko teuri,

Tochu nou lai lio saaie oto uri a God kaa lio huni
 35 maa ike ana mu inoni; tae uri ana taena *na* komu ini ko
 36 haamau ana, na ko palopalo odotai, *ne* kei tekuhie oto. Mei wala *neena* usuneinilana e lae kau hunie mu kalena Israel, ani houleinilana tataroha diana ana hanuelama ana a Jesus Christ (tae *ineie* oto Lord hahie
 37 taena *na ola*)—*ne* tatarohaie ana meola na omu manataie noone, tarohainilana e lae ana ahutana Judea, e talaae i Galilea, i purine lotomaai a John e laeliwala
 38 kau ana; oalana a Jesus ni Nasaret, ana a God e suuhie oto ana Lioa Maai na ani nanamana: ini oto e walowaloliu ko palopalo diana, na ko haahaaurie oto ahutana muini a qelu eroero e saka hunire;
 39 ana a God oto peie. Na iemi ie emi ko unu haaoaie ahutana *na moola* e qaoqaoi i henue ikire mui Judea, na lou i Jerusalem: na kire saunie oto,
 40 kire aroroa ilenine dano. Tae a God e taea oto ana olune *na haidine*, na e niie uri huni ke haadai
 41 oto, na kaa hunie ahutana *mala*, tae hunie muini ni unu haaoaie, muinine a God e lio hilisire oto inao, huni emi otona, emi *neuneu* na emi inuinu peie, maholo e taelai oto *maanie* muini e mae oto.
 42 Na e haatolaie mi huni laeliwalana hunie *mala*, na huni unu haaoaie uri *neie* oto ie a God e haaturesie huni ke leileie kira mauri na kira mae
 43 oto. Na ahutana mui prophet ko meni unu haaoaie oto, uri iteitana *naini* ko hiwalaimoli

ana *ne* ke helesie oto saeasilana orahaa itehulaana satana.

- 44 Ne maholo a Peter ko unuunue ue mu wala ie a Lioa Maai esi siho oto habie ahutana muini e ronoa
 45 mei walana. Oto muini e uraana ahatolimaana, muini ne kira hiwalaimoli neena e hakusia Peter kau, kire ko panatainie, aena linisilana niilana Lioa Maai e lae
 46 lou habie mu apoloa aopa. Ana kire ronoa kire ko
 47 ere aapani, na ko soi haamanikulua God. Oto a Peter kosi alamire uri, Atei kei roroa saenie *na* mei wei, uri *mane* lotomaailana muini ie e helesie oto
 48 Lioa Maai mala oto ikie? Ne esi unue lotomaailada kei lae ana satana Jesus Christ. Oto kire haatohu ana uri ke io peire *na* mu helui heidine.

11

- 1 Oto mu hurulaa na mui maasine ko oo i Judea e ronoa oto uri mu apoloa aopa e hele lou ana walana
 2 God. Na maholo Peter e tahelai tai Jerusalem, *ne*
 3 muini e uraana aha tolimaa ko ere haitohe peie, ko teuri, O lai sili saana mala aha tolimalada kaa lae
 4 ike, na o nau oto peire. Tae a Peter kosi talaae, ko
 5 unu tahanainie ko laladoa hunire uri, Nou oo hai hulume hai Jopa ani arenaine: na ani maahu qolena meola e waara oto mai hunieu, meola oto ko siho hou, mala oto nikei qana paine kire ko haakue hai ano ani hai mei suusuui ola; na e lai hule noone
 6 aku: *ne* nou toomaie pei loonaine nou si leesie taena *na* poo ana walumalau na mu ola loloa na
 7 muola ko anoano na mu menu ni leni. Na nou ronoa mei wala ko teuri hunieu, Taelai, Peter; oke hunui
 8 oto oke ala amadi eni. Tae nou teuri keu, Suuri, Lord: ana me ola ke tauteu wa ke madaa e kaa roroa
 9 sili oto i wawaku. Tae ruana oto mei wala esi ala urei leni uri, Me ola na a God e haarerea oto *mane* o
 10 dau teuteu ana. Na olune oto qaolana e lae urine:
 11 oto suluileni esi lae lou manomano tai leni. Na liokau, lauae oto e olu *mane* e ure i maranume ana

- nume melu oo ana, usuneinilada e lae kau sieku urei
- 12 Kaisareia. Na Lioa e unue hunieu uri neke hakisire oto, na mane nou talei lio hilisie naini. Na mu maasine ie e ono mane oto e hakisieu noone lou ;
- 13 ne melu lai sili i numa maena : ne ladolana huniemelu ana e leesia angel e ure i nume ineie, ko teuri, Oke haiusunei hai Jopa ohia Simon, kire saie ruana na
- 14 satana uri a Peter ; na ineii ke unui mu wala hunio, na haaurilemu ke lae oto ani, ioe na ahutana nume
- 15 ioelou. Na maholo oto nou talaai ere, ne Lioa Maai esi siho oto i hahoda, mala oto i hahoka kau ana
- 16 aehotalana. Ne nou si amasitoo ana walana Lord, anae teuri keu, A John e lolotomaai noone ani wei ;
- 17 tae lotomaaiemiu kei lae oto ana Lioa Maai. Ana oto a God e niie taataa niine neena hunire mala e niie oto huni kolu, maholo kolu hiwalaimoli oto ana a Lord Jesus Christ, ne ineu nou ue uri neke haukama
- 18 honosia God? Oto kire ronoa muola ienini, kire si rohu oto, pei soi haamanikulua God, pei mei wala uri, Rao a God e niie oto lou hunie mu apoloa aopa kire ke onisae hunie maurine.
- 19 Oto muini ne tatarainilada e lae kau itehulaana tauneinilada e aehota ana a Stephen neena kire si lai hule i Phenikia, na i Kupros, na i Antiokia, kire ko
- 20 unuunue mei wala hunie mu Judea hahaiteli. Tae naeta mu heluini ada, mu Kupros na mu Kurene, e hule i Antiokia na ko ereere peie mu Grekia lou,
- 21 ko laeliwala ana tataroha diana ana a Lord Jesus. Na nimana Lord oto peire : na mala hune kira hiwalaimoli e aliu sulia Lord. Oto tataroha ada e hule i
- 22 elinana soihaadaine tai Jerusalem : ne kire si usuneinia Barnabas ke lae hai Antiokia : na ineie ie e lai hule na e leesie niilana God ne esi saediana hahie ; na e haasusure manomano hunie kire ke raroa peia Lord
- 24 mala kire loonainie oto : ana neie oto tohunei mane diana, na e honu oto ana Lioa Maai na ani hiwalaimoline : na sapeilana mala hune e lae hunia Lord.
- 25 Oto esi isitaa ko lae hai Tarsus huni heitalea Saul :
- 26 na e lio tooana oto, esi tolea tai Antiokia. Oto qaolana e lae urini uri kererue loko oto na taataa

halisi peie soihaadaine, kererue ko haausulie mala hune; na sailana mu qaaronoisuli uri mu Christian e aehota noone i Antiokia.

- 27 Oto ana mu dinena mui prophet e lae hao hai
 28 Antiokia urei Jerusalem. Na naeta ini ada satana a Agabus e taelai, ko ere haaluelu ana Lioa uri hiolona paine kei tolea ahutana walumalau: ne qaolana e lae
 29 noone urine ana qonina Klaudius. Oto mui qaaronoisuli mala e madausie iteitana naini ada e neisae moutei oto huni haatola huni peilana mu maa-
 30 sine e oo oto tai Judea: ne kire si qaoo urine, na haatolanainileni ko lae hunie mui ratonimane ana nimadarua Barnabas na a Saul.

12

- 1 Na mala oto ana maholona a Herod inemauri esi susueinie nimana huni teuneinie naeta mu heluini
 2 ana soihaadaine. Oto e saunia James asina John ani
 3 naihi. Na e leesie uri e lae diana urine nana mu Judea, ne esi deu ni helesie lou a Peter. Na mu dine
 4 neena mu dine ani bread lalemo. Na e helesie oto esi lai neie i nume hoo hoo, na e toliasie hunie hai pulita ni soldier too hai ini huni kakakalie; ko unue uri ke tola haadai ana hunie mala i purine Rekelaoni.
 5 Na kakalilana Peter e lae wai nume hoo hoo: tae
 6 soihaadaine e area God onioni talana. Na maholo oto a Herod e daudeu huni ke tola haadai ana, ne oto ana taataa hairodo neena a Peter e maahu i matolana ro soldier, na hoosilana e lae kau ana ro ieli heu: na kira kakali i mara nume ko kakakalie oto nume
 7 hoo hoo. Na liokau, angel a Lord e ure isulie, na raraa e raanie oto nume hoo hoo: oto esi hidelia paraparaana Peter, ko haalioa ko teuri, Lauae, oke taelai oto. Oto mu ieli heu ana neena e takaluhe oto
 8 maanie nimana. Oto a angel e teuri hunie, Oke hoo hahio oto, oke hoosie oto muola ni hoo hahie aemu. Oto esi teurine. Oto kosi teuri hunie, Oke aluhio oto
 9 ana tooni ioe, na oke ahe isulieu. Na e isitaa oto

- ko ahe isulie ; tae e kaa manatainie uri meolana
 qaolana e lae ana a angel e walaimoli, tae e unue
 10 uri e leesie meola e waara hunie. Na kererue lae
 liutaana kakalihe tai nao na lou ana ruana, *ne* kererue
 si hule ana maai para hau ko maa takoie hulume ; na
 esi taha maraana hunirerue : na kererue isitaa taau
 na ko liue taataa mei tala ; na lauae angel kosi hoalai
 11 oto *maanie*. Oto saena Peter e hei manola lou na kosi
 teuri, Noko si losaaie walaimoli oto ie, uri a Lord e
 usuneinie taau angel *ineie* na e haaurieu oto *maanie*
 nimana Herod, na *maanie* mu Judea ko meni
 12 maohieu. Oto e loonainie oto esi lai numa Mary
 nikana John kire saie ruana na satana uri a Mark ;
 13 mala hune e ruru oto wai leune ko arearenai. Na e
 ikiiki oto ana maai para, na keni raorii satana a Roda
 14 e lae huni ke qaarono. Na e rono saaie walana
 Peter, tae e kaa tahanie maai para ana e saesaediana,
 tae e huru taau, kosi unue uri a Peter e ure i maai
 15 para. Oto kire si teuri hunie, Oko herohero. Tae ko
 unu letea oto uri *ineie*. Oto kire si unue uri, A
 16 Angel *ineie* ohe. Tae a Peter ko ikiiki ue : na kire
 17 taha maa kire si leesie oto, na saeda e puo oto. Tae
 e salo hahire ana nimana uri kire ke rohu, na esi
 ladoa hunire ana a Lord e tola tahananinie uritaa
maanie nume hoohoo. Na esi teuri, Molu ke unue
 muola ie hunia James na hunie mui *maasine*. Oto
 18 esi hoalai ko lae ana na leu aopa. Oto e hoowa tae
 na nikei kotaha oto paine saana mu soldier uri a
 19 Peter oto e ue. Na a Herod e totola kau ohie tae e
 kaa lio tooana ike, *ne* esi dodolosi ana kira kakakali,
 na e unue oto uri haamaesilada ke lae oto. Na e
 lai hai Kaisareia urei Jerusalem, kosi io oto hai
 leune.
- 20 Na saena e wana oto hahie mu Tur na mu Sidon :
 na kire mani ruru oto saana pei taataa mei sae, na
 kire haarakoa Blastus ini hahie nume ni maahu a
 inemaui, kire si haatohue hanuelama, aena ana
 haanaulana mu henue ikire e lae ana hanua inemaui.
- 21 Oto ana haidine kire topoa a Herod e tooni hahie ana
 tooni mu inemaui, na e io iano ilezine naunekume ni

- 22 alaha, esi tea hunire. Oto mala ko meni awara uri,
 23 Walana na God, kaa walana ike na inoni. Oto lauae
 angel a Lord e saunie, ana e kaa haamanikulua God :
 na maa e huto ana, ne manona esi suu.
 24 Tae walana God ko peipeine oto na ko aailaa
 oto.
 25 Na a Barnabas na a Saul e oli oto urei Jerusalem
 maholo kererue haamanao oto palona ikererue, na ko
 tolea oadarue a John kire saie ruana na satana uri a
 Mark.

13

- 1 Na oto i Antiokia ana soihaadaine hai leune naeta
 mui prophet na mu haausuli, a Barnabas, na a
 Simeon sailana uri a Niger, na a Lukius ini ni
 Kurene, na a Manaen kire sanonie kau peia Herod a
 2 Tetrark, na a Saul. Na maholo kire palopaloa Lord
 peie olo naune, ne Lioa Maai esi teuri, Omu ke opaa
 Barnabas nakue kererue a Saul hunie mei palona nou
 3 soi rerue kau hunie. Na kire ololo nau pei arenaine
 kire si neie nimada hahirerue kire kosi usuneinirerue
 taau.
 4 Oto ana Lioa Maai ko usuneinirerue, ne kererue
 kosi siho toli hai Selukia; na urei leune ko atoholo
 5 oto wai Kupros. Na kererue io oto i Kupros ko
 houleinie walana God ana mu nume ni ruru ikire mu
 Judea : na a John Mark e hakusi rerue ko raretaini-
 6 rerue. Na kererue laehie oto ahutana mu henue lai
 hule i Paphos, ne kererue si lio tooana naeta magos,
 na prophet eroero e uraana mu Judea, na satana a
 7 Bar-Jesus; na ineie ie e oo peia Governor, a Sergius
 8 Paulus, na mane saenanau. Na ineie ie e haraie
 mai a Barnabas na a Saul, na e daudeu huni ronoa
 walana God. Tae a Elumas magos neena (ana ere
 olisilana satana urine) ko ato honosirerue, ko deudeu
 9 huni weinia Governor maanie hiwalaimoline. Tae a
 Saul, sailana lou ana a Paul, e honu oto ana Lioa
 10 Maai kosi toomaie, ko teuri, Maena, oko la otoi honu
 oto ana taena na erona na ana taena na tataalana, a

- kalena a qelu eroero, oko deu maeloona oto hunie taena na ola odotai, uri o saa moumoutei ani haamai-
- 11 lue mu tala odoodo a Lord? Na liokau ie, nimana Lord oto ihahomu, na oke ulu oto, o saa leesie lou sato na na maholo oto ke liu. Oto e tolani waha habie pei rodohono; na ko tola hailiu ko heitalea
- 12 naini ke hele ana nimana. Oto a governor e leesie meola qaolana e lae neena esi hiwalaimoli oto, ana anena e daue oto itehulaana maai haausuline a Lord.
- 13 Oto kira Paül e tae i Paphos, na arapuune kosi lae i Perga pooni leu i Pamphulia: na a John e hoalai
- 14 keu maanire ko oli lou tai Jerusalem. Tae kire taelai i Perga ko laehie mu henue; na kosi lai aratoto i Antiokia pooni leu i Pisidia; na kire kosi lai sili i
- 15 nume ni ruru ana dine sabbath, na kosi io iano. Na sailana mu haatolana na mu prophet e haro lae mano ne kira alaha habie nume ni ruru ko usuneinie na muini saadarue, pei mei wala uri, Ro mane mu maasine, ana moro manataine mei wala ni eitanaine
- 16 nana mala, ne moro ke unue oto. Oto a Paul e taelai, kosi sasalo hahire ana nimana ko teuri,
- Aleini mu Israel, na iomu lou kira mauteinia God,
- 17 omu ke qaaronu kau. God mala ie mu Israel e lio hilisie mu amaka, na e tahelainie mala maholo kire io ni deune i henue i Misraim, na e naoda taau maanie
- 18 ani nime susuei. Na mala e hai awalai helisi e
- 19 haarakora kau laona hanue sala. Na e suheinie oto e hiu komu ni inoni i henue i Kanaan, ne esi haadora ana hanue ikire hunie hanue hu nada, na
- 20 maholo oto mala e hai tanalai helisi mana lime; na mano urine esi niie kira leilei hunire lae hulaana a
- 21 Samuel prophet. Na poo purine kire si sukaa na inemaui: na a God e niia Saul kalena Kish hunire, neii e uraana komu a Benjamin, na maholo oto mala
- 22 e hai awalai helisi. Na e taasie oto esi haauresia David hunie inemaui ikire; na e unu haaoaie, ko teuri, Nou lai lio tooana a David kalena Jesse, na mane oto isulie saeku, na ke qaoi oto na moola
- 23 saeku eni deuleni. Na isulie oto qoni nea God esi tolea nana Israel Ini haauri, a Jesus monena, uraana

- 24 mui weuwana a *mane* ie ; na a John e holai laeliwala
 honosie naona ana lotomaai ani onisae hunie ahutana
 25 mala mu Israel. Na ana a John ko haamanao oto lael-
 ana esi teuri keu, Ne iomu ko unueu uri na taa? Nou
 kaa ineie ike. Tae liokau, naini oto ko poo puriku, na
 nou kaa malisi oto ni luhesie hoo hahi ae *maanie* aena.
 26 Maeni esiku, muini e hute ana komu a Abraham, na
 muini lou hikemiu ko meuteinia God, *ne* usuneilana
 27 me wala ni meurihe ie e lae oto huniomu. Ana muini
 ko io i Jerusalem, na mu alaha ikire, ana kire kaa saie
 ike, wa kire ke saie walana mui prophet saileni ko
 talei laelae susue *dine* sabbath, *ne* kire si haaoaie oto
 28 ana lei maena ana e lae. Na kire kaa lio odoie oto oo
 na meola huni seunilana hahie, tae kire haatohu ana
 29 Pilate uri seunilana ke lae oto. Na kire haaoaie
 mano moola usuleni e lae kau oalana, kire si ohosie
 30 oto *maanie* dano, na neilana esi lae laona kiliqueu. Tae
 31 a God e taelie oto *maanie* muini e mae oto ; na
 leesilana e lae mu *dine* hune ana muini e hanetaa kau
 peie tai Jerusalem urei Galilea, muini ne ko unu
 32 haaoaie oto ie hunie mala. Na emi ko ladoa namiu
 tataroha diana ana qonite qonilana e lae kau hunie
 33 mu amaka, ana uri a God e haaoaie oto hunie mu
 kaleka, ana e taelia Jesus oto ; mala usulana e lae
 lou ana ruana na psalm uri, Ioe Kaleku, nou haahutao
 34 oto i siiri. Na ana e taelie oto *maanie* muini e mae
 oto, na ana e saa hei oli lou huni kasune, *ne* esi ere
 uri keu, Neke niie taau hunio muola maai a David e
 saa molahii oto oo.
 35 Aena ko teuri lou ana *naeta* psalm uri, O saa toliaa
 36 ini maai ioe ke leesie kasune. Ana a David e asu oto
 nana qaune *ineie* isulie loonaine a God *ne* esi
 maahu ; na aorilana e lae saana mu amana, na e
 37 leesie kasune ; tae ini a God e taelie oto e kaa lio
 38 *manine* ike kasune. Alei inoni maeni esiku, omu ke
 manataine oto leu ie, uri laeliwalana oto ie huniomu
 39 ana saeasilana mu orahaa itehulaana a *mane* ie : na
 haaodohilana iteitana naini ko hiwalaimoli ko lae
 itehulaana ana taena na ola, haaodohilemiu saa lae
 40 ike ani itehulaana mu haatolana a Moses. Ne omu

- ke lio talamiu *mane* da na meolana unulana e lae ana mui prophet e too oto amiu uri,
- 41 Omu ke lio kau kira haiheileledi, na omu ke panatainie, na omu kesi eia oto;
 Ana noko esuie mei palona ana qozimiu,
 Mei palona na omu saa roroa hiwalaimoli ike ana, ana naini ke unu ladohainie huniomu.
- 42 Na kire isitaa oto kire kosi haatohu oto uri unulana
- 43 mui wala ie ke lae hunire ana dine sabbath úe mai. Na mala e haro isitaa oto maanie nume ni ruru, ne muini hune ana mui Judea na ana mu proselut ko haahaamau e luluissulia Paul na Barnabas: na kererue kosi ereere hunire, ko teu rarahire uri kire ke raururu oto peie niine a God.
- 44 Oto dine sabbath lou isulie tatahana oto huni abutana
- 45 hulume ke ruru oto huni ronolana walana God. Tae mu Judea e leesie mala hune, ne saeda esi honu eni lio inaeimaana, kire kosi heitohea muola a Paul
- 46 e unui peie kire ko ere tauteu. Tae a Paul na a Barnabas kosi awanana ko teuri, E saa molahie oto uri unulana walana God ke holai lae oto huniomu. Tae ana omu sikileinie oto maaniomu, ne omu kosi leilei omu uri omu kaa adona ike maurihe hu, ne
- 47 lio kau, mere ko saro oto takoie mu apoloa aopa. Ana a Lord e haatolaimere urine, uri,
 Nou haauresio oto hunie light nana mu apoloa aopa,
 Huni oke nei meurine oto lai hulaana nenedena walumalau.
- 48 Oto mu apoloa aopa e rono urine, kire si saesaediana, pei soihaamanikulua walana God: na muini neilada e
- 49 lae oto hunie maurihe hu e hiwalaimoli oto. Na
- 50 walana Lord e aailaa oto ana ahutana hanuena. Tae mu Judea e tau rarahie maeni keni toro ko haahaamau peie mu naohai *mane* hahie huilume, kire si da kire ke tauneinia Paul na a Barnabas, na kire asirerue
- 51 oto maanie taitelihana hanue ikire. Tae kererue tatainie oto hahire makano loho e rarao kau ana aeda,
- 52 kire si lai aratoto tai Ikonium. Na mui qaaronoisuli e honu oto ana ilenimaena na ana Lioa Maai.

14

- 1 Oto qaolana e lae urine i Ikonium uri kererue mani
 lai sili ana nume ni ruru ikire mu Judea, na kererue
 ereere kau lai hulaana mala hune muini ni Judea
 2 na muini ni Grekia e hiwalaimoli oto. Tae mu Judea
 muini ne kaa hiwalaimoli e tau rarahie saena mu
 apoloa aopa, na e qaora kire ke sae tataala hunie mui
 3 maasine. Aena neena kererue oo tewa wai leune ko
 awanana ilalo ana a Lord, na ineie oto ko unu
 haaoaie mu wala e nii oto, ko maaie oto uri qaolana
 4 mui tolimaa na mu anoa ke lae ana nimada. Tae
 opalana oto mala hune i hulume; na eta muini e
 loko peie mu Judea, na eta muini peie mu hurulaa.
 5 Na mu apoloa aopa na mu Judea peie lou mu alaha
 ikire e taelai oto huni teuneinilada na huni seunire
 6 ani heu, ne kererue manatainie oto, na ko tehi
 oto hunie mu hulume i Lukaonia, i Lustra na i
 7 Derbe, na lou hunie mu henue kalikelie: na kererue
 si laeliwala ana tataroha diana hai leune.
 8 Na naeta mane e io i Lustra, aena e loloku oto, e
 talei loku oto ure iana nikana oto mai, e kaa laelae
 9 hailiu oto oo. Ineie ie e ronoa Paul ko ereere: na
 ineie oto e toomaie na e leesie hiwalaimoline ana e
 10 adona haaurilana oto, oto esi teuri ana me wala paine
 uri, Taelai odoodo ana aemu. Oto kosi pola ileni
 11 ko laelae hailiu oto. Na mala hune e leesie meola
 a Paul e qaora, kire si tahelainie walada ko teuri mala
 Lukaonia, Mu god e siho oto mai saakaelu kire nei
 12 inoni oto. Na kire harainia Barnabas ana a Dis, na
 13 a Paul ana a Hermes, ana laeliwalana ne ana. Na
 priest a Dis i naona hanue, e tolea mai mu keu na
 mu takai dano huni rorodara, na e sare unu ola
 14 saadarue peie mala hune. Tae mu hurulaa a Paul
 na a Barnabas e ronoa ne kererue ko hakasie mu
 tooni ikererue, kererue ko pola tai matolana mala
 15 hune, peie me wala paine uri, Maeni mane, e ue omu
 ko tete urine? Iemere noone ro inoni e taataa mei
 tolaha amerei na amolu, na mere ko tarohaie tataroha

- diana huniomu, uri omu ke aliu oto *maanie* mu
 ola qeuqeuuaa ienini isulia God ini ko meuri, a
 haahola oto ileni na iano na asi na walutana na
 16 ola ani: na ana mui qeune e mano kau e maaie
 hunie taena na komu ni inoni kire ke laelae isulie mu
 17 tala ikire. Tae e kaa toliasie ike uri meola ni unu
 haaoaie ke suuri, ana e palopalo diana, na e niie mai
 urei leni nemiū mu nemo na mu warowaro ni neula,
 ko haamanao oto saemiū ani neula na ani saediana.
 18 Na kererue ere urine na ko karai rahe oto ne
 kererue kosi ereana mala hune uri kire ke suuri
 unuunu ola saadarue.
- 19 Tae mu Judea e lae hule wai leune urei Antiokia na
 i Ikonium: na kire aitanaie mala hune kire si seunia
 Paul ani heu, kire kosi okea tae *maanie* hulume,
 20 ana kire unue uri e mae oto. Tae mu qaaronoisuli
 e ure kalie na kosi taelai oto, na ko hei lae lou
 i hulume: oto dine i hahona esi isitaa taau, peia
 21 Barnabas ko lai Derbe. Na kererue laeliwala oto ana
 tararoha diana ana hulume neena, na qaolana mu
 qaaronoisuli hune e haro lae oto, ne kererue si oli lou
 hai Lustra na i Ikonium na i Antiokia, ko haasusue
 22 saena mui qaaronoisuli, ani eitanailada uri kire ke io
 susu oto ana hiwalaimoline, na uri leu i sapeka oto
 huni siline ana alahana a God ani sapesalune hune.
 23 Na kererue neie oto mu rato ni mane nada ana taena
 na soihaadaine, na kererue arenai oto peie olonaune
 ne kererue si susueinire hunia Lord kire hiwalaimoli
 24 keu ana. Na kererue laehie mu henue i Pisidia
 25 kererue kosi arapuu i Pamphulia. Na kererue unue
 mei wala i Perga kererue si siho toli hai Atalia;
 26 na kererue atoholo urei leune ko lai Antiokia,
 maaailada e lae kau wai leune hunie niine a God hunie
 27 mei palona kererue si kele haamanao neena. Na
 kererue hule oto, kererue kosi lokoa soihaadaine, na
 kosi unu ladohainie taena na ola God e qaoi adarue,
 na ana e tahananie maa ani hiwalaimoline nana mu
 28 apoloa aopa. Na kererue io oto peie mu qaaronoisuli
 maholo kaa oorue.

15

- 1 Na *naeta* mu heluini e lae hao urei Judea ko haausulie mui *maasine* uri, Ana oto aha tolimalamiu kaa lae isulie tolahana Moses, *ne* haaurilemiu saa lae
- 2 ike oto oo. Na a Paul na a Barnabas e haitohera oto e aopa na e looloonainie peire, *ne* haauresilana a Paul na a Barnabas esi lae, na *naeta* mu heluini lou ada, uri kire ke lae tai Jerusalem saana mu hurulaa na mu rato ni *mane* ana me ola kire ko
- 3 heitalenainie ie. Na soihaadaine e tolera taau urine na kire kosi lae i matolana Phenikia na i Samaria, ko tola tahanainie oto aliune ni sae ikire mu apoloa aopa: na kire si da ahutana mu *maasine* ke saesae-
- 4 diana itehulaana. Na kire hule oto tai Jerusalem, *ne* takuhilada esi lae ana soihaadaine na ana mu hurulaa na mu rato ni *mane*, na ladolana oto taena
- 5 na ola a God e qaoi oto ada. Tae *naeta* mu heluini e hiwalaimoli tae kire uraana tolahana ikire mu Pharise kire taelai kire si teuri, Leu i sapeda oto huni aha tolimalalada kei lae, na ere hunire kire ke kinetainie mu haatolana a Moses.
- 6 Na mu hurulaa na mu rato ni *mane* e loko oto uri
- 7 huni loohie me olana. Na kire haro looloonainie na e tewa oto, oto *nea* Peter esi taelai, ko teuri hunire,
- Maeni esiku, omu manatainie oto uri a God e lio hunie oto waite amiu, uri mu apoloa aopa ke ronoo mei wala ana tataroha diana oto ana wawaku ie, uri
- 8 huni hiwalaimoline. Na *nea* God oto, ini e manatainie oto mu sae e unu haaoaire oto, ana e niie oto Lioa Maai nada mala e niie oto nakaelu; na oto kaa
- 9 qao aopara ike *maanikolu*, tae e haarerea saeda oto ani
- 10 hiwalaimoli. Hoe ana e urine e ue omu ko malaa-hona ana God, uri huni neilana tori i luana mui qaaronoisuli, na mu amaka kaa sai neie ike wa ikie
- 11 lou? Tae kie ko hiwalaimoli oto uri haaurilaka kei lae itehulaana niilana God, oto mala ikire noone lou.
- 12 Na ahutana mala hune e mani rohu oto; na kire ko qaaronoisulie oto a Barnabas na a Paul ko unu

- 13 ladohainie oto mu tolimaa na mu anoa a God e
 qaoi oto itehulaadarue saana mu apoloa aopa. Na
 kererue saro ere mano kau, a James ko si alamire,
 ko teuri,
- 14 Maeni esiku, omu ke qaaronoisulieu keu: *nea*
 Simeon e unu ladohainie oto ana a God e holai
 maatolie mu apoloa aopa, uri huni suluie oto *na mala*
 15 ada hunie satana. Na walana mu prophet ko unue
 oto taataa me olana; mala usulana e lae kau,
- 16 *Mano* urine neke oli oto mai,
 Na neke hei tohue lou nume susulu a David e
 aoho kau;
 Na neke hei tohue lou i huli numena,
 Na neke hei haauresie lou:
- 17 Uri hunie muini ue ana mu inoni ke haitalea Lord,
 Na ahutana mu apoloa aopa lou, sailana sataku e
 lae ada,
- 18 Ola a Lord ko unue, ini ko tola tahanainie oto muola
 ie ana aehotalana walumalau urei oto mai.
- 19 Aena *neena* noko lei oto, uri *mane* kie kotaahie
 20 muini ana mu apoloa aopa ko eliu sulia God; tae
 uri kie kei haatolaire oto uri kire ke kinetainire oto
maanie muola haamadaa ana mu nunui ola ni
 palopaloi, na *maanie* oto masine, na *maanie* muola
 21 kire roro mae ani na *maanie* apu. Ana ure ana mu
 geune oto holai nao a Moses e manatainie oto muini
 ko laeliwala oalana ana taena *na* huilume, na sailana
 ko talei laelae ana mui nume ni ruru susue dine
 sabbath.
- 22 Oto mu hurulaa na mu rato ni *mane* e loonainie
 oto peie ahutana soihaadaine, uri huni lio hunie *na*
 muini hikada na huni usuneinilada hai Antiokia
 peia Paul na a Barnabas; a Judas oto sailana ana
 a Barsabas, na a Silas, mu naohai *mane* ana mu
 23 *maasine*: na usuusu oto i nimada uri, Mu hurulaa
 na mu rato ni *mane* mu *maasine* oto hunie mu
maasine ana mu apoloa aopa i Antiokia na i Suria
 24 na i Kilikia, kei deidiana namiu: Ana emi ronoa
 oto uri *na* eta mu heluini e isitaa kau *maaniemi* e
 kotaahiomu eni wala, ko da saemiu ke rueruaa oto;

- 25 na emi kaa haatolaire ike ana na meola; ne emi loonainie oto, ana emi ruru pei taataa mei sae, uri huni lio hunie mu maena na huni usuneinilada taau saamolou peia Barnabas na a Paul ro mane maai iemi,
- 26 kererue kaa kinetainie ike maurihaada itehulaana
- 27 satana Lord ikie a Jesus Christ. Ne iemi usuneinia Judas na a Silas, na kererue noone ke unue lou
- 28 taataa meola na ana niduderue. Ana a Lioa Maai e loonainie oto na iemi noone lou, uri mane neilana ilenimiu ludaa e lai hie maanie muola ie naini saa
- 29 ere ike ani: uri huni kinetainiomu maanie muola kire unuunui saana mu nunui ola ni palopaloi, na maanie apu, na maanie muola kire roro mae ani, na maanie masine; na oto omu ke kinetainiomu maanie waluola na ne kesi diana amiu. Omu ke io sapemawa oto.
- 30 Oto toliasilada e lae oto ne kererue kosi lae hao hai Antiokia; na kererue lokoala mala hune kererue si niie
- 31 usuusu. Na kire saie oto kire si saesaedianahahie
- 32 mu wala ni haasusu neena. Na a Judas na a Silas, ana kererue lou ro prophet, kererue ko haasusue mu maasine ana mu wala hune na ko haadodoa
- 33 oto saeda. Na kererue saro io kau wai leune, ne usuneinilada esi lae ana mu maasine ana hanuelama
- 35 takoie muini e usuneinirerue kau taau. Tae a Paul na a Barnabas e oo oto i Antiokia, ko haahaasuli na ko laeliwala ana walana Lord, peie naeta mu heluini aopa lou.
- 36 Na mu helui heidine e haro mano nea Paul esi teuri keu hunia Barnabas, Kure ke alihoi oto ie huni maatolie mu maasine ana taena na hulume kure houleinie oto walana Lord ani, huni leesire uri kire
- 37 ue. Na saena Barnabas oto huni tolea oadarue
- 38 a John, kire saie lou ana a Mark. Tae a Paul e unue uri kaa diana huni tolea peirerue ini e tahi keu maanirerue i Pamphulia na kaa hakusirerue kau
- 39 hunie mei palona. Oto haitoheza paine e talaee adarue, lai hulaana kererue mani opa hailiu itehulaana, na a Barnabas e helesia Mark ko lai
- 40 atoholo oto i Kupros; tae a Paul e lio hunia

Silas, kosi isitaa taau, na mui *maasine* e susueinire
 41 oto hunie niine a Lord. Na e laehie mu henu e i
 Suria na i Kilikia ko ere haasusue mu soihaadaine.

16

- 1 Na e lai arapuu lou i Derbe na i Lustra : na lio
 kau, *naeta qaaronoisuli ileune*, satana a Timothy,
 kalena keni ni Judea e hiwalaimoli ; tae amana e urei
 2 Grekia. Na mu *maasine* e io i Lustra na i Ikonium
 3 e mani unu haaoaie kau. Na a Paul e sare da uri
 ke hakusie oto ; oto e hele ana ko aha tolimaa ana
 aena mu Judea e oo ana mu henuena : ana ahutada
 4 kire mani saie oto uri amana e urei Grekia. Na
 kererue laelaehie mu hulume, ko niniie mu haatolana
neena hunire huni kire ke kinetainii oto, muini ne
 mu hurulaa na mu rato ni *mane* i Jerusalem e neii
 5 oto kau. Oto mu soihaadaine e paipesi oto ana
 hiwalaimoline, na ko peipeine oto isuli heidine.
 6 Na kererue laelaehie mu hulume i henu e i Phrugia
 na i Galatia, tae erelada e lae oto ana Lioa Maai
 7 *maanie* unulana mei wala i Asia ; na kererue hule
 oto odohaana i Musia, kererue si deudeu ni lai sili
 i Bithunia ; tae Lioa a Jesus e kaa maairerue ike ;
 8 na kererue liue oto i Musia, kererue si lae hao hai
 9 Troas. Na anoa e waara oto hunia Paul i rodo ; Na
mane ni Makedonia e ure, ko eitanaie, ko teuri, Oke
 10 atoholo mai i Makedonia, oke pei emi keu. Na e
 leesie oto me anoana *ne* melu si tolani deudeu oto
 ni lai sili wei Makedonia, ani neisaena oto uri a
 God e haraiemi oto huni laeliwala hunire ana tataroha
 diana.
 11 Aena *neena* taelaine e lae urei Troas, *ne* emi
 si lae hautaai oto i Samothrake, na *dine* i hahona
 arapuune e lae oto i Neapolis ; na urei leune tai
 12 Philippi, hulume ana hanue i Makedonia, *na* kolonia :
 na emi io oto *na* mu helui heidine ana hulume *neena*.
 13 Na ana *dine* sabbath emi isitaa oto poo taau ana
 maai para i reune wai peine, emi unue kau uri *na*

- leu ni arenaine wai leune, emi si io iano, *ne erena*
 14 esi lae hunie mu keni ko rururu ileune. Na *naeta*
 keni satana a Ludia, ko haahaaholi' eni sala noro,
 e ura ana hulume i Thuatira, ko palopaloa God, e
 qaaronoisuliemi: na a Lord e tahanan saena, huni
 15 ke qarono diana ana muola a Paul e ununui. Na
 maholo lotomaailana e lae oto, na lotomaailana aleini
 ineie, *ne esi eitanaiemi*, ko teuri, Ana omu leieu oto
 uri nou hiwalaimolia Lord oto, omu ke lai sili tai
 nume ineu, omu ke io oto ana. Na e dau ramoramo
 huniemi.
- 16 Na qaolana e lae urini uri maholo emi lae hunie
 leu ni arenai *naeta* keni haalu e odoiemi lioa ni
 qoniqoni ola *ne ana*, na e tari ola *hunehunaa* hunie
 17 mu alaha ineie ana *qoniqoniolana*. Ineie ie e
 lulisuliemi kira Paul ko arai ko teuri, Muini ie ko
 esu nana God ini e liutaa, kire kosi houleinie tala
 18 ni haaurine huniomu. Na e talei tete urine mu
 dine hune. Tae saena a Paul e la otoi hu kosi
 eliu ko teuri hunia lioa uri, Noko haatolaio oto ana
 satana Jesus Christ huni oke isitaa oto taau *maanie*.
 Na e isitaa oto ana taataa maholoi satona.
- 19 Na mu alaha ineie e losaie oto uri kire saa hei
 maohie lou tarieolana ikire ana e aia oto, kire si
 tapolia Paul na a Silas, ko weinirerue tai heraiusine
 20 i naona mu alaha, na ko tolerarue tai saana kira leilei,
 kire si teuri, Ro *mane* ie ro *mane* ni Judea oto, na
 21 ko hurosie huilume ikie oto e aopa, ko houleinie mu
 tolaha kaa adoka oto huni helesileni wa huni lului-
 22 sulileni, ana ikie mu Rome otona. Na *mala* hune
 e mani taelai teinelu oto hahirerue: na kira leilei
 e hakasie mu tooni ikererue *maanirerue*, na e unue
 23 oto rapusilada ke lae ana mu maai dano. Na maai
 repusilada hune e lae oto, kire si asirerue hai nume
 hoofoo, ko haatolaia kakalibe uri ke hahuei hele
 24 mautaa adarue: na ana me haatolana urine e lae
 ana *ne esi asirerue* wai nume hoofoo oto wai ilalo
 25 ana, na e hoosie aedarue lakomainie hai dano. Na
 e uri oto i upui rodo a Paul na a Silas e arearenai keu
 ko kanakana hunia God, na muini hoosilada e lae e

- 26 qaaronoisulirerue oto ; na lauae nunu peine e nunu, lai hulaana mu poopootai nume hoo hoo e asuooloo oto : na lauae mu maa e mani taha oto ; na mu walo hoo hoo e mani takaluhe oto *maan*ie ahutada.
- 27 Oto a kakalihe e lio oto, na e leesie mu maai nume hoo hoo e mani wawa oto, esi deresie naihi *ine*ie uri ke haamaesie oto, ana e unue uri *mu*ini hoosilada
- 28 e lae e mani tahi oto. Tae a Paul e ere ana mei wala paine ko teuri, *Mane* o dau aelasio oto : ana
- 29 ahutamelu taane ue. Oto e sukaa sine kosi pola hou, na ko erieriri oto ani *meune*, ko lai ladamai iano honosia Paul na a Silas, ko tolerarue tai sinaha
- 30 kosi teuri, Ro alaha *ineu*, na mei taa ni neke qaoa,
- 31 huni haaurileku ke lae oto ? Oto kererue si teuri, Oke hiwalaimoliana Lord Jesus Christ, na haaurilemu
- 32 ke lae oto ; ioe na ahutana aleiini ioe lou. Na kererue unue walana Lord hunie, peie lou ahutana aleiini
- 33 *ine*ie. Na e tolerarue oto ana hai rodona ana taataa maholoi satona, esi hodalie tahahuliana mu maai repusilada ; na lotomaailana e tolani lae oto, na
- 34 aleiini *ine*ie noone lou peie. Na e tolerarue tai nume *ine*ie, kosi nii *neula* adarue, peie ko ileilenimae oto hitoo, na ahutana aleiini *ine*ie noone peie, ana e hiwalaimoli oto ana God.
- 35 Na maholo ko deni oto, kira leilei e usuneinie kira gauquesu, ko teuri, Oke luhesie ro *mane* neena.
- 36 Oto a *mane* kakalihe ko hei unue lou mu wala *neena* saana Paul, ko teuri, Kira leilei e haatola oto uri luhesilemiu ke lae oto ; ana e urine moro ke isitaa taau oto ie, moro ke lae oto ani henuelama.
- 37 Tae a Paul e teuri hunire, Kire rapusiemere i naona mala na leilamere kaa lae ike, na iemere oto ro *mane* ni Rome, na asilamere e lae oto i nume hoo hoo ; na uri kire ko ohe asiemere lou ana e qala ? haike na ; tae kire ke lae noone mai huni tola haadai amere.
- 38 Oto kira gauquesu e hei unue lou mui wala ie hunie kira leilei : na kire mau oto ana kire rono oto uri
- 39 kererue ro *mane* ni Rome ; oto kererue lae mai ko eitanai rerue ; na kererue tola haadai oto adarue *ne* kererue si eitanai rerue uri huni rerue ke hoalai

- 40 oto *maanie* hulume ikire. Na kererue isitaa taa*u* *maanie* nume hoo*hoo*, kererue si lai sili saana Ludia : na kererue leesie oto mu *maasine*, na ko ere haasusure ne kererue si hoal*ai* oto.

17

- 1 Na kererue liue oto i Amphipolis na i Apolonia *ne* arapune esi lae tai Thesalonika, na *na* nume ni ruru
 2 mu Judea wai leune : na a Paul, isulie tol*ahana* oto, e lai sili saada na e olu *dine* sabbath e lalado wala
 3 hunire ko haahaatain*ie* mu usu*usu*, ko huehuesii na ko peipei wala uri leu i sapena Christ huni ke sapesalu
 oto, na ke taelai oto *maanie* muini e mae oto ; na uri a Jesus ie, noko houleinie oto huni*omu* neie oto a
 4 Christ. Na eta mu heluini ada e maesie oto, na kire hata peia Paul na a Silas ; na *mala* hune oto ana mu Grekia e haahaamau na muini e kele hune
 5 hikana mu naohai keni. Tae mu Judea e lio i naei maa hunire, na kire tolea na mu heluini tataala ana mu inoni teuteu, na ko loko*a* oto *mala* hune, kosi da huilume ke maolaola ; na kire taelai hahie numa Jason, kire daudeu huni tolaladarue taa*u* saana *mala*.
 6 Na kire kaa lio toadarue, tae wainilana Jason esi lae na mu helui ini lou ana mu *maasine* i naona mu alaha habie huilume, peie awarana uri, Muini e hirusie oto walumalau e hei hule noone lou ileu ;
 7 na a Jason e takuhire oto : na ahutada kire ko meni qao aopa ana mu haatolana a Kaisar, ana kire
 8 ko unue uri *naeta* inemauri oto aopa, a Jesus. Na kire da mahuro oto ana *mala* hune na ana mu alaha
 9 habie hulume maholo kire ronoa mu olana. Na kire suluie oto mu tooha honotana *maania* Jason na *maanie* ahutana muini aopa, kire si toliasire oto.
 10 Na mu *maasine* e tolani usuneinie oto a Paul na a Silas i rodo i Berea : na kererue hule oto ileune *ne* siline esi lae tai nume ni ruru ikire mu Judea.
 11 Na *mala* ie manatada e diana *maanie* mu Thesalonika, ana kire hele oto ana mei wala ani sae madoro hunie,

- na ni heitale wainiini isuli heidine ana mu usuusu,
 12 uri muola na e urine oto wa haike. Aena neena
 muini hune e hiwalaimoli ada ; na muini e kele hune
 lou ana mu keni toro ni Grekia na ana mu mane.
 13 Tae maholo mu Judea i Thesalonika e manataine
 oto uri houleinilana walana God e lae ana Paul i
 Berea lou, kire si lae lou ileune, ko kotahie na ko
 14 da mahuro oto ana mala hune. Oto ana e urine
 mu maasine e tolani usuneinia Paul taau uri ke lae
 molai one : tae a Silas na a Timotheus e io ue ileune.
 15 Oto muini e naona Paul e tolea oto i Athens : na
 e unue walana hunire uri a Silas na a Timotheus
 ke lae lauae saana, ne kire si elihoi oto.
 16 Na maholo a Paul e io loosirerue kau i Athens,
 saena esi unuhie ana e leesie huilume e talei honu oto
 17 ana mu nunui ola ni palopaloi. Oto esi lalado wala
 wai nume ni ruru peie mu Judea na muini e haahaa-
 mau, na lou i heraiusine suli heidine peie muini e
 18 odoie ileune. Na mu heluini ana maai haausuline
 ikire mu Epikurus na ana Stoe e odoie. Na na
 muini e teuri, Na mei taa ni a talei ereere ie ko sare
 unue na ? na na muini uri, Ohe ko dada uri ke
 houleinie mu lioa aopa : ana e laeliwala ana a Jesus
 19 na ana taelaine. Na kire heleana kire si tolea tai
 lolata a Ares, ko teuri, Ohe melu ke manatainie maai
 20 haausuline haalu ie oko laladoa otona. Ana oko
 tolea mai mu ola e rono aopa i elinamami : hoe melu
 21 sare manatainie oto uri muola ie e ue. (Ana mu
 Athens na mu awataa e io haawali wei leune e talei
 iotainie oto mola unulana wa ronolana na meola
 22 haalu.) Na a Paul e ure oto i denumana lolata a
 Ares, esi teuri,

- Maeni mane mu Athens, nou la otoi leeleesiomu
 uri omu ko kele palopalo hnehunaa ana mu lioa.
 23 Ana nou lai aweawe, pei leesilana muola omu ko
 palopaloi, nou lai lio tooana ora ni unuunu kire
 usuusu ilenine uri, Oalana naeta God kolu puotainie.
 Ne meola na omu ko palopaloa ani puona, ineu
 24 noko houleinie huniomu ie. Nea God neena e
 haaholaa walumalau na taena na ola ana, neie oto

- a Lord hahie ileni na iano, na kaa io ike ani leu maai
 25 talana ninimei inoni ; wa kire ke raretainie lou ana
 ninimei inoni, mala uri e sare tooana na meola, ana
 ineie oto ko niie oto maurihe na manoi ola na taena
 26 na moola hunire ahutada ; na e haaholaa taena na
 komu ni inoni talaae ana na taataa ini huni ke iosie
 ahutana mei makano, na e loonai akau ana mu
 maholoi helisi nada, na mu teitelihana hanue kire
 27 ko oo oto ani ; huni kire kei loohia God, uri huni
 kakalo uluulu ohe hunie, na huni lio odoilana oto,
 28 tae kaa haataulie iteitana naini hiekaelua : ana kie
 ko meumeuri, ko walowalo liu, ko oo oto ilalo ana ;
 mala mu heluini e supue kana amiu e unue uri,
 29 Ikie lou muini e hutaana. Hoe ana ikie oto muini
 e hutaana God, anaine na kaa diana uri kie ke unue
 uri manatana God e urihana oto na gold wa na
 silver, wa na hau, muola oto didileni ani lodosaena
 30 na ani manatana mu inoni. Aena urinena a God
 e ulu keu hahie mu maholoi puona neena ; tae oto
 ie ko haatolaie taena na mu inoni uri kire ke onisae
 31 ana taena na hanue : ana e neie qovi oto uri huni
 leie walumalau ani odotaine ana ini neena e neie
 oto kau ; na e niie tolimaa ana hunie taena na inoni,
 ana e taea lou maanie muini e mae oto.
 32 Na kire ronoa taelaine ana muini e mae oto ne
 eta muini e haaero ana ; tae eta muini aopa e teuri,
 33 Melu ke qaaronoisulio lou ana muola ienini. Oto
 34 a Paul e isitaa oto urine urei matolada. Tae na
 mu helui mane e hataainie oto, pei hiwalaimoli : na
 a Dionusius noone peire, ini e uraana lolata a Ares,
 na naeta keni satana, a Damaris, na na mu heluini
 lou peire.

18

- 1 Mano urine esi hoalai maanie i Athens, kosi lai
 2 hule oto i Korinth. Na e lai lio odoie na mane ni
 Judea satana a Aqila, aena komu ineie e urei Pontus,
 esi kele lae mai urei Italia, peia hue ineie a Priskila,
 aena ana a Klaudius e unue walana kau uri ahutana

- 3 mu Judea ke hoalai oto *maanie* i Rome: na e lae saadarue; na ana kererue ko esuie taataa mei esune, ne esi io oto saadarue na kiraelu meni esu oto; ana
- 4 kiraelu ko esuie oto mu nume susulu. Na e lalado wala ana taena na *dine sabbath* wai nume ni ruru, ko eieitanaie mu Judea na mu Grekia.
- 5 Tae a Silas na a Timotheus e lai hule oto hao urei Makedonia, ne mei wala esi roroie saena Paul, na ko unu haaoaie hunie mu Judea uri Jesus nea
- 6 Christ oto. Na kire haukama honosie ko ere leledie oto, ne esi tatainie tooni *ineie*, ko teuri hunire, Apumiu oto *ilenine qaumiu maraamiu*; ineu nou lai rerea na: urei maholona noko lae saana mu
- 7 apoloa aopa. Oto esi hoalai *maanie ileune*, ko lai sili wai numa *naeta mane satana* a Titus Justus, ini e palopaloa God, na nume *ineie* e io sulie nume
- 8 ni ruru. Na a Krispus naohai *mane* bahie nume ni ruru e hiwalaimoli ana God na ahutana aleiini *ineie* noone peie; na muini hune ana mu Korinth e rono na e hiwalaimoli oto, na lotomaailada esi lae.
- 9 Na a Lord e ere hunia Paul i rodo ani anoa esi teuri, *Mane* o maumeu, tae oke ereere oto, na *mane* o
- 10 rourohu: ana ineu oto peio na naini oto saa taelai ike honosio huni ke dau aelaamu: ana mala ineu e
- 11 hune ana hanue ie. Na e io oto wai leune na halisi peie ono warowaro, ko haahaausulire ana walana God.
- 12 Tae maholo oto a Galio e governor oto i Akaia, ne mu Judea esi taelai honosia Paul pei taataa mei sae, na e tolea tai naona leu ni leilei ko teuri,
- 13 A *mane* ie ko eitanaie mu inoni uri huni palopalo
- 14 aopa ana God *maanie* mu haatolana. Na a Paul e daudeu huni tahananie *nidune*, tae a Galio e teuri hunie mu Judea, Ana mei tataalana ni ie wa mei palona aela haala noko qaaronoisuliomu ana, alei
- 15 Judea; tae uri ana haitalelana mola mu wala na mu sata na mu haatolana iomu ko lae, ne iomu oto omu ke neineisae ana maraamiu; ana ineu nou serei
- 16 leileie mu ola urinena. Oto ko peesire oto *maanie*
- 17 leu ni leilei. Oto kire si meni helesia Sosthenes, naohai *mane* bahie nume ni ruru, ko seuseunie oto

- i naona naunekume ni leilei. Tae a Galio oto kaa poo tee ike ana mu olana.
- 18 Na a Paul e haro io oto mu dine hune, ne esi ere haamano oto nana mui *maasine*, na ko atoholo urei leune tai Suria, na a Priskila na a Aqila e hakusie oto ; tae e oloa oto ihune i Kenkrea ; ana e haahaalu
- 19 noone urine. Na kiraelu hule oto i Ephesus, na e toli puri adarue wai leune : tae *ineie* e lai sili wei
- 20 nume ni ruru, ko *eitanaie* mu Judea. Na kire haatohu ana uri ke io peire ke kele tewa, tae e kaa
- 21 alamainire ike ; na e ere haamano oto nada, peie mei wala uri, Neke oli lou mei saamolu, ana saena
- 22 God ko urine, ne esi taelai oto i Ephesus. Na e siho kau i one i Kaisareia, na ko hanetaa ko lai
- 23 paalahea Soihaadaine, oto kosi lae hai Antiokia. Na e io peire e kele tewa oto esi hei hoalai lou, ko laelaehie mu hulume i henu e Galatia na i Phrugia ko ere haamautaa ahutana mui qaaronoisuli.
- 24 Na naeta mane ini ni Judea satana a Apolos, aena komu *ineie* urei Alexandria, na mane e sai wala, e lae hai Ephesus ; na e lai saka ana mu usuusu.
- 25 Na haausulilana ini ie e lae kau ana tala a Lord ; na ana saena e lai madoro ne esi unuunue na muola ana Jesus pei haahaausuli wainiini eni, tae e manat
- 26 ainie mola lotomaai a John : na e aehota awanana wai nume ni ruru. Na e Priskila na a Aqila e ronoa ne tolalana oto esi lae saadarue, huni unu ladohainie
- 27 diana tala a God hunie. Na saena oto uri ke atoholo oto i Akaia, ne mu *maasine* esi ere peipeie oto, kire si usuusu hunie mui qaaronoisuli kire ke takuhie : na e hule oto esi peipei diana ana muini e hiwalaimoli
- 28 oto itehulaana niine : ana e ere haaolaa mu Judea i naona mala, ko unu tahanainie oto ana mu usuusu uri Jesus nea oto a Christ.

19

- 1 Oto qaolana e lae urini uri maholo a Apolos neiie ue i Korinth, a Paul e laelaehie oto mu henu e i

tolo esi lae hai Ephesus, na e lai lio odoie *naeta* mu
 2 helui qaaronoisuli na e teuri hunire, Omu helesia
 Lioa Maai taane maholo lotomaaileniu e lae? Oto
 kiraelu hunie, Haike na, melu kaa ronoa ike uri
 3 niilana Lioa Maai e lae oto. Oto *ineie* uri, Loto-
 maaileniu e lae hunie *na* taa ni? Oto kiraelu uri,
 4 Hunie lotomaai a John e ue. Oto a Paul uri, A
 John e lolotomaai ani lotomaaine ni onisaena, ko
 unue hunie *mala* uri kire ke hiwalaimoli ana ini
 5 ko lae mai i purine, *ne* uri a Jesus monena. Na
 kire rono oto urine, *ne* lotomaailada esi lae ana
 6 satana Lord Jesus. Na a Paul e neie nimana i
 hahoda, na Lioa Maai esi siho oto ilenide: na kire
 si ereere ani erena haiaopai, pei ko ereere ni prophet
 7 oto. Na ahutada kire urihana awalai *mane mana*
 rue.
 8 Na e lai sili tai nume ni ruru, ko *awanana* oto
 e olu warowaro, ko lalado wala na ko eieitanai oalana
 9 muola ana alahana a God. Tae ana *na* muini e sae
 hau oto na kaa hiwalaimoli ike, ko ere tataalasia
 Tala i naona *mala* hune, *ne* esi hoalai oto *maanire*,
 ko hoara mui qaaronoisuli ko lalado wala isuli heidine
 10 wai nume ni skul a Turanus. Na e ro halisi e talei
 urine oto; lai hulaana ahutana *mala* e io i Asia e
 ronoa walana Lord, mu Judea na mu Grekia noone
 11 lou. Na a God e qaoa mu anoa oto liutaa ana
 12 nimana Paul: lai hulaana kire tolea mu sala ni lue
 wa mu sala roro tooni *maanie* i sapena hunie mui
 maemaea, na mui maela esi eia oto *maanire*, na mu
 13 lioa tataala esi isitaa oto. Tae *na* mu heluini ana
 mu Judea ko talei walowaloliu muini ko totola
 akalo e daudeu huni sasaie satana Lord Jesus
 hahie muini mu lioa tataala ada, peie mei wala
 uri, Noko totoleomu ana a Jesus ie a Paul ko
 14 laeliwala ana. Na muini e tete urine hiu *mane*
 oto kalena a Skeva *na mane* ni Judea *na* nachai
 15 priest. Na lioa tataala e alamire ko teuri, Nou
 manatainie taane a Jesus, na nou manatainie taane
 16 a Paul; tae kiratei ni iomu ie? Oto a *maena*
 lioa tataala *ne* ana e polahire oto na e aailaa oto

- maanie ahutadarue, esi saka oto liutaadarue, lai hulaana kererue tahi oto makule maanie nume neena*
 17 *na mu halata e nei adarue. Na meolana e hou lilikeli oto hunie ahutana muini e io i Ephesus, mu Judea na mu Grekia noone lou ; na maune e mani deuraelu manomano, na haamanikululana satana Lord Jesus*
 18 *e lae oto. Na muini hune ana mala e hiwalaaimoli e lae mai ko haahoue oto pei unulana palona ada.*
 19 *Na muini e kele hune ana mala e palopaloa muola ni raomaena e tarakonie oto mu book ikire, pei unuleni oto i naona ahutana mala : na kire idumie mu haa oalani, kire si manatainie uri e lime awala*
 20 *molai ola ani silver. Ne walana God ko peipeine urine ani sakana na ko aailaa oto.*
 21 *Na muola ie e haro mano oto nea Paul esi loonainie kau i saena uri maholo e laelaehie oto mu henu e i Makedonia na i Akaia ne kesi lae lou i Jerusalem, ko teuri, Noko lae wai leune ne leu i*
 22 *sapeku huni nesi leesie i Rome. Na e usuneinie hai Makedonia ro mane hikana muini e raretainie, a Timotheus na a Erastus, neie esi io haawali keu i Asia.*
 23 *Na oto ana maholona waiteune e kele paine e*
 24 *talaae rararana Tala. Ana naeta mane satana a Demetrius ini ko esu eni silver, ko da mu kele nume maai a Artemis, na e haakaurisie muini esuesune*
 25 *ani tarieolana paine ; na esi lokora ahutada peie muini lou e asuie muola urine, kosi teuri, Alei inoni, omu manatainie uri tootoolakaelu oto ana asune*
 26 *ienini. Na omu ko leesie pei ronoa uri kaa i Ephesus ike hahaiteli tae tatahana oto i ahutana Asia lou nea Paul ienini ko eitanaie na ko opaa mala hune, ko unue uri mu god neena talana mu ninimei inoni*
 27 *kaa ola ike : na mei maelaa otona ana kaa uri neisae haamamatealana asune ikie ie ke lae mola hahaiteli ; tae uri leledilana nume maai a Artemis god e liutaa kei lae noone lou, na uri nei asilana kei lae maanie painahaana, na Asia na ahutana walumalau ko*
 28 *palopaloa oto. Na kire rono urine saeda esi honu eni saewasune, na ko tea oto uri, Artemis ola e saka*

- 29 ikire mu Ephesus. Na huilume e honu oto ani weiteune neena: na kire mani huru oto pei taataa mei sae tai theatron peia Gaius na a Aristarkus ro mane ni
- 30 Makedonia e hakusia Paul kire tapolirerue kau. Na saena a Paul oto huni ke lai sili wei saada, tae mui
- 31 qaaronoisuli e kaa maaie ike. Na naeta mu heluini lou ana mu alaha i Asia mu malahune ko usuneinie muini saana ko eitanaie uri ke suuri hala ni lae tai
- 32 theatron. Na ana e urinena muini ni e ere aopa na muini ni e ere aopa: ana pulita e talei maolaola; na eta poo ni inoni hune e kaa manataine ike uri
- 33 aena na mei taa kire ruru. Na kire tola haadai ana Alexander taau maanie i matolana mala hune, ola mu Judea oto ko usueinie. Na nea Alexander e sasalo ana nimana ko sare ere haaodohie maraana
- 34 hunie mala. Tae kire si losaie uri neie na mane ni Judea, ne ahutada pei taataa mei wala e uri ro maholoi sato oto kire si meni tea oto uri, Artemis
- 35 ola e saka ikire mu Ephesus. Na a usuusu ana hulume e ere haaolaa mano mala hune, ne esi teuri, Aleiini mu Ephesus, Neitei inoni kaa manatainie uri hanue ikire mu Ephesus ko kakakalie nume maai a Artemis ini e liutaa na nunui ola lou neena e usu
- 36 mei maania Dis? Hoe ana naini oto saa haitohea muola na, ne leu i sapemiu omu ke io mamanoto, na
- 37 mane omu rorahie iteitana na meola. Ana omu tolea mai ro mane ie, na kererue kaa pelie ike mu nume
- 38 maai wa kererue ke ere leledia god ikie. Aena neena uri a Demetrius na kira asuesu lou peie e manatainie na meola na ini e dau walana huhie ana, ne mu dine ni leilei taane, na mu governor taane: kire ke
- 39 haiqeloqelora hailiu. Tae ana omu ko loohie mu ola aopa, ne unu luhesileni kei haro lae ana pulita ko
- 40 ruru. Ana maelaka taane ana ohe qelolana haipolana isiirini ie kei lae ilenike; ana meola na kaa too aena ike: na aena neena e saa madausi kolu oto huni unu tahanainie meolana ne rurune e lae itehu-
- 41 laana. Na e ere mano urine esi toliasie pulitaa e ruru neena.

20

- 1 Na maolaolana neena e haro mano, nea Paul e haraie mui qaaronoisuli na e ere haasusure mano, esi ere haamano hunire kosi hoalai oto huni lae hai
- 2 Makedonia. Na e laelaehie mu hulume ana mu henuena, na e ere haasusure ana mui wala hune,
- 3 ne arapuune esi lae tai Grekia. Na e olu warowaro e liue wai leune, na maholo oto mu Judea e ato hunie ana e daudeu huni atoholo i Suria, ne esi neisae moutei oto huni ke oli oto paro i Makedonia.
- 4 Na muini ie e hakusie kau hule i Asia a Sopater ini ni Berea kalena Puros; na a Aristarkus na a Sekundus hikana mu Thesalonika; na a Gaius ini ni Derbe na a Timotheus; na a Tukikos na a
- 5 Trophimus ro ini ni Asia. Na muini ie e lae kau
- 6 wei nao na e maohiemi oto hai Troas. Na iemi emi taelai oto i Philipi i purine mu dine ani bread lalemo, emi si hule ada tai Troas ana limana na haidine; na iona e lae ileune e hiu heidine.
- 7 Oto ana etana na dine ani week emi loko oto huni nisilana bread, na a Paul kosi ereere hunire, ana saena oto huni ke taelai i hoowa; na e ereere tewa e
- 8 lai hule i upui rodo. Na mui light e hune ana mei
- 9 saohai nume emi ruru ana. Na naeta saanau satana a Eutukus e io kau i maana iroiro, na maahune elisuu e hieie oto; na ana a Paul e haro ereere tewa ue, oto maahune elisuu e hele tolinie oto, na esi domu oto hai ano maanie olune na mei saohai
- 10 nume, na kire si suluie tae na ko mae oto. Tae a Paul e siho hou, esi aqa hahie, na ko akoie oto peie mei wala uri, Mane omu seuseuniomu hahie;
- 11 ana maurihaana taane ue ana. Na e hei tahelai lou ileni, kosi nisie hoi bread na ko neu oto, na e saro ereere kau peire hulaana e waalie, ne esi hoalai oto
- 12 urine. Na kire tolea mai saanaune e mauri, na saeda esi lai dodo hahie oto e aopa.
- 13 Tae iemi emi holai nao oto kau saana iola ne atoholona esi lae oto i Asos, ana saemami oto huni haataelia

- Paul tai leune : ana e qonie urine noone maraana, ana
 14 saena oto huni ke lae ana aena. Na e hule saamelu
 i Asos, *ne* emi si haataelie oto, na arapuune kosi lae i
 15 Mitulene. Na emi hei tae lou ileune, *ne* dine i
 hahona emi si arapuu keu horana Kios ; na dine
 lou i hahona emi si nao susuhie oto i Samos ; na dine
 16 lou isulie emi hule oto tai Miletus. Ana a Paul
 e nei sae moutei oto uri ke liue oto i Ephesus, uri
 mane tewasie oto wai Asia ; ana e rorahie oto laena
 uri ke madau ohe neii ke hule tai Jerusalem hunie
 haidine Pentekost.
- 17 Na e usuneinie na muini maanie i Miletus tai
 Ephesus, ko haraie oto mu rato ni mane saana ana
 18 soihaadaine. Na kire lai hule saana, esi teuri hunire,
 Omu manatainie oto uri talaae ana haidine neena
 nou holai tahelai tai Asia, nou oo uritaa kau peiomu
 19 suli heidine, ani raretainilana Lord peie haamaimeia-
 lana saeku *manomano*, na pei mei wei i maaku, na
 pei malaahonalaku oto ana mu Judea e ato hunieu :
 20 ana nou kaa sareinie houleinilana iteitana na mecla
 huniomu peilamiu ana, pei haausulilemiu oto i naona
 21 mala, na oto hai nume iomu, ani unu haaoaine hunie
 mu Judea na mu Grekia ana onisaena sulia God
 na ana hiwalaimoline ana Lord ikie a Jesus Christ.
- 22 Na otoie, lio kau, noko lae oto i Jerusalem na
 hoosilana saeku e lae oto, ani puotainilana muola
 23 ke qaoau tai leune : tae peenie uri Lioa Maai ko
 unu haaoaie nakue ana taena na hulume uri walo
 ni hoonna na muola ni sae huu ko io loosieu oto.
- 24 Tae nou kaa neisae ike ana maurihaaku uri e lai
 hie wa uri neke saenie oto, tae uri neke haamanoa oto
 laelaku na palona neena nou helesie kau ana Lord
 Jesus, uri huni neke unu haaoaie tataroha diana
- 25 ana niilana God. Na otoie, lio kau, nou manataine
 oto uri iomu ahutemiou nou laelae hailiu keu i
 matolamiu pei laeliwala ana alahana *ne* omu saa
 26 hei leesie lou maaku. Aena neena noko unu haaoaie
 huniomu siiri ie- uri nou lai rerea maanie apune taena
 27 na inoni. Ana nou kaa sareinie ike houleinilana
 28 huniomu ahutana mu loonaine a God. Omu ke lio

- talamiu oto na talana lou ahutana pulita ni sheep,
 ola a Lioa Maai e haauresiomu kira kakakali hahie,
 huni haanaulana soihaadaine a God, e hanuie oto
 29 kau ana tohuna apune. Nou manatainie oto uri
 mu wolf horohoro kei sili wei matolamiu oto i puriku,
 30 na kire saa amamasie ike pulitaa ni sheep; na eta
 muini hikemiu kei hei taelai lou pei erelana muola
 e lai mailu, uri huni weinie mui qaaronoisuli isulire.
 31 Aena neena omu ke kākali lete, ani amasitona ana e
 olu helisi oto nou kaa rourohu ike ani ere haananau-
 lana iteitana naini i rodo na lou i atowa pei mei wei i
 32 maaku. Na oto ie noko susueiniomu hunia God na
 hunie mei wala ana niilana e saka oto huni hele
 alaa amiu na huni niie huniomu omu ke hele hu
 oto ana muola peie ahutana muini haamaailada e
 33 lae kau. Nou kaa sae hanalie ike mu silver toolana
 34 naini aopa, wa mu gold ineie wa mu tooni. Iomu
 manataine maraamiu uri ro nimeku ie e raretainieu
 ana taena na muola nou la otoi sare tooani na e rare-
 35 tainie lou na muini peieu. Nou neie totohota huniomu
 ana taena na muola, uri omu ke asuesu noone urine
 huni peilana muini e mamaelaa, na huni amasitoo
 ana walana Lord Jesus ana neie e ere tohune uri,
 Ini ko niinii e lai dehi liutaana ini ko hele.
 36 Na e ere mano urine esi gouruuru oto hai ano
 37 ko arenai peie ahutadaelu. Na ahutadaelu kire mani
 naranara hitoo, kiraelu ako i luana Paul, ko nono peie,
 38 na saedaclu ko lai hie oto liutaa hahie mei wala
 neie e unuena uri kiraclu saa hei leesie lou maana.
 Oto kiraclu si hekusie saana iola.

21

- 1 Oto qaolana e lae urini uri emi opa oto maaniraclu,
 ne emi lohe oto na ko ato odoodo ne arapuune esi lae
 i Kos, na dine i hahona lou i Rhodes, na lou i Patara
 2 urei leune: na emi lai lio tooana na iola ko atoato
 tai Phenikia, ne emi ni ae laona ne taelaine esi
 3 lae. Na i Kupros e haro manumenu oto huniemi,

- ne emi esi liu meumeuli ana ko lai ato oto tai Suria, kosi lai one wai Tur : ana iola ke sanileinie mu ludaa
- 4 hai leune. Na emi lai lio odoie oto mui qaaronoisuli emi si io e hiu heidine wai leune : na ikire ienini kire ere hunia Paul ana Lioa uri mane tahelai tai
- 5 Jerusalem. Oto qaolana e lae urini uri mu dine e ahu oto ne emi si hoalai oto ko hei laelae lou ; na ahutada oto pei mu hue ikire na mu kaleda e hakusiemi taau lai hulaana emi hule poo paro ana hulume : na emi poururu oto hai one ko arenai oto,
- 6 ko haamanoa erena huniemi heiliu ; na iemi emi ni ae oto laona iola, tae ikiraelu si oli lou saadaelu.
- 7 Na atoholona urei Tur e haro mano oto amami ne emi si arapuu oto i Ptolemais ; na emi hele nime peie mui maasine emi si io peiraelu na taataa haidine.
- 8 Oto dine i hahona emi si hei hoalai lou, na arapuune esi lae tai Kaisareia : na emi sili i numa Philip ini e tarohainie tataroha diana, naini oto ana e hiu
- 9 manena, na emi si io oto peie. Na a mane ie e hai keni kalena, mu raorii oto haliite, na kire ereere
- 10 ni prophet keu. Na emi io oto mu dine hune wai leune, oto naeta prophet satana a Agabus e siho
- 11 mai urei Judea. Na e hei hule saamelu na ko da roro tooni a Paul kosi hoosie nimana na aaena ana, peie e teuri, Aitana oto mu Judea tai Jerusalem ke hoosie lou a maena roro tooni ineie ie na kei qeloa oto
- 12 hunie mu apoloa aopa. Na emi ronoa oto muola ie ne iemi na muini lou ileune emi si eieitanaia Paul
- 13 huni ke suuri lae tai Jerusalem. Oto a Paul ko ala uri, Na taa ni omu ko da, omu ko naranara na ko da saeku ke mamenamena urine ? ana nou akau oto na kaa uri huni hoosileku ke lae mola tae uri huni neke mae oto tai Jerusalem itehulaana satana a Lord
- 14 Jesus. Na ana kaa alamainiemi ike ne emi si rohu oto ko teuri, Mu ola saena Lord ani deuleni ne qaolani ke lae oto.
- 15 Oto i purine mu dinena emi si teulei oto, emi kosi
- 16 tahelai tai Jerusalem. Na na mu heluini ana mu qaaronoisuli i Kaisareia e hakusi emi, kire ko tolea naeta qaaronoisuli satana a Mnason ini ni Kupros,

e holai nei qaaronoisuli oto inao, unulana e lae uri huni emi ke lai io saana.

- 17 Na emi hule oto tai Jerusalem ne mu maasine
 18 e takuhiemi pei ilenimaena. Oto dine isulie iemi na
 a Paul iemi lai sili saana James; na ahutana mui
 19 rato ni mane e ruru koni wei leune. Oto e hele
 nime peiraelu esi laladoa tootai ola na tootai ola ana
 muolana a God e qaoi saana mu apoloa aopa ana
 20 palona ana. Na kire ronoa oto kire si soi haamani-
 kulua God; peie kire si teuri hunie, Oko leesie oto
 tohumu, mane asimelu, uri mu molai inoni e lai
 hune oto mala na taa hikana mu Judea e hiwalaimoli
 21 oto; na kire la otoi nei sae painasie mu haatolana;
 tae haaronolada e lae oto amu uri oko haausulie
 ahutana mu Judea ko oo saana mu apoloa aopa
 uri kire ke tolipuri ana a Moses, ana unulana
 hunire uri mane kire aha tolimaa ana mu kaleda,
 wa mane kire laelae isulie mu tolaha e haanina oto.
 22 Hoe, na taa ni neena? kire ke ronoa taane ana o hule.
 23 Aena neena oke qaoa oto leu ie emi ko unue hunio:
 E hai mane oto amelu ileu e haahaalu kau ana na
 me ola; oke tolera taau oke haarereao tararuru peire,
 24 na oke holi talada, uri huni kire ke oloa gaude: na
 mala ke mani saae oto uri muola haaronolada e lae
 amu kaa walaimoli ike; tae uri ioe noone oko laelae
 25 diana ani kinetainilana mu haatolana. Tae emi usuusu
 oto oalana muini ana mu apoloa aopa e hiwalaimoli,
 emi leilei oto uri kire ke kinetainire maanie muola
 kire unui saana mu nunui ola ni palopaloi, na
 maanie apu, na maanie mu ola kire roro mae ani,
 26 na maanie masine. Oto nea Paul e tolera mu
 maena, na dine i hahona ko haarereaa tararuru
 peiraelu esi lai sili tai tolata maai, ani houleinie oto
 uri mu dine ni haarereana e ahu oto, lai hulaana
 kire saro unue mu unune talana iteitana na ini
 ada.
 27 Oto maholo e hiu heidine neena ko lai mano oto,
 mu Judea e urei Asia e leesie tai lolata maai kire si
 hurosie ahutana mala hune, ko neie nimada hahie,
 28 peie araine uri, Alei inoni mu Israel, omu ke

- lauhiemi mei : Ineie oto ie ini ko haausulie taena na inoni ana taena na hanue, na ko deu honosie mala na honosie mu haatolana na honosie leu ie : na lou e tolea mai mu Grekia lou tai lolata maai na e
- 29 haamolaa oto leu maai ie. Ana kire holai leesia Trophimus ini ni Ephesus peie wai huilume, na kire
- 30 unue uri a Paul e tolea oto tai lolata maai. Na ahutana huilume e maolaola ana, na mala e mani ruru oto : na kire si tapolia Paul, kire kosi weinie taau maanie lolata maai : na lauae kire ko honoa oto mu maa.
- 31 Na maholo kire dau huni seunilana, tataroha esi taro saana naohai kaptain hahie mae uri ahutana Jerusa-
- 32 lem ko meni mehuro oto. Oto lauae e da mu soldier na mu kenturion esi huru hou saada ; oto ikire maholo kire leesia naohai kaptain na mu soldier kire si rohu
- 33 kaa saunia Paul oto. Oto a naohai kaptain e nao susuhie oto kosi helesie, na e unue kire ke hoosie ana ro walowaloi heu ; na ko dolosi oto uri na mei taa ni
- 34 e qaoa. Na na muini ni e awara aopa na na muini ni e awara aopa i matolana mala hune : na ana e kaa rono letea aena kotaha ne esi unue tolalana kei lae tai
- 35 nume ni kakakali. Na qaolana e lae urini uri maholo ko tahelai tai huruhuru ne mu soldier esi anainie oto ana mala e aailaa honosie ; ana pulita paine ana
- 36 mala hune e luluiulie ko tea uri, Taasilana kei lae oto.
- 37 Oto maholo kire ko deu huni tolea Paul tai nume ni kakakali ne esi teuri hunia naohai kaptain, Oko maaieu noko kele ereere peio ? Oto ineie uri, O sai ere
- 38 mala Grik ? Rao o kaa ini ni Misraim neena inine ana mu dine e lae e haahaakutaa, pei e totola tai laona hanue sala e hai molai mane neena ana mu
- 39 Sikarii ? Tae a Paul e teuri, Ineu na mane ni Judea oto nou urei Tarsus i Kilikia, nou euhene ana na hanue e lai menikulue : na noko haatohu emu,
- 40 oko maaieu noko ere nana mala. Oto esi maaie ena, na a Paul e ure tai lenine huruhuru, ko salohie mala hune ana nimana ; na kire mani rohu ko io mamanoto oto e aopa, ne esi ere mala Hebrew hunire, ko teuri,

22

- 1 Maeni esiku na maeni amaku, omu ke qaaronoa kau mei wala ni ere haaodohieu noko unue huniomu ie.
- 2 Na maholo kire ronoa uri ko ere mala Hebrew hunire kire kosi io *mamanoto* oto liutaa: na ko teuri,
- 3 Ineu na mane ni Judea, nou hute hai Tarsus i Kilikia, tae nou peine tai huilume ie, isulie aena Gamaliel, na haausulileku e lae wainiini sulie tolahana mu amaka, na nou sae painasia God, mala
- 4 iomu ahutemiu lou isiiri ie: na nou teuneinie tala ie hulaana maena, pei hoosilana na ni qelolana tai
- 5 nume hoochoo ana mu maena na mu keni lou. Mala a naohai priest ko unu haaoaieu lou na ahutana mu rato ni mane noone lou: na nou da mu usuusu ada hunie mui maasine, na nou si lae hai Damaskus uri huni hoosie lou na muini hai leune na ni tolera
- 6 tai Jerusalem, uri huni haaletehire. Oto qaolana e lae urini uri maholo nou laelae na nou susuhie oto i Damaskus ne i upui atowa rara paine urei leni e raa
- 7 kalikelieu oto lauleu. Na nou lai ladamai iano na nou ronoa mei wala e teuri hunieu, Saul, Saul,
- 8 e ue ni oko teuneinie? Oto nou si teuri, Ioe atei ni Lord? Oto ineie uri hunieu, Ineu a Jesus ini ni
- 9 Nasaret oko teuneinie keu. Na muini e hakisieu e leesie taane mei raraa, tae kire kaa ronoa ike
- 10 walana ini e ereere peieu. Oto nou si teuri, Nekei ue ena, Lord? Oto a Lord esi teuri hunieu, Taelai, oke lae tai Damaskus; na unulana kesi lae hunio tai leune ana taena na ola kire haauresio oto huni
- 11 qaolani. Na nou kaa lio lou aena mei raraa e rahieu oto, ne muini e hakisieu esi hele ana nimeku na
- 12 arapuune esi lae urine tai Damaskus. Na naeta ini a Ananias ini e palopalo isulie mu haatolana, na tohainilana e lae ana ahutana mu Judea e oo wai
- 13 leune, ineie ie e lae sieku, na ko ure isulieu kosi teuri hunieu, Saul asiku, oke lio oto lou. Oto ana taataa maholoi satona nou hehureie maaku hunie.

- 14 Oto esi teuri, God mu amaka e haauresio oto huni oke saie oto muola saena ani deuleni, na huni oke leesia Ini Odotai, na huni oke ronoa mei wala ana
- 15 *nidune*. Ana ioe oto oke unu haaoaie oto hunie taena na inoni ana muola o kerehii oto pei
- 16 ronolani. Na oto ie e ue ni oko haahiru? taelai, lotomaailemu ke lae oto, huni oke loto asie mu
- 17 orahaa ioe, ani sailana satana. Oto qaolana e lae urini uri maholo nou oli lou tai Jerusalem na noko arenai tai lolata maai *ne* anoa esi waara mai
- 18 hunieu, na nou leesie ko ere uri hunieu, Lauae, oke tolani hoalai keu maanie i Jerusalem: ana kire
- 19 saa helesie ike mei wala amu ni unu haaoaie. Oto ineu uri, Lord, kire saie oto maraada uri nou hoosie muini e hiwalaimoli emu pei repusilada ana taena na
- 20 nume ni ruru: na maholo apuna Stephen ini e unu haaoaie e *mimidi* ureure ineu noone nou ure karaini na nou *maemaesie* oto, na nou kakalie mu tooni
- 21 mala e saunie. Oto esi teuri hunieu, Hoalai keu: ana neke *usuneinio* oto haatau weu saana mu apoloa aopa.
- 22 Na kire qaaronoisulie e hule mai ana mei wala ie; na kire si tea oto hitoo, ko teuri, Taasie ini e urine maanie i welumalau: ana e kaa diana ike uri *neie*
- 23 ke saro maumeuri ue. Oto kire kosi tea urine, pei taasilana oto mu tooni ikire, na ko asie mei
- 24 *makano* loho ileni, *nea* naohai kaptain esi unue tolalana kei lae tai nume ni kakakali, na e haatolaire kire ke rapusie kau huni heitale onimei uri huni ke manataine kau aena na mei taa kire awarasie urine. Oto
- 25 kire si hoosie ana mu hinui keu, na *nea* Paul esi teuri hunia mane kenturion e ure karaini uri, E adona haatolana wa haike uri omu ke rapusie na mane ni
- 26 Rome, na oto leilana kaa lae ike? Oto a mane kenturion neena e ronoa *ne* esi lae saana naohai kaptain ko hei unue hunie, ko teuri, Na taa ni oko deu
- 27 huni qaoa ie? ana a mane ie na mane ni Rome. Oto a naohai kaptain e lae wau ko teuri hunie, Oke unue sieku, ioe na mane ni Rome taane? Oto ineie uri, O
- 28 siue. Oto a naohai kaptain esi alamie uri, Ineu nou

- henuie oto ani tooha hune noko euhenuie ni Rome. Oto
 29 a Paul uri, Tae ineu nou hute oto urine. Oto muini e
 daudeu keu huni heitale onime i saana kosi hoalai oto
 lauleu maanie; na a naohai kaptain e maumeu noone
 maholo e manataine uri ineie na mane ni Rome, na
 ana e hoosie kau.
- 30 Tae dine i hahona ana e sare manatainie walai-
 moline ana muola mu Judea e gelu ilenine ani, ne
 esi luhesie, ko haatolaie mu naohai priest na ahutana
 pulita ni leilei kire ke mani ruru oto, na esi tolea Paul
 hou, ko lai haauresie i naoda.

23

- 1 Na a Paul e toomaie pulita ni leilei kosi teuri,
 Maeni esiku nou esuesu nana God ani saenanaune
 maraaku e lai diana manomano hule mai ana dine
 2 ienini. Oto a Ananias a naohai priest e unue muini e
 3-ure karaini ke hidelie i wawana. Oto a Paul esi
 teuri hunie, A God ke hidelio oto, karo ni ioe kire
 mole rerea ana: na uri oko io oto huni leieu isulie mu
 haatolana, na oko unue kire ke hidelieu ke dau aela-
 4 ana mu haatolana? Oto muini e ure karainie kire si
 5 teuri, Uri oko leledia naohai priest a God? Oto a
 Paul uri, Nou kaa manataie ike uri neie naohai
 priest: ana usulana e lae uri, O saa ere tataalasia ini
 6 ko alaha honosie mala ioe. Tae a Paul e leesie uri
 naeta poo ni mane mu Saduke, na naeta poo ni mane
 mu Pharise ne esi tea uri i matolana pulita ni leilei
 uri, Maeni esiku, ineu oto na Pharise kalena lou kira
 Pharise: na leileku ko lae ana taelaine na muini
 7 e mae oto na oto ana maohilana. Na e teurini
 keu, ne opana esi talaee ana mu Pharise na mu
 Saduke; na ahutada kire mani opara oto hailiu.
 8 Ana mu Saduke ko unue uri taelaine haike, na uri mu
 angel haike, na uri lioa haike lou: tae mu Pharise ko
 9 meni alamainirerue mano. Na awarana e paine oto;
 na naeta mu helui haausuli ana mu Pharise e taelai ko
 ere haitohe ko teuri, Emi kaa lio tooana na mei

- tataalana ana a *mane* ie, tae kei ue oto ana ohe na
- 10 lioa e ere hunie wa na angel? Oto haitohena paine esi talaae ada, na a naohai kaptain e maumeu oto *mane* da na kire ke haka morumoru ana a Paul, esi unue mu soldier ke lae hao huni leue *maan*ie i matolada na huni tolalana kei lai tai nume ni kakakali.
- 11 Oto ana hairodo na a Lord e ure karainie kosi teuri, Saemu ke lae molai dodo: ana mala o unu haaoaieu oto i Jerusalem, aitanaw noone oke hahuei unu haaoaie lou i Rome.
- 12 Na e hoowa tae, *ne* mu Judea e loko kau kire kosi ere ni haapune oto, uri kire saa nau wa ke inu na kire
- 13 kaa saro saunie oto a Paul. Na muinine e ere ni haapune urine kire lai liutaana e hai awalai *mane*.
- 14 Oto kire si lae saana mu naohai priest na mu rato ni *mane* kire si teuri, Emi ere ni haapune oto neisae uri emi saa nau hikana na mei *neula* na emi kaa saro
- 15 saunie oto a Paul. So aena *neena* iomu oto peie pulita ni leilei omu ke unue walamiu oto hunia naohai kaptain huni ke tolea hou saamolou, uri mala omu sare manatai diana ana muola ana: na iemi oto, ana
- 16 kaa hule ue, emi io akau oto, huni seunilana. Tae welina Paul e *ronoa* toliiloosine ikire, oto e lae wau ko lai sili tai nume ni kakakali kosi unue saana
- 17 Paul. Oto a Paul e haraie mai *naeta mane* ana mu kenturion, kosi teuri, oke tolea saanau ie saana a naohai kaptain; ana na meola ana huni haaronoa ana.
- 18 Oto esi helesie ko lai tolea saana a naohai kaptain, kosi teuri, A Paul ini kire hoosie kau e haraieu weu saana, na e haatohu eku uri huni tolalana saanau ie
- 19 siemu ana na meola ana huni haaronoo ana. Oto a naohai kaptain e hele ana nimana, na kererue hoalai ana leu aopa *ne* esi dolosi ana uri, Na taa ni emu ie
- 20 oke haaronou ana? Oto *ineie* uri, Mu Judea e mani neisae tararuru oto huni haatohu emu uri huni tolalana Paul i hoowa hai saana pulita ni leilei, mala uri
- 21 oke kele haitale diana ana. Hoe *mane* o tolaisulire oto ana na muini hikada e liutaana e hai awalai *mane* ko toli loosie oto, kire ere ni haapune uri kire saa nau

- wa ke inu na kire kaa saro saunie oto a Paul : na otoie
 22 kire io akau oto ko maohie mola haalune amu. Oto a
 naohai kaptain esi toliasie mei saanaune ko ere ana
 ko teuri, Mane o unue saana naini ana o haaronou
 23 ana muola ie. Oto esi haraie mai saana e ro ini ana mu
 kenturion, esi teuri, Moro ke mouqeline oto e ro
 tanalai soldier uri huni lai hule hai Kaisareia, na e
 hiu awalai ini e taelie mu horse, na e ro tanalau pei
 24 noma, ana olune na maholoi sato i rodo : na e unue
 kire ke akaurisie mu horse, uri huni neia Paul ilenini,
 25 huni tola mauri ana saana Felix a governor. Na e
 usue na usuusu uri :
 26 A Klaudius Lusias hunia Felix a governor mane
 27 deidehie, kei deidiana namue. Mu Judea e tapolia
 mane ie, na tatahana oto kire kei seunie oto, na nou si
 loho ilenide peie mu soldier, na nou leue oto ;
 ana nou ronoa kau uri ineie na mane ni Rome.
 28 Na nou sare manatainie oto uri aena na mei taa kire
 gelu ilenine, nou si tolea hao hai pulita ni leilei ikire :
 29 oto nou si losaie oto uri kire gelu ilenine ana muola
 kire ko heitale isulii ana mu haatolana ikire,
 tae uri kire kaa gelu ike ilenine ana na meola
 30 e adona maena wa ke adona hoona. Na haaronolaku
 e lae uri kire ke toli loosie oto a maena, ne nou
 tolani usuneinie oto siemu ne, na nou haatolaie
 muini ko gelu ola ilenine uri kire ke lai walaie i
 naomu.
 31 Oto mu soldier e tolea Paul mala kire haatolaire
 32 kau, na tolalana esi lae i rodo i Antipatris. Oto i
 hoowa kire toliasie muini e taelie mu horse uri kire ke
 hakusie, kire si oli lou wei nume ni kakakali : oto
 33 ikire, maholo kire hule hai Kaisareia kire si niie
 usuusu hunia governor kire si lai neia Paul lou i
 34 naona. Oto e saie mano kosi dolosi ana uri e uraana
 poo ni henue itei ; na ana e manatainie oto uri
 35 e urei Kilikia, ne esi teuri, Neke ronoa muola amu
 maholo muini ko gelu ilenimu e haro hule lou mei :
 na e unue kire ke kakakalie wai laona nume ni
 alaha a Herod.

24

- 1 Na e lime haidine e haro *mano ne* a naohai priest a Ananias e lae hao na mu helui rato ni *mane* peie na na eta *mane* walana e tahairaa, a Tertulus ; na ikire si haaronoa Governor ana, ko ere tataalasia Paul.
- 2 Oto kire si soie mai a Tertulus, na *neii* kosi aehota gelu ola ilenine, ko teuri,
 Ana emi akaurisie oto hanuelama oto liutaa itehulamu, na ana haaodohilana muola e lae hunie *mala* ie
- 3 ana o loonainie akau, *ne* saemami esi lae *mano* ani, na emi akaurisii oto tarau ana taena *na* leu, *mane*
- 4 ouou a Felix. Tae *mane* nou hei seunio oto lou, *ne* noko si haatohu ana saemu e lai melumu oke rono
- 5 rako kau amami ana *naeta* mu helui wala. Ana emi leesia *mane* ie ko haakute sae, na ko aehota waiteune saana ahutana mu Judea ko oo laona walumalau, na ko naoda muini ana opana *neena* e urei Nasaret :
- 6 na e daudeu lou huni ke dau teuteu ana leu maai,
- 8 *ne* emi si helesie oto : na ioe oto ana oko heitale onimei saana, *ne* oke si manatainie oto saana maraana ana ahutana muola emi ko gelu ilenine ani.
- 9 Na mu Judea e hei sapeie lou urine ko unue uri waluolana e mani urine oto.
- 10 Na a governor e ala qau hunie huni ke ere oto, *nea* Paul kosi teuri,
 Ana nou manataine oto uri mu helisi hune e liuo ana oko leileie *mala* ie, *ne* noko ere haaodohieu
- 11 pei ilenimaena ana muola na : ana oke manataine oto maraamu uri mu heidine kaa hune liutaana awala mana rue e lieue ana nou lae tai Jerusalem huni
- 12 palopalo maai : na kire kaa lio tooaku ike tai lolata maai eni weiteune peie *naini*, wa neke da *mala* ke taetaelai, na ana mu nume ni ruru haike, wa lou i
- 13 hulume. Na kire saa ere haaoaie ike siemu ana
- 14 muola kire ko gelu ileniku eni ie. Tae noko alamainie oto leu ie hunio, uri isulie mei Tala *neena* kire ko sasaie ana opana, *ne* noko palopaloa God amamami urine, ani hiwalaimolilana oto taena *na* ola e adona

- oto mu haatolana, wa mu prophet e usue oto kau inao':
- 15 ani maohine susutoo ana God, mala muini ie ko
io loosie noone, uri taelailana muini e odotai
- 16 na muini e orahaala kei lae oto. Na noko teu
rarahieu ana muolana uri huni mei szenanaune
maraaku neena ke puotainie oto onioni na leu noko
deu walaku eni hunia God wa hunie mu inoni.
- 17 Oto mu helisi hune e saro *mano* ne nou hei hule lou
huni tolalana mu tooha niine nana mala ana hanue
- 18 ineu na mu unune noone lou: na kire lai lio
tooaku nou haarereau tai lolata maai eni qaolana
muolana, tae kaa mala hune ike wa na tatewena lou:
- 19 tae mu heluini ni Judea ileane e urei Asia—na leu
oto i sapeda kire ke lae mai i naomu ie, huni qel-
qelu ola, ana ohe kire manatainie na meola nou deu
- 20 aela ana. Wa ko haike muini ie ke unue oto ana
na meola aela kire lai lio tooana, maholo nou ure
- 21 i naona pulita ni leilei, tae ohe taataa mei wala ie nou
unue kau maholo nou ure i matolada uri, Leileku ko
lae i siiri emiu ana taelaine nana muini e mae
oto.
- 22 Tae a Felix ana saena e lai taha diana ana
mei Tala na esi unue kire ke io kau, ko teuri, Maholo
a Lusias naohai kaptain kei lae mai ne nesi leie
- 23 oto muola iomu. Na e haatolaia mane kenturion
uri ke kakali diana ana, na uri kire ke lio *mamanoto*
ana; na mane kire ereana na muini ana maeni
malahune mane kire raretainie oto.
- 24 Tae mu helui heidine e liu na a Felix e lae mai
peia hue *ineie* a Drusila, na keni ni Judea, esi usunei
ohia Paul, na e qaaronoisulie ana hiwalaimoline ana a
- 25 Christ Jesus. Na ana e lalado wala ana odotaine
na ana haahilihiline, na ana leine ue mai neena,
ne a Felix kosi meu oto na ko ala uri, Hoālai keu ie;
- 26 maholo ke adona nesi haraio lou mei sieku. Na e
maohie oto uri a Paul ke nii tooha hunie: ne esi
- 27 baharaie humehunaa ko hatahata peie. Tae e ro
halisi e haro ahu *mano* oto, nea Porkius Festus esi olisia
Felix; na ana e sare haarakoa mu Judea nea Felix
esi lae maania Paul na hoosilana e lae ue.

25

- 1 Oto a Festus monena esi lai sili ana alahana
 ineie, na e olu heidine e haro mano esi lae tai
 2 Jerusalem urei Kaisareia. Oto mu naohai priest na
 3 mu naohai inoni ana mu Judea e haaronoa ana
 a Paul ; na kire si eitanaiie kau ko haatohue na meola
 ke da hunie, uri ke usunei ohia ke lae tai Jerusalem ;
 na kire kesi toli loosie kau huni seunilana isulie
 4 tala. Tae a Festus e alamire uri kakalilana a Paul
 e lae hai Kaisareia, na uri ineie noone ko deudeu
 5 molana huni ke hoalai oto hao. Oto esi teuri, Na
 muini e alaha hikemiu ke hakusieu hao, na ana na
 meola e lai aela ana a maena kire kesi qelulola ilenine
 ana.
- 6 Na mu dine e liue saadaelu kaa hune liutaana
 e hiu ata wa na awala, ne esi siho oto hai Kaisareia ;
 oto dine lou i hahona esi taelie naunekume ni leine,
 7 na e unue kire ke tolea mai a Paul. Na e hule
 oto, ne mu Judea neena e siho hao urei Jerusalem e
 ure kalikelie ko qelulolenine ana muola hune e lai hie,
 8 tae walada ke too ike ; na nea Paul e ere haadohie
 e teuri, Nou kaa dau orahaa ike oto oo hunie
 9 mu haatolana mu Judea, wa hunia leu maai, wa hunia
 Kaiser. Tae a Festus e sare haarakoa mu Judea
 e alamia Paul ko teuri, Saemu uri oke lae tai
 Jerusalem huni leilemu kesi lae i naoku ana muola
 10 ie? Tae a Paul e teuri, Noko ure oto ie isulie
 naunekume ni leine a Kaiser, leu leileku kei lae ana :
 nou kaa dau orahaa ike hunie mu Judea, ioe noone
 11 lou o manatai diana ana urine. Hoe ana nou hele
 aela na ana nou paloa na meola e malisine maena,
 nou saa saenieu ike maanie maena, tae ana muola
 muini ie ko qeluloleniku eni kaa ola ike, naini oto saa
 toliasieu ike hunire. Noko saie oto satana Kaiser.
 12 Oto a Festus e mani wala peie pulita ni leilei esi
 alamie uri, O saie oto kau satana Kaiser : oke tohunei
 lae oto saana Kaiser.
- 13 Na mu dine hune e liu, nea Agripa inemaui na a

- Bernike e hule i Kaisareia ko hele nime peia Festus.
- 14 Na ana mu dine hune e liurerue wai leune, *ne* a Festus esi ladohainie muola ana a Paul hunia inemaurine, ko teuri; Naeta mane ileu a Felix e lae maanie
- 15 na hoosilana e lae ue: na maholo nou oo tai Jerusalem mu naohai priest na mui rato ni mane e haaro-noau ana, na kire haatohu uri neke lei tooana oto.
- 16 Na nou alamire uri kaa tolachana ike mui Rome huni susueinie oto na inoni na mala ko qelu ola kaa saro ure i naona ini kire ko qelu ola ilenine, uri huni ke madausie huni ke ere haadohie ana me ola kire ko
- 17 qelu ilenine ana. Oto maholo kire ruru oto mai nou kaa haahiru ike, tae oto i hoowa nou io iano ilenine naunekume ni alaha, na nou unue kire ke tolea mai a
- 18 maena. Na mala e qelu ilenine kire taelai tae kaa qelusie ike na me ola ilenine ana muola aela mala nou maohie kau; tae kire loohie mu helui ola ana, e
- 19 uraana tolaha ni palona ikire, na lou ana naeta ini a Jesus monena, e mae oto, tae a Paul e unu letea
- 20 oto uri e mauri. Na ineu ana saeku e puotainie haitalelana muola ie, *ne* nou si dolosi ana ohe kei lae tai Jerusalem, huni leilana tai leune ana muola na.
- 21 Tae ana a Paul e walaa kau uri kakalilana kei lae loosia Augustus kei saro leie, *ne* nou unue walaku oto uri kakalilana kei lae oto lae hulaana noko saro
- 22 usuneinie saana Augustus. Na a Agripa e teuri hunia Festus, Ineu noone nou herihunie ronolana a mane ie. Oto ineie uri, I hoowa oto o kei ronoo taane.
- 23 Oto i hoowa maholo a Agripa e haro hule ikererue a Bernike peie manikuluana paine na ikererue lai sili tai leu ni qaaqaarono peie mui naohai kaptain, na mui naohai inoni ana huilume, *ne* ana a Festus e
- 24 unue kau *ne* kire si tolea mai a Paul. Na a Festus e teuri keu, Agripa inemauri *ne*, na iomu ahutemi u omu ruru oto peikie ie, omu leesie oto a mane ie, ahutana mala hune ana mui Judea e haatohu eku, tai Jerusalem na lou ileu, ko tea oto uri e kaa diana kei hiei
- 25 meuri oto lou. Tae nou leesie uri e kaa qaoa ike na meola e adona maena: na ana ineie oto e saie satana
- 26 Augustus *ne* nou loonainie neke usuneinie oto. Na nou

kaa manatainie ike na meola ana kei toohu huni nesi usuusu ana hunia alaha ineu. Aena neena nou tolea mai tai naomiu ie, na oto i naomu liutaa, Agripa Inemauro, uri maholo haitalena e saro lae oto ne nesi
 27 manataine oto na meola neke usue oto. Ana e lae mala e lai aopa hunieu ana noko usuneinie oto naini kire hoosie, na oto nou kaa hatonainie muola kire ko gelu ilenine ani.

26

- 1 . Oto a Agripa e teuri hunia Paul, Kire maaie oto hunio huni oke ere namue. Oto a Paul e susueinie nimana, kosi ere haaodohie ko teuri:
- 2 Nou lai dehi, Agripa inemauro, ana leu i sapeku huni ere haaodohieu i naomu siiri ie ana taena na ola
- 3 mu Judea ko gelu ileniku eni: na liutaa oto ana saemu e tahananie oto tolahana mu Judea na muola kire ko loolooarii: aena neena noko eitanaio oke qaaro-
- 4 noisulieu eni sae malumu. Hoe, ahutana mu Judea e mani saaie oto tolahaku urei saanauheku ana nou oo urei aehotalana peie mala ineu na lou i Jerusalem:
- 5 ana kire saaieu oto urei aehotalana, ana ohe kire kei maesie unu haaailana, uri nou oo oto na Pharise isulie mei tolaha ni palopalo kire hele wainiini ana.
- 6 Na oto ie noko ure ie huni leileku isulie maohilana qoni neena a God e qonie oto hunie mui weuwaka;
- 7 na awalai komu mana rue ikie ko raro maohie hele odoilana qoni neena ani palolana God i rodo na lou i atowa. Na mu Judea ko gelu ola ileniku, Maetaa
- 8 paine Inemauro, ana maohilana mu olana! Ne e ue ni omu ko unue uri hiwalaimolilana saa lae ike uri a
- 9 God ko taea muini e mae oto? Ineu noone nou neineisae maraaku uri leu oto i sapeku huni neke qaoa muola hune hunia satana Jesus ini ni Nasaret.
- 10 Na nou tete urine noone i Jerusalem: na nou para lou honotana muini hune ana kira maai hai nume hoo, ana mu naohai priest e sakaahieu hunie me olana, na maholo haamaesilada e lae ineu lou nou
- 11 unue maelada noone. Na nou haalooire oto ana

- ahutana mu nume ni ruru, nou dada huni qaora kire ke ere tauteu; na ana saeku e lai wana habire nou
- 12 teuneinire kau lai hulaana mu huilume haatau. Na ana nou laelae urine hunie me olana hai Damaskus ana mu naohai priest e sakaahieu na e usuneinieu
- 13 hao, ne oto i upui atowa, maena inemaui, ana melu laelae nou leesie rara e urei leni e lai raa liutaana raranana sato, na e raa kalikelieu na kalikelie lou
- 14 muini e hakusieu. Na melu lai ladamai iano ne nou rozoa mei wala e tete uri hunieu mala Hebrew uri, Saul, Saul, e ue oko teuneinieu? e lai asaio huni oke
- 15 komaana maai totoro. Oto ineu uri, Ioe atei ni, Lord? Oto a Lord esi teuri, Ineu a Jesus keu, oko
- 16 teuneinieu ie. Tae oko taelai, oke ure odoodo ana aemu: ana nou waaraa oto hunio ie huni haaturesio oto huni palopaloi na huni unu haaoaai oto muola o
- 17 lai leesieu ana, na lou ana muola neke waaraa lou eni hunio; ani haaurilemu oto maanie mala na maanie mu apoloa aopa, ola noko usuneinio oto saada huni
- 18 tahanie maada, uri huni kire ke aliu oto maanie rodohono takoie dani na maanie nanamana a Satan takoia God, huni helesie oto luhesilana mu orahaa na na leu ni io hu ana i saana muini haamaailada e
- 19 lae ani hiwalaimolileku. Aena neena, maena Agripa inemaui, nou kaa haitohea ike meola na e waara mai
- 20 hunieu urei leni ena: tae nou houleinie oto hunire mui Damaskus holai nao na lou wai Jerusalem na ana ahutana hanue i Judea na lou hunie mu apoloa aopa, uri kire ke onisae oto: na ke aliu isulia God na ni
- 21 paloa mu palona e adona onisaena. Aena me olana mu Judea e heleaku wai lolata maai, na kire daudeu
- 22 uri saunileku ke lae oto. Na nou akaurisie oto peileku e ura ana God, ne ni noko ure oto hule mai ana dine ie ani unu haaoaie hunie muini meime i na kira
- 23 alaha lou, ani ladolana hahaiteli muola na mu prophet na a Moses e unue kau uri ke oa oto; uri a Christ kei sape salu monena, na uri neii oto ani taelaine muini e mae oto kei holai houleinie dani hunie mala ikie na hunie mu apoloa aopa lou.
- 24 Na ana e ere haadohie urine nea Festus esi ere

- oto ana mei wala paine uri, Paul, oko herohero oto ;
 25 saiolana liutaa amu ni neena e haaqeuo oto. Tae
 nea Paul uri, Haike na, Festus mane ouou, nou kaa
 herohero ike ; tae noko unue mui wala e lai walai-
 26 moli na e odo. Ana a inemauri ie e manatainie
 muola ie, na noko la otoi awanana i naona : ana
 nou la otoi saaiie uri e kaa iteitana na ola ana muola
 ie kei mumuni maanie ; ana qaolana meolana kaa lae
 27 ike ani leu qala. Agripa inemaurine, oko hiwalai-
 molie mui Prophet? O siue, nou manatainie uri
 28 o hiwalaimoli taane. Oto a Agripa hunia Paul, Oko
 ere haaoloau mola oorue uri neke nei oto na Christian.
 29 Oto a Paul uri, Noko la otoi area God, uri ko oorue
 wa ko tewa kaa ioe ike maraamu hahaiteli tae uri
 ahutana muini ko ronoau siiri ie kei nei oto mala
 ineu, tae walo hoofoo ie ke suuri.
 30 Oto a inemauri e taelai, na a Governor na a
 31 Bernike, na muini lou e io iano peire : na kire hoalai
 keu kire si meni wala maraada uri, A mane ie kaa
 qaoa ike na me ola e adona maena wa uri hunie
 32 hoosilana. Na a Agripa e teuri hunia Festus, To-
 liasilana a mane ie haala ko lae oto uri ana e kaa
 saie oto satana Kaiser.

27

- 1 Na kire unu moutei oto uri emi ke lai Italia, ne
 kire si toliasia Paul na na mu heluini lou kire hoosire
 hunia naeta mane kenturion satana a Julius, naini
 2 hikana mae kire saie ana a Augustus. Na emi ni
 ae mano laona iola urei Adramutium, e iotainie
 alidana ana mu leu i sapena Asia, ne emi si taelai,
 na a Aristarkus, na mane ni Makedonia e urei
 3 Thesalonika, e hakusiemi lou. Oto dine i hahona emi
 lai arapuu hai Sidon : na saena Julius e diana
 hunia Paul, na e maaie huni lae saana maeni mala-
 4 hune huni kire ke takuhie. Na emi hei taelai lou
 ileune, emi si ato poo wau ana Kupros oto i melutana,
 5 ana dani e sau aela huniemi. Na emi ato holo mano

- ana ahowa neena horana i Kilikia na i Pamphulia, emi
 6 si arapuu oto i Mura, hulume i Lukia. Na a mane
 kenturion neena e odoie naeta iola ni Alexandria
 ileune ko atoato i Italia; oto esi haataeliemi ana
 7 iola na. Na emi haro laelae rako mu dine hune,
 na oto arapuune horana Knidos e lai asaيمي oto,
 ana kaa madausiemi oto ana dani huni lae hule lou
 poo taau, ne emi si ato poo wau ana Krete oto i
 8 melutana, horana Salmone; na emi lihu oto ione
 tae e la molai asa, ne emi si hule ana naeta leu
 kire saie uri Suu Diana; na hulume i Lasea e io
 karainie.
- 9 Na ana mu dine hune e liu, na ana mei maelaa
 oto ani elidana urine, ana dine ni olo nau e liu
 10 oto, nea Paul esi ereada ko teuri, Maeni mane, noko
 losaie uri muola hune kei aela na kei eia akaelu ana
 kolu ko elide ie, na kaa ana mu ludaa wa ana iola
 11 mola hahaiteli, tae ana maurihaakaelu noone. Tae
 a mane kenturion neena e tolaana poro e naonao
 kererue a aunana iola, na e kaa tolaana ike muola
 12 a Paul e unuena. Na ana suu neena kaa diana huni
 io ileune ana aau, mala hune ada e unue walada uri
 taelaine oto urei leune, huni ohe arapuune kei lai
 Phoenix, huni iona ana aau kesi lai wei leune; suune i
 13 Krete ko maa takoie mara halisi na takoie maraau. Na
 maholo maraau e kele mawa mola hatahata, ne kire
 si rike hune ani neisaena uri meola na kire lapasie kau
 e madau oto, kire si lihu i sapena hanue i Krete oto
 14 mola ione. Na kaa tewa oto lou na dionai peine e
 siholie asi, satana dionai ne uri Euraqilo: na e papa-
 15 taine iola, na naohilana dani haike oto, ne emi si
 16 atopuri ana, na esi konekone emi oto mola. Na emi
 si huru heutaai i melutana kele malaune satana i
 Kauda, ne tatahana oto huni emi ke suuri helesie
 17 kele iola maimai: na kire wainie ileni, kire si rapeie
 iola pei ko hoo hahie oto; na kire mau mane ahesire
 oto i rere, ne kire si ohosie mu poupou, na esi kone-
 18 kone emi urine. Na ana e lai motaahiemi urine ana
 mawa, ne dine isulie kire si aehota asie mu ludaa
 19 i esi; na ana olune na dine kire ko asie muola ilalona

- 20 haka oto ana nimada. Na ana sato kaa sine taa wa mu heu lou mu dine oto hune, na mawasideni e lai peine e sauniemi oto, ne taasilana oto maaniemi walu
- 21 neisaena oto uri haaurilamami ke lae oto. Na ana kire maahu mala iola na e tewasire oto urine, oto a Paul esi ure haadai i matolada, kosi teuri, Maeni mane, ana omu tola aku keu haalai diana, uri huni kolu ke suuri taelai ike i Krete, huni lai suehie mei
- 22 maela ie na huni deu tekelainie muola ie. Ne oto ie noko eitanai omu huni saemiu ke la molai dodo: ana naini hikemiu saa eia oto oo, tae iola mola
- 23 kei eia. Ana naeta angel a God neena ini e tooaku
- 24 na ini noko palopaloa e ure isulieu na rodo, esi teuri, Paul, mane o maumeu; leu i sapemu oto ni ure i naona Kaisar; na lio kau, God e niee oto
- 25 hunio ahutana muini omu ko elide ie. Aena neena, maeni mane, saemiu ke la molai dodo: ana noko hiwalaimoli ana God, uri qaolana kei hahuei lae oto
- 26 mala unulana e lae hunieu ie. Tae peenie unulana e lae uri kolu ke ape oto ana naeta malau mou.
- 27 Tae awalai heidine mana haine e hule oto, na emi naonao hiruhiru i ahowa i Adria, ne mala oto i upui rodo mala e asu laona iola e unue uri kire ko nao
- 28 susuhie oto hanue; na kire si totohoa, na kire si manatainie uri e ro awalai tahana: oto na kele maholo e liu lou, ne kire si hei totohoa lou, kire si
- 29 manatainie uri awalai tahana mana lime. Na kire mau mane apenainiemi ilenine mei malo ne kire si asie e hai hunata i purine iola, kire si herihunie uri
- 30 ke saro dani. Na mala e asu laona iola e daudeu huni tehi maanie iola, kire ko ohosie kele iola maimai i esi, ko luqei deudeu uri kire ke lai asie mu hunata tai
- 31 naona iola, oto nea Paul esi teuri hunia mane kenturion, Ana mala ie kaa io susu laona iola; ne haaurilemiu
- 32 haike oto oo. Oto mu soldier e tohu mousie mu ieli ana kele iola na, kire si toliasie huni ke ahesie oto.
- 33 Na oto i mahuohuo na kaa dani ue, a Paul esi eitanaire manomano huni kire ke mani neu oto, ko teuri, Awalai heidine mana haine oto siiri ie omu ko talei maomaohi ola ko maamaahu mala iola, na

- 34 omu kaa nau hikana na meola. Aena neena noko eitanai omolu molu ke kele nau keu: ana kei lae hunie haaurilemiu urine: ana na taataa warauhui
- 35 qeu saa eia ike maanie qaune naini hikemiu. Na e ere mano urine, kosi heleana mei bread esi paalahea God i naoda ahutada: na ko nisie, kosi talaai na oto.
- 36 Oto saeda e mani la molai dodo, kire si hele lou ana
- 37 mu neula. Na ahutamelu hai laona iola na e ro
- 38 tanalai inoni peie hiu awala mana ono. Na kire nau kire pote, kire si deudeu iola ke lae mamate, ko asie
- 39 mu korn i esi. Na e dani oto, na kire kaa saie ike hanue na: tae kire si leesie naeta oqaoqa kele me one ana, oto kire ko meni wala ana ohe kire ke
- 40 naohie iola na hai leune. Na kire luhesie mu hunata, kire si lae maanii i esi, kire kosi luhe tainelu ana mu ieli kire hoo hahie wirotani; na wainilana qana paine esi lae hunie iru, kire kosi nao susu oto ilalona
- 41 me onena. Na kire kosi lai odohie leu aarona ana, kire si haapenainie iola hai leune; oto naona iola e ape oto kosi meutaa oto, tae purine e talaai makaka
- 42 oto ana mu naho e saunie. Na mu soldier e unue walada uri seunilana muini kire hoosire kei lae,
- 43 mane ohe naini kei olo oto tae na kei tehi oto. Tae a mane kenturion e sare hauria Paul, esi ereada maanie meola kire loonainie neena; na e haatola kau uri na muini ada e sai olo, ke holai pola i esi
- 44 huni ke holai olo taa i kule: na eta muini aopa lou, muini ni ilenine mu reureu na muini ni ilenine walu ola ana iola. Oto qaolana e lae urini uri kire mani tahelai sapemawa tai kule.

28

- 1 Na melu meurisie oto, ne melu si manatainie
- 2 satana malau ne uri i Melita. Na mu puo ileune saedaelu e lai diana oto e aopa huniemi: ana kire rurue na dune, na kire takuhiemi aena nemo e nemo,
- 3 na aena mamaudine. Tae a Paul e siokonie ihoi dano na e lai neie ihahona dune, ne maa aala esi

- ano taa ana e madorohie, na e raro ana nimana.
- 4 Oto mui puo e lesie *maa* e uu ana nimana, kire si meni wala maraada uri, A *mane* ie ini e horo *mamaki* ohe, na e maurisie asi, tae a Dike e kaa
- 5 lio maaie uri ke mauri. Tae e tatainie *maa* hai
- 6 laona dune, na *na* meola ana kaa aela ike. Oto kire si maohie uri kei upu wa kei tolani mae oto lauleu : na kire maomaohie kire weo, na oto kaa leesie *na* meola ke aela ana, *ne* saeda esi eliu, kire si unue uri *neie* oto *na* god.
- 7 Na mu ano oto karainie leune toolana naohai *mane* ana malau *ne*, satana a Publius ; *neie* e takuhiemi, na e olu heidine oto e nii *neula* amami keu pei sae diana.
- 8 Na qaolana e lae urini, uri amana a Publius ie e maemaesie maena mamadali na apu : oto a Paul e lai sili saana, esi arenai, ko *neie* nimana ihahona ko
- 9 haaurie oto. Oto maholo qaolana me olana e lae, ahutana muini aopa lou mu maela e sauseunire ana
- 10 malaune e lae mai na haaurilada e mani lae oto : na kire haamanikuluiemi ana muola hune e lai menikulue ; na maholo emi taelai, kire onimeinie iola ana taena *na* ola emi lai sae tooani.
- 11 Oto e olu warowaro e mano emi si tae oto ana iola ni Alexandria, e oo wai leune ana aau, na haara *ineie*
- 12 *na* ro iu. Na emi arapuu keu i Surakuse, emi si io e
- 13 olu heidine wai leune. Na urei leune emi kelie hanue na arapuune esi lai Regium : na taataa haidine mola e liu, *ne* oru esi nei siholiwei oto, oto i hoowa lou tae
- 14 *ne* emi hule oto i Puteoli : na emi odoie mu helui *maasine* ileu, na aitanailamami oto hunie iona e hiu heidine saadaelu : na oto urinena emi si hule oto i
- 15 Rome. Na maeni *maasine* ileune maholo kire ronoa tatarohaie amami, kire si isitaa taau tai Heraiusine a Apius na tai olu Taverne : oto a Paul e leesire, esi paalahea God, na saena e lai dodo.
- 16 Na melu lai sili tai Rome, kire lio maaiia Paul oto
- huni ke io oto saana maraana peia soldier *neena* e kakakalie.
- 17 Oto qaolana e lae urini uri e olu heidine e haro *mano*, *ne* esi haraie mai mui naohai ini ana mu Judea :

- na kire ruru oto kau, esi teuri hunire, Ineu oto ie, maeni esiku, nou kaa dau huisie ike *mala* ikie wa mu tolaha mu amaka lou, tae qelolaku e lae pei hoosileku
- 18 ure mai i Jerusalem hunie nimada mui Rome: na ikire kire haiheitale onimei eku *ne* saeda oto huni
- 19 luhesileku, aena meola e adona *maena* e aia aku. Tae mu Judea e ere haitohea, *ne* leu i sapeku oto huni saie satana Kaisar; tae kaa uri nou manataine na
- 20 meola ni qelu ilenine *mala* ineu. Hoe aena meola na nou eitaniomu keu huni leesieu na huni ere peieu; ana hoosileku e lae ana walowaloi heu ie aena meola
- 21 na mu Israel ko maomaohie na. Oto kire si teuri hunie, Emi kaa hele ike ana mu usuusu oalamu urei Judea, wa *naini* ana mu *maasine* e kaa hule ike ileu huni houleinie na meola aela oalamu, wa ke unuunue
- 22 ike. Tae emi la otoi sare ronoa muola i saemu; tae ana opana ie emi manataine oto uri kire ko ere tataalasiae oto ana taena na leu.
- 23 Oto kire topoa na haidine hunie, kire si hule oto na pulita ota *paine* tai saana oto i numena e io haawali keu ana; na e lalado wala hunire, ko unu haaoaie alahana a God, na ko teu rarahire ana muola ana Jesus, ure oto ana mu haatolana a Moses, na ure oto lou ana mu prophet, talaae oto i hoowa lai teli i
- 24 seulehi. Na na muini e hiwalaimoli ana muola
- 25 unuleni e lae, na na muini e neineisae rueruaa. Na saeda kaa nei oto taataa mei sae, *ne* kire si hoalai oto, ana a Paul e ere oreta ana taataa mei wala uri, A Lioa Maai e lai ere diana ana Isaia prophet hunie
- 26 mu amamiu uri,
 Oke lae kau saena *mala* ie, osi teuri,
 Omu ke rono ana *ronona*, na omu saa hei saiola
 lou;
 Na omu ke lio ana *liona*, na omu saa hei lio too
 lou;
- 27 Ana saena *mala* ie e popono oto
 Na alinada e hie *maani* rono;
 Na kire ulue oto maada,
Mane da na kire lio saiola ana maada,
 Na *mane* kire rono ana alinada,

- Na *mane* saeda e taha,
Na *mane* kire aliu,
Na nekei haaurire oto.
- 28 Hoe, omu ke manataine oto ana usuneinilana
haaurine a God ie e lae hunie mu apoloa aopa ; ikire
noone kire kei hei qaaronoisuli lou.
- 30 Na e ro halisi heileku e ioio kau wei nume *neena* e
sahalie kau, na e tautekuhie ahutana muini e laelae
- 31 saana, ko laelaeli wala ana alahana a God, na ko
awanana ko haahaausuli ana mu ola ana a Jesus
Christ, na *naini* kaa ere ana oto oo oo.
-

The Gresham Press,
UNWIN BROTHERS, LIMITED,
WOKING AND LONDON.

Digitized by Google

